

130/v.

L. N. TOLSTOJ

ANNA KARENINOVÁ

ROMÁN

TRETÍ SVÄZOK

PRELOŽILA

DR. MÁRIA KLIMOVÁ

ZÁPADOSLOVENSKÉ ELEKTRÁRNE
národný podnik v Nitre
okresná správa Nitra

1947

ŽIVENA, VYDAVATELSKÉ DRUŽSTVO V T. SV. MARTINE

KNIHY ŽIVENY SVÄZOK 40

REDIGUJE ZORA JESENSKÁ

ŠIESTA ČASŤ

I.

Darja Alexandrovna trávila leto s deťmi v Pokrovskom u sestry Kity Levinovej. Na jej majetku sa dom celkom rozpadol a Levin so ženou ju nahovorili, aby prišla na leto k nim. Štefan Arkadevič vďačne pristal na tento návrh. Vravel, že veľmi ľutuje, ale pre úrad nemôže stráviť leto s rodinou na dedine, kde by vraj bol najšťastnejší; ostal teda v Moskve a zriedkavo prišiel na deň na dva na dedinu. Okrem Oblonských so všetkými deťmi a vychovávateľkou bola tohto leta hosťom u Levinov aj stará kňažná, ktorá cítila povinnosť bdieť nad neskúsenou dcérou, keď bola v takom stave. Ešte aj Váreňka, Kitina priateľka z cudziny, splnila sľub — prísť Kity navštíviť, keď sa vydá — a bola teraz priateľkiným hosťom. Toto všetko boli rodina a priatelia Levinovej ženy. A čo ich Levin aj všetkých mal rád, predsa mu bolo trochu ľúto svojho Levinovského pokoja a poriadku, ktorý vytískal tento nával „Ščerbackovského živlu“, ako si vravieval. Zo svojej rodiny hostil Levin tohto leta len Sergieja Ivanoviča, no ani tento nebol z Levinovského, ale z Koznyšovského rodu, takže Levinovský duch celkom zanikal.

V Levinovskom, tak dlho pustom dome, bolo teraz toľko ľudí, že skoro všetky izby boli zaujaté a skoro

musela stará kňazná, keď si sadla za stôl, spočítat všetkých a posadiť trinásteho vnuka alebo vnučku za osobitný stolík. Aj Kity, ktorá sa starostlivo zaoberala domácnosťou, mala veru dosť starostí so zaopatrením kureniec, moriek, kačiek, ktorých bolo treba veľmi mnoho pri letnom, znamenitom apete hostí.

Celá rodina sedela pri obede. Dolline deti s vychovávateľkou a Váreňkou sa radily, kde ísť na huby. Sergiej Ivanovič, ktorého um a učenosť si všetci hostia veľmi ctili, ba ktorého skoro až zbožňovali, zamiešal sa na podiv všetkých do rozhovoru o hubách.

„Aj mňa vezmite so sebou. Veľmi rád chodím na huby,“ povedal a pozrel na Váreňku, „myslím, že je to veľmi pekné zamestnanie.“

„Čo len to — vezmeme vás veľmi radi,“ povedala Váreňka a začervenala sa. Kity pozrela významne na Dolly. Návrh umného a učeného Sergieja Ivanoviča, ísť na huby s Váreňkou, potvrdil niektoré Kitine domnienky, ktoré ju v poslednom čase veľmi zaujímaly. Náhlivo povedala čosi matke, aby nikto nespozoroval jej pohľad. Po obede sadol si Sergiej Ivanovič s čiaškou kávy k obloku v salóne a pokračoval v začatom rozhovore s bratom. Pritom pokukoval na dvere, odkiaľ mali vyjsť deti, ktoré sa poberaly na huby. Levin prisadol k bratovi, k obloku.

Kity stála pri mužovi, zrejme čakala, kým skončia rozhovor, ktorý ju nezaujímal, a chcela mužovi čosi povedať.

„Vo všeličom si sa zmenil, ako si sa oženil, a to na prospech,“ povedal Sergiej Ivanovič, usmial sa na

Kity, zrejme ho už nezaujímal začatý rozhovor, „ale ostal si verný náruživosti brániť najparadoxnejšie témy.“

„Káťa, tebe je nie dobre stáť,“ povedal jej muž, pritiahol jej stoličku a pozrel na ňu významne.

„No, hej, a vlastne ani už nemáme kedy,“ dodal Sergiej Ivanovič, keď videl vchodiace deti.

Všetky deti obišla a cvalom prebehla Taňa v natiahnutých pančuškách, rozháňajúc košíčkom a klobúkom Sergieja Ivanoviča, a bežala rovno k nemu.

Smelo pribehla k Sergiejovi Ivanovičovi a s rozjasenými očami, čo sa tak ponášaly na utešené oči otcove, podala Sergiejovi Ivanovičovi klobúk a spravila pohyb, ako by mu ho chcela položiť na hlavu. Svoju opovážlivosť zmiernila plachým a nežným úsmevom.

„Váreňka čaká,“ povedala Taňa a opatrne mu dávala klobúk na hlavu, lebo z úsmevu Sergieja Ivanoviča vyrozumela, že môže.

Váreňka stála vo dverách, preoblečená do žltých kartónových šiat, s bielou šatôčkou na hlave.

„Idem, idem, Varvara Andriejevna,“ povedal Sergiej Ivanovič. Dopil z čiašky kávu a dával si do vrečák šatôčku a cigaretník.

„Aký skvost je táto moja Váreňka! Však?“ povedala Kity mužovi, len čo Sergiej Ivanovič vstal. Povedala to tak, aby ju Sergiej Ivanovič mohol počuť, lebo to práve chcela. „A aká je krásna, šľachetne krásna! Váreňka!“ zavolała Kity na ňu. „Budete v mlynskom lese? Prídeme za vami.“

„Ty ustavične celkom zabúdaš na svoj stav,“ pove-

dala stará kňazná, náhlivo vychodiac zo dverí. „Nemáš tak kričať.“

Keď Váreňka začula Kitin hlas a matkino pokarhanie, prišla chytro, ľahkou chôdzou ku Kity, Rýchlosť pohybov, rumienok v oživenej tvári — všetko dokazovalo, že sa v nej robí čosi neobyčajného. Kity vedela, čo bolo toto „neobyčajné“, a bedlivo ju pozorovala. Teraz zavolala Váreňku len preto, aby jej v duchu požehnala na vážnu udalosť, ktorá, ako Kity myslela, mala sa uskutočniť dnes popoludní v lese.

„Váreňka, budem veľmi šťastná, ak sa čosi uskutoční,“ povedala jej šeptom a bozkala ju.

„A vy pôjdete s nami?“ spýtala sa zmätená Váreňka Levina a robila sa, ako by nebola počula, čo jej povedala Kity.

„Pôjdem, ale len po humno a tam ostanem.“

„Akúže tam máš robotu?“ povedala Kity.

„Musím si obzrieť nové vozy s nákladom a zaznačiť si ich,“ povedal Levin. „A ty kde budeš?“

„Na terase.“

II.

Na terase sa shromaždila celá ženská spoločnosť. Všetky tam rady sedávaly aj inokedy po obede, ale dnes tam mali i robotu. Okrem šitia detských košieločiek a háčkovania povojníkov, ktorými sa všetky zaoberaly, varily tam teraz lekvár podľa nového spôsobu bez pridania vody, ktorý Agafia Michalovna ešte

nepoznala. Kity zaviedla tento nový spôsob, lebo ho používali u nich doma. Agafia Michalovna, ktorá predtým vždy varievala lekvár, bola presvedčená, že nič nemohlo byť zlé, čo sa robilo v Levinovskom dome, preto predsa len naliala vody na záhradné a lesné ovocie a tvrdila, že sa inakšie lekvár nedá variť. Ale pristihly ju pri tom a teraz varily lekvár v prítomnosti všetkých, aby Agafiu Michalovnu presvedčili, že sa lekvár aj bez vody podarí.

Agafia Michalovna s rozhorúčenou a roztrpčenou tvárou, strapatá, s rukávmi, vysúkanými po lakte chudých rúk, dookola krútila paňvičku nad ohniskom a zamračene sa dívala na maliny, želajúc si z celej duše, aby stvrdly a nedovarily sa. Kňazná cítila, že sa Agafia Michalovna hnevá najmä na ňu, na hlavného poradcu pri varení malinového lekváru, a usilovala sa tváriť, ako by ju zaujímalo všetko inšie, len nie maliny, aj rozprávala o všeličom inom, no zavše zaškúľila na ohnisko.

„Vždy kupujem slúžkam šaty vo vypredaji,“ vravela kňazná, pokračujúc v začatom rozhovore. „Netreba už sobrať penu, dušička?“ doložila, obrátená k Agafii Michalovne. „Vari to len nebudeš ty robiť, v takej horúčave,“ zahriakla Kity.

„Ja soberiem,“ povedala Dolly. Vstala a opatrne začala lyžicou sberať spenený cukor a zavše poklopkala na tanierik, už pokrytý pestrou, žltó-ružovou penou s podtečeným krvavým sirupom, aby striasla s lyžičky, čo sa na ňu nalepilo. — Ako to budú lízať s čajom! — myslela na deti a rozpomínala sa, že sa

aj ona v detstve čudovala, prečo dospelí nejedia to najlepšie — penu.

„Števo vraví, že je omnoho lepšie dávať peniaze,“ pokračovala medzitým Dolly v začatom, zaujímavom rozhovore, ako najlepšie obdaríť služobníctvo, „no...“

„Ako môže dávať peniaze!“ jedným hlasom vyslovily kňažná s Kity. „Veď si to vedia oceniť.“

„No, napríklad, našej Matrene Semionovne som vlani kúpila nie poplín, ale niečo podobného,“ povedala kňažná.

„Pamätám sa, mala tie šaty oblečené na vaše meniny.“

„Veľmi chutná vzorka, taká prostá a jemná. Aj ja by som si bola dala ušiť také šaty, keby ich už ona nebola mala. Voľačo podobného, ako má Váreňka. Také milé a lacné.“

„Teraz je to už vari hotové,“ povedala Dolly a liala syrop s lyžičky.

„Keď sa budú robiť na dne chodníčky, potom bude. Ešte trošku povarte, Agafia Michalovna.“

„Tie muchy!“ srdito povedala Agafia Michalovna. „Už to inakšie nebude,“ dodala.

„Ach, aký je milý, nevyplašte ho!“ povedala Kity neočakávane a dívala sa na vrabca, ktorý si sadol na zábradlie, prehodil malinové jadierko a zobal ho.

„Áno, ale choď ďalej od ohniska,“ povedala matka.

„A propos de Váreňka,“ povedala Kity po francúzsky, ako sa celý čas shováraly, aby ich Agafia Michalovna nerozumela. „Viete, maman, že ja teraz akosi

čakám rozhodnutie. Chápete, aké. Ako by to bolo dobre!“

„Ale aká je z teba skúsená svatka!“ povedala Dolly.
„Ako ich opatrne a obratne dáva dokopy . . .“

„Nie, povedzte, mami, čo vy myslíte?“

„Nuž čože myslieť? On (on bol, rozumie sa, Sergiej Ivanovič) mohol vždy dostať najlepšiu partiu v Rusku. Teraz je už nie najmladší, ale i tak viem, že by aj teraz ešte mnohé šly za neho . . . Ona je veľmi dobrá, ale on by mohol . . .“

„Nie, pochopte, mami, prečo nemôže byť nič lepšieho ani pre neho, ani pre ňu. Najsamprv — Váreňka je skvost!“ povedala Kity a skrčila jeden prst.

„Pravda, veľmi sa mu páči,“ potvrdila Dolly.

„Potom, on má v spoločnosti také postavenie, že vôbec nepotrebuje, aby žena bola majetná a aby mala spoločenské styky. On potrebuje len — peknú, milú a spokojnú ženu.“

„Veru s ňou by mohol byť spokojný,“ potvrdila Dolly.

„A napokon, potrebuje ženu, čo by ho ľúbila. A ona ho ľúbi . . . Ach, bolo by to také krásne! . . . Čakám, že sa už aj zjaví z lesa a všetko sa rozhodne. Hneď im to poznám na očiach. Bola by som taká rada! Čo ty myslíš, Dolly?“

„Len sa ty nerozčuľuj. Tebe sa vôbec netreba rozčuľovať,“ povedala matka.

„Ale veď sa nerozčuľujem, mami. Zdá sa mi, že ju teraz popýta o ruku.“

„Ach, je také čudné, ako a kedy mužský popýta o

ruku... Je akási prehrada a zrazu sa prelomí," povedala Dolly so záдумčivým úsmevom a rozpomínala sa na vlastnú minulosť so Štefanom Arkadevičom.

„Mama, ako si vás otecko pýtal za ženu?“ spýtala sa zrazu Kity.

„Nebolo to nič zvláštneho, celkom proste," odpovedala kňazná, ale celá tvár sa jej rozjasnila pri tejto rozpomienke.

„Nie, povedzte, ako to bolo? Veď ste ho vari ľúbili prv, ako vám dovolili sa poshovárať.“

Kity cítila nezvyčajný pôvab v tom, že sa teraz mohla s matkou shovárať, ako rovná s rovnou, o najdôležitejších otázkach v živote ženy.

„Pravdaže som ho ľúbila. Chodieval k nám na dedinu.“

„Ako sa to rozhodlo, mama?“

„Vari si myslíš, že vy dvaja ste vymysleli dačo nového? Vždy je to rovnaké: rozhodlo sa to očami, úsmevmi...“

„Ako pekne ste to povedali, mama! Pravdaže, najmä očami a úsmevmi," potvrdila Dolly.

„Ale čo vám povedal?“

„Čo tebe Kosťo povedal?“

„Písal kriedou. To bolo zázračné... Ako sa mi to zdá už dávno!" povedala Kity.

A tri ženy sa zamyslely o jednom, o rovnakom. Kity prvá prerušila mlčanie. Rozpomenula sa na celú poslednú zimu pred vydajom a ako ju vtedy očaril Vronský.

„Lenže je tu ešte... Váreňkina dávna láska," po-

vedala, lebo prirodzeným vybavovaním myšlienok sa rozpomenula na toto. „Chcela som to voľajako naznačiť Sergiejovi Ivanovičovi, pripravíť ho trošku. Veď všetci mužskí,“ dodala Kity, „hrozne žiarlia na našu minulosť.“

„Nie všetci,“ povedala Dolly. „Súdiš podľa svojho muža. Toho ešte doteraz mučia rozpomienky na Vronského. Ano? Však je pravda?“

„Pravda,“ povedala Kity a záдумčivo sa usmiala očami.

„Ja len neviem,“ bránila si kňažná-matka materinský dozor nad dcérou, „čo ho len môže znepokojovať v tvojej minulosti? Že ti Vronský dvoril? To sa stáva každému dievčaťu.“

„No ale, veď nie o tom vravíme,“ povedala Kity a začervenala sa.

„Nie, dovoľ,“ pokračovala matka, „a potom, veď si mi ani nechcela dovoliť poshovárať sa s Vronským. Pamätáš sa?“

„Ach, mama,“ povedala Kity s výrazom bolesti.

„Teraz vás človek neudrží . . . veď tvoja náklonnosť k nemu nezašla ďalej, ako mala. Inak by som ho ja bola vyzvala. Ale, duša moja, rozčuľovanie je teraz veru nie pre teba. Prosím ťa, pamätaj na to a upokoj sa.“

„Som celkom pokojná, maman.“

„Aké šťastie bolo pre Kity, že vtedy prišla Anna,“ povedala Dolly, „a aké nešťastie pre ňu. Všetko vyšlo práve naopak,“ dodala, prekvapená vlastnou myšlienkou. „Vtedy Anna bola taká šťastná a Kity si myslela,

že je nešťastná. A teraz je všetko naopak! Často myslievam na Annu.“

„Máš aj na koho myslieť! Hnusná, odporná ženská, bez srdca,“ povedala matka, ktorá nemohla zabudnúť, že sa Kity nevydala za Vronského, ale za Levina.

„Že sa vám chce o tom shovárať,“ zlostne povedala Kity, „ja na to už nemyslím, a ani nechcem myslieť... A nechcem myslieť,“ povedala a načúvala známe mužove kroky na schodoch terasy.

„Na čo že to nechceš myslieť?“ spýtal sa Levin, vchodiac na terasu.

Ale nikto mu neodpovedal a on neopakoval otázku.

„Lutujem, že som vás vyrušil v ženskom cárstve,“ povedal, nepokojne si obzrel všetkých a pochopil, že sa shováraly o niečom, o čom by sa neshováraly pred ním.

Na sekundu pocítil, že cíti práve tak ako Agafia Michalovna, že je nespokojný, ako ona s malinovým lekvárom bez vody, a vôbec, že je nespokojný s cudzím, Ščerbackovským vplyvom. No predsa sa usmial a šiel ku Kity.

„No, čo?“ spýtal sa jej s takým výrazom, s akým sa teraz všetci dívali na ňu.

„Nič. Veľmi dobre mi je,“ povedala Kity s úsmevom, „a ty si čo vykonal?“

„Nové vozy uvezú tri razy viacej ako obyčajné. Teda pôjdeme za deťmi? Kázal som zapriať.“

„Čože, vari chceš Kity viezť na obyčajnom voze?“ s výčitkou povedala matka.

„Ale veď kone pôjdu krokom, kňažná.“

Levin nikdy nevolal kňaznú mamán, ako volávajú zaťovia, a to bolo kňaznej neprijemné. Ale Levin, čo ako mal rád a ctil si kňaznú, nemohol ju volať matkou, aby nezneuctil pamiatku nebohej vlastnej matky.

„Podťte s nami, mamán,“ povedala Kity.

„Nechcem sa dívať na tie nerozumnosti.“

„Teda pôjdem pešo. Bude mi to zdravé,“ Kity vstala, šla k mužovi a chytila ho za ruku.

„Zdravé, ale len nič neprepínať,“ povedala kňazná.

„Nuž, čo, Agafia Michalovna, hotový je lekvár?“ povedal Levin s úsmevom Agafii Michalovne, lebo ju chcel rozveseliť. „Dobre je to na nový spôsob?“

„Že vraj dobre. Ale po našom je to prevarené.“

„Aj je tak lepšie, Agafia Michalovna: neprekysne. Veď sa nám ľad už roztopil a nemáme to kde odložiť,“ povedala Kity, ktorá hneď pochopila, čo muž zamýšľal a oslovila starkú tiež s tým úmyslom. „Zato vaše soleniny sú výborné, mama vraví, že takých nikdy nikde nejedla,“ dodala s úsmevom a popravila jej šatôčku na hlave.

Agafia Michalovna zlostne pozrela na Kity.

„A vy ma nepotešujte, pani. Veď len, ľalľa, pozriem na vás s ním a už mi je veselo,“ povedala Agafia Michalovna a jej hrubý výraz s ním a nie s nimi sa nemilo dotkol Kity.

„Podťte s nami na huby, ukážete nám miesta.“

Agafia Michalovna sa usmiala, pokývala hlavou, ako by vravela: „Aj rada by som sa na vás hnevala, aj sa nemôžem.“

„Spravte, prosím vás, ako som vám poradila,“ po-

vedala stará kňažná, „navrch na lekvár položte papier, namočený v rume; ani bez ľadu nikdy neplesnie.“

III.

Kity bola veľmi rada, že sa jej naskytla príležitosť byť s mužom medzi štyrmi očami, lebo zbadala, že tvárou, na ktorej sa vždy všetko tak živo odrážalo, prebehla mu tóna mrzutosti vo chvíli, keď vošiel na terasu a spýtal sa, o čom sa shovárali, a keď mu neodpovedali.

Keď šli pešo vopred a vyšli z dohľadu domu na zaprášenú cestu, plnú závozov a posypanú ražovými klasmi a zrnom, mocnejšie sa mu oprela o ruku a pritísila si ju k sebe. On už zabudol na chvíľkový nepríjemný dojem a teraz, osamote s ňou, keď ho ani na chvíľočku neopúšťala myšlienka na jej ľarchavosť, cítil ešte aj nový a radostný, úplne čistý, nie smyselný pôžitok z blízkosti milovanej ženy. Shovárať sa nemali čo, ale chcelo sa mu počuť zvuk jej hlasu a práve tak vidieť výraz jej očí, ktorý sa teraz v ľarchavosti menil. V hlase aj v pohľade mala mäkkosť a vážnosť, podobnú vážnosti, ktorú mávajú ľudia, ustavične sústredení nad jednou, obľúbenou prácou.

„Teda neustaneš? Opri sa lepšie,“ povedal jej.

„Nie, som tak rada s tebou sama a priznám sa ti, čo ako dobre mi je s nimi, banujem za našimi zimnými večermi vo dvojke.“

„To bolo krásne, ale toto je ešte krajšie. Oboje je krásne,“ povedal a stisol jej ruku.

„Vieš, o čom sme sa shovárali, keď si prišiel?“

„O lekvári?“

„Áno, aj o lekvári. Ale potom o tom, ako mužskí pýtajú dievčence za ženu.“

„Ale!“ povedal Levin a skôr načúval zvuk jej hlasu ako slová, ktoré vavela. Celou cestou len bedlil na chodník, ktorý šiel teraz lesom, a obchádzal miesta, kde by mohla zle stupiť.

„Aj o Sergiejovi Ivanovičovi a o Váreňke. Zbadal si? ... Ja by som si to veľmi želala. Čo ty o tom myslíš?“ a zahľadela sa mu do tváre.

„Neviem, čo si myslieť,“ odpovedal Levin s úsmevom. „Sergiej mi je v tejto veci hádankou. Veď som ti rozprával ...“

„Áno, že bol zaľúbený do toho dievčatka, čo umrelo ...“

„To bolo, keď som ešte bol dieťaťom: viem o tom len z rozprávania. Pamätám sa, aký bol vtedy. Bol napodiv milý. A odvtedy ho pozorujem, ako zaobchodí so ženami: je milý, niektorá sa mu aj páči, ale cítiš, že sú to pre neho proste ľudia, a nie ženy.“

„Áno, ale teraz s Váreňkou ... zdá sa, že je to čosi inšieho ...“

„Možno aj je ... Ale treba ho poznať ... Je to zvláštny, neobyčajný človek. Žije len duchovným životom. Je pričistý, privysoký duchom.“

„Ako? A toto by ho ponížilo?“

„Nie, ale tak navykol žiť len duchovným životom, že sa nemôže smieriť so skutočnosťou, a Váreňka je predsa len skutočnosť.“

Levin si už zvykol smelo vyslovovať myšlienky, ne-namáhal sa už odievať ich do presných slov. Vedel, že v takýchto milých chvíľach, ako teraz, žena už z náražky pochopí, čo chcel povedať. A Kity ho aj pochopila.

„Áno, ale v nej niet tej skutočnosti, ako vo mne. Chápem, že do mňa by sa nikdy nezaľúbil. Ona je celá zduchovnelá.“

„No nevrav, veď ťa má veľmi rád a mne je vždy také príjemné, že ťa všetci moji ľúbia...“

„Áno, je láskavý ku mne, ale...“

„Ale nie je to také, ako s nebohým Nikolenkom... s tým ste sa naozaj mali radi,“ dokončil Levin. „Prečo to nepovedať?“ doložil. „Zavše si aj vyčítam, ale napokon človek predsa len zabudne. Ach, aký to bol úžasný a šľachetný človek... Hej, teda o čom sme sa shovárali?“ povedal Levin po chvíľke mlčania.

„Myslíš, že sa Sergiej Ivanovič nemôže zaľúbiť?“ povedala Kity, keď si to preložila do svojej reči.

„Nie že by sa nemohol zaľúbiť,“ povedal Levin s úsmevom, „ale nemá slabosti, ktorá je na to potrebná... Vždy som mu závidel a ešte aj teraz, keď som taký šťastný, predsa mu len závidím.“

„Závidíš mu, že sa nemôže zaľúbiť?“

„Závidím mu, že je lepší ako ja,“ povedal Levin s úsmevom. „Nežije pre seba. Život si podrobil povinnosti. Preto môže byť pokojný a spokojný.“

„A ty?“ povedala Kity s láskavým, ale trošku posmešným úsmevom.

Nijako by nebola mohla vyjadriť myšlienkový po-

chod, ktorý ju nútil usmiať sa; len zo všetkého vysvitlo, že jej muž, taký oduševnený bratom a ponížujúci sa pred ním, bol neúprimný. Kity vedela, že táto neúprimnosť vyviera z lásky k bratovi, z toho, že si robí výčitky svedomia, že je prišľastný, a najmä z neprestajnej túžby byť lepším — toto v ňom mala rada a preto sa usmievala.

„A ty? S čím že si ty nespokojný?“ spýtala sa práve s takým úsmevom.

Jej nedôvera k jeho nespokojnosti so sebou ho tešila a nebadane ju vyzýval, aby vyslovila príčiny tejto nedôvery.

„Som šťastný, ale predsa som nespokojný so sebou . . .“ povedal.

„Nuž, akože môžeš byť nespokojný so sebou, keď si šťastný?“

„Nuž, ako by som ti to povedal? . . . Neželám si nič inšie z celej duše, len, hľa, aby si sa ty teraz nepotkla. Ach, veď nesmieš tak skákať!“ — pretrhol reč výčitkou, že spravila prirýchly pohyb, keď prekračovala konár, ležiaci na ceste. „Ale keď premýšľam o sebe a porovnávam sa s inými, najmä s bratom, cítim, že som zlý.“

„Ale v čomže?“ pokračovala Kity stále s rovnakým úsmevom. „Či aj ty nepracuješ pre iných? A tvoje majere, a tvoje gazdovstvo, a tvoja kniha? . . .“

„Nie, cítim to, a najmä teraz: ty si na príčine,“ povedal a stisol jej ruku, „ale to je nie to. Všetko robím len tak povrchné. Keby som mohol tak ľúbiť každú

prácu, ako ľúbim teba . . . ale v poslednom čase robím všetko len ako školskú úlohu.“

„No a čože povieš o oteckovi?“ spýtala sa Kity. „Vari je aj on zlý, pretože nič nerobil pre verejnosť?“

„On? Nie. Ale treba mať prostotu, jasnosť, dobrotu, ako má tvoj otec. A či to ja mám? Nepracujem a trápim sa. A to všetko si narobila ty. Keď ešte nebolo teba a nebolo tohto,“ povedal s pohľadom na jej postavu, ktorý pochopila, „všetky svoje sily som venoval práci. Ale teraz nemôžem, a svedomie ma trápi. Pracujem len, ako by som robil školskú úlohu, pretvarujem sa . . .“

„No a chcel by si sa teraz meniť so Sergiejom Ivanovičom?“ povedala Kity. „Chcel by si pracovať len pre verejnosť a mať rád len úlohu, ktorú si musíš urobiť, ako on, a nič inšie?“

„Pravdaže nie,“ povedal Levin. „Pravda, som taký šťastný, že už nič nechápem. A ty si myslíš, že ju už teraz popýta o ruku?“ dodal po chvíľke mlčania.

„Aj myslím, aj nie. Lenže by som to veľmi chcela. No počkaj,“ zohla sa a odtrhla divý rumanček pri ceste. „No, počítaj: popýta, nepopýta,“ povedala a podala mu kvietok.

„Popýta, nepopýta,“ vravel Levin a obtrhával biele, úzke, podlhovasté lupienky.

„Nie, nie!“ zastavila ho Kity, chytila ho za ruku, lebo rozčúlená pozorovala jeho prsty. „Dva si odtrhol.“

„No, zato nebudem počítať tento maličký,“ povedal

Levin a odtrhol kratučký, nedorastený lupienok. „La-
la, už nás aj voz dohonil.“

„Neustala si, Kity?“ zakričala kňažná.

„Ani trošku.“

„No, sadni si, ak sú kone spoľahlivé, pôjdeme kro-
kom.“

Ale už sa neoplatilo sadnúť si, boli už blízko a všetci
šli pešo.

IV.

Váreňka bola veľmi pôvabná v bielej šatôčke, ob-
kolesená defmi, s ktorými sa dobrácky a veselo zabá-
vala, a zrejme bola rozčúlená možnosťou, že sa teraz
vysloví mužský, ktorý sa jej páči. Sergiej Ivanovič
chodil stále s ňou a neprestával sa kochať v nej. Keď
sa díval na ňu, rozpomínal sa na všetky milé reči,
ktoré od nej počul, na všetko, čo pekného o nej vedel,
a vždy väčšími a väčšími uznával, že cit, ktorý k nej
cíti, je čosi zvláštneho. Čosi, čo cítil dávno-dávno a len
raz, z prvej mladosti. Pocit radosti z jej blízkosti usta-
vične rástol a vzrástol až natoľko, že jej nazrel do očí,
keď jej podával do košíčka ohromný hríb s prehnu-
tým krajom a tenkým pničkom, ktorý našiel, a keď
zbadal, že sa začervenalá radosťou a bojazlivým roz-
čúlením, aj on prišiel do pomykova a mlčky sa jej
usmial úsmevom, ktorý vyjadroval až primnoho.

— Keď je to už takto, — povedal si, — musím si
rozmyslieť a rozhodnúť sa a nepoddávať sa chvíľko-
vému očareniu ako chlapec.

„Pôjdem teraz sám hľadať huby, lebo by ste ani

nezbadali, koľko nájdem,“ povedal jej a vybral sa z kraja lesa, kde chodili po hodvábnej, nízkej tráve medzi riedkymi, starými brezami, hlbšie do lesa, kde medzi bielymi, brezovými pňami šedively sa osikové pne a temnelo sa lieskové krovie. Sergiej Ivanovič šiel asi štyridsať krokov, zašiel za ker brslena, zakvitnutý ružovo-červenými bahniatkami, a zastal, lebo vedel, že ho už nevidia. Okolo neho bolo úplné ticho. Len nad brezami, pod ktorými stál, neprestajne bzučaly muchy ako roj včiel a zavše bolo počuť až sem detské hlasy. Zrazu, neďaleko, na kraji lesa ozval sa kontra-altový hlas Váreňky, volajúcej Gríša, a Sergiejovi Ivanovičovi rozjasnila sa tvár radostným úsmevom. Keď si Sergiej Ivanovič uvedomil tento úsmev, nepokojne pokrútil hlavou nad sebou, vytiahol si cigaru a začal fajčiť. Dlho nemohol zažať zápalku o brezový peň. Nežná kožtička bielej kôry sa lepila na fosfor a oheň hasol. Napokon sa zápalka rozhorela a voňavý dym cigary ako rozviatey, široký, zreteľne oddelený obrus ťahal sa vopred a nahor nad ker, pod ovisnutými brezovými konármi. Sergiej Ivanovič sledoval očami pás dymu a kráčal tíško, rozmýšľajúc o sebe.

— Prečože by to nemohlo byť? — rozmýšľal. — Keby to bolo len vzblknutie alebo náruživosť, keby som cítil len očarenie — vzájomné očarenie (môžem povedať vzájomné), a keby som cítil, že sa to prieči celému spôsobu môjho života, keby som cítil, že poddávajúc sa tomuto očareniu, spreneverujem sa svojej úlohe a povinnosti... ale to nie. Len jedno môžem namietiť, a to, že som si povedal, keď som stratil Máriu, že

ostanem verný jej pamiatke. Len toto môžem povedať proti svojmu citu... To je dôležité, — vravel si Sergiej Ivanovič, ale hneď aj cítil, že táto príčina mu osobne nemohla byť dôležitá, ale že by hádam v očiach iných ľudí len poškodila jeho poetickú úlohu. — A okrem toho môžem hľadať, koľko len chcem, a nenájdem nič, čo by som mohol povedať proti tomuto citu. Keby som vyberal len rozumom, nemohol by som si vybrať lepšie!

Čo koľko známych žien a dievčeniéc si vyvolával v pamäti, nemohol sa rozpomenúť na dievča, v ktorom by sa natoľko spájalo všetko, najmä všetky vlastnosti, ktoré by si, keď chladno uvažoval, bol želal u svojej ženy. Váreňka mala pôvab a sviežosť mladosti, no nebola už dieťa, a ak ho ľúbila, nuž ho ľúbila vedome, ako má ľubiť žena: to bolo jedno. Druhé: bola nielen ďaleko od svetskosti, ale zrejme cítila odpor k spoločnosti a zároveň mala spôsoby ženy z dobrej spoločnosti, bez ktorých si Ivan Sergijevič nemohol predstaviť budúcu družku života. Tretie: bola pobožná, ale nie bezmyšlienkovito pobožná a dobrá ako decko, ako bola napríklad Kity, ale jej život sa zakladal na náboženskom presvedčení. Sergiej Ivanovič nachádzal v nej až do podrobností všetko, čo si želal od ženy: bola chudobná a opustená, takže nevedie so sebou kopu rodiny a jej vplyv do mužovho domu, ako to videl pri Kity; za všetko bude vďačiť mužovi — a to si vždy želal do svojho budúceho rodinného života. A toto dievča, so všetkými týmito vlastnosťami, ho ľúbilo. Bol skromný, ale toto nemohol nevidieť. Aj on

ju ľúbil. Jedinou prekážkou tu bol jeho vek. Ale jeho rod sa dožíval dlhého veku, a on nemal ešte ani vláska šedivého, nikto mu nehádal štyridsiatku a rozpomínal sa na Váreňkine slová, že len v Rusku sa päťdesiatnici počítajú medzi starcov, že vo Francúzsku sa päťdesiatnik cíti dans la force de l'âge, a štyridsiatnik — un jeune homme. Ale čo značia roky, keď sa cítil duševne taký mladý, ako bol pred dvadsiatimi rokmi? Či nebol mladostou cit, ktorý prežíval teraz, keď vyšiel s druhej strany zas na kraj lesa a videl v jasnom svetle kosých slnečných lúčov pôvabnú postavu Váreňkinu v žltých šatách, s košíčkom, ako kráča ľahkou chôdzou popri pni starej brezy, a keď sa tento dojem, vyvolaný pohľadom na Váreňku, slial s dojmom, ktorý v ňom vyvolalo a ktorým ho ohromilo svojou krásou žltnúce ovosné pole, zaliate kosými lúčmi a ďaleko za poľom starý les, spestrený žltkavo a strácajúci sa v belasej diaľke? Srdce mu radostne stislo. Zaplavil ho pocit nežnosti. Cítil, že sa rozhodol. Váreňka si práve prikľakla, aby zdvihla hríb, potom bystro vstala a obzrela sa. Sergiej Ivanovič odhodil cigaru a rozhodným krokom sa pobral k nej.

V.

— Varvara Andriejevna, keď som bol ešte veľmi mladý, vytvoril som si ideál ženy, ktorú by som miloval, a bol by som šťastný, keby som ju mohol nazvať svojou ženou. Prežil som dlhý život a teraz prvý raz

stretol som vo vás, čo som hľadal. Lúbim vás a núkam vám ruku.

Sergiej Ivanovič si toto v duchu vravel, keď bol už len desať krokov od Váreňky. Váreňka si práve kľakla do trávy, rukami chránila hrič pred Griškom a volala maličkú Mašu.

„Pod' sem, pod' sem! Aké maličké! Koľko ich je tu!“ vravela príjemným, prsným hlasom.

Keď zbadala blížiaceho sa Sergieja Ivanoviča, nevstala a nezmenila polohu. Ale on zo všetkého videl, že cíti jeho blízkosť a teší sa, že ide k nej.

„Vari ste dačo našli?“ spýtala sa a obrátila k nemu krásnu, jemne usmievavú tvár zpod bielej šatôčky.

„Ani jeden,“ povedal Sergiej Ivanovič. „A vy?“

Neodpovedala mu, lebo bola zaujatá deťmi, ktoré ju obkolesily.

„Ešte tento, pri konáriku,“ ukazovala malej Maši drobného kozáka s pružným, ružovým klobúčikom, priekom prerezaným suchou trávičkou, zpod ktorej sa predieral. Váreňka vstala, keď Maša zdvihla kozáka a rozlomila ho na dve biele polovičky. „Toto mi pripomína detstvo,“ dodala, keď spolu so Sergiejom Ivanovičom odchádzali od detí.

Prešli mlčky niekoľko krokov. Váreňka videla, že sa strojí hovoriť, šípila aj o čom, a zamierala z rozčúlenia, radosti a strachu. Odišli už tak ďaleko, že ich nikto nemohol počuť, ale Sergiej Ivanovič ešte vždy nezačal hovoriť. Váreňka radšej mlčala. Po mlčaní sa dalo ľahšie vysloviť, čo si chceli povedať, ako po slo-

vách o hubách. Ale zrazu Váreňka povedala celkom proti vôli, ako by nečakane:

„Teda nič ste nenašli? Veď aj hlbšie v lese je vždy menej húb.“

Sergiej Ivanovič vzdychol a neodpovedal. Hnevalo ho, že začala o hubách. Chcel sa vrátiť k jej prvým slovám, ktoré povedala o svojom detstve. Ale ako by tiež proti vôli, po chvíľke mlčania, nahodil poznámku na jej posledné slová:

„Len z počutia viem, že dubáky bývajú zväčša na kraji lesa, ale ani nerozoznám, ktoré sú dubáky.“

Prešlo ešte niekoľko minút. Odišli ešte ďalej od detí a boli celkom sami. Váreňke tak búchalo srdce, že počula jeho údery a cítila, že sa červenie, bledne a zas červenie.

Byť ženou človeka, ako bol Koznyšov, po živote u pani Štálovej zdalo sa Váreňke vrcholom šťastia. Okrem toho bola skoro presvedčená, že je do neho zaľúbená. A toto sa malo teraz rozhodnúť. Bolo jej strašne. Strašné bolo aj to, čo jej povie, aj to, čo nepovie.

Teraz alebo nikdy sa bolo treba vysloviť. To cítil aj Sergiej Ivanovič. Všetko — pohľad, rumienok, Váreňkine sklopené oči — prejavovalo bolestné očakávanie. Sergiej Ivanovič to videl a ľutoval ju. Cítil aj, že nič nepovedať, značilo teraz uraziť ju. Chytro si v duchu zopakoval všetky dôvody svojho rozhodnutia. Zopakoval si aj slová, ktorými jej chcel ponúknuť manželstvo. Ale namiesto týchto slov prišla mu na um akási neočakávaná myšlienka a spýtal sa jej:

„Akýže je rozdiel medzi dubákom a kozákom?“

Váreňke sa pery chvely z rozčúlenia, keď mu odpovedala:

„Klobúčik je skoro rovnaký, len pníček je inakší.“

A len čo vyslovili tieto slová, obaja pochopili, že je koniec všetkému, že to, čo si mali povedať, už si nepovedia, a rozčúlenie, ktoré predtým v obidvoch dosiahlo vrchol, začalo sa upokojovať.

„Kozák má pník, ktorý pripomína dva dni nehoľenú bradu bruneta,“ povedal Sergiej Ivanovič už celkom pokojne.

„Áno, tak je,“ s úsmevom odpovedala Váreňka a nevoľky aj zmenili smer prechádzky. Zas sa blížili k deťom. Váreňka cítila aj bolesť aj hanbu, ale zároveň jej aj akosi odľahlo.

Keď sa Sergiej Ivanovič vrátil domov a ešte raz premýšľal o všetkom, čo sa stalo, došiel k výsledku, že súdil nesprávne. Nemohol sa spreneveriť Máriinej pamiatke.

„Pomalšie, deti, pomalšie!“ aj dosť zlostne okríkol Levin deti a stal si pred ženu, aby ju chránil, keď sa im zástup detí s radostným výskotom rozbehol v ústrety.

Za deťmi vyšli z lesa aj Sergiej Ivanovič s Váreňkou. Kity sa nemusela Váreňky spytovať. Z pokojného a trošku zahanbeného výrazu oboch pochopila, že jej plány stroskotaly.

„No čo?“ spýtal sa jej muž, keď sa zas vracali domov.

„Neberie,“ povedala Kity a ponášala sa na otca

úsmevom a spôsobom reči, čo Levin často s uspokojením badal na nej.

„Akože neberie?“

„Ľaľa takto,“ povedala, chytila muža za ruku, zdvihla si ju k ústam a dotkla sa jej zatvorenými ústami. „Ako bozkávajú ruky biskupovi.“

„A u ktoréhože neberie?“ spýtal sa so smiechom.

„Ani u jedného. A bolo by treba, hľa, takto . . .“

„Sedliaci idú . . .“

„Nie, nič nevideli.“

VI.

Keď deti pili čaj, dospelí sedeli na verande a shovárali sa, ako by sa nič nebolo stalo, čo aj všetci, najmä Sergiej Ivanovič a Váreňka veľmi dobre vedeli, že ich rozhodnutie bolo veľmi vážne, hoci záporné. Obaja prežívali jednaký pocit, asi taký, ako prežíva žiak po nevydarenej skúške, keď prepadne alebo keď ho navždy vylúčia z ústavu. Všetci prítomní, ktorí tiež cítili, že sa čosi stalo, shovárali sa živo o bezvýznamných veciach. Levin a Kity sa tohto večera cítili nezvyčajne šťastní a plní lásky. A v tom, že boli šťastní svojou láskou, tajila sa nepríjemná náražka na tých, čo chceli práve to a nemohli — preto cítili výčitky svedomia.

„Pamätajte na moje slová: Alexander nepríde,“ povedala stará kňažná.

Teraz večierkom čakali od vlaku Štefana Arkadeviča a starý knieža písal, že možno príde aj on.

„A viem aj prečo,“ pokračovala kňazná, „vraví, že mladých treba zpočiatku nechať osamote.“

„Veď nás otecko veru aj nechal. Ešte sme ho nevideli,“ povedala Kity. „A akíže sme my mladí! My sme už takí starí.“

„Lenže, ak nepríde, aj ja sa s vami rozlúčim, deti,“ povedala kňazná so smutným vzdychom.

„Ale čo vám to prišlo na um, mama!“ okríkly ju obe dcéry.

„Len si pomysli, ako mu je? Veď teraz...“

A zrazu celkom neočakávane sa starej kňaznej zachvel hlas. Dcéry zatíchly a pozrely na seba. — Mama si vždy nájde niečo smutného, — vyjadrily pohľadom. Nevedely, že čo ako dobre bolo kňaznej u dcéry, čo ako potrebnou sa tu cítila, bolo jej mučivo smutne pri myšlienke na seba, aj na muža odvtedy, ako vydali poslednú, najmilšiu dcéru a rodinné hniezdo spustlo.

„Čo by ste radi, Agafia Michalovna?“ spýtala sa zrazu Kity Agafie Michalovny, ktorá tu stála s tajnostkárskym pohľadom a významnou tvárou.

„Prišla som sa poradiť o večeru.“

„Teda dobre,“ povedala Dolly, „choď si to zariadiť a ja pôjdem s Gríšom opakovať úlohu. Lebo iste dnes nič nerobil.“

„To je moja povinnosť! Nie, Dolly, ja pôjdem,“ povedal Levin a vyskočil.

Gríšo, ktorý bol už na gymnáziu, musel si v lete opakovať učivo. Darja Alexandrovna sa aj v Moskve učila so synom latinčinu a u Levinovcov pravidelne aspoň raz denne chcela s ním opakovať najťažšie pred-

mety — aritmetiku a latinčinu. Levin sa ponúkol, že ju odmení. Ale keď matka raz počula, ako ho Levin učí a keď zbadala, že Levin neopakuje s ním učivo tak, ako opakoval učiteľ v Moskve, bola v pomykove, lebo nechcela Levina uraziť, ale rozhodne mu povedala, že treba postupovať podľa knihy, tak ako učiteľ, a že radšej ona bude učiť syna. Levin sa zlostil aj na Štefana Arkadeviča, že je taký bezstarostný a že nie on, ale matka musí dozerať na učenie, ktorému nerozumela, a zlostil sa aj na učiteľov, že tak zle učia deti. Ale švagrinej sľúbil, že bude Gríša vyučovať tak, ako chcela. A aj naďalej sa zaoberal s Gríšom, len už nie podľa svojho, ale podľa knihy, a preto nie veľmi ochotne a často zabúdal na hodiny učenia. Tak bolo aj teraz.

„Nie, Dolly, ja pôjdem a ty sed',“ povedal. „Všetko preberieme po poriadku, podľa knižky. Len keď príde Števo a pôjdeme na poľovačku, potom zas prepustím učenie tebe.“

A Levin šiel ku Gríšovi.

Práve tak povedala Váreňka Kity. Váreňka dokázala byť užitočná ešte aj v šťastnej a dobre zavedenej domácnosti Levinovcov.

„Ja rozkážem večeru, a vy sed'te,“ povedala a šla k Agafii Michalovne.

„Áno, áno, iste nedostali kurence. Teda vezmite z našich...“ povedala Kity.

„My to už zariadime s Agafiou Michalovnou,“ a Váreňka zmizla s ňou.

„Aké milé dievčatko!“ povedala kňažná.

„Nielen milé, maman, ale skvost, nevídaný skvost!“

„Teda vy dnes čakáte Štefana Arkadeviča?“ povedal Sergiej Ivanovič, ktorý zrejme nechcel pokračovať v rozhovore o Váreňke. „Ťažko nájsť dvoch švagrov, čo by sa tak neponášali,“ povedal s jemným úsmevom, „jeden pohyblivý, žije len v spoločnosti ako ryba vo vode, druhý — náš Kosťo — živý, bystrý, na všetko citlivý, no len čo sa dostane do spoločnosti, alebo strpne, alebo sa nerozumne mece ako ryba na suchu.“

„Áno, všetko si berie veľmi naľahko,“ povedala kňažná, obracajúc sa na Sergieja Ivanoviča. „Chcela som vás najmä poprosiť, aby ste mu vysvetlili, že ona (ukázala na Kity) nemôže ostať tu, že určite musí prísť do Moskvy. Vraví, že zavolá doktora...“

„Maman, on všetko spraví, so všetkým súhlasí,“ povedala Kity a zrejme sa hnevala na matku, že v takejto veci sa dovoľáva pomoci Sergieja Ivanoviča.

Vprostred rozhovoru ozvalo sa z aleje fŕkanie koní a škripanie kolies na štrku.

Dolly ešte nestihla vstať a ísť mužovi v ústrety, keď dolu z obloka izby, v ktorej sa učil Gríško, vyskočil Levin a vytiahol aj Gríša.

„Ide Števo!“ zakričal Levin zpod balkóna. „Skončili sme, neboj sa, Dolly!“ doložil a ako chlapec rozbehol sa proti koču.

„Is, ea, id, eius, eius, eius!“ vykrikoval Gríško a poskakoval v aleji.

„A ešte niekto. Iste otecko!“ zakričal Levin, keď zastal na konci aleje. „Kity, nechod po strmom schodišti, obíď naokolo!“

Ale Levin sa mýlil, keď si myslel, že druhý mužský, čo sedí na koči, je starý knieža. Keď sa priblížil ku koču, videl, že pri Štefanovi Arkadevičovi nesedí knieža, ale krásny, mocný, mladý mužský v škótskej čiapke, s dlhými stužkami na chrbte. Bol to Váseňko Veslovský, bratanec Ščerbackovcov z tretieho kolena, petrohradsko-moskovský švihák, „výborný šuhaj a nárúživý poľovník“, ako ho predstavil Štefan Arkadevič.

Veslovského ani trošku nepriviedlo do pomykova sklamanie, ktoré vyvolal, keď prišiel namiesto starého kniežaťa. Veselo sa pozdravil Levinovi, pripomenul mu, že sa už vlastne poznajú, zdvihol Gríška do koča, prehodil ho ponad poľovníckeho psa, ktorého si viezol Štefan Arkadevič.

Levin si nesadol do koča, kráčal za ním. Trošku ho mrzelo, že neprišiel starý knieža, ktorého mal tým radšej, čím lepšie ho poznal, mrzelo ho, že prišiel tento Váseňko Veslovský, človek celkom cudzí a zbytočný. A zdal sa mu ešte cudzejší a zbytočnejší, keď Levin prišiel ku vchodu do domu, kde sa sišiel oživený zástup všetkých dospelých a detí a keď videl, ako Váseňko Veslovský s nezvyčajne milým a galantným výzorom bozkáva Kity ruku.

„Ale veď sme cousins s vašou ženou a ešte aj starí známi,“ povedal Váseňko Veslovský a zas tuho-tuho stisol Levinovi ruku.

„A čo, jesto zveri?“ oslovil Levina Štefan Arkadevič, len čo sa stihol s každým privítať. „My tuto s ním máme najukrutnejšie úmysly. Čože, mamán, odvtedy

ste neboli v Moskve. No, Taňa, a toto tebe! Vynes to, prosím Ťa, z koča," vravel na všetky strany. „Ako si sa tu zotavila, Dollinka," povedal žene a ešte raz jej bozkal ruku, držal ju jednou rukou a potľapkával druhou.

Levin ešte pred chvíľočkou bol v najveselšej nálade, ale teraz sa zachmúreno díval na všetkých a nič sa mu nepáčilo.

— Koho včera bozkával tými ústami? — rozmýšľal, keď videl, aký nežný je Štefan Arkadevič k žene. Pozrel na Dolly, ale ani ona sa mu nepozdala.

— Veď neverí, že ju ľúbi. Prečože sa teda tak teší? Odporné! — rozmýšľal Levin.

Pozrel na kňažnú, ktorá mu ešte pred chvíľočkou bola taká milá, a nepopáčila sa mu, že vítala ako doma toho Váseňka s jeho stužkami.

Ešte aj Sergej Ivanovič, ktorý tiež vyšiel pred vchod, bol mu protivný strojenou priateľskosťou, s ktorou vítal Štefana Arkadeviča, veď Levin dobre vedel, že brat nemá rád Oblonského a nectí si ho.

Aj Váreňka, aj tá mu bola protivná, keď sa pri soznamovaní s týmto pánom tvárila ako sainte nitouche a zatiaľ len rozmýšľala, ako by sa vydala.

A najprotivnejšia zo všetkých mu bola Kity, lebo sa prispôbovala tónu veselosti, s ktorou sa tento páňko díval na svoj príchod na dedinu ako na sviatok pre seba a pre všetkých, a najmä protivná mu bola tým zvláštnym úsmevom, ktorým odpovedala na jeho úsmevy.

V hlasnom rozhovore všetci šli do domu. No len čo sa všetci usadili, Levin sa obrátil a odišiel.

Kity videla, že je muž s čímisi nespokojný. Chcela využiť príhodnú chvíľku a poshovárať sa s ním osamote, ale ponáhľal sa odísť od nej, len jej povedal, že musí ísť do kancelárie. Už dávno sa mu gazdovské povinnosti nezdaly také dôležité, ako teraz. — Tí tam majú stále sviatky, — myslel si, — ale tu je plno roboty, roboty, ktorá nečaká a bez ktorej sa nedá žiť.

VII.

Levin sa vrátil domov len keď poslali po neho, aby prišiel na večeru. Na schodách stála Kity s Agafiou Michalovnou a radily sa, aké vína dať na večeru.

„Čože s tým robíte taký fuss? Dajte, ako obyčajne.“

„Nie, Števo každé nepije... Košto, počkaj, čo je s tebou?“ začala Kity a ponáhľala sa za ním, ale on ju nepočkal, neľútostne odišiel dlhými krokmi do jedálne a hneď sa zamiešal do spoločného, živého rozhovoru, ktorý udržiavali Váseňko Veslovský a Štefan Arkadevič.

„Nuž, čo, pôjdeme zajtra na poľovačku?“ povedal Štefan Arkadevič.

„Prosím vás, poďme,“ povedal Veslovský, presadol si bokom na druhú stoličku a prehodil tučnú nohu cez nohu.

„Veľmi rád pôjdem. A vy ste už poľovali tohto roku?“ spýtal sa Levin Veslovského a pozorne sa mu díval na nohu. Ale spýtal sa ho to so strojenou vlúd-

nosťou, ktorú Kity tak dobre poznala a ktorá mu nijako nesvedčala. „Neviem, či už nájdeme sluky, ale čvíkot je mnoho. Len musíme ísť včasráno. Nebudete ustatí? Neustal si, Števo?“

„Ja, a ustať? Ešte nikdy som neustal. Nespime hoci aj celú noc. Poďme na prechádzku!“

„Naozaj, nespime dnes! To je skvostné!“ podporoval ho Veslovský.

„Ach, sme veru presvedčení, že ty vydržíš nespáť a ani iným sa nedáš vyspať,“ povedala Dolly s náznakom irónie, s ktorou sa teraz skoro vždy shovárala s mužom. „A ja myslím, že je už práve na čase... Ja už pôjdem, nechcem večerať.“

„Nie, Dollinka, posed' si ešte,“ povedal Štefan Arkadevič a prešiel k nej za veľký stôl, na ktorom večerali. „Ešte ti chcem všeličo porozprávať.“

„Iste to nebude nič zvláštneho.“

„A vieš, že Veslovský bol u Anny? A zas ta pôjde. Veď sú len na sedemdesiat vierst od nás. Aj ja ta určite zájdem. Veslovský, poď sem!“

Váseňko prešiel k dámam a sadol si ku Kity.

„Ach, prosím vás, rozpovedzte, boli ste u nej? Ako sa má?“ spýtala sa ho Darja Alexandrovna.

Levin ostal na druhom konci stola, neprestával sa shovárať s kňaznou a s Váreňkou, ale videl, že sa Štefan Arkadevič, Dolly, Kity a Veslovský živo a tajnostkársky shovárajú. No to ešte nebolo všetko, že sa tajnostkársky shovárali, Levin videl v ženinej tvári aj výraz vážneho citu, keď nespúšťala očí s krásnej tváre Váseňkovej, ktorý čosi živo rozprával.

„Veľmi pekne je u nich,“ rozprával Váseňko o Vronskom a Anne. „Pravda, nechcem ich posudzovať, ale v ich dome sa cítiš ako v rodine.“

„A čo zamýšľajú robiť?“

„Zdá sa, že sa na zimu stroja do Moskvy.“

„Aké by bolo pekné, keby sme sa tak u nich stretli! Kedy k nim pôjdeš?“ spýtal sa Štefan Arkadevič Váseňka.

„Strávim u nich júl.“

„A ty pôjdeš?“ spýtal sa Štefan Arkadevič ženy.

„Už dávno som chcela ísť a určite pôjdem,“ povedala Dolly. „Lutujem ju a dobre ju poznám. Je to skvostná žena. Pôjdem k nej sama, keď ty odídeš, aby to nikoho nemrzelo. Aj bude lepšie, keď pôjdem bez teba.“

„Výborne,“ povedal Štefan Arkadevič. „A ty, Kity?“

„Ja? Načo by som ja tam bola?“ povedala Kity, celá červená, a pozrela na muža.

„Aj vy sa poznáte s Annou Arkadevnou?“ spýtal sa jej Veslovský. „Je to veľmi vábivá žena.“

„Áno,“ odpovedal Kity Veslovskému a ešte väčšmi sa začervenala, vstala a šla k mužovi.

„Teda ty zajtra ideš na poľovačku?“ spýtala sa ho.

V týchto niekoľkých minútach jeho žiarlivosť už veľmi pokročila, najmä keď videl rumenec, ktorý jej zalial líca pri rozhovore s Veslovským. Keď teraz počul jej slová, pochopil ich po svojom. Čo aj neskôršie, keď sa na toto rozpomínal, veľmi sa sebe čudoval, teraz sa mu zdalo celkom jasné, že sa ho len preto spytuje, či ide na poľovačku, že ju to len preto zaují-

ma, aby vedela, či spraví radosť Váseňkovi Veslovskému, do ktorého, ako si namýšľal, už bola zaľúbená.

„Áno, pôjdem,“ odpovedal jej neprirodzeným, aj jemu protivným hlasom.

„Nie, radšej by ste mohli zajtra pobudnúť doma, veď by potom Dolly skoro ani nevidela muža. A na poľovačku choďte pozajtre,“ povedala Kity.

Teraz si už Levin vysvetlil smysel jej slov takto: — Nerozlučuj ma s ním. Či ty pôjdeš, — mi je jedno, ale dožič mi pokochať sa spoločnosťou tohto krásneho, mladého mužského.

„Ach, keď tak chceš, teda zajtra ostaneme doma,“ odpovedal Levin nezvyčajne vlúdne.

Medzitým Váseňko, ktorý ani len nešípil. aké utrpenie zavinila Levinovi jeho prítomnosť, vstal od stola hneď za Kity, sprevádzal ju usmievavým, láskavým pohľadom a šiel za ňou.

Levin videl tento pohľad. Zbledol a asi minútu nemohol vydýchnuť. — Ako si dovoľuje dívať sa takto na moju ženu! — vrelo v ňom.

„Teda zajtra? Poďme, prosím vás,“ povedal Váseňko, sadol si k nim na stoličku a zas prehodil nohu cez nohu, ako bol zvyknutý.

Levinova žiarlivosť sa ešte stupňovala. Už sa videl oklamaným mužom, ktorého žena a milenec potrebujú, len aby sa im staral o pohodlný život a pôžitky v ňom... Ale, aj tak sa teraz milo a pohostinsky spytoval Váseňka na jeho poľovačky, na pušku, čižmy a sľúbil mu, že zajtra pôjdu.

Na Levinovo šťastie stará kňažná mu skrátila utrpe-

nie, keď vstala a poradila aj Kity, aby šla spať. Ale ani toto sa neobišlo bez nových útrap pre Levina. Keď sa Váseňko lúčil s domácou paňou, zas jej chcel bozkať ruku, ale Kity sa začervenalala a s naivnou hrubosťou, ktorú jej potom matka vyčítala, odtiahla ruku a povedala:

„U nás je to nie zvykom.“

V Levinových očiach sa prehrešila, keď si dovoľila takéto správanie, ale ešte väčšmi zvinila, keď tak neobratne prejavila, že sa jej takéto spôsoby nepáčia.

„No, že sa vám chce spať!“ povedal Štefan Arkadevič, ktorý bol v najmilšej a najpoetickejšej nálade po niekoľkých pohárikoch vína, ktoré vypil pri večeri. „Pozri, Kity,“ povedal a ukazoval na mesiac, čo vychádzal zpoza líp, „aká krása! Veslovský, vidíš, teraz treba dávať serenádu. Vieš, Kity, on má utešený hlas, aj cestou sme si spolu zaspievali. Doniesol si krásne romance, dve nové. Mal by ich zaspievať s Varvarou Andriejvnou.“

Keď sa všetci rozišli, Štefan Arkadevič ešte dlho chodil s Veslovským po aleji a ešte dlho ozývaly sa ich hlasy, spievajúce nové romance.

Levin načúval tieto hlasy a zachmúrený sedel v kresle v ženinej spálni a úporne mlčal na jej otázky, čo mu je. No keď sa ho napokon spýtala s plachým úsmevom: „Či sa ti nepáčilo niečo s Veslovským?“ už vybuchol a vyrozprával jej všetko. Ale to, čo rozprával, ho urážalo a ešte väčšmi podráždilo.

Stál pred ňou s čudne svietiacimi očami pod naje-

ženými obrvami a pritískal si mocné ruky na hrud', ako by napínal všetky sily, aby sa ovládol. Výraz v jeho tvári by bol býval surový, ba až divý, keby sa mu v nej zároveň nebolo zračilo utrpenie, ktoré ju dojímalo. Tvár sa mu chvela a hlas sa mu trhal.

„Pochop, že nežiarlim: to je mrzké slovo. Nemôžem žiarliť a veriť, že by... Nemôžem vysloviť, čo cítim, ale je to strašné... Nežiarlim, ale uráža ma a ponižuje, že sa niekto opovažuje myslieť, že sa opovažuje dívať sa na teba takými očami...”

„Ale akými očami?“ vravela Kity a usilovala sa čo najsvedomitejšie rozpamätať na slová a pohyby dnešného večera a na všetky ich odtienky.

V hĺbke duše uznávala, že sa čosi stalo práve vo chvíli, keď Veslovský prešiel za ňou na druhý koniec stola, ale neosmelila priznať sa s tým ani len sebe a tým menej sa mohla rozhodnúť povedať to mužovi a zväčšiť mu utrpenie.

„Čože môže byť na mne vábivého, aká som teraz?...”

„Ach!“ vykrikol Levin a chytil sa za hlavu. „Keby si to aspoň nevravela!... To značí, keby si bola vábivá...”

„Ale, Kosťo, nieže tak, počkaj, vypočuj ma!“ vravela a dívala sa na neho s trpiteľským a ľútostivým výrazom. „Čože si môžeš namýšľať? Veď pre mňa niet mužských, niet a niet!... Či vari chceš, aby som nikoho nevidala?”

V prvej chvíli ju urážala jeho žiarlivosť. Hnevalo ju, že jej zakazuje aj najmenšiu, aj najnevinejšiu

zábavu. Ale teraz by bola ochotne obetovala aj viac, a nielen takéto hlúposti, bola by obetovala všetko, len aby bol spokojný, aby ho zbavila bolesti, ktorú cítil.

„Pochop, v akom som hroznom a smiešnom postavení,“ pokračoval Levin zúfalým šepotom, „veď je u mňa v dome, veď nevykonan nič neslušného, okrem toho, že bol priveselý a že si prekladal nohu cez nohu. Myslí si, že je to najlepší tón, a preto musím byť k nemu prívetivý.“

„No, Kosťo, prepínaš,“ povedala Kity a v hĺbke duše tešila sa z toľkej lásky, ktorá sa teraz prejavovala v jeho žiarlivosti.

„Najhroznejšie zo všetkého je, že si — ako vždy bývaš, a že práve teraz, keď si mi taká svätá, keď sme takí šťastní, takí neobyčajne šťastní, príde zrazu takýto oplan... Nie oplan, prečo mu nadávam? Veď ma do neho nič. Ale prečo moje a tvoje šťastie?...“

„Vieš, chápem, ako sa to stalo,“ začala Kity.

„Ako? Ako?“

„Videla som, ako si sa díval, keď sme sa shovárali pri večeri.“

„No, hej, no hej!“ povedal Levin so strachom.

Rozpovedala mu. o čom sa shovárali. A keď mu to rozprávala, zadychčala sa z rozčúlenia. Levin chvíľku mlčal, potom jej pozrel do bledej, vystrašenej tváre a zrazu sa chytil za hlavu.

„Káťa, ako som ťa zmučil! Holúbok. odpusť mi! To je bláznovstvo! Káťa, zvinil som vo všetkom. Či som sa len mohol tak trápiť pre takú hlúposť?“

„Nie, ja len teba ľutujem.“

„Mňa? Mňa? Veď som blázon!... Ale prečo som teba trápil? Hrozná mi je myšlienka, že každý cudzí človek nám môže rozvrátiť šťastie.“

„Pravda, je to aj urážlivé...“

„Nie, teraz schválne ho nechám u nás celé leto a zahrniem ho prívetivosťou,“ vravel Levin a bozkával jej ruky. „Veď uvidíš. Zajtra... no, pravda, zajtra ideme na poľovačku.“

VIII.

Na druhý deň dámy ešte nepovstávaly, keď poľovnícke vozy, vozíky a brička už stály pred vchodom a Laska, ktorá hneď za rána pochopila, že idú na poľovačku a dosýtosti sa vyskuvíňala a vyskákala, sedela teraz na vozíku pri pohoničovi a rozčúlená a nespokojná s oneskorením pánov hľadela na dvere, z ktorých ešte vždy nevychádzali poľovníci. Prvý vyšiel Váseňko Veslovský vo vysokých nových čižmách do polovice tučných stehien, v zelenom kabátiku, opásanom novou nábojnicou, ktorá ešte voňala čerstvou kožou. v čiapke so stužkami a s anglickou novučičkou puškou bez krúžkov a remeňa. Laska podskočila k nemu, skácaním ho privítala a po svojom sa ho spýtala, či už skoro vyjdú aj ostatní, ale keď nedostala odpoveď, vrátila sa na svoje strážne miesto a zasa stíchla s hlavou vyvrátenou nabok a naostrila jedno ucho. Napokon sa dvere s hrmotom otvorily, vyletel z nich Krak, žltó-strakavý poľovnícky pes Štefana Arkadeviča, vrtel sa a krútil na čerstvom povetří, a za ním

vyšiel aj Štefan Arkadevič s puškou v rukách a s cigarou v ústach. „Stoj, stoj, Krak!“ pokrikoval láskavo na psa, ktorý mu kládol laby na brucho a na prsia a zachytával sa nimi o kapsu. Štefan Arkadevič mal obuté baganče s ovinovačkami, oblečené mal otrhané nohavice a krátky kabátik. Na hlave mal trosky akéhosi klobúka, ale puška nového systému bola vzácna hračka, a kapsa aj nábojnica, čo aj ošúchané, boly najlepšej akosti.

Váseňko Veslovský predtým nechápal toto skutočné poľovnícke šviháctvo — maľ otrhané šaty, ale poľovnícke náčinie najlepšej akosti. Pochopil to teraz, keď sa díval na Štefana Arkadeviča, ktorý v ošúchaných šatách žiaril elegantnou, vykrímenou a veselou panskou postavou, a rozhodol sa, že sa na nasledujúcu poľovačku určite aj on tak vystrojí.

„No, a čo je s naším domácim pánom?“ spýtal sa.

„Mladá žena,“ odpovedal Štefan Arkadevič s úsmevom.

„Áno, a taká pôvabná.“

„Bol už oblečený. Ale iste zas išiel k nej.“

Štefan Arkadevič uhádol. Levin ešte raz zašiel k žene spýtať sa, či mu odpustila včerajšiu hlúposť, a poprosiť ju, aby bola preboha opatrnejšia. Najmä, aby bola čím ďalej od detí, — ktoré sa vždy môžu búšiť do nej. Okrem toho chcel, aby ho ešte raz uistila, že sa nehnevá na neho, že odchádza na dva dni, a ju chcel ešte poprosiť, aby mu určite poslala zajtra ráno lístok od jazdca-posla, aby mu napísala čo len niekoľko slov, len aby vedel, že sa má dobre.

Kity, ako vždy, bolelo, že sa musí s mužom rozlúčiť na dva dni. Ale keď videla jeho oživenú postavu, ktorá sa teraz zdala nezvyčajne vysoká a mocná v poľovníckych čizmách a bielom kabátiku, a akési nepochopiteľné žiarenie poľovníckeho rozčúlenia, pre jeho radosť zabudla na svoj bôľ a veselo sa s ním rozlúčila.

„Odpusťte, páni!“ povedal Levin, keď vybehol pred dom. — „Dostali ste raňajky? Prečo ste zapriahli ryšavého napravo? No, už je to jedno. Laska, nechaj ma, bež si sadnúť!“

„Pusť medzi jalovice,“ povedal pastierovi, čo ho čakal pred vchodom a spytoval sa na teľce. „Odpusťte, ešte ide ten lotor.“

Levin soskočil s vozíka, na ktorý už vysadal, a šiel k majstrovi-tesárovi, čo sa blížil ku vchodu so siahovou mierou v rukách.

„Vidíš, včera si neprišiel do kancelárie, a teraz ma zdržuješ. No, čo je?“

„Rozkážte urobiť ešte jednu zákrutu. Len tri schodíky bude treba dorobiť. A hneď to pripojíme. Bude to omnoho pohodlnejšie.“

„Keby si ma bol poslúchol,“ s hnevom odpovedal Levin. „Vravel som ti, sprav najprv boky a potom vyteš schody. Teraz to už nenapravíš. Rob, ako som ti kázal, a vyteš nové schody.“

Išlo totiž o to, že v novom krídle, ktoré stavali, tesár pokazil schody, lebo ich vytesal zvlášť a nevymeral si výšku, takže schodíky sa skláňaly nadol, keď schodište postavili na miesto. Teraz tesár chcel nechať len toto schodište a dorobiť k nemu tri schodíky.

„Bude to omnoho lepšie.“

„Ale akože ti to vyjde s troma schodíkmi?“

„Ráčte dovoliť,“ povedal tesár s pohrdavým úsmevom. „Práve dohora vyjde. Keď to vezmeme zdola,“ povedal s presvedčivým pohybom, „pôjde nahor, pôjde a dôjde.“

„Veď aj do dĺžky treba doložiť tri schodíky... Akože potom vyjde?“

„Tak, prosím pekne, keď pôjde zdola, nuž dôjde,“ zaľato a presvedčivo vravel tesár.

„Dôjde do povaly a do steny.“

„Ale, dovoľte. Veď pôjde zdola. Pôjde, pôjde a dôjde.“

Levin vytiahol nabíjač a začal mu v prachu kresliť schodište.

„No, vidíš?“

„Ako rozkážete,“ povedal tesár a zrazu sa mu rozjasnily oči, lebo zrejme napokon pochopil, čo má robiť. „Už vidím, že musím vytesať nové schody.“

„No, teda rob, ako som rozkázal,“ zakričal Levin a nasadal na bričku. „Poďme. Drž psov, Filip!“

Teraz, keď sa zbavil všetkých domácich a gazdovských starostí, cítil Levin taký mocný pocit radosti zo života a také očakávanie, že sa mu nechcelo shovárať. Okrem toho uvedomoval si pocit sústredeného rozčúlenia, ktoré prežíva každý poľovník, keď sa blíži k miestu poľovačky. Ak ho teraz aj niečo zaujímal, bolo to už len to, či nájdu dačo v Kolpenskom močiari, ako sa osvedčí Laska v porovnaní s Krakom a či sa mu dnes podarí dačo zastreliť. Čo robiť, aby sa neza-

hanbil pred cudzím človekom? Ako dokázať, aby ho Oblonský neprevýšil v streľbe? — aj na toto teraz myslel.

Oblonský prežíval podobné pocity a tiež bol neshovorčivý. Len Váseňko Veslovský neprestával veselo rozprávať. Teraz, keď ho Levin načúval, hanbil sa pomyslieť, aký bol včera k nemu nespravodlivý. Váseňko bol naozaj dobrák-šuhaj, prostý, dobrácky a veľmi veselý. Keby sa Levin bol s ním sišiel za slobodna, iste by sa bol s ním sblížil. Levinovi bol trochu nepríjemný jeho sviatočný pomer k životu a akási nenútená elegantnosť. Ako by si bol veľmi zakladal na dlhých nechtoch, škótskej čiapke a všetkom, čo k tomu patri. Ale toto sa dalo odpustiť, pre jeho dobráckosť a poriadnosť. Levinovi sa páčila jeho dobrá výchova, skvostná výslovnosť francúzštiny a angličtiny a to, že bol človekom z jeho sveta.

Váseňkovi sa nezvyčajne popáčil stepný donský koník, zapriahnutý na ľavom boku. Neprestajne ho obdivoval: „Aké musí byť krásne jazdiť stepou na stepnom koni. Čo? Nie je tak?“ vravel. Predstavoval si jazdu na stepnom koni ako čosi divého, poetického, ale nesmyselného. No jeho naivnosť, najmä v spojení s jeho krásou, milým úsmevom a pôvabom pohybov, veľmi priťahovala. Levinovi bolo s ním príjemne a ani nevedel, či preto, že mu jeho povaha bola sympatická, či preto, že sa namáhal napraviť, v čom sa včera prehrešil proti nemu, ale videl v ňom len všetko najkrajšie.

Keď prešli tri versty, Veslovský zrazu zbadal, že

Závodný výbor KCH

Burgotecke raso závody, okr. správa

NITRA

nemá cigary a peňaženku a nevedel, či ich stratil, či ich nechal na stole. V peňaženke mal tristo sedemdesiat rubľov, preto to nemohol nechať len tak.

„Viete čo, Levin, na tomto donskom sedlovom zaskočím domov. To bude znamenité. Čo?“ vravel a už sa aj chystal nasadať.

„Nie, načo!“ odpovedal Levin, ktorý si vypočítal, že Váseňko iste neváži menej ako šesť pudov. „Pošlem pohoniča.“

Pohonič šiel na náručnom koni a Levin poháňal teraz už len dvojku.

IX.

„Nuž, akýže máme program? Pekne nám ho vysvetli,“ povedal Štefan Arkadevič.

„Program je nasledujúci: teraz sa zavezieme do Gvozdeva. V Gvozdevi, s tejto strany, je močiar so slukami, ale za Gvozdevom sa ťahajú utešené močiare, kde bývajú čvíky a aj sluky. Teraz je už horúce, ale podvečer (dvadsať vierst) dôjdeme a pôjdeme na večernú poľovačku. Prenocujeme a už zajtra pôjdeme do veľkých močiarov.“

„A cestou niet vari nič?“

„Jesto. Ale zdržali by sme sa a je horúčava. Sú tu dve krásne miestečky, ale tam sotva čo nájdeme.“

Aj Levinovi sa chcelo stavať sa na týchto miestečkách, ale boli celkom blízko domu, mohol si ta zájsť hocikedy a boli to maličké miestečky, traja nemali kde strieľať. Preto klamal a vravel, že tam sotva čo

nájdu. Keď došli k maličkému močiaru, Levin chcel prejsť okolo neho, ale skúsené poľovnícke oko Štefana Arkadeviča hneď zbadalo močiarik, ktorý bolo vidno s cesty.

„Nezájdeme si ta?“ povedal a ukázal na močiarik.

„Levin, prosím vás, poďme! Ako je tu krásne!“ začal prosiť Váseňko Veslovský a Levin nemohol neprísť.

Nestihli ešte zastať a psi už bežali k močiaru, nahánajúc a predbiehajúc sa.

„Krak! Laska!...“

Psi sa vrátili.

„Trom by bolo tesno. Ja ostanem tu,“ povedal Levin a dúfal, že nenájdu nič okrem čajok, ktoré vzlietly, prevracaly sa v letku a žalostne nariekaly nad močiarom, keď ich psi vyplašili.

„Nie. Poďte aj vy, Levin. Poďme spolu!“ volal Veslovský.

„Naozaj by nám bolo tesno. Laska, nazad! Laska! Veď nepotrebuje druhého psa?“

Levin ostal pri voze a závistivo sa díval na poľovníkov. Poľovníci prešli celý močiar. Okrem vodnej sliepky a čvíkot, z ktorých jednu zastrelil Váseňko, nebolo na močiari ničoho.

„No vidíte, že som neľutoval močiar,“ povedal Levin, „iba sme sa zdržali.“

„Nie, predsa len to bolo veselé. Videli ste?“ vravel Váseňko Veslovský a farbavo sa terigal na voz s puškou a s čvíkotou v rukách. „Ako som ju skvostne

strelil. Však? No, už skoro prídeme do opravdivých močiarov?“

Zrazu sa kone trhly, Levin sa udrél hlavou o hlavu čejši pušky a ozval sa výstrel. Výstrel sa vlastne ozval prv, ale Levinovi sa zdalo, že len teraz. Stalo sa to tak, že Váseňko Veslovský zaistoval kohútiky, stisol jednu poistku a pridržiaval druhý kohútik. Náboj vletel do zeme a nikoho neporanil. Štefan Arkadevič pokrútil hlavou a vyčítavo sa vysmial Veslovskému. No Levin nemal odvahy ho pokarhať. Po prvé, zdalo by sa, že ho karhá pre nebezpečenstvo, ktoré už minulo, a pre roh, čo mu navrel na čele. A po druhé, Veslovský bol zprvu tak naivne nahnevaný na seba, a potom sa tak dobrácky a chytľavo vysmieval z ich spoločného zľaknutia, že sa aj Levin musel zasmiať.

Keď sa dovezli k druhému močiaru, ktorý bol dosť veľký a bol by vyžadoval mnoho času, Levin prehovárал spoločníkov, aby sa nezastavili pri ňom. Ale Veslovský ho zas len uprosil. A pretože močiar bol úzky, Levin, ako hostiteľ, ostal zas len pri vozoch.

Hneď, ako zastali, Krak sa pobral ku kopčekom. Váseňko Veslovský prvý sa rozbehol za psom. Štefan Arkadevič ho nestihol dohoniť a už vyletela sluka. Veslovský ju chybil a sluka preletela na neskosenú lúku. Ale Veslovský predsa len sluku dostal. Krak ju zas našiel, vyplašil a Veslovský ju zastrelil a vrátil sa ku kočom.

„Teraz choďte vy a ja pobudnem pri koňoch,“ povedal Levinovi.

Levina začala už rozoberať poľovnícka závisť. Dal opraty Veslovskému a pobral sa do močiara.

Laska, ktorá už dávno žalostne skučala a žalovala sa na nespravodlivosť, rozbehla sa teraz rovno k sľubnému, Levinovi známemu kopčeku, do ktorého Krak ešte nezašiel.

„Čo ju nezastavíš?“ vykrikol Štefan Arkadevič.

„Nevyplaší,“ povedal Levin, tešil sa zo psa a ponáhľal sa za ním.

V Laskinom hľadaní, čím bližšie a bližšie podchodila k známym kopčekom, bolo vždy viac a viac vážnosti. Maličký močiarový vtáčik ju zmiatol len na chvíľočku. Obišla kopčky raz dookola, začala ich obchádzať druhý raz a zrazu sa strhla a strpla.

„Choď, choď, Števo!“ zakričal Levin a cítil, ako mu srdce začína tuhšie búchať a ako by sa mu zrazu bola otvorila akási záchlopka v napätom sluchu, začaly ho ohlušovať všetky zvuky. Počul ich jasne, ale v neporiadku, a neuvedomoval si, z akej vzdialenosti prichádzajú. Počul kroky Štefana Arkadeviča a myslel si, že to v diaľke dupocú kone. Počul krehký zvuk, s ktorým sa odtrhol uhol kopčeka aj s koreňmi, keď naň stupil, a myslel si, že to počuje letieť sluku. Aj za chrptom počul akési čľapkanie na vode, ktoré si nijako nemohol vysvetliť.

Hľadal si miesto pre nohy a blížil sa ku psovi.

„Chyť!“

Zpopod psa vyletela nie sluka, ale čvíkota. Levin zdvihol pušku, ale práve keď cielil, zvuk čľapotu vo vode zosilnel, priblížil sa a k nemu sa pripojil hlas

Veslovského, ktorý kričal čosi čudne a nahlas. Levin videl, že cieli za čvíkotu, ale predsa len vystrelil.

Keď sa Levin presvedčil, že chybil, obzrel sa a uvidel, že kone s bričkou sú už nie na ceste, ale v močiari.

Veslovský chcel vidieť streľbu, zašiel s koňmi do močiara a tam zaviazol.

— Kde ho čerti vlečú! — povedal si Levin, keď sa vracal k zaviaznutej bričke. „Načo ste sem zatiahli?“ povedal mu sucho, zakričal na pohoniča a začal vypriahať kone.

Levin sa hneval aj preto, že mu prekazili strieľať, aj preto, že zabrdli s koňmi, ale najmä preto, že ani Štefan Arkadevič, ani Veslovský nepomáhali jemu a pohoničovi vyslobodiť a vypriahať kone, lebo ani jeden, ani druhý nemali ani najmenšieho pochopu, ako treba vypriahať. Levin neodpovedal ani slova na Váseňkovo ubezpečovanie, že tu bolo celkom sucho, len mlčky pracoval s pohoničom, aby vyslobodili kone. Ale potom, keď sa rozohnil robotou a videl, ako starostlivo a usilovne ťahal Veslovský bričku za blatník, takže ho až odlomil, Levin si vyčítal, že pod vplyvom včerajšieho pocitu bol prichladný k Veslovskému, a usiloval sa nezvyčajnou prívetivosťou zahľadiť odmeranosť. Keď dali všetko do poriadku a vytiahli vozy na cestu, rozkázal Levin doniesť raňajky.

„Bon appétit-bonne conscience! Ce poulet va tomber jusqu' au fond de mes bottes,“ povedal Váseňko francúzsky žartik, keď sa už zas rozveselil a dojedal druhé kurča. „No, teraz sa nám už skončili všetky

trampoty. Teraz už všetko pôjde dobre. Len ja musím za svoje previnenie sedieť na kozlíku. Pravdu mám? Co? Nie, nie, ja som Automedon. Uvidíte, ako vás po-veziem!“ odpovedal a nepúšťal opraty, keď ho Levin prosil, aby pustil pohoniča. „Nie, musím si vykúpiť vinu a na kozlíku mi bude výborne.“ A aj poháňal.

Levin sa trochu obával, že utrápi kone, najmä ľavého, rysavého, ktorého nevládal udržať. Ale nevoľky sa podroboval jeho veselosti, načúval romance, ktoré si Veslovský na kozlíku prespevoval celou cestou, a všelijaké rozprávky, napodobňovania, ako treba po anglicky poháňať, *four in hand*. A takto všetci, po raňajkách v najveselejšej nálade, došli ku Gvozdevskému močiaru.

X.

Váseňko tak šibkom hnal kone, že prišli k močiaru prizavčasu, ešte vždy bola horúčava.

Keď sa teda dostali už k skutočnému močiaru, hlavnému cieľu cesty, Levin nevdojak začal rozmýšľať, ako by sa striasol Váseňka, aby mu neprekážal. Aj Štefan Arkadevič sa ho zrejme chcel zbaviť a Levin mu videl v tvári starostlivý výraz, ktorý máva opravdivý poľovník vždy pred začiatkom poľovačky, a ešte aj výraz akejsi zvláštnej, osobitnej dobráckej prefíkanosti.

„Akože pôjdeme? Močiar je skvostný a vidím aj jastraby,“ povedal Štefan Arkadevič a ukazoval na dvoch veľkých vtákov, čo krúžili nad ostricou. „Kde sú jastraby, tam sú určite aj divé vtáky.“

„No, teda, pozrite, páni,“ povedal Levin s trošku zachmúreným výrazom a naľahoval si čižmy a prezeral zapaľovače na puške. „Vidíte tamtú ostricu?“ Ukazoval ostrovček, temnejúci sa čiernou zeleňou na ohromnej mokraďovitej lúke, do polovice skosenej, ktorá sa rozprestierala na pravom brehu rieky. „Močiar sa začína ľaľa tu, rovno pred nami, vidíte — kde je zelenšie. Odtiaľto sa ľahá doprava, až kde chodia kone. Tam bývajú kopčky so slukami. A potom sa ľahá okolo tejto sitiny po jelšový hájik a až po mlyn. Tam, vidíte, je záliv. To je najlepšie miesto. Tam som raz zastrelil sedemnásť čvíkot. Rozídeme sa s dvoma psami na dve strany a sídeme sa pri mlyne.“

„No, kto pôjde napravo, kto naľavo?“ spýtal sa Štefan Arkadevič. „Napravo je širšie, choďte ta vy dvaja a ja pôjdem naľavo.“ nadhodil naoko nedbalo.

„Výborne! Nastrieme viac ako on. No, poďme, poďme, poďme!“ súhlasil Váseňko.

Levin nemohol nesúhlasiť a tak sa rozišli.

Len čo vošli do močiara, začali oba psi odrazu vetriť a ľahali sa k hrdzavej vode. Levin dobre poznal toto Laskino opatrné a neurčité vetrenie. Poznal aj toto miesto a čakal krdle čvíkot.

„Veslovský, choďte popri mne, popri mne!“ povedal Levin tlmeným hlasom druhovi, čo sa čľapotal za ním vo vode, lebo ho po nečakanom výstrele pri Kollenskomočiari zaujímalo, ako Veslovský drží pušku.

„Nie, nebudem vám zavadzať, nestarajte sa o mňa.“

Ale Levin nevdojak myslel a rozpomínal sa na Kiti slová, ktoré mu povedala, keď sa s ním lúčila:

„Bedlite, aby ste sa nepostrieľali.“ Psi prichodili bližšie a bližšie, rozišli sa a každý vetril iným smerom. Levin už tak túžobne čakal čvíkotu, že čvrkanie vlastného opätku, keď ho vyťahoval z hrdzavej hlinačky, zdalo sa mu už krikom čvíkoty a chytal pušku a stískal hlaveň.

„Bác! Bác!“ ozvalo sa mu nad uchom. Váseňko vystrelil do kŕďľa kačíc, ktoré sa vznášaly nad močiarom, ale ktoré ešte vždy boli ďaleko od dostrelu poľovníkov. Levin sa nestihol obzrieť a už zamliaskala čvíkota, za ňou druhá, tretia a ešte osem ich vyletelo za sebou.

Štefan Arkadevič zastrelil jednu, práve keď sa chcela rozletieť cikcakovitým letom, a čvíkota padla do bariny ako hrudka. Oblonský pokojne zacielen na druhú, ktorá ešte nízko letela do ostrice, a aj táto čvíkota padla zároveň so zvukom výstrelu. A bolo vidno, ako podskakovala v pokosenej sitine a udierala zdravým, zdola bielym krídlom.

Levin nebol taký šťastlivý: vystrelil na prvú čvíkotu veľmi zblízka, chybil, nacielen na ňu, keď sa už začala dvíhať, ale v tej chvíli vyletela mu zpod nôh ešte jedna a poplietla ho, takže zas chybil.

Kým nabíjali pušky, zas vyletela čvíkota a Veslovský, ktorý už stihol nabiť pušku druhý raz, vystrelil na vodu ešte dva náboje drobných brokov. Štefan Arkadevič sobral svoje čvíkoty a žiariacimi očami pozrel na Levina.

„No, teraz sa už rozíďme,“ povedal Štefan Arkadevič a odišiel na jednu stranu, pokrivkávajúc na ľavú

nohu, ale držal pušku prichystanú a pohvizdoval na psa. Levin s Veslovským šli na druhú stranu.

S Levinom vždy bývalo tak, že sa rozčúlil a zlostil, keď sa mu prvé výstrely nepodarili, a potom už celý deň strieľal zle. Tak bolo aj teraz. Čvíkot bolo naozaj veľmi mnoho. Zpod psa, zpopod nôh poľovníkom stále vyletovaly čvíkoty a Levin by si bol mohol všetko nahradiť, ale čím viac strieľal, tým väčšmi sa hanbil Veslovského, ktorý veselo páľil na dostrel aj mimo dostrelu, a čo aj nič nezastrelil, predsa sa netrápil. Levin sa náhlil, nevyčkával, rozčuľoval sa vždy väčšmi a väčšmi a došlo to s ním až tak ďaleko, že čo aj strieľal, už ani nedúfal, že niečo zastrelí. Zdalo sa, že to aj Laska chápe. Začala plašiť lenivšie a ako by v pomykove alebo s výčitkou obzerala sa na poľovníkov. Výstrel nasledoval za výstrelom. Okolo poľovníkov stál dym z pušného prachu, ale vo veľkej priestrannej sieťke pri poľovníckej kapse boli len tri ľahučké, maličké čvíkoty. A aj to jednu zastrelil Veslovský a jedna bola spoločná. Medzitým na druhej strane močiara ozývaly sa nie síce časté, ale, ako sa Levinovi zdalo, významné výstrely Štefana Arkadeviča a skoro po každom výstrele sa ozvalo: „Krak, Krak, aport!“

To Levina rozčuľovalo ešte väčšmi. Čvíkoty stále krúžili v povetrí nad ostricou. Mliaskanie na zemi a krkanie vo výške neprestávalo, bolo ho počuť so všetkých strán. Čvíkoty, ktoré pred chvíľou vyletely a vznášaly sa v povetrí, zas si sadaly pred poľovníkmi. Namiesto dvoch teraz so škrekom krúžili nad močiarom celé desiatky jastrabov.

Keď Levin s Veslovským prešli už dobrú polovicu močiara, došli na miesto, kde mali sedliaci lúky rozdelené na dlhé pásy, končiace sa v ostrici, označené kde udupkanými chodníkmi, kde skoseným radkom. Polovica pásov bola už skosená.

Aj keď na neskosenej lúke bolo málo nádeje nájsť toľko vtákov ako na skosenej, Levin predsa len šiel aj so spoločníkom cez pokosené aj cez nepokosené pásy, lebo sľúbil Štefanovi Arkadevičovi, že sa s ním síde.

„Hej, poľovníci,“ zakričal im ktorýsi zo sedliakov, čo sedeli pri vypriahnutom voze, „poďte sa s nami naobedovať! Vodky sa napiť!“

Levin sa obzrel.

„Poďte, neokúňajte sa,“ zakričal veselý, bradatý sedliak, červený v tvári, ceril pritom biele zuby a dvíhal zelenkastý džbánik, jagajúci sa v slnci.

„Qu'est ce qu'ils disent?“ spýtal sa Veslovský.

„Volajú vodku piť. Iste si delili lúky. Ja by som si aj vypil,“ povedal Levin trochu prefíkano, lebo dúfal, že Veslovského privábi vodka a že pôjde k sedliakom.

„Prečo nás chcú počastovať?“

„Len tak. Zabávajú sa. Naozaj, choďte len k nim. Bude vás to zaujímať.“

„Allons, c'est curieux.“

„Choďte len, choďte, veď nájdete cestu do mlyna!“ zakričal Levin a keď sa obzrel, s radosťou videl, že shrbený Veslovský sa potkýna ustatými nohami, drží pušku vo vystretej ruke a driape sa z močiara k sedliakom.

„Poď aj ty,“ zakričal sedliak na Levina. „Neokúňaj sa! Zahryzneš si pirožka!“

Levinovi sa strašne chcelo napiť sa vodky a zjesť kúsok chleba. Oslabol a cítil, že len s námahou ťahá zo slatiny podlamujúce sa nohy, a na chvíľočku bol v pomykove. Ale pes stál. A hneď sa všetka ustatosť stratila a Levin zas ľahko kráčal siatinou ku psovi. Zpopod nôh mu vyletela čvíkota. Vystrelil a zabil ju. Pes ešte vždy stál. „Chyť!“ Zpod psa sa zdvihla druhá čvíkota. Levin vystrelil. Ale mal nešťastný deň. Netrafil a keď išiel hľadať zabitú čvíkotu, nenašiel ani tej. Preložil krížom-krážom okolitú ostricu, ale Laska neverila, že zabil čvíkotu, a keď ju posielal hľadať, pretvarovala sa, že hľadá, ale nehľadala.

Aj bez Váseňka, ktorého Levin vinil, že sa mu nič nedarilo, poľovačka sa mu nepopravila. Čvíkot bolo mnoho aj tu, ale Levin nemohol a nemohol nič trafiť.

Kosé lúče slnca boli ešte horúce. Šaty, do nitky premočené potom, lepily sa na telo. Ľavá čižma, plná vody, bola ťažká a čvrkalo mu v nej. Po tvári, zašpinenej usadeným pušným prachom, kvapkami stekal pot. V ústach ho páľilo, v nose cítil zápach prachu a hrdze, uši mal plné mliaskania čvíkot. Hlavní sa ani dotknúť nemohol, také boli žeravé. Srdce mu búchalo chytro a krátko. Ruky sa triasly z rozčúlenia a ustaté nohy sa potkávaly a plietly v kopčekoch a močarine. Napokon, keď ešte raz chybil, Levin hodil na zem pušku aj klobúk.

„Nie, musím sa spamätať!“ povedal si. Zdvihol pušku aj klobúk, zavolať si k nohám Lasku a vyšiel

z močiara. Keď vyšiel na suchú zem, sadol si na kopeček, vyzul sa, vylial z čižmy vodu, potom šiel k močiaru, napil sa vody s príchutou hrdze, namočil žeravé hlavne a umyl si tvár a ruky. Keď sa takto občerstvil, pohol sa zas na miesto, kde sa preniesly sluky, a pevne si umienil, že sa už nebude rozčuľovať.

Chcel byť pokojný, ale bolo zas len ako predtým. Prst mu stískal kohútik prv, ako nacielil na vtáka. Všetko šlo čím ďalej, tým horšie.

Mal len päť vtákov v kapse, keď vyšiel z močiara k jelšovej horičke, kde sa mal sísť so Štefanom Arkadevičom.

Prv ako uvidel Štefana Arkadeviča, zazrel jeho psa. Zpod vyvráteného jelšového koreňa vyskočil Krak, celý čierny, zamazaný smradľavým bahnom z močiara, a obňuchal sa s Laskou ako vífaz. Za Krakom sa v tóni jelší zjavila aj urastená postava Štefana Arkadeviča. Šiel mu v ústrety červený, upotený, s rozopätým golierom a ešte stále krivkal.

„No čo? Strieľali ste mnoho!“ povedal s veselým úsmevom.

„A ty?“ spýtal sa Levin. Ale ani sa nemusel spytovať, lebo už videl plnú kapsu.

„No, nebolo to najhoršie.“

Zastreľil štrnásť kusov.

„Veľkolepý močiar! Tebe iste zavádzal Veslovský. Nie je dobre dvom s jedným psom,“ povedal Štefan Arkadevič, zmierňujúc svoje vífazstvo.

XI.

Keď Levin so Štefanom Arkadevičom prišli do sedliackej chalupy, kde Levin vždy nocúval, Veslovský bol už tam. Sedel vprostred izby, držal sa oboma rukami lavičky, s ktorej ho ťahal vojak, gazdinej brat, za čižmy, oblepené bahnom, a smial sa zvyčajným, chytľavým smiechom.

„Práve som prišiel. Ils ont été charmants. Pomyslite si, napojili ma, nakŕmili. A akým chlebom! Zá-
zrak! Délicieux! A vodka — nikdy som nepil chutnejšej. A ani za celý svet nechceli vziať peniaze. Len stále vraveli: — Neokúňajte sa, alebo tak akosi.“

„Načo by brali peniaze! Veď si vás iste chceli uctiť. Či majú pálenku na predaj?“ povedal vojak, keď napokon stiahol premoknutú čižmu aj s očernetou pančuchou.

Čo aj bola izbica špinavá, zablatená čižmami poľovníkov a pošpinená oblizujúcimi sa psami, čo aj bola plná zápachu bahna a pušného prachu, čo aj nemali nožíkov a vidličiek, poľovníci sa napili čaju a navečerali s takou chuťou, aká býva len na poľovačke. Umytí a čistí šli potom do humna, vystlaného senom, kde pohoniči prichystali pánom nocľah.

Hoci sa už zmrákalo, nikomu z poľovníkov sa nechcelo spať.

Zprvu sa rozhovor pohyboval medzi rozpomienkami a rozprávkami o strieľaní, o psoch, o dávnejších poľovačkách, ale potom sa dostal na tému, ktorá všetkých zaujala. Keď už Váseňko príležitostne niekoľko ráz

vyslovil chvály o kráse tohto nocľahu, o vôni sena a pôvabe polámaného voza (myslel si, že je polámaný, lebo bol sňatý s predných kolies), o vľúdnosti sedliakov, ktorí ho pohostili vodkou, o psoch, ktorí ležali pánom pri nohách, rozprával Oblonský o krásnej polovačke u Maľtusa, na ktorej bol vlani v lete. Maľtus bol známy železničný boháč. Štefan Arkadevič rozprával, aké skvostné močiare kúpil tento Maľtus v Tverskej gubernii, ako ich opatroval, ako koče a dog-carty viezly poľovníkov a aký stan s raňajkami postavili pri močiari.

„Nechápem ťa,“ povedal mu Levin a nadvihol sa na sene, „nechápem, že sú ti tí ľudia nie protivní. Chápem, že raňajky s Laffitským vínom sú veľmi príjemné, ale či ti je nie protivný najmä ten prepych? Všetci títo ľudia, ako predtým naši nájomníci, zarábajú peniaze tak, že za to zasluhujú pohrdanie ľudí, ale oni nedbajú na pohrdanie a potom nečestne nadobudnutým ziskom sa vykupujú z predchádzajúceho pohrdania.“

„To je úplne správne!“ ozval sa Váseňko Veslovský. „Úplne správne! Pravda, Oblonský to robí z bonhomie, ale iní vravia: Veď aj Oblonský ta chodí...“

„Vôbec nie,“ Levin cítil, že sa Oblonský usmieva pri týchto slovách, „ja ho proste nepokladám za nečestnejšieho ako hocikoho z bohatých kupcov a šľachticov. Aj títo, aj tamtí zbohatli rovnako prácou a rozumom.“

„Áno, ale akou prácou? Či je robota získať koncesiu a potom ju zas predaf?“

„Pravdaže, aj to je robota. Robota v tom smysle, že keby nebolo jeho alebo iných, jemu podobných, nebolo by ani železníc.“

„Ale je to nie taká robota ako sedliakova alebo učencova.“

„Pripusťme, že nie, ale je to robota, čo dáva výsledky — železnice. No, podľa teba železnice nie sú osožné.“

„Nie, to je už iná otázka. Som ochotný uznať, že sú osožné. Ale každý zisk, čo nezodpovedá vynaloženej práci, je nečestný.“

„Ale kto presne určí, aký zisk jej zodpovedá?“

„Obohatenie sa nečestnosťou, prefíkanosťou,“ povedal Levin a cítil, že nevie presne určiť hranicu medzi čestným a nečestným, „je čosi podobného ako zisky bankové,“ pokračoval. „Toto zlo, získavanie ohromného majetku bez namáhavej práce, ako to bolo pri odkupoch, len premenilo formu. Le roi est mort, vive le roi! Len čo stihli odstrániť odkupy, už sa aj zjavily železnice, banky: tiež pramene bohatnutia bez práce.“

„Áno, toto všetko môže byť pravdivé a umné... Ležať, Krak!“ okríkol Štefan Arkadevič psa, ktorý sa škrabal a prevracal všetko seno. Bol zrejme presvedčený o správnosti svojho názoru, preto vravel pokojne a pomaly. „Ale neurčil si presne hranicu medzi čestnou a nečestnou prácou. Myslíš, že je nečestné, keď ja dostávam vyšší plat ako môj tajomník, hoci sa vo všetkom vyzná lepšie ako ja?“

„Neviem.“

„Nuž, teda ti poviem: to, že tebe ostáva za tvoju prácu v gazdovstve čistých, povedzme, päťtisíc, a náš terajší hostiteľ — sedliak, čo by sa ako lopotil, nezíska viac ako päťdesiat rubľov, je práve také nečestné ako to, že ja dostávam väčší plat ako môj tajomník a že Maľtus dostáva viacej, ako výhybkár. Naopak, vidím, že spoločnosť hľadá na týchto ľuďoch celkom bez príčiny akosi nepriateľsky a zdá sa mi, že je v tom trošku závidia...“

„Nie; to je nie správne,“ povedal Veslovský. „o závidia tu nemôže byť ani reči, ale je v tom jednako čosi nečistého.“

„Nie, dovoľ,“ pokračoval Levin. „Vravíš, že je nespravodlivé, že ja dostávam päťtisíc a sedliak päťdesiat rubľov: to je pravda. Je to nesprávne, cítim to, ale...“

„Naozaj je tak. Prečo my jeme, pijeme, chodíme na poľovačky, nič nerobíme, a sedliak je večne, večne v robote?“ povedal Váseňko Veslovský, ktorý zrejme prvý raz v živote jasne rozmýšľal o tomto probléme, a preto aj celkom úprimne.

„Áno, cítiš to, ale nedáš mu svoj majetok,“ povedal Štefan Arkadevič, ako by náročky dráždil Levina.

V poslednom čase medzi týmito dvoma švagrami bolo akési tajné nepriateľstvo. Ako by odvtedy, čo si vzali za ženy sestry, vzniklo medzi nimi súperenie, kto z nich si lepšie zariadi život, a teraz toto nepriateľstvo začínalo byť v rozhovore osobne zaostrené.

„Nedám im ho preto, lebo to odo mňa nikto nepo-

žaduje, a keby aj požadoval, nemohol by som ho dať," odpovedal Levin, „a ani nemám komu.“

„Daj ho tomuto sedliakovi, uvidíš, nepohrdne.“

„Áno, ale ako že mu ho dať? Mám s ním ísť a uzavrieť kúpnu smluvu?“

„Neviem, ale ak si presvedčený, že nemáš práva . . .“

„Nie som ani trošku presvedčený. Naopak, cítim, že nemám práva dať niekomu svoj majetok, že mám povinnosti aj k zemi, aj k rodine.“

„Nie, dovoľ, keď už cítiš, že je táto nerovnosť nespravodlivá, prečo to nespraviš?“

„Veď to aj robím, lenže záporne v tom smysle, že sa neusilujem ešte zväčšiť majetkový rozdiel, ktorý je medzi mnou a ním.“

„Nie, už mi musíš odpustiť, ale toto je paradox.“

„Áno, je to trošku sofistické vysvetlenie,“ potvrdil Veslovský. „Ach, gazda!“ povedal sedliakovi, ktorý vchádzal do humna, škripiac vrátami. „Čo, nespíš ešte?“

„Nie, kdeže by spať! Myslel som si, naši páni už spia, a tu počujem vravu. Chcem si tu vziať hák. Neuhryzne?“ dodal a opatrne kráčať bosými nohami.

„A ty kdeže budeš spať?“

„Ideme na obnôcku.“

„Ach, aká noc!“ povedal Veslovský, hľadiac na roh chalupy a vypriahnuté vozy, ktoré bolo teraz vidno vo veľkom ráme otvorených vrát v slabom svetle večernej zore. „A počujte, to spievajú ženské hlasy, a naozaj nie zle. Kto to spieva, gazda?“

„Ale čeladné dievky tuto vedľa.“

„Poďme, zabavíme sa! Aj tak nezaspíme. Oblonský, poďme!“

„Keby som tak mohol aj ležať aj ísť,“ odpovedal Oblonský a preťahoval sa. „Tak dobre sa mi leží.“

„No, pôjdem teda sám,“ povedal Veslovský a bystro vstával a obúval sa. „Do videnia, páni. Ak tam bude veselo, zavolám vás. Častovali ste ma divými vtákmi, ani ja nezabudnem na vás.“

„Však je to skvostný šuhaj?“ povedal Oblonský, keď Veslovský odišiel a sedliak za ním zavrel vráta.

„Áno, znamenitý,“ povedal Levin a neprestával rozmýšľať o tom, o čom sa pred chvíľkou shovárali. Zdalo sa mu, že nakoľko mohol, jasne vyslovil svoje myšlienky a city, a predsa mu títo nie hlúpi a úprimní ľudia svorne povedali, že sa potešuje sofizmami. To ho trápilo.

„Tak, tak je to, priateľko. Treba sa rozhodnúť: alebo uznať, že terajšie spoločenské zriadenie je spravodlivé, a teda zastávať si práva, alebo uznať, že využívaš nespravodlivé práva, čo ja aj uznávam, ale potom ich využívať s radosťou.“

„Nie, keby to bolo nespravodlivé, nemohol by si tieto práva využívať s radosťou, alebo aspoň ja by som nemohol. Mne je najdôležitejšie cítiť, že som nie vinný.“

„A čo, ozaj, nepôjdeme aj my?“ povedal Štefan Arkadevič, ktorého zrejme vyčerpalo myšlienkové napätie. „Veď aj tak nezaspíme. Naozaj, poďme.“

Levin neodpovedal. Zaujímal ho slovo, ktoré vyslovil v rozhovore, že totiž koná spravodlivo len v zá-

pornom smysle. — Či vari len v zápornom smysle môže byť človek spravodlivý? — spytoval sa v duchu.

„Ako tuho vonia svieže seno!“ povedal Štefan Arkadevič a dvíhal sa. „Nezaspím, ani za neviem čo. Vášeňko tam už čosi vystrája. Počuješ chichot a jeho hlas? Nepôjdeme? Poďme!“

„Nie, ja nepôjdem,“ odpovedal Levin.

„Vari aj toto robíš zo zásady?“ povedal Štefan Arkadevič s úsmevom a hľadal si v temnote čiapku.

„Nie zo zásady, ale načo by som išiel?“

„A vieš, ty si len narobiš starostí,“ povedal Štefan Arkadevič, keď našiel čiapku a vstal.

„Prečo?“

„Vari nevidím, ako si si to zaviedol so ženou? Počul som, aká to bola u vás veľmi závažná otázka — pôjdeš, či nepôjdeš na dva dni na poľovačku. To je všetko krásne, ako idyla, ale nestačí to na celý život. Mužský musí byť nezávislý, veď má svoje, mužské záujmy. Chlap musí byť chlapský,“ povedal Oblonský, keď otváral vráta.

„To značí, že môže behať za čeladnými dievkami?“ spýtal sa Levin.

„Prečo by aj nebehal, ak ho to teší. Ça ne tire pas à conséquence. Mojej žene preto nebude horšie a mne bude veselo. Najdôležitejšie je, zachovávať posvätnosť domu. Aby doma nič nebolo. Ale ruky si nesväzuj.“

„Možno máš pravdu,“ povedal Levin sucho a obrátil sa na bok. „Zajtra treba ísť zavčas rána, nebudem nikoho budiť a pôjdem na svitaní.“

„Messieurs, venez vite!“ ozval sa hlas vracajúceho

sa Veslovského. „Charmante! Ja som ju objavil! Charmante, skutočná Gretchen, a už sme sa s ňou aj soznámili. Naozaj, krasotinka!“ rozprávať s takým spokojným pohľadom, ako by pre neho bola vyrástla taká peknučká, ako by bol spokojný s tým, kto ju pre neho prichystal.

Levin sa pretvaroval, že spi, ale Oblonský si obul papuče, zapálil cigaru, vyšiel z humna a ich hlasy onedlho zatíchly.

Levin dlho nemohol zaspáť. Počul, ako jeho kone žuvaly seno, potom ako sa gazda so starším synom sberali a odišli na obnôcku. Potom počul, ako sa vojak ukladal spať s druhej strany humna so synovcom, synčekom gazdovým. Počul, ako chlapec tenučkým hlasom vravel strýčkovi, aký dojem na neho spravili psi, ktorí sa chlapcovi zdali strašnými a ohromnými. Potom ako sa chlapec spytoval, čo budú psi chytať a ako mu vojak chripľavým a ospanlivým hlasom vravel, že zajtra pôjdu poľovníci na močiar a budú strieľať z pušiek a ako potom povedal, aby sa zbavil chlapčkových otázok: „Spi, Váško, spi, lebo uvidíš!“ a o chvíľku sa aj rozchrápal a všetko zatíchlo. Bolo počuť len erdžanie koní a kŕkanie čvíkot. — Vari naozaj len v zápornom smysle? — opakoval si Levin. — No a čože? Ja za to nemôžem! — A začal myslieť na zajtrajší deň.

— Zajtra pôjdem zavčas rána a postarám sa, aby som sa nerozčuľoval. Čvíkot je tu veľa. Aj sluky sa nájdu. A keď sa vrátim, nájdem si lístok od Kity. Vari naozaj by mal ten Števo pravdu? Nie som s ňou dosť

chlapský, zbabil som sa . . . Ale čo robiť? Zas len záporne!

Vo sne počul smiech a veselú vravu Veslovského a Štefana Arkadeviča. Na mih otvoril oči: vyšiel mesiac a v otvorených vrátach stáli tí dvaja, jasne osvetení mesačným svetlom, a shovárali sa. Štefan Arkadevič vravel čosi, aké je to dievča svieže, a porovnával ho s práve vylúpeným, sviežim orieškom. Veslovský sa smial zas tým chytľavým smiechom a opakoval slová, ktoré mu určite povedal sedliak: „Svojej sa domáhaj, ako môžeš!“ Levin povedal vo sne:

„Páni, zajtra na svitaní!“ a zaspal.

XII.

Keď sa Levin na svitaní zobudil, pokúsil sa pobudiť druhov. Váseňko ležal na bruchu, jedna noha v pančuche mu trčala zpod prikrývky, a spal tak tvrdo, že nijako nemohol dostať od neho odpovede. Oblonský mu odpovedal zo spánku, že nepôjde tak zavčasu. Ešte aj Laska, ktorá spala, skrútená do kľbka na kraji sena, vstala neochotne a lenivo vystierala a naťahovala obe zadné nohy. Levin sa obul, vzal pušku, opatrne otvoril výzgavé dvere na humne a vyšiel na dvor. Pohoniči spali pri vozoch, kone driemaly. Len jeden kôň lenivo žral ovos, fľkal a rozsýpal ho po koryte. Na dvore bolo ešte šero.

„Čože si tak zavčasu vstal, holúbok?“ priateľsky. ako dobrého známeho, spýtala sa Levina stará gazdiná, ktorá vyšla z chalupy.

„Veď idem na poľovačku, tetuška. Prejdem tadiaľto k močiaru?“

„Rovno poza humnú. Prejdi našimi humnami, môj milý, a potom pomedzi konope. Tam je chodníček.“

Opatrne kráčajúc bosými, ohorenými nohami, vyprevadila starká Levina a otvorila mu ohrádku za humnom.

„Rovno tadiaľto sa dostaneš do močiara. Naše deti tadiaľto včera večer hnaly.“

Laska veselo bežala chodníčkom vopred. Levin šiel za ňou rýchlou, ľahkou chôdzou a neprestajne sa díval na nebo. Chcel, aby slnce nevyšlo, kým nedôjde k močiaru. Ale slnce nelenilo. Mesiac, ktorý ešte svietil, keď Levin vychádzal z humna, teraz sa už len jagal ako kúsok ortuti. Rannú zorničku, ktorú predtým nebolo možno nevidieť, musel teraz hľadať. Predtým nejasné škvrny na vzdialenom poli bolo vidieť už jasno. Boly to kríže raži. Bez slnečného svetla ešte neviditeľná rosa vo voňavých, vysokých, už vypletých konopách máčala Levinovi nohy a kabátik vyše pásu. V priezračnom raňajšom tichu bolo počuť aj najmenšie zvuky. Včielka s hvizdnutím guľky preletela Levinovi popri uchu. Prizrel sa lepšie a uvidel aj druhú, aj tretiu. Všetky vyletovaly zpoza plota včelína a mizly nad konopami smerom k močiaru. Chodníček viedol rovno do močiara. Močiar bolo možno rozoznať podľa pár, ktoré sa z neho dvíhaly, kde hustejšie, kde redšie, takže sa ostrica a rakytové krovie kolembalo v pare ako ostrovčeky. Kraj močiara ležali chlapci a chlapi, čo strážili na obnôcke a teraz nad ránom všetci

spali, poprikrývaní kabátmi. Neďaleko nich chodily tri sputnané kone. Jeden z nich rinčal reťazami. Laska šla popri pánovi, prosila, aby ju pustil vopred a obzerala sa. Keď Levin prešiel popri spiacich sedliakoch a došiel k prvej barinke, obzrel si zapaľovače a pustil psa. Jeden z koní, tučný, tmavobrnavý trojročiak, sa strhol, keď zbadal psa, zdvihol chvost a zaffkal. Aj ostatné kone sa naľakaly, čľapkaly sputnanými nohami vo vode a vyskákaly z močiara, pričom kopytá, vyťahované z hustej hlinačky, vydávaly zvuk, podobný tleskaniu. Laska zastala, posmešne pozrela na kone a skúmavo na Levina. Levin pohladkal Lasku a zahvízdal na znak, že môže začať.

Laska sa veselo a starostlivo rozbehla po slatine, ktorá sa pod ňou kolembala.

Keď Laska vbehla do močiara, medzi známymi zápachmi zeliniek, močiarových tráv, rašeliny a neznámym zápachom konského trusu pocítila pach vtákov, rozptýlený po celom močiaru, pach tých voňavých vtákov, čo ju najväčšmi rozčuľovali. Miestami, na machu a močiarových lopúchoch, bol tento pach veľmi tuhý, ale nedalo sa presne určiť, ktorým smerom mocnie a ktorým smerom slabne. Aby našla smer, musela odbehnúť ďalej po vetre. Ľahko, ani necítiať pohyby nôh, napätým cvalom, takým, že mohla zastať pri každom skoku, keby bolo treba, Laska sa rozbehla napravo, zároveň s vetríkom, ktorý dúl pred svitaním s východu, a potom sa obrátila proti vetru. Vdýchla do seba povetrie rozšírenými nozdrami a hneď pocítila, že sú tu nielen stopy, ale aj oni, tu pred ňou, a

nie jeden, ale mnoho. Laska zmiernila rýchlosť behu. Oni boli tu, ale kde presne, ešte nemohla určiť. Aby našla práve to miesto, Laska už začala obchodiť dookola, ale zrazu ju vyrušil pánov hlas: „Laska! Sem!“ povedal a ukazoval jej na druhú stranu. Postála, spytovala sa ho, či radšej nepokračovať, ako začala. Ale Levin zopakoval rozkaz zlostným hlasom a ukazoval jej na vyvýšeninku, vyčnievajúcu z vody, kde nemohlo byť ničoho. Počúvla ho a robila sa, že hľadá, aby ho potešila, prešla kopček a vrátila sa na predošlé miesto a hneď ich zas zvetrila. Teraz, keď ju nevyrušoval, už vedela, čo má robiť. Nehľadela popod nohy, mrzuto sa potkýnala o vysoké kopčeky a padala do vody, ale zas si pomohla pružnými mocnými nohami a začala obchádzať kruh, ktorý jej mal všetko vysvetliť. Prekvapoval ju ich zápach, vždy tuhší a tuhší, vždy určitejší a určitejší. A zrazu jej bolo úplne jasné, že jeden z nich je tu, za touto kôpkou, päť krokov pred ňou, a Laska zastala a strpla na celom tele. Mala nízke nohy, nemohla nič vidieť, ale zvetrila pach a vedela, že vták sedí nie ďalej ako na päť krokov. Stála, cítila ho stále väčšmi a väčšmi a kochala sa čakaním. Napätý chvost bol natiahnutý a triasol sa len celkom na končeku. Papuľu mala ľahko otvorenú, uši nadvihnuté. Jedno ucho sa jej skrútilo ešte v behu, dýchala ťažko, ale opatrne a ešte opatrnejšie, viac očami ako hlavou, sa obzrela na pána. Pán, s takou známou tvárou, ale s očami vždy strašnými, šiel, potkýnajúc sa po kopčekoch, ale — ako sa jej zdalo —

neobvyčajne pomaly. Jej sa zdalo, že ide pomaly, ale on bežal.

Keď zbadal zvláštne vetrenie Lasky, ktorá sa celá pritískala na zem, ako by veslovala zadnými nohami pri dlhých krokoch, a zľahka pootvorila papuľu. Levin pochopil, že zvetrila sluky a v duchu sa pomedlil Bohu, aby mal šťastie, najmä pri prvom vtákovi, a rozbehol sa k nej. Keď došiel až celkom k nej, začal so svojej výšky hľadieť pred seba a uvidel očami, čo ona videla nosom. V preliačinke medzi kopčekmi, vo vzdialenosti siahly, bolo vidno sluku. Obrátila hlavu a načúvala. Potom len-len že rozprestrela krídla a hneď ich aj složila, farbavo mrdla zadkom a schovala sa za rohom.

„Bež! Bež!“ zakričal Levin a drgol Lasku do zadku.

— Ale veď nemôžem ísť, — myslela si Laska. — Kdeže pôjdem? Odtiaľto ich cítim, ale ak sa pohnem vopred, už sa nevyznám, kde sú, čo sú. — Ale zas ju drgol kolenom a vrazil vzrušeným šepotom: „Bež, Lasočka, bež!“

— Nuž, keď už tak chce, poslúchnem, ale teraz už neručím za seba, — pomyslela si Laska a ozlomkrky sa hodila vopred medzi kopčeky. Teraz už nič necítila, len videla a počula, ale nič nechápala.

Desať krokov od predošlého miesta vyletela sluka s ťažkým krčkaním a zvláštnym slučím dutým zvukom krídel. A hneď za výstrelom pleskla bielou hruďou do mokrej bariny. Druhá sluka nevyčkala a vyletela bez psa za Levinom.

Keď sa Levin obrátil za ňou, bola už ďaleko. Ale výstrel ju dohonil. Keď druhá sluka preletela asi dvadsať krokov, zdvihla sa oblúkom dohora, skrútila sa a ako hodená lopta padla ťažko na suché miesto.

— Predsa len bude čosi! — myslel si Levin, keď kládol do kapsy teplé a tučné sluky. — Však, Lasočka, bude dačo?

Keď si Levin nabil pušku a pohol sa ďalej, vyšlo už slnce, hoci ho ešte nebolo vidno za obláčikmi. Mesiac celkom stratil lesk a beľal sa na nebi ako obláčik. Nebolo už vidno ani hviezdy. Močarinky, čo sa predtým striebrely rosou, trblietaly sa teraz zlatom. Hrdzavá rašelina bola teraz už jantárová. Belasé trávy sa zmenily na žltkavo zelené. Bahenní vtáci sa trepotali v kroví pri potoku, ktoré sa ligotalo rosou a hádzalo dlhé tône. Jastrab sa zobudil, sedel na kope sena, vyvracal hlavu s boka na bok a nepokojne sa díval na močiar. Kavky letely do poľa a bosý chlapček už nadháňal kone starčekovi, ktorý sa zdvihol zpod kabáta a škrabkal sa. Na zelenej tráve beľal sa dym z výstrelov ako mlieko.

Jeden z chlapcov pribehol k Levinovi.

„Strýčko, včera tu byly kačky!“ zakričal mu a šiel za ním zďaleka.

A Levinovi bolo dvojnásobne príjemné, že mohol pred očami tohto chlapca, vyjadrujúceho pochvalu, zastreliť ešte tri sluky jedno za druhým.

XIII.

Poľovnícka povera: ak sa podarí prvý výstrel na zviera alebo vtáka, bude poľovačka šťastlivá, celkom sa potvrdila.

Ustatý, hladný a šťastný Levin pochodil asi tridsať vierst a vrátil sa k ostatným okolo desiatej ráno s devätnástimi kusmi krásnych vtákov a s jednou kačkou, ktorú si priviazal o opasok, lebo sa už nevmetila do poľovníckej kapsy. Druhovia už dávno povstávali a stihli už aj vyhladnúť, aj sa naraňajkovať.

„Počkajte, počkajte, viem, že ich je devätnásť,“ vravel Levin a druhý raz počítal sluky a čvíkoty, ktoré už nevyzeraly tak pôvabne, ako keď vyletovaly, lebo boli už pokrútené a meravé, s prischnutou krvou a s hlavičkami, vyvrátenými nabok.

Levin počítal správne a bola mu príjemná závišť Štefana Arkadeviča. Prijemné bolo aj, že po návrate z poľovačky našiel už posla, ktorý doniesol lístok od Kity.

„Som celkom zdravá a veselá. Ak sa o mňa obávaš, môžeš byť ešte pokojnejší ako predtým. Mám nového ochrancu, Máriu Vlasievnu. (To bola pôrodná babka, nová, dôležitá osobnosť v Levinovom rodinnom živote.) Prišla ma prezrieť. Zistila, že som celkom zdravá a nechali sme ju tu, kým neprídeš. Všetci sú veselí, zdraví, a prosím Ťa, neponáhľaj sa, ak je poľovačka dobrá, a ostaň ešte deň.“

Tieto dve radosti. vydarená poľovačka a lístok od Kity, boli také veľké, že Levin ľahko zniesol dve malé

nepríjemnosti, ktoré sa staly po poľovačke. Prvá nepríjemnosť bola, že rysavý, sedlový kôň, ktorý sa včera zrejme presilil, nežral a bol smutný. Pohonič vravel, že sa pretiahol.

„Včera ste ich uhnali, Konštantín Dmitrič,“ vravel. „Akože, desať vierst ste hnali cestou-necestou!“

Druhá nepríjemnosť, ktorá mu v prvej chvíli pokazila dobrú vôľu, ale z ktorej sa neskôršie vysmieval, bola, že zo zásob, ktoré im Kity prichystala v takom množstve, že ich — ako sa zdalo — nemohli pojesť ani za týždeň, neostalo ani omrvinky. Pri návrate z poľovačky ustatý a vyhladnutý Levin s takou chuťou túžil po pirôžkoch, že cítil ich vôňu a chuť v ústach, keď sa blížil k chalupe, ako Laska cítila divinu, a hneď a zaraz rozkázal Filipovi, aby mu ich doniesol. Vysvitlo, že už nebolo nielen pirôžkov, ale ani kureniec.

„To je apetít!“ povedal Štefan Arkadevič a so smiechom ukazoval na Váseňka Veslovského. „Ani ja sa nemôžem ponosovať na chuť do jedenia, ale on ju má priam zázračnú...“

„Nuž, čože robiť!“ povedal Levin a zachmúrene sa díval na Veslovského. „Filip, dones teda hovädziny!“

„Hovädzinu pojedli a kosť psom hodili,“ odpovedal Filip.

Levin bol taký namrzený, že povedal s hnevom: „Už len voľačo ste mali aj mne nechať!“ a bolo mu skoro do plaču.

„Teda vypitvi vtákov,“ povedal Filipovi trasľavým hlasom a usiloval sa nehladiť na Váseňka, „a vypchaj ich žihľavou. A mne popros aspoň mlieka.“

Už potom, keď sa napil mlieka, hanbil sa, že prejavil zlosť pred cudzím človekom, a začal sa vysmievať zo svojej hladovej zlosti.

Podvečer šli ešte na poľovačku a aj Veslovský zastrelil niekoľko slúk, a v noci sa vrátili domov.

Zpiatočná cesta bola práve taká veselá, ako cesta sem. Veslovský raz spieval, raz sa kochal rozpomienkami na dobrodružstvá u sedliakov, ktorí ho vyčastovali vodkou a vraveli: „Neokúňaj sa.“ Raz zas sa rozpomínal na dobrodružstvá s orieškami, s čeladnou dievčinou a so sedliakom, ktorý sa ho spytoval, či je nie ženatý: „A ty nepoškuľuj po cudzích ženách, ale radšej sa postaraj, aby si si zadovážil vlastnú.“ Tieto slová Veslovského neobyčajne rozosmievaly.

„A vôbec, som strašne spokojný s našou vychádzkou. A vy, Levin?“

„Aj ja som veľmi spokojný,“ úprimne povedal Levin, ktorý sa neobyčajne tešil, že necítil k Váseňkovi také nepriateľstvo ako doma, ale že naopak, cítil k nemu najpriateľskejšiu náklonnosť.

XIV.

Na druhý deň o desiatej, keď si už Levin obišiel gazdovstvo, zaklopal na dvere izby, kde nocoval Váseňko.

„Entrez,“ zakričal mu Veslovský. „Odpusťte, práve som skončil svoje ablutions,“ povedal s úsmevom, keď stál pred ním len v spodnej bielizni.

„Neokúňajte sa, prosím vás.“ Levin si sadol k obloku. „Dobre ste spali?“

„Ako zabitý. Ale aký je dnes deň na poľovačku?“

„Čo raňajkujete, čaj alebo kávu?“

„Ani to, ani to. Hneď výdatne raňajkujem. Hanbím sa, naozaj. Myslím, že dámy už vstaly? Teraz by bolo výborné sa prejsť. Ukážete mi kone.“

Keď sa prešli po sade, zašli do konskej stajne, ba aj si spolu zacvičili na bradlách, vrátil sa Levin s hosťom domov a šiel s ním do salónu.

„Znamenite sme si zapoľovali a koľko dojmov sme zažili!“ povedal Veslovský, keď prišiel ku Kity, ktorá sedela za samovarom. „Aká škoda, že dámy nemajú tohto pôžitku.“

— Nuž čože, voľačo už len hostiteľke musí povedať, — vravel si Levin. Zas zazrel čosi v úsmeve a vo výraze zvodcu, s ktorým sa hosť prihovárať Kity...

Kňažná, ktorá sedela s druhej strany stola s Máriou Vlasievnou a Štefanom Arkadevičom, zavolala si Levina a začala sa s ním shovárať o Kity, že musia prejsť bývať do Moskvy, kde Kity porodí, a že si už treba hľadať byt. Ako pred svadbou boli Levinovi nepríjemné všetky prípravy, veď urážaly svojou malichernosťou vznešenosť udalosti, ktorá sa chystala, tak teraz sa mu zdaly ešte urážlivejšie prípravy na nastávajúci pôrod, ktorého čas vypočítavali akosi na prstoch. Usiloval sa celý čas nepočuť rozhovorov, ako treba prekrúcať budúce dieťa, radšej sa stále odvracal, aby nevidel akési tajomné, nekonečné, háčkované pásy, akési plátenné trojuholníky, ktorým Dolly pri-

pisovala zvláštnu dôležitosť, a tak ďalej. Na narodenie syna (Levin bol presvedčený, že to bude syn), ktoré mu sľubovali a v ktoré predsa len nemohol uveriť — také nezvyčajné sa mu zdalo —, myslel hneď ako na ohromné a preto nemožné šťastie, a hneď zasa ako na veľmi tajomnú udalosť, takže už predstava toho, čo bude a preto aj chystanie sa na to, ako na čosi obyčajného, o čo sa ľudom treba starať, zdaly sa mu urážlivé a pokorujúce.

Ale kňazná nechápala jeho pocity a vysvetľovala si jeho neochotu rozmýšľať a shovárať sa o týchto veciach ľahostajnosťou a nezáujmom, a preto mu nedávala pokoja. Kázala Štefanovi Arkadevičovi vyhľadať byt a teraz si zavolať Levina.

„Ja nič neviem, kňazná. Robte, ako chcete,“ povedal Levin.

„Treba sa rozhodnúť, kedy sa prenesiete do Moskvy.“

„Naozaj neviem. Viem len, že milióny detí sa rodia bez Moskvy a bez doktorov... prečože...“

„Nuž, keď takto...“

„Ale nie, ako chce Kity.“

„S Kity sa o tomto nedá shovárať! Vari chceš, aby som ju naľakala? Hľa, aj teraz na jar Natália Goliconová umrela len preto, že mala zlého pôrodníka.“

„Urobím, ako rozkážete,“ povedal Levin mrzuto.

Kňazná mu začala vysvetľovať, ale on ju nenačúval. Rozhovor s kňaznou ho síce rozčuľoval, ale nemrzelo, no mrzelo ho, čo videl pri samovare.

— Nie, to je nemožné, — myslel si a zavše pozrel

na Váseňka, nakloneného nad Kity, ktorej čosi rozprával s krásnym úsmevom, a na rozčúlenú a červenú Kity.

Vo Váseňkovom správaní sa, v jeho pohľade a úsmevе bolo čosi nečistého. Ba Levin videl čosi nečistého aj v správaní sa a v pohľade Kity. A zas mu svetlo v očiach zhaslo. Zas, ako včera, bez najmenšieho prechodu cítil sa shodený s výšavy šťastia, spokojnosti a dôstojnosti do priepasti zúfalstva, hnevu a poníženia. Zas mu bolo všetko a všetci protivní.

„Robte teda, kňazná, ako chcete,“ povedal a zas sa obzrel.

„Ťažká je čiapka Monomachova,“ povedal mu žartovne Štefan Arkadevič a zrejme narážal nielen na rozhovor s kňaznou, ale aj na príčinu Levinovho rozčúlenia, ktoré zbadal. „Ako si dnes neskoro prišla. Dolly.“

Všetci vstali privítať Darju Alexandrovnu. Váseňko vstal len na chvíľočku, celkom nezdvorilo, ako si terajší mladí ľudia navykli správať sa k dámam, a hneď pokračoval v rozhovore s Kity a čomusi sa zasmial.

„Maša ma trápila. Zle spala a teraz je strašne hľavatá,“ povedala Dolly.

Rozhovor, ktorý nadpriadli Váseňko s Kity, týkal sa zas predvčerajšej témy. Shovárali sa o Anne a o tom, či láska môže sa povzniesť nad spoločenské zvyklosti. Kity bol nepríjemný tento rozhovor, rozčúľoval ju aj obsahom aj tónom, ktorým sa Váseňko vyjadroval, ale najmä tým, že už vedela, ako zapôsobí na muža. Ale bola priprostá a prinevinná, neve-

dela prerušiť rozhovor, ba ani len nemohla skryť vonkajšiu radosť, ktorú v nej vyvolávala pozornosť tohto mladíka. Chcela prerušiť rozhovor, ale nevedela, ako to spraviť. Vedela, že všetko, čokoľvek by spravila, muž zbadá a vysvetlí si to práve naopak. A skutočne, keď sa spýtala sestry, čo je s Mašou a Váseňko, vyčkávajúc, kedy sa skončí nudný rozhovor, začal sa ľahostajne dívať na Dolly, zdala sa Levinovi táto otázka neprirodzenou a odpornou prefíkanosťou.

„A čo, pôjdeme teraz na huby?“ spýtala sa Dolly.

„Poďme, prosím vás, aj ja pôjdem,“ povedala Kity a začervenala sa. Chcela sa zo slušnosti spýtať Váseňka, či pôjde aj on, ale nespýtala sa. „Kde ideš, Kosto?“ spýtala sa muža s vinovatým pohľadom, keď ráznym krokom prechádzal popri nej. Tento vinovatý výraz mu len potvrdil podozrenie.

„Kým som bol preč, prišiel strojník a ešte som ho nevidel,“ povedal Levin, ale nepozrel na ňu.

Sišiel dolu, ale nestihol ešte vyjsť z pracovne, keď začul ženine známe kroky, ktoré sa neopatrne chytro blížili k nemu.

„Čo chceš?“ povedal jej sucho. „Máme robotu.“

„Odpusťte,“ povedala Kity strojníkovi Nemcovi, „musím mužovi povedať niekoľko slov.“

Nemec chcel odísť, ale Levin mu povedal:

„Neustávajúte sa.“

„Vlak ide o tretej?“ spýtal sa Nemec. „Nerád by som zameškal.“

Levin mu neodpovedal a vyšiel so ženou.

„No, čo mi chcete povedať?“ spýtal sa jej po francúzsky.

Nedíval sa jej do tváre a nechcel vidieť, ako sa jej v farchavosti chvela celá tvár a že mala bolestný a zničený výraz.

„Ja... ja ti chcem len povedať, že sa takto nedá žiť, že je to mučenie...“ povedala.

„Ľudia sú tu v jedálni,“ povedal srdito, „nerobte scény.“

„No, poďme sem!“

Stáli v priechodnej izbe, Kity chcela vojsť do susednej izby, ale tam Angličianka učila Taňu.

„No, poďme do záhrady!“

V záhrade naďabili na chlapa, ktorý čistil chodníčky. Ale už ani nepomysleli, že chlap vidí jej uplakanú a jeho rozčúlenú tvár, nepomysleli, že vyzerajú ako ľudia, utekajúci od nejakého nešťastia, len bežali ďalej a cítili, že si musia všetko vyrozprávať a presvedčiť druh druhu, pobudnúť trochu osamote a tým sa zbaviť múk, ktoré obaja prežívali.

„Takto nemožno žiť! To je mučenie! Ja sa trápim, ty sa trápiš. A prečo?“ povedala Kity, keď napokon došli k osamelej lavičke v rohu lipovej aleje.

„Len toľko mi povedz: bolo v jeho tóne niečo neslušného, nečistého, ohromne ponižujúceho?“ spýtal sa Levin a stál pred ňou zas v tej póze, s päťami pred hrudou, ako stál pred ňou vtedy v noci.

„Bolo,“ povedala Kity chvejúcim sa hlasom. „Ale, Kosta, vari nevidíš, že za nič nemôžem? Už od rána som sa chcela s nimi shovárať iným tónom, ale títo

Iudia . . . Načo prišiel? Akí sme boli šťastní!“ vravela a zadychčala sa z fikaní, ktoré jej dvíhalo celé plné telo.

Prekvapený záhradník videl — hoci predtým bežali a nič ich nenaháňalo, a hoci nemohli nájsť na lavičke nič nezvyčajne radostného — záhradník videl, že sa vrátili domov okolo neho s upokojenými, vyjasnenými tvármi.

XV.

Levin odprevadil ženu hore a šiel potom do Dolliých izieb. Darja Alexandrovna bola v tento deň zas veľmi roztrpčená. Chodila po izbe a zlostne vravela dievčatku, čo stálo v kúte a nariekalo:

„A budeš celý deň stáť v kúte, a budeš sama obedovať, nedostaneš ani bábiku, ani nové šaty ti neušijem,“ vravela a už ani nevedela, čím ju potrestať.

„Nie, také škaredé dievčatko!“ obrátila sa k Levinovi. „Kde sa len v nej berú také zlé sklony?“

„Ale čože vykonala?“ dosť ľahostajne povedal Levin, ktorý sa chcel poradiť s Dolly a preto sa zlostil, že prišiel nevhod.

„Boli s Gríšom na malinách a tam . . . ani povedať nemôžem, čo vykonala. Tisíc ráz ľutujem za Miss Eliottovou. Táto na nič nedozrie, je ako stroj . . . Figurez vous, que la petite . . .“

A Darja Alexandrovna mu vyrozprávala, čím sa Maša previnila.

„To nič neznačí, to sú vôbec nie zlé sklony, to je proste šalenie,“ upokojoval ju Levin.

„A ty si čo takej zlej vôle? Načo si prišiel?“ spýtala sa Dolly. „Čo sa tam robí?“

A z tónu jej hlasu Levin vyrozumel, že jej ľahko vyrozpráva, čo jej chcel povedať.

„Nebol som tam, boli sme s Kity v záhrade. Pohnevali sme sa druhý raz odvtedy, ako ... prišiel Števo.“

Dolly hľadela na neho umnými, chápacími očami.

„No povedz, ruku na srdce, či ... nie Kity, ale ten mladý páňko nevravel tónom, ktorý môže byť nepríjemný, nie nepríjemný, ale hrozný, ktorý uráža muža?“

„Nuž, akože ti povedať ... Stoj, stoj v kúte!“ zakričala Maši, ktorá sa obrátila, keď zbadala v matkinej tvári sotva badateľný úsmev. „Spoločenská mienka by bola, že sa správa, ako sa správajú všetci mladí páni. Il fait la cour à une jeune et jolie femme, a muž zo spoločnosti sa musí cítiť len poctený.“

„Áno, áno,“ povedal Levin zachmúrený, „ale zbadala si to?“

„Nielen ja, aj Števo to zbadal. Po čaji mi rovno povedal: Je crois que Veslovský fait un petit brin de cour à Kity.“

„No, výborne, teraz som už spokojný. Vyžiením ho,“ povedal Levin.

„Zbláznil si sa, či čo?“ vykrikla Dolly v hrôze. „Nože sa, Kosťo, spamätaj,“ povedala so smiechom. „No, teraz môžeš ísť k Fanny,“ povedala Maši. „Nie, ak už tak chceš, poviem Števovi. On ho odvedie. Môžeme povedať, že čakáš hostí. Vôbec, on nepristane medzi nás.“

„Nie, nie, ja sám ho vyhodím.“

„Ale povadiš sa s ním?“

„Ani trošku. Len sa pritom pobavím, naozaj pobavím,“ povedal Levin a blýskal očami. „No, odpusť jej, Dolly! Ona to už nespraví,“ poprosil za maličkú hriešnicu, ktorá neodišla k Fanny, ale nerozhodne stála proti matke, zpod obrv sa jej dívala do tváre a hľadala a čakala jej pohľad.

Matka pozrela na ňu. Dievčatko sa rozplakalo, zarylo sa tvárou matke do lona a Dolly jej položila na hlavu chudú, nežnú ruku.

— Čože my s ním máme spoločného? — pomyslel si Levin a šiel vyhľadať Veslovského.

Keď prechádzal chodbou, kázal zapriať briedku, že pôjdu na stanicu.

„Včera sa pero zlámalo,“ odpovedal sluha.

„Tak zapriať do voza, ale chytro. Kde je hosť?“

„Išli do svojej izby.“

Levin zastihol Vášenka vo chvíli, keď si povyberal veci z kufra, rozložil nové romancy a skúšal si kožené holienky, lebo chcel ísť jazdiť.

Či už bolo v Levinovej tvári čosi zvláštneho a či Vášenko pocítil, že ce petit brin de cour, ktorý si začal, bol nemiestny v tejto rodine, bol trošku v pomykove (nakoľko môže byť v pomykove človek zo spoločnosti), že Levin prišiel k nemu.

„Jazdíte v kožených holienkach?“

„Áno, je to omnoho čistejšie,“ povedal Vášenko, postavil tučnú nohu na stoličku a zapínal si dolnú spinku s veselým a dobráckym úsmevom.

Bol to určite dobrý šuhaj a Levin ho ľutoval a zahľadel sa — veď bol hosťiteľom —, keď zbadal plačnosť vo Váseňkovom pohľade.

Na stole ležala rozštiepená palička, ktorú dnes ráno spolu polámali pri cvičení, keď chceli zdvihnúť zapučené bradlá. Levin chytil do ruky úlomok a začal oblamovať odštiepený koniec, lebo nevedel, ako začať.

„Chcel som . . .“ Odmlčal sa, ale zrazu sa rozpomenul na Kity a na všetko, čo bolo, pozrel mu rozhodne do očí a povedal: „Kázal som vám zapriať kone.“

„A to načo?“ povedal prekvapený Váseňko. „Kdeže mám ísť?“

„Treba vám ísť na stanicu,“ povedal zachmúrený Levin a odštipol triesku z konca paličky.

„Odcestujete, alebo sa niečo stalo?“

„Len to, že čakám hostí,“ povedal Levin a chytrejšie a chytrejšie oblamoval mocnými prstami rozštiepený koniec paličky. „Ani hostí nečakám, ani sa nič nestalo, ale prosím vás, odíďte. Vysvetlite si moju neúctivosť, ako chcete.“

Váseňko sa vzpriamil.

„Prosím, aby ste mi vysvetlili . . .“ povedal dôstojne, keď napokon pochopil.

„Nemôžem vám vysvetliť,“ povedal Levin ticho a pomaly a namáhal sa skryť chvenie sánok. „Radšej sa ani nespytujte.“

Pretože už poodlamoval všetky konce rozštiepenej paličky, Levin chytil prstami hrubý koniec, zlomil paličku a opatrne zachytil padajúci koniec.

Pohľad na tieto napäté ruky, na svaly, ktoré ohma-

tával ešte dnes ráno pri cvičení a na blýskavé oči, tichý hlas a chvejúce sa sánky, iste presvedčil Váseňka lepšie ako slová. Pokrčil plecami, pohrdavo sa usmial a uklonil sa.

„Môžem sa ešte stretnúť s Oblonským?“

Pokrčenie pliec a úsmev nepodráždily Levina. — Čože má napokon robiť? — pomyslel si.

„Hneď vám ho pošlem.“

„Aký je to nesmysel!“ povedal Štefan Arkadevič, keď sa dozvedel od priateľa, že ho vyhánajú z domu. Vyhľadal Levina v záhrade, kde sa prechádzal a vyčkával odchod hosťa. „Mais c'est ridicule! Akáže mucha ťa uštipla? Mais c'est du dernier ridicule! Čože sa ti zazdalo, keď mladý šuhaj...“

Ale miesto, na ktoré Levina uštipla mucha, bolo ešte boľavé, pretože zas zbledol, keď mu Štefan Arkadevič chcel vysvetľovať príčinu, a náhlivo ho prerušil:

„Prosím ťa, nevysvetľuj príčiny! Nemôžem inak! Veľmi sa hanbím aj teba, aj jeho. Ale myslím si, že nebude veľmi banovať za nami, a mne a mojej žene je neprijemná jeho prítomnosť.“

„Ale urazíš ho! Et puis c'est ridicule!“

„A mňa to aj uráža, aj mučí! A neprevinil som sa v ničom, nemám teda začo trpieť!“

„No už toto som od teba nečakal! On peut être jaloux, mais à ce point c'est du dernier ridicule!“

Levin sa chytro zvrtol a ušiel od neho hlbšie do aleje a ďalej chodil sám hore-dolu. O chvíľu počul hrkotať voz a zpoza stromov videl, ako Váseňko sedí na sene (na nešťastie nebolo vo voze sedadiel) v škót-

skej čiapočke, a ako ho nadhadzuje po hrboľatej ceste v aleji.

— Čo je to zasa? — pomyslel si Levin, keď z domu vybehol sluha a zastavil voz. Vyšiel strojník, na ktorého Levin celkom zabudol. Strojník sa klaňal, vravel čosi Veslovskému, potom sa vydriapal na voz a odviezli sa spolu.

Štefan Arkadevič a kňažná boli rozhorčení Levinovým výčinom. A aj on sa cítil nielen ridicule v najvyššom stupni, ale aj vo všetkom vinný a zahanbený. Ale keď sa rozpomenul, čo sa natrpeli aj žena, aj on, a keď sa spýtal v duchu, ako by postupoval druhý raz, odpovedal si, že zas práve takto.

Ale podvečer všetci, okrem kňažnej, ktorá tento výčin Levinovi neodpustila, boli nezvyčajne oživení a veselí, ako deti po potrestaní, alebo dospelí po ťažkej oficiálnej návšteve, takže sa večer v kňažninej neprítomnosti shovárali o Váseňkovom vyhodení ako o dávnej udalosti. A Dolly, ktorá po otcovi podedila schopnosť žartovne rozprávať, prinútila Váreňku gúľať sa smiechom, keď už tretí alebo štvrtý raz rozprávala, vždy s novými komickými dodatkami, ako si práve chcela vziať kvôli hosťovi nové stužky a už aj vchádzala do salónu, keď začula hrkotať kolimahu. A ktože bol v kolimahe? Nikto iný nesedel na sene ako Váseňko, aj so škótskou čiapočkou, aj s romancami, aj s holienkami.

„Keby bol dal zapriať aspoň do koča! Ale nie, a potom počujem: „Počkajte!“ No, myslím si, zľuto-

vali sa nad ním. Hľadím, posadili k nemu tučného Nemca a odviezli... A mne stužky ostaly v hanbe! ...“

XVI.

Darja Alexandrovna splnila svoj úmysel a šla navštíviť Annu. Veľmi ľutovala, že roztrpčí sestru a spraví nepríjemnosť jej mužovi: chápala, že Levinovci celkom oprávnené sa nechcú stýkať s Vronskovci. Ale bola presvedčená, že je jej povinnosťou navštíviť Annu a dokázať, že jej city k nej sa nezmenily, ani keď sa zmenilo Anino postavenie.

Aby na tejto ceste nebola závislá od Levinovcov, Darja Alexandrovna si poslala do dediny najat kone. No Levin sa o tom dozvedel, prišiel k nej a vyčítal jej to.

„Prečo si myslíš, že mi je tvoja cesta nepríjemná? A keby mi aj bola nepríjemná, bolo by mi ešte nepríjemnejšie, že si neberieš moje kone,“ vravel jej. „Ani raz si mi nepovedala, že si sa rozhodla ísť. No, že si chceš najímať kone v dedine, je veru nepríjemné, ale horšie je — dajú sa najat a nedovezú Ťa. Mám dosť koní. A ak ma nechceš uraziť, vezmi si moje.“

Darja Alexandrovna musela privoliť a v určený deň Levin dal zapriať švagrinej štyri kone a náhradné kone, ktoré vybral z ťažkých aj jazdeckých. Nebol to pekný záprah, ale mohol zaviezť Darju Alexandrovnu za deň na miesto. Teraz, keď Levin potreboval kone aj pre odchádzajúcu kňažnú, aj pre pôrodnú babku,

bolo mu to dosť ťažko zariadiť, ale povinnosť hostiteľa mu nedovolila najímať kone pre niekoho z jeho domu a okrem toho vedel, že dvadsať rubľov, ktoré žiadali od Darje Alexandrovny za túto cestu, boli jej veľmi potrebné, veď vedel, že Darja Alexandrovna má peňažné ťažkosti a cítil to ako vlastnú starosť.

Darja Alexandrovna poslúchla Levinovu radu a vybrala sa na cestu ešte pred svitaním. Cesta bola dobrá, koč pohodlný, kone bežaly veselo a na prednom sedlisku okrem pohoniča sedel aj pisár, ktorého pre bezpečnosť poslal Levin namiesto sluhu. Darja Alexandrovna zadriemala a zobudila sa len pri hostinci, kde mali vymeniť kone.

Keď sa Darja Alexandrovna napila čaju u toho bohatého gazdu-sedliaka, u ktorého sa Levin stavil cestou k Sviažskemu, a keď sa poshovárala so ženou o deťoch a so starčekom o grófovi Vronskom, ktorého on veľmi chválil, o desiatej sa pobrala ďalej. Doma, v starostiach o deti, nikdy nemala kedy rozmýšľať. Zato teraz, na tejto štvorhodinovej ceste, všetky predtým zdržiavané myšlienky sa jej zrazu shrkly v hlave a Darja Alexandrovna premýšľala o celom svojom živote ako nikdy predtým, a to s najrôznejších stránok. Boly jej až čudné tieto myšlienky. Zpočiatku rozmýšľala o deťoch, o ktoré sa jednako len znepokojovala, hoci aj kňažná, aj Kity (a na Kity sa väčšmi spoliehala) jej sľúbily, že na ne dozrú. — Aby sa Maša zas nezačala šalieť, aby Gríška nekopol kôň a aby si Lily ešte väčšmi neskazila žalúdok. — Ale potom myšlienky o prítomnosti začaly sa miešať s myšlienkami

o blízkej budúcnosti. Začala rozmýšľať, že v Moskve si musia na túto zimu najať nový byt, vymeniť náradie v salóne a staršej dcérke spraviť kožuštek. Potom začala myslieť na vzdialenejšiu budúcnosť: ako zaopatrí deti. — Ešte dievčence ako-tak, — rozmýšľala, — ale chlapcov?

— Dobre, teraz sa zaoberám s Gríškom, ale to len preto, že som voľná, že nerodím. Pravda, na Števa sa nemožno spoľahnúť. A s pomocou dobrých ľudí ich už len voľajako vychovám. Ale ak zas budem rodiť...

— A prišlo jej na um, aká nesprávna je výpoveď, že na žene spočíva kliatba, aby v mukách rodila deti. — Rodiť — to je nič, ale nosiť — to je trápenie, — povedala si v duchu, keď si pomyslela na poslednú ťarchavosť a na smrť najmladšieho dieťatka. A pritom sa rozpomenula na rozhovor s mladou ženou na gazdovskom dvore. Keď sa jej Dolly spýtala, či má deti, odpovedala pekná mladica veselo:

„Mala som dcérku, ale Pán Boh si ju vzal, v pôste som ju pochovala.“

„A veľmi za ňou banuješ?“ spýtala sa Darja Alexandrovna.

„Čo by som banovala? Starký má aj tak mnoho vnukov. A je to len starosť. Ani robiť nemôžeš, ani nič. Je to len na ťarchu.“

Táto odpoveď zdala sa Darji Alexandrovne odpor-ná, aj keď mladá sedliačka vyzerala milo a dobrácky. Ale teraz sa nevdojak rozpomenula na jej slová. V týchto cynických slovách bolo aj kus pravdy.

— Áno, — rozmýšľala Darja Alexandrovna, keď

sa v myšlienkach dívala na celý svoj život za tých pätnásť rokov, čo bola vydatá, — a stále len — ľarchavosť, vracanie, otupelosť, ľahostajnosť ku všetkému a najmä — škaredosť. Ešte aj Kity, mladučká, peknučká Kity teraz tak ošpatnela, a keď som ja ľarchavá, vyzerám hrozne, to viem. Pôrod, utrpenie, hrozné utrpenie, tá posledná minúta... potom dojčenie, bezsenné noci, strašné bolesti...

Darja Alexandrovna sa zachvela už aj pri rozpomienke na bolesť rozpukaných bradoviek, ktorú pretrpela skoro pri každom dieťati. — Potom choroby detí, večný strach. Potom vrodené vlastnosti, zlé sklony (rozpomenula sa na previnenie maličkej Maši v malinách), učenie, latinčina, — všetko také nepochopiteľné a ťažké. A najhroznejšie — smrť detí. — A v materinskom srdci sa jej zas ozvala hrozná, večne mučivá rozpomienka na smrť najmladšieho chlapčeka-dojčiatka, ktorý umrel v záškrte, na pohreb, na ľahostajnosť všetkých prítomných nad touto ružovou truhličkou, na vlastnú, srdce rozrývajúcu, osamelú bolesť pred bledým čielkom s kučeravými vláskami na sluchách, pred otvorenými, ako by udivenými ústočkami, ktoré bolo vidieť v truhle vo chvíli, keď ho zakrývali ružovou strieškou s pozláteným krížom.

— A načo je to všetko? Čo z toho mám? Len to, že som nemala ani chvíľočky pokoja, raz som bola ľarchavá, raz som dojčila, večne som bola zlostná, hundra, zmučená, iných mučiaca, protivná mužovi, a takto prežijem život a vyrastú nešťastné, zle vychované a biedne deti. Aj teraz neviem, ako by sme vy-

žili, keby sme neboli celé leto u Levinovcov. Pravda, Kosťo a Kity sú takí jemní, že nám to nedajú pocítiť. Ale toto nemôže trvať večne. Aj oni budú mať deti a nebudú nám môcť pomáhať. Aj teraz sú už potisnutí. Či nám vari pomôže otecko, ktorý si skoro nič nenechal? Tak ani len deti si nemôžem sama vychovať, ba či sa mi to podarí s pomocou iných, s ponížením? Nuž, áno, keď si pomyslím, čo môže byť v najšťastnejšom prípade: deti už nebudú umierať a nejako ich už len vychovám. V najlepšom prípade nebudú z nich aspoň oplani. To je všetko, čo si môžem želať. A za toto všetko, koľko múk, koľko námahy... Celý život zmarený! — A zas jej prišlo na um, čo povedala mladá žena a zas jej táto rozpomienka bola trápna. Ale nemohla uprieť, že v ženiných slovách bolo aj trochu surovej pravdy.

„Čo, Michal, ďaleko je to ešte?“ spýtala sa Darja Alexandrovna pisára, aby sa zbavila myšlienok, ktoré ju strašili.

„Vravia, že ešte sedem vierst od tejto dediny.“

Koč sišiel s dedinskej cesty na mostík. Po moste, v zvučnej a veselej vrave, šlo niekoľko žien so skrútenými povrieslami na pleciach. Ženy zastaly na moste a zvedavo si obzeraly koč. Všetky tváre, obrátené k nej, zdaly sa Darji Alexandrovne zdravé, veselé, dráždily ju radosťou zo života. — Všetky žijú, všetky sa kochajú životom, — pokračovala Darja Alexandrovna v myšlienkach, keď prešli popri ženách, vyšli na vrštek a zas ju príjemne kolembalo v miernom cvale na mäkkých perách starého koča, — ale ja ako

z väzenia vypustená zo sveta, ubíjajúceho starosťami, len teraz som sa na chvíľočku spamätala. Všetky žijú: aj tieto ženy, aj sestra Natália, aj Váreňka, aj Anna, ku ktorej idem, len ja nie.

— A všetci Annu napádajú. A prečo? Či som ja lepšia? Mám aspoň muža, ktorého ľúbim. Nie síce tak, ako by som ho chcela ľúbiť, no ľúbim si ho, ale Anna si muža neľúbila. V čomže sa previnila? Chce žiť. To nám už Boh vložil do duše. Je veľmi ľahko možné, že by som to aj ja spravila. Veď doteraz neviem, či som dobre spravila, že som poslúchla Annu v tom hroznom čase, keď prišla do Moskvy. Vtedy som mala nechať muža a začať žiť znova. Bola by som mohla skutočne milovať a byť skutočne milovaná. Či mi je teraz lepšie? Nectím si ho. Potrebujem ho, — rozmýšľala o mužovi, — a trpím ho. Či je to lepšie? Vtedy som sa mohla ešte páčiť, vtedy som ešte bola krásna, — pokračovala v myšlienkach Darja Alexandrovna a chcela sa nazrieť do zrkadla. Mala v kapsičke cestovné zrkadielko a chcelo sa jej vybrať si ho. Ale pozrela na chrbty pohoniča a kníšuceho sa pisára a pocítila, že sa zahanbí, ak sa daktorý obzrie, a nevytiahla zrkadlo.

Ale aj keď sa nedívala do zrkadla, myslela si, že ani teraz by ešte nebolo neskoro. A rozpomenula sa na Sergieja Ivanoviča, ktorý bol k nej neobyčajne milý, na Števvovho priateľa, dobráka Turovcyna, ktorý s ňou opatroval deti, keď mali šarlach a bol do nej zaľúbený. A ešte tu bol istý celkom mladý šuhaj, ktorý sa o nej vyslovil, že je najkrajšia zo sestier, ako jej žartom povedal muž. A Darji Alexandrovne sno-

valy sa v myšlienkach najnáruživejšie a najnemožnejšie romány. — Anna to spravila znamenite, nebudem jej veru nič vyčítať. Je šťastná, obšťastňuje iného človeka, nie je ubitá ako ja a určite je ešte vždy svieža, umná, vnímavá ku všetkému, — rozmýšľala Darja Alexandrovna a ústa jej krivil šibalský úsmev, najmä preto, že rozmýšľajúc o Aninom románe, súčasne si snovala skoro taký román s istým vymysleným človekom, ktorý bol do nej zaľúbený. Aj ona, ako Anna, priznala sa mužovi. A musela sa usmiať, keď si pomyslela, aký by bol Štefan Arkadevič prekvapený a zmätený pri tej zpráve.

V takýchto túžbach doviezla sa na zákrutu, kde s hlavnej cesty odbočovala cesta do Vozdviženského.

XVII.

Pohonič zastavil štvorku a obzrel sa napravo, na ražné pole, kde pri voze sedeli sedliaci. Pisár chcel najprv soskočiť, ale potom si rozmyslel, rozkazovačne zakričal na sedliaka a zavolať si ho. Vetríček, čo fúkal, kým sa viezli, utíchol, keď zastali. Ovady oblepily spotené kone, ktoré ich srdito odháňaly. Kovový zvuk kutia kopy, ktorý bolo počuť od voza, zatíchol. Jeden z chlapov vstal a šiel ku koči.

„Vidíš ho, ako sa vlečie!“ zlostne okríkol pisár sedliaka, ktorý pomaly kráčal bosými nohami po hrudkách nevychodenej suchej cesty. „Pohni sa!“

Kučeravý starček, s vlasmi obviazanými lykom, so

shrbeným chrbtom, tmavým z potu, zrýchlil chôdzu, prišiel ku koču a chytil sa ohorenou rukou o blatník.

„Vozdviženské? Na panský dvor? Ku grófovi?“ opakoval. „Len tuto na vrštek vyjdeš. Skrútiš sa doľava. A dôjdeš rovno ku vchodu. A ku komu idete? K pánovi?“

„A čo, holúbok, budú doma?“ povedala Darja Alexandrovna neisto, lebo nevedela, ako sa má sedliaka spýtať na Annu.

„Iste doma,“ povedal sedliak, prestupoval bosými nohami a nechával v prachu zreteľné odtlačky stupajú s piatimi prstami. „Iste doma,“ opakoval a zrejme sa chcel rozhovoriť. „Včera ešte prišli hostia. Hostí — hrôza... Čo chceš?“ obrátil sa k šuhajovi, ktorý mu čosi kričal od voza. „No, veď! Nedávno šli tadiaľto na koňoch žatvu obzerať. Teraz sú už iste doma. A vy ste odkiaľ?“

„Zďaleka,“ povedal pohonič a škrabal sa na kozlík. „Teda už nie ďaleko?“

„Vravím vám, hneď tuto. Ako vyjdeš...“ vravel a preberal rukou po blatníku.

Aj mladý, zdravý, územčistý šuhaj prišiel k nim.

„Nebolo by roboty pri žatve?“ spýtal sa.

„Neviem, holúbok.“

„Teda, ako vravím, pôjdeš naľavo a hneď si tam,“ vravel sedliak a zrejme neochotne prepúšťal cestujúcich, lebo sa chcel s nimi poshovárať.

Pohonič pohol kone, no len čo sa skrútili, sedliak zakričal: „Stoj! Hej! Milý! Postoj!“ kričaly dva hlasy. Pohonič zastal.

„Páni idú! Tu sú!“ zakričal sedliak. „Vidiš, ako uháňajú!“ povedal a ukazoval na štyroch jazdcov a dvoch v koči, ktorí sa blížili cestou.

Boli to Vronský so žokejom, Veslovský a Anna na koňoch a kňažná Varvara so Sviažskym na koči. Vyšli si na prechádzku a obzrieť si, ako pracujú nové žacie stroje.

Keď koč zastal, jazdci šli krokom. Najprv šla Anna s Veslovským. Anna pokojne jazdila na nevysokom, mocnom anglickom cobbe s ostrihanou hrivou a krátkym chvostom. Dolly prekvapila jej krásna hlava s čiernymi vlasmi, ktoré sa jej vyklzly zpod vysokého klobúka, plné plecيا, tenký pás v čiernych jazdeckých šatách a celé pokojné a pôvabné držanie tela.

V prvej chvíli sa jej zdalo neslušné, že Anna jazdí. V myšlienkach Darje Alexandrovny o dámskom jazdení spájaly sa vždy predstavy o mladej, povrchnej koketnosti, ktorá, podľa jej mienky, nesvedčila Anne v terajšom postavení. Ale keď si Annu obzrela zblízka, hneď sa smierila s jej jazdením. Bola síce elegantná, ale pritom v Aniných spôsoboch, v obleku a v pohyboch bolo toľko prostoty, pokoja a dôstojnosti, že nič nemohlo byť prirodzenejšie.

Popri Anne na sivom rozhorúčenom jazdeckom koni, naťahujúc tučné nohy vopred a zrejme spokojný so sebou, jazdil Váseňko Veslovský v škótskej čiapke s rozvíjavajúcimi stužkami a Darja Alexandrovna nemohla zdržať úsmev, keď ho poznala. Za nimi jazdil Vronský na čistokrvnom tmavobrnatom koni, ktorý

sa celkom rozhorúčil v cvale. Zdržiaval ho a priťahoval uzdu.

Za ním jazdil drobný človečik v žokejských šatách. Sviazsky s kňaznou v novučičkom koči, do ktorého bol zapriahnutý mocný vraný kôň, dohánali jazdcov.

Vo chvíli, keď Anna poznala Dolly v drobnej postavičke, pritísnuť do rohu starého koča, tvár sa jej zrazu rozjasnila radostným úsmevom. Vykríkla, strhla sa v sedle a pohla koňa do cvalu. Keď došla ku koču, soskočila s koňa bez pomoci, pridržala si jazdeckú sukňu a bežala v ústrety Dolly.

„Myslela som si to, ale neopovážila som sa dúfať. To je radosť! Ani si nemôžeš predstaviť, aká som rada!“ vravela a hneď pritískala tvár k Dolly a bozkávala ju, hneď sa od nej odľahovala a obzerala si ju. „To je radosť, Alexej!“ povedala a obzrela sa na Vronského, ktorý soskočil s koňa a blížil sa k nim.

Vronský sňal vysoký, sivý klobúk a šiel k Dolly.

„Neuveríte, akí sme radi, že ste prišli,“ povedal, dodávajúc slovám nezvyčajný význam a ukázal v úsmeve zdravé, biele zuby.

Váseňko Veslovský ani nesišiel s koňa, len sňal čiapočku a privítal hosťa radostným mávaním stužkami nad hlavou.

„To je kňazná Varvara,“ odpovedala Anna na Dolin pýtavý pohľad, keď sa priblížil koč.

„Ale!“ povedala Dolly, no v tvári sa jej zračila nespokojnosť.

Kňazná Varvara bola teta jej muža, ktorú dávno poznala, ale nectila si ju. Vedela, že kňazná Varvara

prežila celý život ako príživníčka u bohatej rodiny. Ale urážalo ju za mužovu rodinu, že teraz žila u Vronského, u cudzieho človeka. Anna spozorovala tento výraz v Dollinej tvári, zmiatla sa a začervenala, pustila z ruky jazdeckú sukňu a potkla sa na ňu.

Darja Alexandrovna pristúpila ku koču, ktorý zastal, a pozdravila sa chladno s kňažnou Varvarou. Aj Sviažskeho poznala. Spýtal sa, ako sa má čudák-priateľ Levin s mladou ženou, obzrel si skúseným pohľadom nepárne kone a poplátaný koč a navrhol dámam, aby šly ďalej na Vronského koči.

„A ja pôjdem na tomto vozidle,“ povedal. „Kôň je pokojný a kňažná vie skvostne poháňať.“

„Nie, len ostaňte, ako ste boli,“ povedala Anna, keď sa k nim priblížila, „my pôjdeme na koči,“ chytila Dolly popod pazuchu a odviedla ju.

Darja Alexandrovna išla oči nechaj na veľkolepom, nevídanom koči, na utešených koňoch, na elegantných postavách a rozžiarených tvárach, ktoré stály okolo nej. Ale najväčšmi ju prekvapila zmena, ktorá sa stala so známou a milovanou Annou. Iná žena, nie taká vnímavá, ktorá predtým Annu nepoznala, a hlavne, ktorá nepremyslela všetko, o čom premýšľala Darja Alexandrovna cestou, nebola by na Anne zbadala nič zvláštneho. Ale teraz bola Dolly ohromená dočasnou krásou, akú mávajú ženy len vo chvíľach lásky a ktorú teraz zachytila v Aninej tvári. Všetko v jej tvári: zreteľné jamôčky v lícach a na brade, krivka úst, úsmev, ktorý ako by poletoval okolo tváre, jas očí, pôvab a rýchlosť pohybov, plný zvuk hlasu, ba ešte

aj spôsob, akým i zlostne i láskavo odpovedala Veslovskému, ktorý sa jej spytoval, či si smie sadnúť na jej koňa a naučiť ho cváľať pravou nohou — všetko bolo neobyčajne pôvabné. A zdalo sa, že aj Anna o tom vedela a tešilo ju to.

Keď si obe ženy sadly na koč, zrazu boli obe akési zmätené. Annu zmiatol pozorne skúmový pohľad, ktorým sa Dolly dívala na ňu, Dolly zas bola v pomykove, lebo po Sviažskeho slovách o „vozidle“ sa trochu hanbila za starý špinavý koč, do ktorého si s ňou sadla Anna. Aj pohonič Filip a pisár to cítili. Pisár, aby zakryl zmätok, krútil sa okolo dám a usádzal ich, ale pohonič Filip sa len zamračil a už vopred sa chystal nevšímať si tohto vonkajšieho prepychu. Usmial sa ironicky, keď si obzrel vraníka a už aj bol v duši presvedčený, že vraník v koči bol súci len na prechádzky, že by veru neprešiel štyridsať vierst v páli a na dúšok.

Všetci sedliaci sa zdvihli od vozíka, zvedavo a veselo sa dívali na vítanie hosťa a robili pritom poznámky.

„Akí sú radi, dávno sa nevideli,“ povedal kučeravý starček, obviazaný lykom.

„Laľa, strýčko Gerasim, toho vraného žrebca tak zapriahnuť snopy sväzať, to by tak bolo!“

„Len pozri. Tamto v nohaviciach, to je ženská?“ povedal ktorýsi z nich a ukazoval na Váseňka Veslovského, ktorý vysadal do dámskeho sedla.

„Nie, mužský. Vidiš, ako obratne sa rozbehol!“

„No, chlapci, spať už sotva budeme!“

„Už je po spaní!“ povedal starček a zaškúlil na slnce. „Pozri, už prešlo poludnie! Ber háky a poďme.“

XVIII.

Anna sa dívala na Dollinu chudú, strápenú tvár s vráskami, plnými prachu, a chcela povedať, čo si myslela, totiž, že Dolly schudla. Ale keď sa rozpomenula, že ona opeknela a že jej to Dollin pohľad povedal, len si vzdychla a rozvravela sa o sebe.

„Dívaš sa na mňa,“ povedala, „a myslíš si, či môžem byť šťastná v takomto postavení? Nuž čože! Hanbím sa priznať, ale som... som až hriechne šťastná. Stalo sa so mnou čosi čarovného, ako vo sne, keď sa ti snívajú strašné, divé sny a zrazu sa prebudiš a cítiš, že sa nemusíš ničoho báť. Zobudila som sa. Prežila som muky, hrôzu a teraz už dávno, najmä odvtedy, ako sme tu, som veľmi šťastná!...“ povedala a dívala sa na Dolly s plachým, skúmavým úsmevom.

„Aká som rada!“ povedala Dolly s úsmevom, ale nevoľky chladnejšie, ako chcela. „Veľmi sa teším, že si šťastná. Prečo si mi nepísala?“

„Prečo? ... Lebo som sa neopovážila ... zabúdaš na moje postavenie ...“

„Mne? Mne si sa neopovážila písať? Keby si vedela, ako ... ako to posudzujem ...“

Darja Alexandrovna jej chcela povedať, o čom premýšľala dnes ráno, ale zdalo sa jej to teraz akési ne miestne.

„No o tom neskôr. Aké sú toto všetko staviská?“ spýtala sa, lebo chcela zmeniť rozhovor, a ukazovala na červené a zelené strechy, ktoré bolo vidno zpoza zelene agátových a bazičkových živých plotov. „Ako mestečko.“

Ale Anna jej neodpovedala.

„Nie, nie! Čo súdiš o mojom postavení, čo si o ňom myslíš, čo?“ spýtala sa.

„Myslím...“ už aj začínala Darja Alexandrovna, ale práve vtedy precváľal okolo nich Váseňko Veslovský, ktorý už naučil koňa cváľať aj pravou nohou a ťažko dopadal v krátkom kabátiku do jelenicového dámskeho sedla. „Ide to, Anna Arkadevna!“ zakričal. Ale Anna ani len nepozrela na neho. No Darji Alexandrovne sa opäť zdalo, že v koči je nepohodlné začínať dlhý rozhovor, preto skrátila myšlienku:

„Nič nesúdím,“ povedala. „Vždy som Ťa ľúbila, a keď Ťúbime, ľúbime celého človeka, aký je, a nie, akým by sme ho chceli mať.“

Anna odvrátila oči od priateľkinej tváre, prižmúrila ich (toto bol nový zvyk, ktorý pri nej Dolly ešte nepoznala) a zamyslela sa, lebo chcela úplne pochopiť význam Dolliných slov. Potom ich zrejme pochopila, ako chcela, a obrátila sa k Dolly.

„Ak aj máš hriechy,“ povedala, „iste ti budú všetky odpustené za to, že si prišla a že si toto povedala.“

A Dolly videla, že mala oči plné slz. Mlčky stisla Anne ruku.

„Tak aké sú to staviská? Ako ich je mnoho!“ opakovala Dolly otázku po minútovom mlčaní.

„To sú domy sluhov, dielňa, konské stajne,“ odpovedala Anna. „A tu sa začína park. Všetko bolo zapustené, ale Alexej všetko obnovil. Veľmi rád má tento majetok a čo som ani trošku nečakala, náruživý sa zaujíma o gazdovstvo. Pravda, on je taká bohatá povaha! Do čohokoľvek sa pustí, všetko robí znamenite. Nielen že sa nenudí, ale horlivo pracuje. A — ako ho poznám — stal sa rozšafným, znamenitým gazdom, ba až skúpy v gazdovstve. Ale len v gazdovstve. Kde treba desaťtisíce, nepočíta,“ rozprávala s radostným a potmehúdsnym úsmevom, s akým často rozprávajú ženy o tajných vlastnostiach milovaného človeka, ktoré poznajú len ony. „Vidiš tamto tú veľkú stavbu? — to je nová nemocnica. Myslím, že to bude stáť vyše stotisíc. To je teraz jeho koníček. A vieš, ako to vzniklo? Sedliaci ho prišli prosiť, aby im lúky najal lacnejšie, aspoň tak sa mi zdá, ale on nevyhovел ich žiadosti a ja som mu vyčítala, že je skúpy. Pravdaže, nielen pre toto, ale aj z iných príčin — začal stavať nemocnicu, aby dokázal, že je nie skúpy, chápeš? Ak chceš, c'est une petitesse. Ale zato ho ešte väčšmi ľúbim. A hľa, čoskoro už uvidíš dom. Je to ešte staro-otcovský dom a zvonku nič na ňom nezmenil.“

„Aký krásny!“ povedala Dolly a nevdojak prekvapená hľadela na utešený dom so stĺpmi, ktorý vystupoval z pestrej zelene starých stromov v sade.

„Však je pekný? A shora s domu je utešený výhľad.“

Doviezli sa do dvora, vysypaného štrkom a vyzdobeného kvetnými hriadkami, na ktorom dvaja robot-

níci obkladali skyprenú kvetnú hriadku neotesanými, dierkavými skalami, a zastali v krytom vchode.

„A oni už došli!“ povedala Anna a dívala sa na jazdecké kone, ktoré práve odvádzali zpred vchodu. „Však je krásny tento kôň? Je to anglický cobb. Môj najmilší. Dovedte ho sem a doneste cukor. Kde je gróf?“ spýtala sa dvoch parádnych lokajov, ktorí vybehli z domu. „Ach, tu je!“ povedala, keď zazrela Vronského s Veslovským, ktorí jej šli v ústrety.

„Kde bude bývať kňažná?“ oslovil Vronský Annu po francúzsky, ale ani nevyčkal odpovede, ešte raz privítal Darju Alexandrovnu a bozkal jej teraz ruku. „Myslím, že vo veľkej balkónovej izbe.“

„Ach, nie, to je ďaleko! Radšej v rohovej, častejšie sa vidíme. No, poďme,“ povedala Anna a dávala milému koňovi cukor, ktorý jej doniesol lokaj.

„Et vous oubliez votre devoir,“ povedala Veslovskému, ktorý tiež vyšiel na schody.

„Pardon, j'en ai tout plein les poches,“ odpovedal jej s úsmevom a pchal prsty do vrečka vesty.

„Mais vous venez trop tard,“ povedala Anna a utierala si šatôčkou ruku, ktorú jej navlhčil kôň, keď si bral cukor.

Anna sa obrátila k Dolly: „Na dlho si prišla? Na deň? To je nemožné!“

„Tak som sľúbila, a deti...“ povedala Dolly, ktorá bola akosi v pomykove aj preto, že si mala vziať z koča kapsičku, aj preto, lebo vedela, že mala iste veľmi zaprášenú tvár.

„Nie, Dolly, dušička . . . No, uvidíme. Poďme, poďme!“ a Anna viedla Dolly do jej izby.

Nebola to parádna izba, ktorú navrhoval Vronský, Anna sa za ňu ospravedlňovala, že jej ju Dolly musí prepáčiť. A táto izba, za ktorú sa Anna ospravedlňovala, bola plná nádhery, v akej Dolly nikdy nežila a ktorá jej pripomínala najlepšie hotely v cudzine.

„No, dušička, aká som šťastná!“ povedala Anna a v jazdeckých šatách sadla si na chvíľočku k Dolly. „Porozprávajze mi o svojich. Števa som nedávno na chvíľku videla. Ale on mi nevie porozprávať o deťoch. A čo môj miláčik, Ťaňa? Je už veľké dievčatko, však?“

„Áno, je už veľmi veľká,“ stručne odpovedala Darja Alexandrovna a veru sa čudovala, že jej tak chladno rozpráva o deťoch. „Veľmi dobre nám je u Levinovcov,“ dodala.

„Veru, keby som bola vedela,“ povedala Anna, „že mnou nepohrdaš . . . Mohli ste všetci prísť k nám. Veď Števo je dávny a veľký priateľ Alexejov,“ dodala a zrazu sa začervenala.

„Áno, ale máme sa tam tak dobre . . .“ odpovedala zmätená Dolly.

„Áno, pravdaže, z toľkej radosti vravím hlúposti. Len mi ver, dušička, veľmi sa teším, že si prišla!“ povedala Anna a zas ju bozkala. „Ale ešte si mi nepovedala, čo si o mne myslíš, a ja chcem vedieť všetko. Ale rada som, že ma vidíš, aká som. Najmä, nechcela by som, aby si ľudia o mne mysleli, že chcem dačo dokázať. Nechcem nič dokazovať, chcem proste žiť. Nikomu nerobiť nič zlého, okrem sebe. A na to mám

právo, však? Pravda, toto bude dlhý rozhovor, veď sa ešte o všetkom pekne poshovárame. Teraz sa pôjdem preobliecť a tebe pošlem dievča.“

XIX.

Keď Darja Alexandrovna osamela, obzrela si izbu okom domácej panej. Všetko, čo videla cestou k domu a potom, keď prechádzala domom, ba aj teraz, v izbe, všetko v nej vyvolávalo dojem hojnosti, chvastúnstva a toho nového európskeho prepychu, o ktorom čítala len v anglických románoch, ale ktorého nikdy nevidela v Rusku a na dedine. Všetko bolo nové, počnúc novými francúzskymi tapétami až po pokrovec, ktorým bola pokrytá celá izba. V posteli boli perá a matrace so zvláštnou, nadvihnutou vložkou pod hlavu a s kanausovými obliečkami na hlavničkách. Mramorové umývadlo, toaletka, pohovka, stoly, bronzové hodiny na kozube, záclony a portiéry — všetko bolo drahé a nové.

Švihácka komorná, ktorá jej prišla ponúknuť služby, mala modernejší účes a šaty ako Dolly a bola práve taká nová a drahá, ako celá izba. Darja Alexandrovne bola príjemná jej úctivosť, čistota a úslužnosť, ale nebolo jej s ňou príjemne. Hanbila sa jej za poplátaný nočný kabátik, ktorý si na nešťastie omylom zabalila. Hanbila sa práve za tie záplaty a poplátané miesta, na ktoré bola doma taká hrdá. Doma dobre vedela, že na šesť kabátikov by potrebovala dvadsať-

štyri aršínov látky po 65 kopejok, čo bolo vyše 15 rubľov, okrem príprav a ušitia, a týchto 15 rubľov usporila. Ale pred komornou sa nielen hanbila, bolo jej s ňou až trápne.

Darji Alexandrovne veľmi odľahlo, keď do izby prišla stará známa Anička. Vystrojenú komornú volali k panej a Anička ostala s Darjou Alexandrovnou.

Anička sa veľmi tešila, že pani prišla, a neprestajne jej čosi rozprávala. Dolly zbadala, že by rada bola vyslovila mienku o paninom postavení a najmä o láske a oddannosti grófa k Anne Arkadevne, ale Dolly ju starostlivo prerušovala, len čo začala o tom hovoriť.

„Vyrástla som s Annou Arkadevnou, sú mi najdrahšia na svete. Nám sa nesvedčí súdiť. Ale, zdá sa, že ju tak ľúbia.“

„Teda, prosím ťa, daj to vyprať, ak môžeš,“ prerušila ju Darja Alexandrovna.

„Áno, prosím. Máme dve osobitné práčky na malé pranie, a veľké perieme všetko strojom. Gróf sa o všetko starajú. Aký sú to muž...“

Dolly bola rada, keď prišla Anna a príchodom pretrhla Aničkinu klebetnosť.

Anna sa preobliekla do veľmi prostých batistových šiat. A Dolly si pozorne obzrela tieto prosté šaty. Vedela, čo značí a za aké peniaze sa zadovážuje táto prostota.

„Stará známa,“ povedala Anna o Aničke.

Teraz už Anna nebola v pomykove. Bola celkom nenútená a pokojná. Dolly videla, že sa už celkom spa-

mätala z dojmu, ktorý v nej vyvolal jej príchod, že sa zas už vžila do povrchného a ľahostajného tónu, pri ktorom ako by sa zatvorily dvere do oddelenia, kde mala city a naj dôvernejšie myšlienky.

„A čo tvoja dcérka, Anna?“ spýtala sa jej Dolly.

„Ani? (Tak si volala dcérku Annu.) Je zdravá. Veľmi sa popravila. Chceš ju vidieť? Poďme, ukážem ti ju. Mala som veľmi mnoho starostí s pestúnkami,“ začala rozprávať. „Mali sme Talianku-dojku. Pekná je, ale veľmi hlúpa. Chceli sme ju prepustiť, ale dievčatko tak privyklo na ňu, že ju ešte vždy držíme.“

„A ako ste si to zariadili? . . .“ už-už sa začala Dolly spytovať, aké meno bude mať dievčatko. Ale keď zrazu zbadala zachmúrený výraz v Aninej tvári, premenila smysel otázky. „Ako ste to s ňou zariadili? Odstavili ste ju?“

Ale Anna pochopila.

„Nechcela si sa toto spýtať. Chcela si sa spýtať na jej meno? Však? To Alexeja trápi. Veď nemá mena. Vlastne — je Kareninová,“ povedala Anna a tak prižmúrila oči, že jej bolo vidno len spojené mihalnice. „Ale,“ zrazu sa jej celá tvár vyjasnila, „o tom sa poshovárame neskoršie. Poďme, ukážem ti ju. Elle est très gentille. Už sa šuľpe.“

V detskej izbe prekvapila Darju Alexandrovnu ešte väčšia nádhera, ako ju prekvapovala v celom dome. Boly tu aj vozíky, objednané z Anglicka, aj všelijaké náradie, v ktorom sa deti učia chodiť, aj zvláštna pohovka na šuľpanie v podobe biliardu, aj kolíska, aj zvláštne, nové vane. Všetko bolo anglické, trvanlivé,

akostné a zrejme veľmi drahé. Izba bola veľká, veľmi vysoká a jasná.

Keď ta prišly, dievčatko, len v košieľočke, sedelo v kresielku za stolom a obedovalo bouillon, ktorým si oblievalo celé prsičky. Dievčatko krmila a zrejme aj s ním jedla ruská slúžka, ktorá posluhovala v detskej izbe. Nebolo tu ani dojky ani pestúnky: obe boli v susednej izbe a odtiaľ bolo počuť ich vravu v čudnej francúzštine, lebo len takto sa mohli spolu dohovoriť.

Keď vyobliekaná, vysoká Angličianka s nepríjemnou tvárou a podozrivým výrazom začula Anin hlas náhlivo vyšla zo dverí, potriasajúc belavými kučerami, a hneď sa začala ospravedlňovať, hoci ju Anna z ničoho neobviňovala. Na každé Anino slovo Angličianka náhlivo niekoľko ráz odpovedala: „Yes, my lady.“

Červené dievčatko s čiernymi obrvami a čiernymi vlasmi, s ružovým, mocným tieľkom, obtiahnutým jemnou kožtičkou, Darji Alexandrovne sa veľmi zapáčilo, čo aj zazeralo na ňu ako na neznámu. Ba až mu závidela, ako zdravo vyzerá. Veľmi sa jej aj popáčilo, ako sa toto dievčatko šuľpalo. Ani jedno z jej detí sa takto nešuľpalo po zemi. Keď dievčatko posadili na pokrovec a podkasali mu šatočky na chrbte, bolo napodiv milé. Obzeralo si dospelých ako zvieratko veľkými, jagavými, čiernymi očami, a zrejme sa radovalo, že sa im tak páči, usmievalo sa, a s nôžkami nabok, energicky podopreté o ručičky, chytré poťahovalo zadoček a zas prekladalo ručičky vopred.

Ale celkové ovzdušie detskej izby a najmä Angličianka sa Darji Alexandrovne veľmi nepopáčily. Len tým, že do takej neurčitej rodiny, ako je Anina, by nešla dobrá pestúnka, vysvetľovala si Darja Alexandrovna, že Anna, ktorá sa tak vyznala v ľuďoch, mohla si vziať k dievčatku takú nesympatickú, nedôstojnú Angličianku. Okrem toho Darja Alexandrovna pochopila už po niekoľkých slovách, že Anna, dojka, pestúnka a dieťa sa veľmi nestýkajú a že matkina návšteva bola čosi neobyčajného. Anna chcela podať dieťaťu hračku, ale nemohla ju nájsť.

A najpodivnejšie bolo, že na otázku, koľko má dievčatko zubov, Anna sa pomýlila a vôbec nevedela o dvoch posledných zuboch.

„Zavše mi je aj ťažko, že som tu taká zbytočná,“ povedala Anna na odchode z detskej izby a nadvihla si vlečku, aby sa nezachytila o hračky, čo stály pri dverách. „Pri prvom bolo inakšie.“

„A ja som si myslela, že to bude naopak,“ placho povedala Darja Alexandrovna.

„Ach, nie! Veď vari vieš, že som ho videla, môjho Seriožka,“ povedala Anna a zas prižmúrila oči, ako by sa dívala na čosi ďalekého. „Ale aj o tomto sa poshovárame neskôršie. Neuveríš mi, ale som ako hladná, ktorej zrazu predložili bohatý obed a ktorá nevie, do čoho sa pustiť. Bohatý obed si ty a nastávajúce rozhovory s tebou, veď som sa s nikým nemohla úprimne poshovárať. A ani neviem, o čom najprv začať. Mais je ne vous ferai grâces de rien. Všetko ti musím vyrozprávať. Ale teraz ti musím načrtnúť obraz

spoločnosti, ktorú nájdeš u nás," začala. „Začnem s dámami. Kňazná Varvara. Poznáš ju a viem, akú máte so Števom mienku o nej. Števo vraví, že cieľom jej života je len dokázať prevahu nad tetuškou Katarínou Pavlovnou. To je všetko pravda. Ale je dobrá a ja som jej taká vďačná. V Petrohrade bola chvíľa, keď som nevyhnutne potrebovala un chaperon. Vtedy sa mi naďabila. No, naozaj, je dobrá. Veľmi mi obľahčila postavenie. Vidím, že nechápeš celú farchu tohto postavenia... tam, v Petrohrade," dodala. „Tu som úplne spokojná a šťastná. No, aj o tomto neskôršie. Treba pokračovať o ostatných. Potom teda Sviažsky — je vodcom šľachty a je to veľmi poriadny človek, ale chce čosi od Alexeja. Vieš, s toľkým majetkom, teraz, keď sme sa osadili na dedine, môže mať Alexej veľký vplyv. Potom Tuškievič — videla si ho už, býval u Betsy. Teraz je v nemilosti a prišiel k nám. Ako Alexej vraví, je z ľudí, ktorí sú veľmi príjemní, keď ich pokladáme za takých, akými sa chcú zdať, et puis, il est comme il faut, ako vraví kňazná Varvara. Potom Veslovský... toho poznáš. Veľmi milý šuhaj," povedala Anna a šibalský úsmev jej preletel po perách. „Aká nemožná história to bola s Levinom? Veslovský ju rozprával Alexejovi, ale neveríme mu. Il est très gentil et naïf," povedala zas s tým úsmevom. „Mužskí potrebujú rozptýlenie a Alexej potrebuje obecenstvo, preto si cením celú túto spoločnosť. U nás musí byť živo a veselo, aby si Alexej neželal nič nového. Potom uvidíš správcu. Nemec, veľmi dobrý človek a vyzná sa vo svojej práci. Alexej si ho

veľmi cení. Potom doktor, mladý človek, nie že by bol úplný nihilista, ale, vieš, je nožom . . . ale je veľmi dobrý doktor. Potom architekt . . . Une petie cour.“

XX.

„No, kňažná, tu vám vediem Dolly, ktorú ste tak chceli vidieť,“ povedala Anna, keď vyšly s Darjou Alexandrovnou na veľkú, kamennú terasu, kde v tóni za rámom na vyšívanie sedela kňažná Varvara a vyšívala obľah na kreslo grófovi Alexejovi Kirilovičovi. „Vraví, že do obeda nechce nič jesť, ale len rozkážte doniesť olovrant a ja pôjdem, pohľadám Alexeja a všetkých dovediem sem.“

Kňažná Varvara privítala Dolly láskavo a trochu povýšene a hneď jej začala vysvetľovať, že sa preto osadila u Anny, lebo ju vždy väčšmi ľúbila ako sestru, Katarína Pavlovna, ktorá Annu vychovala, a že teraz, keď Annu všetci opustili, pokladá si za povinnosť pomôcť jej v tomto prechodnom a najťažšom čase.

„Keď Anin muž pristane na rozsobáš, zas odídem do svojej samoty, ale teraz, čo ako mi je ťažko, môžem jej byť užitočná a splním si povinnosť, nie tak, ako ostatní. Aká si len milá, ako pekne od teba, že si prišla! Žijú ako najlepší manželia. Bude ich súdiť Boh, a nie my. A či Biriuzovský a Avenievová . . . Ba aj Nikandrov a Vasiliev s Mamonovou a Líza Neptunová . . . Veď o tých nikto nič nevravel? A skončilo sa to tak, že ich všetci prijímali. A potom, c'est un intérieur si joli, si comme il faut. Tout-à-fait à l'anglaise.

On se réunit le matin au breakfast et puis on se sépare. Každý si robí, čo chce do obeda. Obed je o siedmej. Števo veľmi dobre spravil, že Ťa poslal. Musí sa ich pridržať. Vieš, čo Vronský môže vykonať prostredníctvom matky a brata. Potom, robia mnoho dobrého. Nerozprával ti ešte o svojej nemocnici? Ce sera admirable, — všetko z Paríža.“

Rozhovor im prerušila Anna, ktorá našla mužskú spoločnosť v biliardovej izbe a vracala sa so všetkými na terasu. Do obeda mali ešte mnoho času, bolo krásne, preto sa ozvalo niekoľko rozličných návrhov, ako stráviť ostávajúce dve hodiny. Vo Vozdviženskom sa dal čas skrátiť veru všelijako, a to celkom inakšie ako v Pokrovskom.

„Une partie de lawn-tennis,“ navrhol Veslovský a usmieval sa zvyčajným krásnym úsmevom. „Budem hrať zasa s vami, Anna Arkadevna.“

„Nie, teplo je. Radšej sa prejdeme po záhrade a potom sa počlnkujeme, ukážeme Darji Alexandrovne brehy,“ navrhol Vronský.

„Ja so všetkým súhlasím,“ povedal Sviažsky.

„Myslím, že Dolly bude najpríjemnejšie prejsť sa, však? A potom sa môžeme člnkovať,“ povedala Anna.

Tak sa aj rozhodli. Veslovský s Tuškievičom šli na kúpalište a sľúbili, že tam prichystajú člnky a dočkajú ostatných.

Šli po chodníčku vo dvoch dvojiciach: Anna so Sviažskym a Dolly s Vronským. Dolly bola trochu zmätená a zarazená celkom novým prostredím, do ktorého sa

zrazu dostala. Abstraktne, teoreticky, nielen ospravedlňovala, ale aj schvaľovala, čo Anna spravila. Ako vôbec často bezúhonne mravné ženy, unavené jednotvárnosťou mravného života, tak aj Dolly nielen že zďaleka ospravedlňovala hriešnu lásku, ale ešte aj závidela Anne. Okrem toho Annu úprimne ľúbila. Ale v skutočnosti, keď ju videla medzi týmito celkom cudzími ľuďmi, ktorí sa správali tak pekne, ale tak cudzo, Darji Alexandrovne bolo nepríjemne. Najmä nepríjemné jej bolo stretnutie s kňažnou Varvarou, ktorá všetko odpúšťala pre pohodlie, ktoré využívala.

Slovom, abstraktne Dolly schvaľovala, čo Anna spravila, ale vidieť človeka, pre ktorého to spravila, bolo jej nepríjemné. Okrem toho, Vronský sa jej nikdy nepáčil. Zdal sa jej prihrdý a okrem bohatstva nikdy nevidela v ňom nič, na čo by mohol byť hrdý. Ale teraz tu, doma, nevoľky jej ešte väčšmi imponoval ako predtým, no nemohla s ním byť nenútená. Cítila sa s ním asi tak, ako sa cítila s komornou pre nočný kabátik. Ako komornej ani sa tak nehanbila za záplatky, len jej bolo trápne, tak aj s ním sa za nič nehanbila, a jednako jej bolo stále akosi nepríjemne za seba.

Dolly sa cítila nesvoja a hľadala predmet rozhovoru. Čo aj si namýšľala, že takému hrdému človeku iste budú nepríjemné pochvaly o dome a záhrade, predsa len mu povedala, že sa jej dom veľmi páči, lebo nenašla iného predmetu na rozhovor.

„Áno, je to veľmi pekná stavba v krásnom starom slohu,“ povedal Vronský.

„Veľmi sa mi zapáčil dvor pred vchodom. To bolo tak?“

„Ach, nie!“ povedal a tvár sa mu rozžiarila spokojnosťou. „Keby ste boli videli dvor ešte na jar!“

A potom, zpočiatku opatrne, ale čím ďalej zápalistejšie a zápalistejšie začal ju upozorňovať na všelijaké podrobnosti pri okrášení domu a záhrady. Bolo vidno, že Vronský vynaložil mnoho námahy na zlepšenie a okrášlenie svojho sídla, že sa chcel pochváliť novej osobe a že sa z duše radoval z pochvál Darje Alexandrovny.

„Ak by ste si chceli obzrieť nemocnicu a neustali ste ešte, je to tu neďaleko. Poďme,“ povedal, keď jej pozrel do tváre, aby sa presvedčil, či ju to naozaj nenudilo.

„Pôjdeš aj ty, Anna?“ oslovil Annu.

„Pôjderne aj my, však?“ spýtala sa Anna Sviažskeho. „Mais il ne faut pas laisser le pauvre Veslovský a Tuškievič se morfondre là dans le bateau. Musíme poslať niekoho, povedať im. — Áno, to je pomník, ktorý si tu stavia,“ — povedala Anna, obrátiac sa k Dolly zas s tým potmehúdskym povedomým úsmevom, s ktorým predtým rozprávala o nemocnici.

„Ach, to je veľké dielo!“ povedal Sviažsky. Ale aby sa nezdalo, že sa Vronskému zalieča, hneď pripojil trošku vyčítavú poznámku. „A predsa sa čudujem, gróf,“ povedal, „keď už toľko dobrého robíte pre zdravie národa, že ste taký ľahostajný ku školstvu.“

„C'est devenu tellement commun, les écoles,“ povedal Vronský. „Aby ste ma dobre pochopili, toto robím len z oduševnenia. Teda tadiaľto musíme ísť do

nemocnice," obrátil sa zas k Darji Alexandrovne a ukazoval jej bočný východ z aleje.

Dámy si vystrely slnečníky a vyšly na bočný chodník. Keď prešly niekoľko zákrut a vyšly z bráničky, zazrela Darja Alexandrovna pred sebou, na vyvýšenom mieste, veľkú červenú budovu pôvabného tvaru, už skoro dokončenú. Ešte nezafarbená plechová strecha sa oslepivo jagala v jasnom slnci. Vedľa vystavanej budovy dvíhala sa iná, obkolesená lešením, a robotníci v pracovných zásterách stáli na lešení, ukládali tehly, zalievali ich maltou z murárskych lyžíc a vyrovnávali latami.

„Ako chytro u vás pracujú!“ povedal Sviažsky. „Keď som tu bol posledný raz, ešte nebolo strechy.“

„Do jesene bude všetko hotové. Zdnuky je už skoro všetko dokončené,“ povedala Anna.

„A čo bude tá nová budova?“

„Byt pre doktora a lekárňu,“ odpovedal Vronský, potom zazrel blížiaceho sa architekta v krátkom kabáte, ospravedlnil sa dámam a šiel mu v ústrety.

Obišiel jamu, z ktorej robotníci brali hasené vápno, zastal pri architektovi a začal mu čosi horlivo vraviť.

„Čelná stena je ešte vždy nižšia,“ odpovedal Anne, ktorá sa ho spýtala, o čom sa shovárali.

„Vravela som, že bolo treba zdvihnúť základy,“ povedala Anna.

„Áno, pravdaže, lepšie by bolo bývalo. Anna Arkadevna,“ povedal architekt, „ale už je neskoro.“

„Áno, veľmi ma to zaujíma,“ odpovedala Anna Sviažskemu, ktorý sa veľmi čudoval, že sa tak vyzná

v architektúre. „Nová budova by mala byť aspoň približne podobná nemocnici. Ale začali ju stavať len neskôršie a bez plánu.“

Keď sa Vronský prestal shovárať s architektom, pripojil sa k dámam a viedol ich do nemocnice.

Zvonku síce ešte len dorábali rímasy a v dolnom poschodí maľovali, ale v hornom poschodí bolo už skoro všetko hotové. Vyšli širokými liatinovými schodmi na chodbu a vošli do prvej veľkej izby. Steny boli obložené mramorom, ohromné obloky s nedelenými tabuľami boli už vsadené, len parketová dlážka nebola ešte celkom hotová, stolári strúhali vyňatý štvorec, ale prestali pracovať, sňali si tkanice, ktoré im pridržovali vlasy, a pozdravili sa návštevníkom.

„Toto je čakáreň,“ povedal Vronský. „Tu bude len polica, stôl, skriňa a nič inšie.“

„Tadiaľto, sem poďte. Nechoď k obloku,“ povedala Anna Vronskému a skúšala, či už uschla farba. „Alekej, farba už uschla,“ doložila.

Z čakárne vyšli na chodbu. Tu im Vronský ukázal nové ventilačné zariadenie. Potom im ukázal mramorové vane, posteľe so zvláštnymi perami. Potom im ukazoval miestnosť za miestnosťou, skladište, izbu na bielizeň, moderné pece, potom vozíky, ktoré celkom tíško porozvážajú po chodbe potrebné veci, a mnoho iného. Sviažsky ocenil všetko, ako človek, ktorý pozná všetky nové vymoženosti. Dolly sa proste čudovala veciam, ktoré doteraz nevidela, chcela všetko pochopiť, na všetko sa dopodrobna spytovala, a to Vronského zrejme tešilo.

„Áno, myslím, že v celom Rusku nebude takejto správne zariadenej nemocnice,“ povedal Sviažsky.

„A nebude tu aj pôrodné oddelenie?“ spýtala sa Dolly. „To by bolo na dedine veľmi potrebné. Ja často...“

Vronský bol síce úctivý, ale teraz ju prerušil.

„Toto je nie pôrodnica, ale nemocnica na liečenie všetkých chorôb, okrem chytľavých,“ povedal. „Pozrite sa...“ a pritiahol k Darji Alexandrovne najnovšie objednané kreslo pre uzdravujúcich sa chorých. „Pozrite.“ Sadol si do kresla a začal ho tisnúť. „Chorý nemôže chodiť, je ešte slabý, alebo ho bolia nohy, ale potrebuje povetrie a prechádza sa, vozí sa...“

Darju Alexandrovnu všetko zaujímalo, všetko sa jej veľmi páčilo, ale najväčšmi sa jej páčilo Vronského prirodzené naivné oduševnenie. „Áno, je to veľmi milý, dobrý človek,“ pomyslela si zavše, keď ho nenačúvala, ale dívala sa na neho, skúmala mu výraz a v duchu sa prenášala do Aninho postavenia. Teraz, takýto oživený sa jej tak popáčil, že chápala, ako sa Anna mohla zaľúbiť do neho.

XXI.

„Nie, myslím, že je kňazná ustatá a že ju kone nezaujímajú,“ povedal Vronský Anne, ktorá navrhla, aby zašli aj do žrebčínca, kde Sviažsky chcel vidieť nového žrebca. „Vy len choďte a ja odprevadím kňaznú domov a trošku sa poshovárime,“ povedal, „ak vám je to príjemné?“ oslovil Darju Alexandrovnu.

„Ani trošku sa nevyznám v koňoch, poshováram sa veľmi rada,“ odpovedala Darja Alexandrovna, trošku prekvapená.

Vyčítala Vronskému z tváre, že niečo od nej chce. A nemýlila sa. Len čo zas vošli bráničkou do sadu, pozrel Vronský v tú stranu, kde odišla Anna, a keď sa presvedčil, že ich nemôže ani počuť, ani vidieť, začal:

„Iste ste uhádli, že sa chcem poshovárať s vami,“ povedal Vronský a díval sa na ňu rozosmiateymi očami. „Veď sa vari nemýlim, ste Anne priateľkou.“ Sňal si klobúk, vytiahol šatôčku a utrel si plešivejúcu hlavu.

Darja Alexandrovna mu neodpovedala, iba so strachom pozrela na neho. Keď ostala len s ním, bolo jej zrazu úzko: ľakaly ju smejúce sa oči a prísny výraz jeho tváre.

Hlavou sa jej mihly najrozličnejšie myšlienky, o čom sa asi chystá poshovárať sa s ňou: — Iste ma chce poprosiť, aby sme sa s deťmi preniesly k nim a ja musím odmietnuť jeho návrh. Alebo ma chce požiadať, aby som v Moskve zostavila Anne spoločenský krúžok... Alebo hádam sa chce so mnou poshovárať o Váseňkovi Veslovskom, ako sa správa k Anne? A možno aj o Kity, lebo cíti, že sa previnil? — Hádala len nepríjemnosti, no neuhádla, o čom sa chcel s ňou poshovárať.

„Máte na Annu vplyv, má vás tak rada,“ povedal, „pomôžte mi!“

Darja Alexandrovna mu hľadela skúmavo a placho do energickej tváre, ktorú hneď celú, hneď len čiastočne osvecovalo slnečné svetlo, predierajúce sa po medzi lipy, hneď zas zastierala tóna, a čakala, čo jej povie ďalej. Ale Vronský pichal trstenicou do štrku a mlčky šiel popri nej.

„Keďže ste k nám prišli len vy zo všetkých bývalých Aniných priateľiek — kňaznú Varvaru nepočítam — chápem, že ste to nespravili preto, že pokladáte naše postavenie za normálne, ale preto, že chápete celú farchu tohto postavenia, a predsa neprestávate Annu ľubiť a chcete jej pomôcť. Dobre som vás pochopil?“ spýtal sa a pozrel na ňu.

„Ach, áno,“ odpovedala Darja Alexandrovna a zavrela slnečník, „ale...“

„Nie,“ prerušil ju a ani nevedel, že sa vlastne pozabudol a priviedol spoločnicu do neprijemnej situácie, keď zastal, takže aj ona musela zastať. „Nikto necíti Anino ťažké postavenie väčšmi a bolestnejšie ako ja. A iste to pochopíte, ak ste taká láskavá, a myslíte si o mne, že mám srdce. Ja som príčinou tohto postavenia, a preto to cítim.“

„Chápem.“ povedala Darja Alexandrovna a nevoľky sa jej zapáčilo, že to povedal tak úprimne a rozhodne. „Ale práve preto, že cítite, že ste všetko zapríčinili vy, bojím sa, že prepínate,“ povedala. „Chápem, že má ťažké postavenie v spoločnosti.“

„Spoločnosť jej je peklom!“ chytro povedal zamračený a zachmúrený Vronský. „Nemôžete si ani predstaviť horšie morálne muky, ako čo Anna prežila

v Petrohrade za tie dva týždne... prosím vás, verte mi.“

„Áno, ale tu, dovtedy, kým ani Anna... ani vy netúžite po spoločnosti...“

„Spoločnosť!“ povedal pohrdavo. „Prečo by som mal túžiť po spoločnosti!“

„Dovtedy — a to môže trvať stále — ste šťastní a spokojní. Vidím na Anne, že je šťastná, úplne šťastná, už mi to stihla prezradiť,“ povedala Darja Alexandrovna s úsmevom. Ale keď to teraz vravela, nevďak zapochybovala, či je Anna skutočne šťastná.

No zdalo sa, že Vronský o tom nepochybuje.

„Áno, áno,“ povedal. „Viem, že ožila po všetkom utrpení. Je šťastná. Je šťastná prítomnosťou. Ale ja?... Bojím sa toho, čo nás čaká... Odpusťte, iste chcete ísť ďalej.“

„Nie, mne je jedno.“

„No, teda si sadnime tuto.“

Darja Alexandrovna si sadla na záhradnú lavičku v kútiku aleje. Vronský zastal pred ňou.

„Vidím, že je šťastná,“ opakoval, a Darju Alexandrovnu ešte väčšmi prekvapily pochybnosti, či je Anna naozaj šťastná. „Ale či to môže takto trvať? Či sme postupovali správne, či nesprávne — to je už iná otázka. Ale kocka je hodená,“ povedal a prešiel z ruštiny do francúzštiny — „a my sme spojení na celý život. Sme sputnaní najsvätejšími putami lásky. Máme dieťa, ešte môžeme mať deti. Ale zákon a všetky podmienky nášho postavenia sú také, že sa zjavuje tisíc komplikácií, ktoré ona nevidí a nechce vidieť teraz,

keď oddychuje po všetkých utrpeniach a skúškach. A je to pochopiteľné. Ale ja to nemôžem nevidieť. Moja dcéra je podľa zákona nie mojou dcérou, ale Kareninovou. A ja nestrpím takéto klamstvo!“ povedal s energickým, odmietavým pohybom a zachmúrene a skúmavo pozrel na Darju Alexandrovnu.

Neodpovedala mu, len sa dívala na neho. Pokračoval:

„Zajtra sa mi narodí syn, môj syn, ale podľa zákona to bude — Karenin, nebude dedičom môjho mena, ani môjho majetku, a čo akí šťastní by sme boli v rodine, koľkokoľvek detí by sme mali, medzi nimi a mnou nebude sväzku. Budú to Kareninovci. Pochopte ľarchu a hrôzu tohto postavenia! Pokúsil som sa poshovárať sa o tomto s Annou. Ale rozčuľuje ju to. Nechápe ma a ja jej nemôžem povedať všetko. Teraz pozrite na to s druhej strany. Som šťastný, šťastný jej láskou, ale musím mať zamestnanie. Našiel som si zamestnanie, som hrdý naň a viem, že je vznešenejšie ako zamestnanie mojich bývalých druhov pri dvore a pri vojsku. A už celkom určite nikdy nezamením svoje zamestnanie za ich. Pracujem, osadil som sa tu a som šťastný, spokojný a nič viac nepotrebujeme k šťastiu. Mám rád toto zamestnanie. Cela n'est pas un pis-aller, naopak...“

Darja Alexandrovna zbadala, že sa akosi miatol na tomto mieste vysvetľovania a nechápala celkom dobre toto odbočenie, ale cítila, keď už raz začal hovoriť o svojich najtajnejších starostiach, o ktorých sa nemohol poshovárať s Annou, že už chce vysloviť vše-

tko a že úvahy o jeho činnosti na dedine patria tiež do toho oddelenia najtajnejších myšlienok, do ktorého patria aj problémy jeho pomeru k Anne.

„Nuž teda, pokračujem,“ povedal, spamätajúc sa. „Najdôležitejšie je, aby som bol pri práci presvedčený, že čo vykonám, neumrie so mnou, že budem mať dedičov — a to mi práve chýba. Vžite sa len do postavenia človeka, ktorý vopred vie, že jeho deti a deti milovanej ženy nebudú jeho deťmi, že budú deťmi niekoho, kto ich nenávidí, kto ich nechce. Veď je to hrozné!“

Zatíchol, zrejme vo veľkom rozčúlení.

„Áno, pravdaže to chápem. Ale čo tu môže vykonať Anna?“ spýtala sa Darja Alexandrovna.

„No, a toto ma privádza k cieľu mojich slov,“ povedal Vronský a usiloval sa byť pokojný. „Anna by mohla, závisí to od nej... Rozsobáš je potrebný ešte aj na to, aby som mohol poprosiť cára o legitimovanie svojich detí. A toto závisí od Anny. Jej muž súhlasil s rozsobášom — váš muž to vtedy s ním zariadil. A viem, že aj teraz by ho neodoprel. Len by mu bolo treba napísať. Vtedy povedal dorovna, že ak ho Anna poprosí, neodoprie jej. Pravda,“ povedal zachmúrený, „to je zas iba taká farizejská ukrutnosť, akej sú schopní len ľudia bez srdca. Vie, ako ju mučí každá rozpomienka na neho, a pretože ju pozná, žiada si, aby mu napísala. Chápem, že jej je to trápne. Ale príčiny sú také vážne, že treba passer pardessus toutes ces fines-ses du sentiment. Il y va du bonheur et de l'existence d'Anne et de ces enfants. O sebe ani nevravím, aj

keď mi je ťažko, veľmi ťažko," povedal s výrazom, ako by sa komusi vyhráždal zato, že mu bolo tak ťažko. „Teda, kňazná, trápi ma svedomie, že sa na vás spolieham ako na kotvu spásy. Ale pomôžte mi prehovoriť ju, aby mu napísala a žiadala rozsobáš!"

„Áno, pravdaže," povedala Darja Alexandrovna zádušne a rozpomenula sa na posledné stretnutie s Alexejom Alexandrovičom. „Áno, pravdaže," opakovala rozhodne, keď sa rozpomenula na Annu.

„Použite svoj vplyv na ňu, prehovorte ju, aby mu napísala. Ja nechcem a vlastne ani nemôžem shovárať sa s ňou o tomto."

„Dobre, poshováram sa s ňou. Ale prečo ona na to nepomyslí?" povedala Darja Alexandrovna a zrazu sa nevdojak rozpomenula na Aninu novú obyčaj prižmurovať oči. Ba rozpomenula sa, že Anna prižmurovala oči najmä vtedy, keď sa dotýkali intímnych stránok života. — Ako by zatvárala oči nad vlastným životom, aby nevidela všetko, — pomyslela si Dolly. „Určite sa s ňou poshováram o tomto, aj kvôli sebe, aj kvôli nej," odpovedala Darja Alexandrovna na prejav jeho vďačnosti.

Vstali a šli k domu.

XXII.

Anna našla Dolly už doma a pozorne jej nazrela do očí, ako by sa spytovala na rozhovor, ktorý mali s Vronským, ale otázku nevyslovila.

„Zdá sa, že je už čas na obed," povedala. „A ešte

sme sa ani dobre nevidely. Počítam na večer. Teraz sa musím preobliecť. Myslím, že aj ty. Na stavbe sme sa všetci umazali.“

Dolly šla do svojej izby a bolo jej do smiechu. Nemala sa do čoho preobliecť, lebo si hneď obliekla najlepšie šaty. Ale aby nejako naznačila, že sa chystá na obed, poprosila komornú, aby jej vyčistila šaty, vymenila si manžetky a stužku a na hlavu si vzala čipkovú ozdobu.

„To je všetko, čo som mohla spraviť,“ povedala s úsmevom Anne, ktorá prišla k nej už v tretích šatách, zas neobyčajne prostých.

„Áno, my sa tu veľmi fintíme,“ povedala Anna, ako by sa ospravedlňovala, že je taká vyobliekaná. „Alexej je taký rád, že si nás prišla navštíviť, ako málokedy. Je naozaj zaľúbený do teba,“ dodala. „Ale neustala si?“

Pred obedom sa už nestihly poshovárať. Keď vošli do salónu, našly tam už kňaznú Varvaru a pánov v čiernych kabátoch. Architekt bol vo fraku. Vronský predstavil hosťovi doktora a správcu. Architekta soznámil s ňou ešte v nemocnici.

Tučný správca domu, s ligotavou, okrúhlou, vyholenou tvárou a natúženou stužkou bielej kravaty, oznámil, že je obed hotový a dámy vstaly. Vronský poprosil Sviažskeho, aby podal ruku Anne Arkadevne a on šiel s Dolly. Veslovský predbehol Tuškieviča a podal ruku kňaznej Varvare, takže Tuškievič, správca a doktor ostali bez dámy.

Obed, jedáleň, náčinie, obsluha, víno a jedlá nielen

že zodpovedaly celému novému prepychu v dome, ale zdalo sa, že boly ešte skvostnejšie a modernejšie. Darja Alexandrovna si všímala túto neznámu nádheru a ako dobrá domáca pani — a čo aj nedúfala, že by mohla vo svojej domácnosti zaviesť niečo z toho, čo tu videla, veď celá táto nádhera veľmi prevyšovala spôsob jej života — nevoľky vnikala do všetkých podrobností a spytovala sa v duchu, kto a ako to všetko spravil. Váseňko Veslovský, jej muž, ba aj Sviažsky a mnoho ľudí, ktorých poznala, nikdy nemysleli na takéto veci, boli len presvedčení, že každý poriadny hosťiteľ chce, aby si hostia mysleli, že všetko, čo má tak dobre zariadené, nestálo jeho, hosťiteľa, ani trošku námahy, že sa všetko porobilo samo. Ale Darja Alexandrovna vedela, že ani len kašička deťom na raňajky sa neuvarí sama, a že pri takomto složitom a utešenom zariadení sa musí niekto oň bedlivo starať. A z pohľadu Alexeja Kiriloviča, ktorý si obzrel stôl a naznačil hlavou správcovi domu, že je so všetkým spokojný, potom aj z toho, že ponúkol Darji Alexandrovne, aby si vybrala, či chce studenú alebo teplú polievku, pochopila, že o všetko sa stará a na všetko bedlivo dozerá domáci pán. Anna sa o to iste nestarala väčšmi ako napríklad Veslovský. Ona, Sviažsky, kňažná a Veslovský boli tu rovnako hosťmi, ktorí len užívali, čo pre nich prichystali iní.

Anna bola hosťiteľkou len v udržiavaní rozhovoru. A rozhovor, vždy ťažký hosťiteľke, pri neveľkom stole, s osobami, ako bol správca a architekt, teda s osobami celkom iného sveta, čo sa namáhali neostý-

chať sa pri nádhere, na ktorú neboli privyknutí, a čo sa nemohli nadsť zúčastniť v spoločnom rozhovore, — tento namáhavý rozhovor Anna viedla prirodzene, so zvyčajným taktom, ba aj s radosťou, ako vybadala Darja Alexandrovna.

Shovárali sa, ako sa Tuškievič s Veslovským sami člňkovali a Tuškievič začal rozprávať o posledných veslárskych pretekoch v petrohradskom veslárskom klube. Ale Anna vyčkala prestávku a hneď oslovila architekta, lebo chcela, aby aj on niečo povedal.

„Nikolaj Ivanyč bol prekvapený,“ povedala o Sviazskom, „ako pokročila nová stavba odvtedy, ako tu bol posledný raz. A ja predsa chodím ta každý deň a každý deň sa čudujem, že to ide tak chytro.“

„S Jeho Jasnosťou sa výborne pracuje,“ povedal architekt s úsmevom (bol to úctivý a pokojný človek, ale uvedomoval si vlastnú hodnotu). „To je celkom inšie ako pracovať s gubernskými úradmi. Tam by popisali stohy papiera a tu len grófovi poviem, poradíme sa a troma slovami sa všetko vybaví.“

„Americký spôsob,“ povedal Sviazsky s úsmevom.

„Áno, tam sa stavia racionálne...“

Rozhovor prešiel na zneužívanie úradnej moci v Spojených štátoch, ale Anna ho hneď previedla na inú tému, aby vyviedla správcu z mlčania.

„Videla si už niekedy žacie stroje?“ obrátila sa k Darji Alexandrovne. „Práve sme ich boli pozrieť, keď sme sa stretli s tebou. Aj ja som ich videla len prvý raz.“

„A akože pracujú?“ spýtala sa Dolly.

„Celkom ako nožnice. Doska a mnoho nožničiek. Hľa, takto.“

Anna chytila nožík a vidličku do krásnych bielych rúk, plných prsteňov, a začala ukazovať. Ale zrejme vedela, že z jej vysvetľovania nikto nič nepochopí. Lenže vedela aj, že rozpráva príjemne a že má krásne ruky a vysvetľovala teda ďalej.

„Skôr vari nožičky na rozrezávanie,“ doberal si ju Veslovský a nespúšťal s nej očí.

Anna sa len-len usmiala a neodpovedala mu. „Však, Karol Fedorovič, však ako nožnice?“ oslovila správcu.

„O ja,“ odpovedal Nemec. „Es ist ein ganz einfaches Ding,“ a začal vysvetľovať zariadenie stroja.

„Škoda, že aj neviaže. Na viedenskej výstave som videl aj stroje, čo viažu drôtom,“ povedal Sviažsky. „Tie boli výhodnejšie.“

„Es kommt drauf an . . . Der Preis vom Drath muss ausgerechnet werden.“ A Nemec, ktorého vtiahli do reči, obrátil sa k Vronskému. „Das lässt sich ausrechnen, Erlaucht.“ A už aj sa chytil vrecka, kde mal ceruzku v knižočke, v ktorej si všetko vypočítaval, ale pripomenul si, že sedí pri obede a zdržal sa, lebo zbadal chladný pohľad Vronského. „Zu kompliziert, macht zu viel Klopot,“ zakončil.

„Wünscht man Dochots, so hat man auch Klopots,“ povedal Vaseňko Veslovský a doberal si Nemca. „J'adore l'allemand,“ obrátil sa zas k Anne s rovnakým úsmevom.

„Cessez,“ povedala mu Anna žartovne prisno.

„Mysleli sme si, že vás nájdeme v poli, Vasilij Semionyč,“ oslovila Anna doktora, chorľavého človeka.

„Bol som, ale ušiel som odtiaľ,“ odpovedal zachmúrený doktor žartovne.

„Ale ste sa aspoň dobre prešli?“

„Skvostne.“

„No, a ako sa má starká? Dúfam, že je to nie týfus?“

„Týfus, nie týfus, ale nezlepšuje sa to.“

„Ako mi je ľúto!“ povedala Anna a keď takto splatila daň úctivosti domácim zamestnancom, obrátila sa k svojim.

„Ale podľa vášho vysvetlenia by bolo predsa len ťažko sostrojiť žací stroj, Anna Arkadevna,“ žartovne povedal Sviažsky.

„A prečo?“ povedala Anna s úsmevom, ktorý vyjadroval, že vedela, že v jej štebotaní o sostrojení žacieho stroja bolo čosi milého, čo aj Sviažsky zbadal. Táto nová črta mladej koketnosti neprijemne prekvapila Dolly.

„Zato v architektúre sa Anna Arkadevna vyzná napodiv dobre,“ povedal Tuškievič.

„Pravdaže, veď som včera počul povedať Annu Arkadevnu: do pilierov a debnenia základov,“ povedal Veslovský. „Dobre som to povedal?“

„Niet v tom nič čudného, keď toľko vidíš a počuješ,“ povedala Anna. „Ale vy iste ani neviete, z čoho stavajú domy?“

Darja Alexandrovna videla, že Annu mrzel ihravý tón, ktorým sa shovárali s Veslovským, ale že nevoľky aj ona zapadala do neho.

Vronský sa správal pri tomto celkom inakšie ako Levin. Zrejme nepripisoval rečičkám Veslovského ani trošku významu, ba naopak, podporoval jeho žarty.

„Áno, Veslovský, nože nám povedzte, čím sa spájajú kamene?“

„No, pravdaže, cementom.“

„Sláva! A čo je cement?“

„Čosi takého ako rozvarená kaša . . . nie, mazadlo,“ povedal Veslovský a všetkých rozosmial.

Rozhovor medzi obedujúcimi, s výnimkou doktora, architekta a správcu, ktorí boli zahrúžení do pochmúrneho mlčania, nestichtoval ani na chvíľku, tu sa preklzol, tu zachytil, tu niekoho zaťal do živého. Raz sa rozhovor takto bolestne dotkol aj Darje Alexandrovny, ktorá sa rozčúlila, až očervenela a potom sa len rozpomínala, či nepovedala dačo zbytočného a nepríjemného. Sviazsky sa rozhovoril o Levinovi a rozprával o jeho čudných názoroch, že stroje sú len na škodu ruskému gazdovstvu.

„Nemám časť poznať toho pána Levina,“ povedal Vronský s úsmevom, „ale iste nikdy nevidel stroje, ktoré odsudzuje. A ak aj videl a skúsil nejaké stroje, iste to neboly zahraničné, len nejaké ruské. Teda aké môže mať potom názory?“

„Celkom turecké názory,“ s úsmevom povedal Veslovský, obrátený k Anne.

„Nemôžem brániť jeho názory,“ povedala Darja Alexandrovna a celá vzbĺkla, „ale môžem vám povedať, že Levin je veľmi vzdelaný a keby bol tu, iste by vedel, čo vám odpovedať. Ja, bohužiaľ, neviem.“

„Mám ho veľmi rád a sme dobrí priatelia,“ povedal Sviažsky s dobráckym úsmevom. „Mais pardon, il est un petit peu toqué. Tvrdí napríklad, že zemstvá a smierčie súdy sú nepotrebné a na ničom sa nechce zúčastniť.“

„To je naša ruská ľahostajnosť,“ povedal Vronský a nalieval si vody z ľadovej sklenice do jemnej skleničky na nôžke, „necítiť povinnosť, ktorú nám nakladajú naše práva, a preto odmietať tieto povinnosti.“

„Nepoznám človeka, ktorý by si presnejšie plnil povinnosti,“ povedala Darja Alexandrovna, ktorú rozčuľoval povýšený tón Vronského.

„Ja naopak,“ pokračoval Vronský, ktorého zrejme rozhovor zafal do živého, „ja naopak, ako ma vidíte, som veľmi vďačný za česť, ktorej sa mi dostalo, vďaka tuto Nikolajovi Ivanyčovi (ukázal na Sviažskeho), že ma zvolili za čestného smierčieho sudcu. Pokladám si za povinnosť chodiť na sjazdy, posudzovať sedliakove spory o kone a pokladám to práve za také dôležité ako aj všetko ostatné, čo môžem vykonať. Bude mi aj veľkou cťou, ak ma zvolia do rady. Len týmto sa môžem odslúžiť za všetky výhody, ktoré užívam ako statkár. Na nešťastie tento význam nechápu naši najväčší statkári v krajine.“

Keď ho Darja Alexandrovna načúvala, čudovala sa, aký bol presvedčený o svojej pravde, doma za stolom. Rozpomínala sa, že aj Levin, ktorý rozmýšľal práve opačne, tiež tak rozhodne prejavoval svoje názory doma za stolom. Ale mala Levina rada, a preto súhlasila s ním.

„Teda, gróf, môžeme počítať s vami na nasledujúcom sjazde?“ povedal Sviažsky. „Lenže treba nám ísť včашšie, aby sme ôsmeho už boli tam. Urobte mi časť a prídte ku mne.“

„Ale ja zas trochu súhlasím s твоjím beau-frère,“ povedala Anna. „Lenže nehľadím na to, ako on,“ dodala s úsmevom. „Obávam sa, že v poslednom čase je u nás primnoho týchto verejných povinností. Ako kedysi bolo tak mnoho úradníkov, že potrebovali úradníka na každú maličkosť, tak teraz zas — každý je verejným činiteľom. Alexej je tu iba šesť mesiacov, a už je členom vari piatich alebo šiestich všelijakých verejných spolkov, — je poručníkom, sudcom, radcom, porotcom, je vo výbore jazdeckých pretekov a neviem čo ešte. Ak to tak pôjde, celý čas na to obeťuje. A bojím sa, že pri toľkom množstve funkcií je to všetko len formalita. Koľkých spolkov ste členom vy. Nikolaj Ivanyč?“ spýtala sa Sviažskeho. „Myslím, vyše dvadsiatich?“

Anna to vpravda žartovne, ale z jej hlasu bolo cítiť podráždenie. Darja Alexandrovna bedlivo pozorovala Annu a Vronského, teda hneď to zbadala. Spozorovala aj, že Vronského tvár pri tomto rozhovore hneď zväžnela a stvrdla. Zbadala aj toto, aj to, že kňažná Varvara, aby zmenila rozhovor, hneď začala rozprávať o petrohradských známych, a rozpomenula sa, že Vronský, keď sa s ňou shováral v záhrade, odbočoval k tejto činnosti. A teda pochopila, že s jeho verejnou činnosťou súvisí akési intímne nedorozumenie medzi Annou a Vronským.

Obed, vína, obsluha — všetko bolo znamenité, ale všetko také, ako vidala Darja Alexandrovna na zvaných obedoch a plesoch, od ktorých už odvykla a kde všetko malo charakter neúprimnosti a nútenosti, a preto vo všedný deň a v malom krúžku vyvolalo to v nej nepríjemný dojem.

Po obede si posedeli na terase. Potom sa hrali tenis. Hráči sa rozdelili na dve skupiny, rozostavili sa na starostlivo vyrovnanom a povalcovanom ihrisku s oboch strán natiahnutej sieťky s pozlátenými stĺpikmi. Aj Darja Alexandrovna skúsila zahrať sa, ale dlho nemohla pochopiť hru a keď ju napokon pochopila, tak ustala, že si sadla ku kňážnej Varvare a len sa dívala na hráčov. Aj jej partner. Tuškievič, prestal sa hrať. Ale ostatní sa hrali dlho. Sviažsky a Vronský sa hrali veľmi pekne a vážne. Bedlivo pozorovali hodenú loptu, pomaly, ale načas a obratne priskakovali k nej, vyčkali, kým sa odrazí a presne a správne odrážali loptu raketou a prehadzovali ju za sieť. Veslovský hral horšie ako ostatní. Veľmi sa rozohňoval, ale zabával hráčov neprestajnou veselosťou. Ustavične ho bolo počuť smiať sa a vykrikovať. Ako ostatní páni, s dovolením dám sobliekol si kabát a jeho mocná, pekná postava s bielymi rukávmi košele a prudké pohyby sa vrezávaly do pamäti.

Keď si Darja Alexandrovna tej noci ľahla spať, len čo zavrela oči, už aj videla Váseňka Veslovského skákať po ihrisku.

Ale kým sa hrali, nebolo Darji Alexandrovne veselo. Nepáčily sa jej ihravé spôsoby Veslovského a

Anny, ktoré pokračovali aj pri hre, nepáčila sa jej neprirodzenosť všetkých týchto dospelých ľudí, keď sa takto bez detí hrali detskú hru. Ale aby nepokazila náladu ostatným a aby nejako zabila čas, keď si oddýchla, zas sa pripojila ku hre a pretvarovala sa, že jej je veselo. Celý deň sa jej stále zdalo, že hrá na divadle, s hercami lepšími, ako je ona, a že jej zlá hra kazi celé predstavenie.

Prišla sem s úmyslom ostať dva dni, ak sa bude dobre cítiť. Ale už večierkom, keď sa hrali, rozhodla sa, že odíde zajtra. Mučivé materinské starosti, ktoré tak nenávidela cestou sem, videla už v celkom novom svetle, keď prežila deň bez nich, a vábily ju domov.

Keď Darja Alexandrovna po večernom čaji a nočnom člnkovaní prišla do svojej izby, keď sa sobliekla a začala si česať riedke vlasy na noc, pocítila, že jej veľmi odľahlo.

Ba neprijemná jej bola myšlienka, že hneď teraz príde k nej Anna. Najradšej by bola ostala len so svojimi myšlienkami.

XXIII.

Dolly si už chcela ľahnúť, keď k nej prišla Anna, oblečená na noc.

Cez deň Anna niekoľko ráz začínala dôverné rozhovory, ale vždy prestávala po niekoľkých slovách. „Potom sa poshovárame, keď budeme samy. Toľko všeličoho ti musím povedať,“ vravela.

Teraz boly už samy a Anna nevedela, čo povedať.

Sedela pri obloku, dívala sa na Dolly, preberala v pamäti všetky, ako sa jej zdalo, nevyčerpatelné zásoby dôverných rozhovorov, a nemohlo jej prísť na um ani slovo. V tejto chvíli sa jej zdalo, že už povedala všetko.

„No, čo robí Kity?“ spýtala sa s ťažkým vzdychom a previnilo hľadela na Dolly. „Dolly, povedz mi pravdu, nehnevá sa na mňa?“

„Nie, prečo by sa hnevala?“ povedala Darja Alexandrovna s úsmevom.

„Ale nenávidí ma, pohŕda mnou?“

„Ach, nie! Ale vieš, také dačo sa neodpúšťa.“

„Áno, áno,“ povedala Anna, odvrátila sa a dívala sa otvoreným oblokom von. „Ale ja som nie na vine. A kto sa vlastne previnil? Čo je to vlastne, previniť sa? Či mohlo byť inakšie? No, čo myslíš? Mohla si ty nebyť Štegovou ženou?“

„Naozaj neviem. Ale povedz mi radšej...“

„Áno, áno, ale nedokončili sme o Kity. Je šťastná? Vracia, že je Levin skvostný človek.“

„Skvostný, to je málo. Nepoznám lepšieho človeka.“

„Ach, aká som rada! Veľmi som rada! Skvostný, to je málo,“ opakovala Anna.

Dolly sa usmiala.

„Ale povedz mi niečo o sebe. Veď sa máme mnoho poshovárať. Shovárala som sa s...“ Dolly nevedela, ako ho nazvať. Bolo jej nepríjemné volať ho grófom, ale aj Alexejom Kirilovičom.

„S Alexejom,“ povedala Anna, „viem, že ste sa sho-

várali. Ale chcela som sa ťa priamo opýtať, čo súdiš o mne, o mojom živote?“

„Ako to tak nachytro povedať? Naozaj neviem.“

„Nie, len mi všetko pekne povedz... Vidiš, ako žijem. Ale nezabúdaj, že nás vidiš v lete a že sme nie sami, keď si k nám prišla... Ale prišli sme sem včas na jar, žili sme tu celkom sami a zas tu budeme žiť sami a ja si neželám nič lepšieho. Ale pomysli si, že žijem sama, bez neho, celkom sama, a raz to bude... Vidím zo všetkého, že sa to bude často opakovať, že polovicu času nebude bývať doma,“ povedala, vstala a prisadla si bližšie k Dolly. „Pravdaže,“ prerušila priateľku, ktorá jej chcela odporovať, „pravdaže, nasilu ho neudržím. Ani ho nedržím. Teraz sú preteky, pretekajú sa aj jeho kone, a on ide na preteky. Som veľmi rada. Len porozmýšľaj trošku o mne, pomysli na moje postavenie... Ale načo o tom hovoriť?“ Anna sa usmiala. „Teda o čomže sa s tebou shováral?“

„Shováral sa o tom, o čom sa aj ja chcem s tebou poshovárať, preto mi je ľahko byť mu advokátom: o tom, či niet možnosti, či by sa nedalo...“ Darja Alexandrovna sa zmatla, „napraviť, zlepšiť tvoje postavenie... Vieš, ako sa na to dívam... Ale jednako, ak je to možné, treba sa vám sosobášiť...“

„Teda rozsobáš?“ povedala Anna. „Vieš, že jediná žena, ktorá prišla ku mne v Petrohrade, bola Betsy Tverská? Veď ju poznáš? Au fond c'est la femme la plus dépravée qui existe. Mala pomer s Tuškievičom a čo najodpornejšie klamala muža. A ona mi povedala, že ma nechce poznať, kým som v takomto bezpráv-

nom postavení. Nemysli, že chcem porovnávať . . . Veď ťa poznám, dušička moja. Ale nevoľky mi to prišlo na um . . . No, čo ti teda povedal?“ opakovala otázku.

„Povedal mi, že sa trápi pre teba, aj pre seba. Možno povieš, že je to sebecko, dobre, ale je to zákonité a šľachetné sebecko! Najsamprv si chce legitimovať dcéru a byť ti mužom, mať právo na teba.“

„Ktorá žena-otrokyňa môže byť takou nevoľníčkou, ako som ja v tomto postavení?“ prerušila ju Anna smutne.

„Ale chce najmä . . . chce, aby si netrpela.“

„To je nemožné. A ďalej?“

„No, chce, aby bolo všetko podľa zákona: chce, aby vaše deti mali meno.“

„Akéže deti?“ povedala Anna, a neďivajúc sa na Dolly zas prižmúrila oči.

„Ani a budúce deti . . .“

„V tomto môže byť pokojný; nebudem mať už deti.“

„Akože môžeš povedať, že nebudeš už mať deti? . . .“

„Nebudem, lebo nechcem.“

A čo Anna aj bola rozčúlená, predsa sa usmiala, keď zbadala výraz naivnej zvedavosti, prekvapenia a úžasu v Dolinej tvári.

„Doktor mi povedal po chorobe . . .“

„To nemôže byť!“ povedala Dolly s rozšírenými očami. Toto bolo pre ňu odhalenie, ktorého následky a výsledky boli také ohromné, že v prvej chvíli cítila len, že si nemôže hneď všetko domyslieť, že o tom treba mnoho a mnoho premýšľať.

Toto odhalenie, ktoré jej zrazu vysvetlilo všetky predtým nepochopiteľné rodiny, kde mali len po jednom alebo po dve deti, vyvolalo v nej toľko myšlienok, obrazov a odporujúcich si pocitov, že nemohla povedať slova a len prekvapená hľadela na Annu rozšírenými očami. Veď to bolo práve to, za čím túžila, ale čoho sa zhrozila teraz, keď sa dozvedela, že je to možné. Cítila, že to bolo pripróste rozriešenie prisložitej otázky.

„N'est ce pas immoral?“ povedala len po chvíľke mlčania.

„Prečo? Pováž, ja si môžem vybrať len z dvoch možností: alebo byť obľarchavená, teda chorá, alebo byť priateľkou a druhom svojho muža, predsa len muža,“ povedala Anna schválne povrchným a nedbalým tónom.

„No, hej, no, hej,“ vravela Daria Alexandrovna, keď načúvala práve také argumenty, o akých aj ona rozmýšľala, ale nenachodila v nich už bývalej presvedčivosti.

„Ty, alebo iné ženy,“ vravela Anna, ako by uhádla jej myšlienky, „ešte môžete uvažovať, ale ja... Pochop, nie som mu žena, ľúbi ma len, kým ma chce ľúbiť. A čo, čím si udržím jeho lásku? Vari týmto?“

A natiahla biele ruky pred telom.

V hlave Darje Alexandrovny sa kopily myšlienky a rozpomienky so strašnou rýchlosťou, ako to býva vo chvíľach rozčúlenia. Rozmýšľala: — Ja som si Števa nevedela udržať. Odišiel odo mňa k iným ženám, ale ani prvá, s ktorou mi bol neverný, ani tá si ho neudr-

žala tým, že bola vždy krásna a veselá. Nechal aj tú a našiel si inú. Či si teda Anna týmto upúta a udrží grófa Vronského? Ak bude vyhľadávať, nájde toalety a spôsoby ešte vábivejšie a veselšie. Čo aké krásne sú Anine biele obnažené ruky, čo aký krásny je jej plný driek, jej oduševnená tvár v ráme čiernych vlasov, nájde si ešte krajšie, práve tak, ako hľadá a nachádza môj odporný, úbohý a predsa len milý muž.

Dolly jej neodpovedala, len si vzdychla. Anna zbadala vzdych, ktorý vyjadroval nesúhlas, a pokračovala. Mala ešte v zásobe toľko a takých presvedčivých argumentov, že jej Dolly nemohla na ne odpovedať.

„Vravíš, že je to nie pekné? Ale treba o tom uvažovať,“ pokračovala. „Zabúdaš na moje postavenie. Ako môžem chcieť mať deti? Nevravím o utrpení: toho sa nebojím. Ale pomysli, čo budú moje deti? Nešťastné deti, ktoré budú nosiť cudzie meno. Len preto, že sa narodily, budú sa musieť hanbiť za matku, za otca, za svoje narodenie.“

„Nuž veď práve preto potrebujete rozsobáš.“

Ale Anna ju nenačúvala. Chcelo sa jej vysloviť všetky príčiny, ktorými sa toľko ráz presviedčala.

„Načo mám rozum, keď ho nepoužijem, aby som neprivádzala na svet nešťastníkov?“

Pozrela na Dolly, ale nevyčkala odpovede, len pokračovala:

„Vždy by som cítila, že som sa previnila pred tými nešťastnými deťmi,“ povedala. „Keď ich niet, nie sú aspoň nešťastné, ale keby boli a boli by nešťastné, len ja by som všetko zavinila.“

Toto byly právě také argumenty, akými sa presviedčala aj Darja Alexandrovna. Ale teraz ich načúvala a nechápala. — Ako sa môžeme previniť pred bytosťami, ktoré neexistujú? — rozmýšľala. A zrazu jej prišlo na um: — Či by bolo jej miláčikovi Griškovi lepšie, keby nebol prišiel na svet? A to sa jej zdalo také surové, také čudné, že pokrútila hlavou, aby rozhnaala motanicu bláznivých myšlienok, ktoré jej vírily v hlave.

„Nie, neviem, nie je to pekné,“ povedala len toľko, ale s výrazom odporu v tvári.

„Áno, ale nezabúdaj, čo si ty a čo som ja... A veď,“ dodala Anna, ako by predsa len uznávala, že je to nie pekné, hoci mala toľko na ospravedlnenie, a Dolly vlastne nič, „len nezabúdaj, že som teraz nie v takom postavení ako ty. Tebe je otázkou: či chceš mať ešte viacej detí, ale mne: či vôbec chcem mať deti. A to je veľký rozdiel. Chápeš, že si to v tomto postavení nemôžem želať.“

Darja Alexandrovna jej neodporovala. Zrazu pocítila, že je už tak ďaleko od Anny, že sú medzi nimi problémy, v ktorých sa nikdy neshodnú a že lepšie o nich nehovoríť.

XXIV.

„Preto tým skôr si musíš usporiadať postavenie, ak je to možné,“ povedala Dolly.

„Áno, ak je to možné,“ povedala Anna zrazu celkom inakším, tichým a smutným hlasom.

„Či je rozsobáš nemožný? Vraveli mi, že tvoj muž súhlasí.“

„Dolly, nechce sa mi o tomto shovárať.“

„Teda sa nebudeme,“ poponáhľala sa povedať Darja Alexandrovna, keď zbadala výraz utrpenia v Aninej tvári. „Badám len, že všetko vidíš pričierno.“

„Ja? Veru nie. Som veľmi veselá a spokojná. Videla si, je fais des passions, Veslovský...“

„Áno, ale, aby som povedala pravdu, nepáči sa mi tón Veslovského,“ povedala Darja Alexandrovna, lebo chcela premeniť rozhovor.

„Ach, nie je to také zlé! Alexeja to trochu štekľí a nič viac. Je to chlapec, robím s ním, čo chcem. Chápeš? Robím s ním, čo chcem. Celkom tak, ako ty s Gríškom, ... Dolly!“ zrazu zmenila reč, „vraviš, že sa dívam na všetko čierno. Nemôžeš to pochopiť. Je to prihrozné. Usilujem sa vôbec na to sa neďívať.“

„Ale mne sa zdá, že musíš. Musíš spraviť všetko možné.“

„A čo môžem spraviť? Nič. Vraviš — sosobášiš sa s Alexejom a že na to nemyslím. Ja, a nemyslieť na to!“ opakovala, a tvár jej zaliala červenosť. Vstala, vypäla hrud', ťažko vzdychla a začala chodiť zvyčajnou ľahkou chôdzou hore-dolu po izbe a zavše zastávala. „Ja že nemyslím? Niet dňa, niet hodiny, v ktorej by som nerozmýšľala a nevyčítala si, že rozmýšľam... lebo z takýchto myšlienok možno zošalieť. Zošalieť,“ opakovala. „Keď o tom rozmýšľam, už nezaspím bez morfia. No dobre. Budeme sa shovárať pokojne. Vra-

via mi — rozsobáš. Po prvé: nedá mi ho. Je teraz pod vplyvom grófky Lýdie Ivanovny.“

Darja Alexandrovna sa vzpriamila na stoličke a s bolestnou ľútosťou v tvári obracala hlavu a nespúšťala s očí chodiacu Annu.

„Treba sa pokúsiť,“ povedala ticho.

„Povedzme, že sa pokúsim. Čo to značí?“ povedala zrejme myšlienku, ktorú tisíc ráz premyslela a vedela už nazpamäť. „To značí, aby som sa ja, ktorá ho nenávidím, ale predsa len uznávam, že som sa pred ním previnila, — a viem, že je veľkodušný, — aby som sa teda pokorila a napísala mu... No, povedzme, že sa prinútim, že mu napíšem. Alebo dostanem urážlivú odpoveď, alebo privolí na rozsobáš. Dobre, povedzme, že privolí...“ Anna, ktorá v tejto chvíli bola na druhom konci izby, zastala a opravovala čosi na záclone pri obloku. „Privolí na rozsobáš, ale sy... syn? Veď mi ho nedajú. Veď bude mnou pohrdať, veď vyrastie u otca, ktorého som opustila. Pochop, že ľúbim vari obidvoch rovnako, ale oboch väčšmi ako seba, že ľúbim len týchto dvoch — Seriožka a Alexeja.“

Došla doprostred izby, zastala pred Dolly a stískala si rukami hrud'. V bielych nočných šatách sa jej postava zdala nezvyčajne vysoká a mohutná. Naklonila hlavu a dívala sa zpod obrv žiarivými, mokkými očami na maličkú, chudučkú Dolly, takú biednučku v poplátanom nočnom kabátiku a čepčeku, na Dolly, ktorá sa chvela rozčúlením.

„Ľúbim len týchto dvoch na svete, ale jedna láska

prekáža druhej. Nemôžem si ich slúčiť, a len toto by som si želala. Ak tohto niet, je mi všetko jedno. Všetko, všetko je jedno. Ved' sa to už nejako skončí. A preto nemôžem o tom hovoriť a nerada hovorím. Teda ma nekarhaj, nesúď za nič. Ty vo svojej čistote nemôžeš pochopiť všetko, čo ma mučí.“

Prišla k Dolly, sadla si k nej, s vinovatým výrazom jej pozrela do tváre a chytila ju za ruku.

„Čo si myslíš? Čo si o mne myslíš? Nepohrdaj mnou. Nezaslúžim si pohrdania. Som len nešťastná. Ak je niekto nešťastný, teda som to ja,“ povedala, odvrátila sa od Dolly a rozplakala sa.

Keď Anna odišla, Dolly sa pomodlila Bohu a ľahla si do postele. Lutovala Annu z celej duše, keď sa s ňou shovárala. Ale teraz sa nemohla prinútiť rozmýšľať o nej. V hlave sa jej mihaly rozpomienky na domov, na deti, so zvláštnym, celkom novým pôvabom, v akomsi novom osvetlení. Tento jej svet sa jej zdal teraz taký drahý a milý, že za nič na svete nechcela prežiť ešte jeden zbytočný deň bez neho a rozhodla sa, že určite odíde zajtra.

Anna sa medzitým vrátila do svojej izby, vzala skleničku a nakvapkala do nej niekoľko kvapiek lieku, v ktorom bolo prevažne morfium, vypila ho, presedela niekoľko minút nehybne, a upokojená, veselá šla do spálne.

Keď vošla do spálne, Vronský pozorne pozrel na ňu. Hľadal stopy rozhovoru, lebo vedel, o čom sa shovárala s Dolly, keď ostala tak dlho u nej v izbe. Ale v jej rozčúleno-zdržanlivom a čosi skrývajúcom vý-

raze nenašiel nič, okrem zvyčajnej, ale ešte vždy podmanivej krásy, vedomia tejto krásy a želania, aby na neho pôsobila. Nechcel sa jej spýtať, o čom sa šováraly, veď dúfal, že mu aj bez opýtania povie niečo. Ale Anna povedala len:

„Rada som, že sa ti Dolly páči. Však je tak?“

„Ale veď ju už dávno poznám. Je veľmi dobrá, no zdá sa excessivement terre-à-terre. Ale predsa som bol rád, že prišla.“

Chytil Annu za ruku a skúmavo jej pozrel do očí.

Ale Anna pochopila inakšie tento pohľad a usmiala sa mu.

Na druhý deň ráno, čo ako ju hostitelia prosili, Darja Alexandrovna sa strojila odísť. Levinov pohonič v obnosenom kabáte a polopohoničskom klobúku, zachmúrený, ale odhodlaný, zatiahol koč s poplátanými blatníkmi a koňmi rôzneho plemena ku vchodu, posypanému štrkom.

Darji Alexandrovne bolo nepríjemné lúčenie s kňaznou Varvarou a s mužskými. Po spoločne prežitom dni jasne cítila aj ona, aj hostitelia, že nepatria k sebe a že bude lepšie, keď sa už nebudú stýkať. Len Anne bolo smutno. Vedela, že teraz, po Dollinom odchode, už nikto jej v duši nerozhýbe city, ktoré v nej ožily pri tomto stretnutí. Prebúdzanie týchto citov ju bolelo. Ale predsa len vedela, že toto je najlepšia časť jej duše a že táto časť jej duše chytro zarastala v terajšom živote.

Keď sa viezli medzi poľami, pocítila Darja Alexan-

drovna príjemné obľahčenie a chcelo sa jej spýtať sa svojich ľudí, ako sa im páčilo u Vronského, ale zrazu sa pohonič Filip sám rozvravel:

„Boháči sú to, boháči, ale ovsu dali len tri mierky. Kým kohúty zakikirikaly, nemaly kone už ani zrnka. Čože je to, tri mierky? Len na ochutnanie. Veď teraz stojí ovos v hostincoch len štyridsaťpäť kopejok. U nás veru, keď prídu hostia, dajú ovsu, koľko kone zožerú.“

„Skúpy pán,“ potvrdil pisár.

„No, ako sa ti páčily ich kone?“ spýtala sa Dolly.

„Kone sú krásne, pravda. Aj strava dobrá. Ale zdalo sa mi tam voľačo také smutné, Darja Alexandrovna. Neviem, ako vám,“ povedal a obrátil k nej peknú a dobrácku tvár.

„Veru aj mne. A čo, dôjdeme do večera?“

„Musíme dôjsť.“

Keď sa Darja Alexandrovna vrátila domov a našla všetkých zdravých a neobyčajne milých, veľmi živo im porozprávala o ceste, ako ju pekne prijali, v akej nádhere Vronskovci žijú, aký majú dobrý vkus, ako sa zabávajú, a nedopustila, aby na nich niekto niečo povedal.

„Treba poznať Annu a Vronského — teraz som ho lepšie poznala — a potom pochopíte, akí sú milí a dojímaví,“ vravela teraz už celkom úprimne, lebo zabudla na neurčitý pocit nespokojnosti a nepokoja, ktorý cítila u nich.

XXV.

Vronský s Annou prežili celé leto a čiastku jesene stále takto rovnako, na dedine, v rovnakých pomeroch, a nepodujali ani kroka, aby dosiahli rozsobáš. Rozhodli sa, že nepôjdu nikde, ale obaja cítili, čím dlhšie žili sami, najmä v jeseni a bez hostí, že nevydržia takýto život, že ho budú musieť zmeniť.

Naoko si žili tak, že si ani nemohli želať žiť lepšie: mali nadostač všetkého, boli zdraví, mali dieťaťko a obaja mali dosť roboty. Aj keď nemali hostí, bedlila Anna vždy rovnako o seba, čítala veľmi mnoho románov aj vážnych kníh, ktoré boli v móde. Všetky knihy, o ktorých sa pochvalne písalo v zahraničných časopisoch a žurnáloch, čo jej chodily, objednávala a čítala všetko tak pozorne, ako čítavame len v samote. Okrem toho z kníh aj z odborných časopisov študovala všetko, čo zaujímalo Vronského, takže často sa s ňou radieval v otázkach hospodárskych, staviteľských, ba niekedy aj v otázkach, týkajúcich sa chovu koní a športu. Prekvapovali ho jej vedomosti, jej pamäť a zpočiatku aj pochyboval o správnosti jej odpovedí a vyžadoval potvrdenie. Vtedy mu našla v knihách, na čo sa spytoval, a ukázala mu to.

Aj stavba nemocnice ju zaujímala. Nielen pomáhala pri nej, ale mnohé veci aj zariadila aj vymýšľala. No jednako jej hlavnou starosťou bola vlastná osoba — ona sama — a zaujímalo ju len, nakoľko je ešte Vronskému drahá a nakoľko mu môže nahradiť všetko, čo pre ňu opustil. Vronský si cenil tento jediný cieľ

jej života: želanie nielen páčiť sa mu, ale mu i slúžiť, no zároveň ho mrzely ľúbostné siete, ktorými sa ho usilovala opantať. Ako sa míňal čas a on sa videl zapantaný stále v hustejšej sieti lásky, tým väčšími sa mu chcelo ani nie tak vyslobodiť sa z nej, ako skôr len skúsiť, či neprekáža jeho slobode. Vronský by bol býval celkom spokojný so svojím životom, keby nebolo bývalo stále vzrastajúcej túžby po slobode, keby nebolo bývalo scén vždy, keď musel ísť do mesta na schôdzky alebo na preteky. Úloha, ktorú si vybral, úloha bohatého statkára, ktorí majú tvoriť jadro ruskej aristokracie, nielen sa mu celkom zapáčila, ale teraz, keď už prežil takto pol roka, vždy väčšími a väčšími ho tešila. A práca, ktorej sa venoval, zaujímala ho väčšími a väčšími a aj sa darila. Čo aj vydal ohromné peniaze na nemocnicu, stroje, kravy, ktoré objednal zo Švajčiarska, a na všeličo inšie, bol presvedčený, že nemárnil, ale zveľaďoval majetok. Vronský bol tvrdý ako kremeň, keď išlo o dôchodok, o predaj lesov, obilia, vlny, o nájom zemí, a vedel udržať cenu. V hospodárení vo veľkom na tomto ako aj na ostatných majetkoch pridržiaval sa najprostejších obyčají, pri ktorých nič neriskoval a bol čo najopatrnejší a najvypočítavejší v gazdovských maličkostiach. Vronský sa nedal prekabátiť ani Nemcovi, ktorý bol neobyčajne obratný a prefíkaný a ktorý ho vľahoval do všelijakých nákupov a vopred vždy vypočítal ohromné výdavky, ale potom vždy pohútal, že sa to dá zariadiť aj lacnejšie a že bude mať z toho osoh. Vronský vypočul správcu, vyspytoval sa ho na všetko

a súhlasil len, keď objednávali alebo zariaďovali niečo celkom nového, v Rusku ešte nevidaného, čo mohlo vyvolať obdiv. Okrem toho rozhodol sa na väčší výdavok, len keď mal zbytočné peniaze, a keď už vydával peniaze, preskúmal si všetky podrobnosti a nástojil, aby za svoje peniaze dostal len všetko najlepšie. Teda v jeho gazdovaní bolo vidno, že netrovil, ale honobil si majetok.

V októbri boli šľachtické voľby v Kašinskej gubernii, kde mali majetok Vronský, Sviažsky, Koznyšov, Oblonský a čiastočne aj Levin.

Tieto voľby budily veľkú pozornosť nielen pre všetlíjaké okolnosti, ale aj pre zúčastnené osobnosti. Mnoho sa o nich hovorilo a veľa ľudí sa na ne chystalo. Moskvania, Petrohradčania, ba aj šľachtici, čo žili v cudzine a nikdy nechodievali na voľby, na tieto voľby prišli.

Vronský už dávno sľúbil Sviažskemu, že pôjde aj on.

Pred voľbami si Sviažsky, ktorý často chodieval do Vozdviženského, zašiel k Vronskému.

Predtým večer bolo medzi Annou a Vronským zas nedorozumenie pre túto nastávajúcu cestu. Bol najnudnejší a na dedine najťažší jesenný čas, preto sa Vronský chystal na zápas a tak chladno a tvrdo oznámil Anne, že odcestuje, ako sa s ňou nikdy predtým neshováral. Ale napodiv, Anna prijala zprávu veľmi pokojne a len sa ho spýtala, kedy sa vráti. Pozrel na ňu pozorne, lebo nechápal, prečo je taká pokojná. Usmiala sa na jeho pohľad. Vronský poznal Aninu

schopnosť uzavierať sa a vedel, že to robieva, len keď sa na niečo odhodlala a nezdôverila sa mu so svojimi plánmi. Báľ sa toho, ale veľmi sa mu chcelo vyhnúť scéne, preto sa tváril a čiastočne aj rád uveril, čo chcel uveriť — totiž, že je už rozumnejšia.

„Dúfam, že sa tu nebudeš nudiť?“

„Aj ja dúfam,“ povedala Anna. „Včera som dostala balík kníh od Gotiera. Nie, nebudem sa nudiť.“

A takto — ani ju neprinútil na úprimné vysvetlenie — odišiel na voľby. Bolo to prvý raz v ich spoločnom živote, že odišiel bez úplného dorozumenia. A aj ho to znepokojovalo, ale aj si myslel, že je takto lepšie. — Zpočiatku bude ako teraz, bude čosi zatajeného, nejasného, ale potom Anna navykne. Určite jej môžem dať všetko, len nie svoju mužskú nezávislosť, — pomyslel si.

XXVI.

V septembri sa Levin preniesol do Moskvy, kde mala Kity porodiť. Už celý mesiac žil v Moskve bez roboty, keď sa Sergiej Ivanovič chystal odísť na voľby, lebo mal majetok v Kašinskej gubernii a veľmi sa zaujímal o nastávajúce voľby. Volal aj brata, aby šiel s nim, veď mal tiež hlas, lebo mal kúsok zeme v Seleznevskom obvode. Okrem toho Levin si mal v Kašine vykonať na sirotskom úrade dôležité veci, o majetku sestry, ktorá žila v cudzine, a výplatu peňazí za výkupy.

Levin sa ešte vždy nemohol rozhodnúť, či ísť, ale

Kity videla, že sa v Moskve nudí, radila mu ísť a potajomky mu objednala šľachtické šaty, ktoré stály osemdesiat rubľov. A hlavne týchto osemdesiat rubľov, vyplatených za šaty, rozhodlo, že Levin išiel. Odcestoval teda do Kašina.

Levin bol v Kašine už šiesty deň, každý deň chodil na šľachtické schôdzky a vykonával, čo mal vykonať, ale stále nemohol nič vykonať. Všetci vedúci úradníci boli zamestnaní voľbami, a nijako nemohol vybaviť s nimi najprostejšiu vec, ktorá podliehala poručníctvu. Aj druhá vec, ktorú mal vykonať — výplata peňazí — tiež narážala na prekážky. Po dlhom namáhanom vyjednávaní o zrušenie zákazu napokon mu peniaze poukázali. Ale notár, úslužný človek, nemohol vystaviť poukážku, lebo potreboval podpis predsedu, a predseda bol v zasadení a nepoveril zástupcu. Všetky tieto vykonávačky, chodenie s miesta na miesto, rozhovory s veľmi dobrými, vlúdnyimi ľuďmi, ktorí úplne chápali žiadateľovo nepríjemné postavenie, ale nemohli mu vyhovieť, všetka táto námaha bez akéhokoľvek výsledku vyvolávala v Levinovi mrzutosť, podobnú nepríjemnej slabosti, ktorú cítiš vo sne, keď chceš použiť telesnú silu. Toto Levin často cítil, keď sa shováral so svojím veľmi láskavým právnym zástupcom. Zdalo sa, že zástupca robil, čo len mohol a napínal všetko rozumové úsilie, aby pomohol Levinovi z ťažkostí. „Viete čo, skúste ešte toto,“ vravel mu neraz, „chodte ta a ta,“ — a zástupca robil celé plány, ako obísť osudný začiatok, ktorý sa všetkému staval do cesty. Ale hneď aj dodával: „Aj tak to

zdržia, ale predsa len skúste.“ A Levin skúšal, chodil, vozil sa. Všetci boli dobrí a vlúdni, ale vysvitlo, že to, čo obišiel, zas vyrastalo na konci a zatarasovalo cestu. A najmrzutejšie bolo, že Levin nijako nemohol pochopiť, s kým vlastne zápasí, kto má z toho osoh, že sa vec nekončí. A toto, ako sa zdalo, nevedel nikto. Ani len právny zástupca to nevedel. Keby to Levin bol mohol pochopiť, ako chápal, prečo sa môžeme dostať k železničnej pokladnici, len keď si staneme do radu, nebolo by ho to zlostilo a urážalo. Ale nikto mu nemohol vysvetliť prekážky, ktoré sa mu stavaly do cesty vo vykonávačkách, ani prečo na ne naráža.

No Levin sa veľmi zmenil, odkedy bol ženatý. Bol trpezlivý a keď aj nechápal, prečo je všetko takto zariadené, jednako si vravel, že nemôže posudzovať, v čom sa nevyzná, že to iste tak musí byť, a usiloval sa, aby sa nerozčuľoval.

Aj teraz, keď prišiel na voľby a zúčastňoval sa na zasadnutiach, usiloval sa neodsudzovať, neškriepiť sa a nakoľko len možno pochopiť, čím sa tak vážne a horlivo zaoberali čestní a dobrí ľudia, ktorých si ctil. Odvtedy, ako sa oženil, odhalilo sa Levinovi toľko nových, vážnych stránok života, ktoré sa mu predtým zdaly bezvýznamné, lebo si ich ľahotikársky nevšímal, že aj voľbám pripisoval a hľadal v nich zvláštny význam.

Sergiej Ivanovič mu vysvetlil smysel a význam prevratu, chystaného voľbami. Gubernský predseda, ktorý má podľa zákona v rukách toľko dôležitých verejných úradov, aj sirotské právo (práve to, ktoré za-

vinilo Levinovi toľko trápenia), aj ohromné šľachtické peniaze, aj gymnáziá — ženské, mužské a vojenské — aj vzdelanie ľudu podľa nových poriadkov a napokon aj zemstvo — tento gubernský predseda Snietkov bol človek starého šľachtického typu, ktorý premárnil ohromný majetok, bol to človek dobrý, čestný svojím spôsobom, ale ani trošku nechápal potreby nových čias. Vždy vo všetkom nadŕžal šľachte, priamo sa priecil rozvoju ľudovej vzdelanosti a vnucoval stavovský charakter zemstvu, ktoré malo mať taký ohromný význam. Bolo treba na jeho miesto postaviť čerstvého, mladého, činného človeka, celkom moderného smýšľania, a zariadiť to tak, aby zo všetkých práv, povolených šľachte, nie ako šľachte, ale ako určitému živlu v zemstve, vyťažili toľko, koľko jej len mohli vyťažiť. V bohatej Kašinskej gubernii, ktorá vždy kráčala na čele ostatných gubernií, teraz sa vynorily mladé sily a pri správnom vedení mohla táto gubernia slúžiť za vzor ostatným guberniám, ba aj celému Rusku. A preto terajšie voľby mali taký veľký význam. Za gubernského predsedu na miesto Snietkova chceli zvoliť alebo Sviažskeho, alebo ešte radšej Neviedovského, bývalého profesora, vynikajúceho, umného človeka a veľkého priateľa Sergieja Ivanoviča.

Shromaždenie otvoril gubernátor, ktorý rečnil šľachticom, aby si vybrali spoľahlivé osoby nie podľa osobnej náklonnosti, ale podľa zásluh pre blaho vlasti, vyslovil nádej, že kašinská urodzená šľachta si sväto-

sväte splní povinnosť, ako aj pri predošlých voľbách, a nesklame vysokú dôveru cárovu.

Keď gubernátor skončil reč, vyšiel z dvorany a šľachtici s krikom a oživeno, ba poniektorí aj oduševnení vyšli za ním, obkolesili ho vo chvíli, keď si obliekal kožuch a priateľsky sa shováral s gubernským predsedom. Levin, ktorý chcel vniknúť do všetkého a nič neprepásť, stál tiež tu v zástupe a počul, ako gubernátor povedal: „Prosím vás, povedzte Márii Ivanovne, že moja žena veľmi ľutuje, ale že ide do sirotinca.“ A hneď potom si šľachtici veselo rozobrali kožuchy a všetci sa dali odviezť do katedrály.

V katedrále Levin spolu s ostatnými dvíhal ruku a opakoval slová protopopa, prisahal sa najstrašnejšími prisahami, že splní všetko, čo očakával gubernátor. Služby božie vždy účinkovali na Levina a keď vracel: „Bozkávam kríž,“ a obzrel sa na zástup týchto mladých a starých ľudí, opakujúcich rovnaké slová, cítil, že je dojatý.

Na druhý a tretí deň rokovali o šľachtických príspevkoch a ženských gymnáziách, teda, ako sa vyslovil Sergiej Ivanovič, nie veľmi vážne veci a Levin, zamestnaný vykonávačkami, sa o ne nestaral. Na štvrtý deň za gubernským stolom sa revidovali gubernské peniaze. A tu sa prvý raz srazila strana mladých so stranou starých. Komisia, ktorá bola poverená zrevidovať účty, oznámila shromaždeniu, že je všetko v poriadku. Gubernský predseda vstal, poďakoval sa šľachticom za dôveru a pritom mal v očiach slzy. Šľachtici ho s krikom pozdravovali a stískali mu ruku.

Ale v tej chvíli povedal istý šľachtic zo strany Sergieja Ivanoviča, čo počul, že totiž komisia sumy vôbec nerevidovala, lebo revízia by bola urazila gubernského predsedu. Istý člen komisie to neopatrne potvrdil. Vtedy začal rečniť istý maličký, na pohľad veľmi mladý, ale veľmi štipľavý pán, že gubernskému predsedovi by bolo iste príjemné vyúčtovať peňažité čiastky, ale že ho priveľké ohľady revíznej komisie zbavily tohto mravného potešenia. Vtedy členovia komisie odvolali vyhlásenie a Sergiej Ivanovič začal logicky dokazovať, že treba alebo uznať, že účty preskúmali, alebo že nepreskúmali, a podrobne rozvíjal túto dilemu. Sergiejovi Ivanovičovi odporoval rečník nepriateľskej strany. Potom rečnil Sviažsky a zas ten štipľavý pán. Škriepky trvaly dlho a skončili sa bez výsledku. Levin sa čudoval, že sa o toto tak dlho škriepia, najmä preto sa čudoval, lebo, keď sa spýtal Sergieja Ivanoviča, či si myslí, že sa dačo premárnilo, odpovedal mu Sergiej Ivanovič:

„Ach, nie! Je to čestný človek! Len bolo treba rozknísať tento zastaralý spôsob rodinkárskeho vedenia šľachtických záujmov.“

Na piaty deň boli voľby obvodných predsedov. V tento deň boli dosť búrlivé zasadnutia niektorých obvodov. V Seleznevskom obvode zvolili Sviažskeho jednoglasne, vlastne bez hlasovania, a Sviažsky hneď v ten deň dával obed.

XXVII.

Na šiesty deň boli určené gubernské voľby. Veľké a malé dvorany boli plné šľachticov v rozmanitých stavovských oblekoch. Mnohí prišli len na tento deň. Známi, čo sa dávno nevideli, ten z Krymu, ten z Petrohradu, ten z cudziny, vítali sa vo dvoranách. Za gubernským stolom, pod cárovým portrétom sa radily strany.

Šľachtici vo veľkej aj v malej dvorane sa sorskupovali do táborov a z nepriateľských a nedôverčivých pohľadov, z rozhovoru, ktorý zatíchol, keď sa priblížily cudzie osoby, z toho, že si niektorí šepkali a odchádzali aj na vzdialenú chodbu, bolo vidno, že každá strana mala tajnosti pred druhou stranou. Podľa výzoru sa šľachtici ostro delili na dve skupiny: na starých a mladých. Starí boli zväčša alebo v starých šľachtických oblekoch s vysokými, zapätými goliermi, s kordmi a klobúkmi, alebo vo zvláštnych uniformách námorníckych, jazdeckých, pešiackych, ktoré už všetky doslúžili. Obleky starých šľachticov boli ušité staromódne, s epoletami na pleciach. Boly im zrejme malé, krátke v drieku a tesné, ako by nositelia boli z nich vyrástli. Mladí mali oblečené šľachtické obleky s otvorenými goliermi, s dlhým driekom a širokými plecami, bielymi vestami, alebo obleky s čiernymi goliermi a vavrínovými lístkami, odznakmi ministerstva spravodlivosti. K mladým patrily aj dvorské uniformy, ktoré tu a tam krášlily zástup.

Ale rozdelenie na starých a mladých nezodpove-

dalo rozdeleniu strán. Ako Levin pozoroval, niektorí mladí patrili k strane starých, a naopak, najstarší šľachtici si šepkali so Sviažskym a zrejme boli horlivými prívržencami strany mladých.

V maličknej dvorane, kde fajčili a jedli, stál Levin pri skupine známych, načúval, čo sa shovárali, a márne napínal rozum, aby pochopil, o čom sa shovárali. Sergiej Ivanovič bol stredom, okolo ktorého sa sosskupovali ostatní. Načúval teraz Sviažskeho a Chľustova, predsedu iného obvodu, ktorý patril k jeho strane. Chľustov nechcel ísť so svojím obvodom prosiť Snietkova, aby prijal kandidatúru, ale Sviažsky ho prehovárал, aby len išiel a aj Sergiej Ivanovič schvaľoval tento návrh. Levin nechápal, prečo mala nepriateľská strana prosiť predsedu, aby prijal kandidatúru, keď ho chceli pri voľbe poraziť.

Štefan Arkadevič si práve zajedol a zapil, utieral si voňavou, ovrubenou šatôčkou ústa a priblížil sa k nim v obleku komorného pána.

„Zaujímame postavenie,“ povedal a naprával si obe bokombriadky, „Sergiej Ivanovič!“

Chvíľku načúval, o čom sa shovárali, a súhlasil s mienkou Sviažskeho.

„Stačí jeden obvod, ale Sviažsky je zrejme v opozícii,“ povedal a všetci ho rozumeli, okrem Levina.

„Čo, Kostio, aj tebe sa to napokon zapáčilo?“ doložil, obrátiac sa k Levinovi a chytil ho popod pazuchu. Levin by aj bol rád býval, keby sa mu to bolo popáčilo, ale nemohol pochopiť, o čom sa vlastne radia, a keď odišli niekoľko krokov od shovárajúcich sa, priznal

sa Štefanovi Arkadevičovi, že ani trošku nechápe, načo majú ísť prosiť gubernského predsedu.

„O sancta simplicitas!“ povedal Štefan Arkadevič a v krátkosti, ale srozumiteľne vysvetlil Levinovi, o čo ide.

Keby všetky obvody poprosily gubernského predsedu, aby kandidoval, ako to bolo pri predošlých voľbách, zvolili by ho jednohlasne. Ale to nepotrebovali. Teraz osem obvodov sa rozhodlo, že ho poprosia. Ak ho dva obvody nebudú chcieť poprosiť, môže sa Snietkov vopred vzdať kandidatúry. Vtedy si strana starých môže vybrať iného kandidáta a strana mladých sa prepočíta. Ale ak Snietkova nepožiadala len jeden obvod, bude Snietkov kandidovať. Ba aj ho prijmú a schválne budú na neho hlasovať, takže nepriateľská strana nebude vedieť, na čom je, a keď vyhlásia kandidáta z našich, budú zas voliť nášho. Levin pochopil, ale nie celkom a ešte sa ho chcel všeličo spýtať, keď zrazu sa všetci rozvraveli, rozkričali a pohli sa do veľkej dvorany.

„Čože je? Čo? Koho? — Dôveru? Komu? Čo? — Neuznávajú? — Nedôverujú? — Flerova nepripustia? — Lebo je v súdnom vyšetrowaní? Tak by nikoho nepripustili. — To je podlé. — Zákon!“ počul Levin so všetkých strán a spolu s ostatnými, ktorí sa kdesi náhlili a báli sa, že čosi prepasú, pobral sa do veľkej dvorany a v stisku šľachticov priblížil sa ku gubernátorskému stolu, pri ktorom sa ohnivo škriepili gubernský predseda, Sviažsky a ostatní vedúci.

XXVIII.

Levin stál dosť ďaleko. Pri ňom stáli dvaja šľachtici, jeden ťažko dýchal a chrčal a druhému zas vŕzgaly hrubé podošvy na čižmách, preto Levin nemohol dobre počuť. Z diaľky počul len mäkký hlas predsedov, potom piskľavý hlas štipľavého šľachtica a hlas Sviažskeho. Nakoľko vyrozumel, škriepili sa o význame paragrafu zákona a o význame slov: ktorý je vo vyšetrovaní.

Zástup sa rozstúpil, aby uvoľnil cestu Sergiejovi Ivanovičovi, ktorý šiel k stolu. Sergiej Ivanovič vyčkal, kým dohovoril štipľavý šľachtic, a potom povedal, že sa mu zdá, že by bolo najmúdrejšie podrobiť sa paragrafu zákona a poprosil tajomníka, aby našiel príslušný paragraf. Zákon hovoril, že v prípade nesúhlasu treba hlasovať.

Sergiej Ivanovič prečítal paragraf a začal vysvetľovať jeho význam, ale vtom ho prerušil istý vysoký, tučný, nahrbený statkár so zafarbenými fúzmi, v úzkom obleku s golierom, ktorý mu od chrbta podopieral šiju. Statkár pristúpil ku stolu, udrel naň prsteňom a nahlas zakričal:

„Hlasovať! Hlasy rozhodnú! Netreba reči! Hlasovať!“

Vtedy zrazu sa ozvalo niekoľko hlasov a vysoký šľachtic s prsteňom sa vždy väčšmi a väčšmi srdil a kričal hlasnejšie a hlasnejšie. Ale nedalo sa vyrozumieť, čo vravel.

Vravel práve to, čo navrhoval Sergiej Ivanovič. Ale zrejme ho nenávidel aj s celou jeho stranou a táto

nenávisť sa preniesla na všetkých jeho prívržencov, čo vyvolalo výbuch práve takej, azda len trochu slušnejšej zlosti v nepriateľskej strane. Všetci začali vykrikovať a vo chvíľke nastala taká trma-vrma, že gubernský predseda musel prosiť o poriadok.

„Hlasovať, hlasovať! Kto je šľachtic, pochopí. — My prelievame krv... Dôvera cárova... Nekontroluje predsedu, nie je obchodný pomocník... Ale veď nejde o to... Dajte hlasovať! Podlosť!...“ ozývaly sa srdité, zúrivé výkriky so všetkých strán. Pohľady a tváre boli ešte zlostnejšie a zúrivejšie ako reči. Zračila sa v nich nenávistná nesnášanlivosť. Levin vôbec nechápal, čo sa robí, a čudoval sa, že tak horlivo preberajú otázku, či hlasovať alebo nehlasovať o Flerovovi. Ako mu neskôršie vysvetlil Sergiej Ivanovič, zabúdala na sylogizmus, že pre všeobecné blaho bolo treba shodiť gubernského predsedu. Aby ho shodili, museli získať väčšinu hlasov, aby získali väčšinu hlasom, bolo treba dať Flerovovi právo hlasovať, a aby mu mohli dať toto právo, bolo treba vysvetliť, ako chápať paragraf zákona.

„A jeden hlas môže všetko rozhodnúť a treba byť vážnym a dôsledným, keď chceš slúžiť verejnosti,“ zakončil Sergiej Ivanovič. Ale Levin zabudol na toto a bolo mu nepríjemne vidieť dobrých ľudí, ktorých si ctil, v takomto nepríjemnom, zlostnom rozčúlení. Aby sa zbavil zlého dojmu, nevyčkal konca škriepky a odišiel do dvorany, kde nebolo nikoho, okrem sluhov pri bufete. Keď videl pracujúcich sluhov, čo utierali náčinie a rozostavovali tanieriky a skleničky, keď videl

ich pokojné, oživené tváre, zrazu mu odľahlo, ako by sa z dusnej izby bol dostal na čerstvé povetie. Začal sa prechádzať hore-dolu a radostne sa díval na sluhov. Veľmi sa mu zapáčilo, ako starý lokaj so šedivými bokombriadkami vyjadroval pohŕdanie k ostatným, mladým sluhom, ktorí si ho naberali, a učil ich, ako skladať servítky. Levin sa práve chystal osloviť starého lokaja, keď ho vyrušil tajomník šľachtického sirotského úradu, starček, ktorého zvláštnosťou bolo, že poznal po mene všetkých gubernských šľachticov.

„Dovoľte, Konštantín Dmitrič,“ povedal mu, „pán brat vás hľadá. Hlasuje sa o Flerovovi.“

Levin vošiel do dvorany, dostal bielu guľôčku a hneď za bratom Sergiejom Ivanovičom šiel ku stolu, pri ktorom stál Sviažsky a s významným a ironickým výrazom držal si v dlani bradu a voňal si ju. Sergiej Ivanovič položil ruku do skrinky, vopchal tam kdesi svoju guľku, vystúpil sa Levinovi a zastal tiež pri stole. Levin pristúpil k stolu, ale celkom zabudol, čo má vlastne robiť, zmiatol sa a spýtal sa Sergieja Ivanoviča: „Kdeže položiť?“ Spýtal sa ho ticho, keď sa okolo neho shovárali, a dúfal, že nikto nepočuje jeho otázku. Ale vrava práve vtedy stíchla a Levinovu nemiestnu otázku veru počuli. Sergiej Ivanovič sa zachmúril.

„Každý nech volí podľa presvedčenia,“ povedal prísne.

Niektorí sa usmiali. Levin sa začervenal, chytrô vopchal ruku pod súkno a položil guľku napravo, lebo ju držal v pravej ruke. Keď ju položil, rozpomenul

sa, že mal vopchať pod súkno aj ľavú ruku, a aj ju vopchal, ale už neskoro, preto sa ešte väčšmi zmiatol a chytro odišiel až do posledných radov.

„Sto dvadsaťšesť hlasov za! Deväťdesiatosem hlasov proti!“ ozval sa hlas tajomníka, ktorý nevedel vysloviť hlásku „r“. Potom bolo počuť smiech, v skrinke sa našla aj gombička a dva orechy. Šľachtica pripustili hlasovať a strana mladých zvíťazila.

No strana starých sa necítila premoženou. Levin počul, že Snietkova prosia, aby kandidoval, a videl, že zástup šľachticov stojí okolo gubernského predsedu, ktorý čosi rozprával. Levin šiel bližšie. Snietkov odpovedal šľachticom a spomínal dôveru šľachty a jej lásku k nemu, ktorú si nezaslúži, lebo jeho zásluhou je len oddanosť šľachte, ktorej posvätil dvanásť rokov služby. Niekoľko ráz opakoval slová: „Slúžil som podľa svojich síl, vierou a pravdou, vážim si to teda a ďakujem vám,“ a zrazu zamĺkol, lebo ho dusily slzy, a vyšiel z dvorany. Či tieto slzy vyvolala nespravodlivosť k nemu, či láska ku šľachte, či napäté postavenie, v ktorom teraz bol, veď cítil, že ho obklopujú nepriatelia, len jeho dojatie prešlo aj na iných, väčšina šľachticov bola dojatá a aj Levin pocítil nežnosť k Snietkovovi.

Vo dverách sa gubernský predseda buchol do Levina.

„Odpusťte, odpusťte, prosím,“ povedal ako neznámemu. Ale keď poznal Levina, placho sa usmial. Levinovi sa zdalo, že chcel čosi povedať, ale nemohol pre rozčúlenie. Výraz jeho tváre a celej náhliacej sa

postavy v uniforme s vyznačeniami a v bielych nohaviciach so zlatými šnúrami pripomínal Levinovi prenasledované zviera, ktoré vie, že s ním nebude dobre. Tento výraz v tvári gubernského predsedu Levina veľmi dojímalo, veď len včera bol u neho na byte v sestrinej poručníckej veci a videl ho, ako významného, dobrého a domáceho človeka. Veľký dom so starým, rodným náradím, prostí, špinaví, ale úctiví starí sluhovia, zrejme bývalí nevoľníci, ktorí nezmenili pána, tučná dobráčka-žena v čipkovom čepčeku a tureckej šatke, čo sa maznala s milučkou vnučkou. dcérinou dcérkou, junák-syn, gymnazista šiestej triedy, ktorý prišiel z gymnázia, a keď sa pozdravoval otcovi, božkal mu veľkú ruku, presviedčavé a láskavé slová a pohyby domáceho pána — všetko vzbudzovalo včera v Levinovi úctu a odcbrenie. Levina teraz dojímalo starček, ľutoval ho a rád by mu bol povedal dačo príjemného.

„No, iste nám zas budete predsedom,“ povedal.

„Veru sotva,“ povedal predseda a prestrašene sa obzrel. „Už som ustal, ostarel. Sú dôstojnejší a mladší ako ja, nech teraz oni slúžia.“

A predseda zmizol v bočných dverách.

Nastala najslávnejšia chvíľa. Hneď a zaraz sa mali začať voľby. Vedúci aj jednej aj druhej strany počítali na prstoch biele a čierne guľky.

Škriepka o Flerovovi nielen že získala strane mladých hlas Flerovov, ale bola aj časovým ziskom, lebo medzitým stihli ísť po troch šľachticov, ktorým prefíkanosť druhej strany chcela znemožniť účasť na voľ-

bách. Dvoch šľachticov, ktorí si radi zapili, prívrženci Snietkova opili do nemoty a tretiemu odviezli šľachtický oblek.

Keď sa strana mladých o tomto dozvedela, kým sa škriepili o Flerova, stihla poslať na nájomnom voze svojich ľudí obliecť šľachtica a z dvoch opitých doviesť jedného na shromaždenie.

„Doviezol som jedného, vodou som ho obliat,“ povedal statkár, ktorý šiel po neho, keď došiel k Sviažskemu. „Nič to, zide sa.“

„Nie je priveľmi opitý, nespadne?“ povedal Sviažsky a krútil hlavou.

„Nie, už je z neho zas chlap. Len aby ho tu zas neopili... Povedal som čašníkovi, aby mu nedali už ani kvapky.“

XXIX.

Úzka dvorana, v ktorej fajčili a jedli, bola plná šľachticov. Rozčúlenie ustavične rástlo a na všetkých tvárach bolo badať nepokoj. Najväčšmi boli rozčúlení vedúci volieb, ktorí vedeli všetky podrobnosti, aj počet všetkých hlasov. To boli vodcovia nastávajúcej bitky. A ostatní, len ako obyčajní vojaci pred bitkou, aj keď sa chystali do boja, predsa len zatiaľ hľadali rozptýlenie. Jedli postojačky, alebo za stolom. Iní chodili hore-dolu po dlhej izbe, fajčili cigarety a shovárali sa s priateľmi, ktorých dávno nevideli.

Levinovi sa nechcelo jesť a nefajčil. Nechcel ísť za svojimi, totiž za Sergiejom Ivanovičom, Štefanom Ar-

kadevičom, Sviažskym a inými, lebo s nimi v živom rozhovore stál Vronský, v šatách dvorného jazdca. Už včera ho Levin videl na voľbách a starostlivo ho obchádzal, lebo sa nechcel s ním stretnúť. Šiel teda k obloku, sadol si, obzeral si skupiny a načúval, čo sa shovárali okolo neho. Bolo mu smutno najmä preto, lebo, ako videl, všetci boli rozčúlení, ustarostení a zaujatí, len on ešte s istým starým-prastarým, bezzubým starčekom v námorníckej uniforme, čo neprestajne mliaskal perami a sedel neďaleko neho, nemal tu nijakého záujmu ani roboty.

„Ach, aká je to potvora! Vravel som mu, ako by nie. Pravdaže! Za tri roky nemohol zaopatriť,“ energicky vravel nahrbený, nevysoký statkár s napomádanými vlasmi, čo mu ležaly na vyšívanom golieri uniformy, a nahlas klopkal opätkami nových čižiem, ktoré si zrejme obul len na voľby. Potom statkár nespokojne pozrel na Levina a prudko sa odvrátil.

„Áno, to je nečistá vec, škoda reči,“ povedal tenučkým hláskom nízučký statkár.

Hneď za týmito chytro sa blížil k Levinovi celý zástup statkárov s tučným generálom vprostriedku. Statkári zrejme hľadali miesto, kde by sa mohli poshovárať, aby ich nikto nepočul.

„Ako sa opováži povedať, že som kázal, aby mu ukradli nohavice? Myslím, že ich prepil. Pľujem na neho aj s jeho kniežatstvom. Nech sa neopováži takto vravieť, to je svinstvo!“

„Ale veď dovoľte! Veď oni všetko podľa zákona,“

vraveli v inej skupine, „žena musí byť zapísaná v so-
zname šľachticov.“

„Ale, čert ma po zákone! Vravím z duše. Na to sú
šľachtici šľachticmi. Treba si dôverovať.“

„Vaša Jasnosť, poďme: fine champagne.“

Iná skupina chodila zas vzápätí za šľachticom, kto-
rý čosi vykrikoval. Bol to šľachtic z tých troch opi-
tých.

„Vždy som radil Márii Semionovne, aby to prena-
jala, lebo ona si s tým nedá rady,“ príjemným hlasom
vravel statkár so šedivými fúzmi, v plukovníckej uni-
forme starého generálneho štábu. Bol to statkár, s kto-
rým sa Levin stretol u Sviažskeho. Hneď ho poznal.
Aj statkár pozrel pozornejšie na Levina a hneď sa
privítali.

„Veľmi ma teší. Akože! Veľmi dobre sa pamätám.
Vlani u Nikolaja Ivanoviča, predsedu.“

„No a ako je s vaším gazdovstvom?“ spýtal sa Levin.

„Ale len vždy rovnako, ide dolu vodou,“ odpovedal
statkár s pokorným úsmevom, ale s výrazom spokoj-
nosti a presvedčenia, že je to v poriadku, a zastal pri
Levinovi. „A vy ste sa ako dostali do našej gubernie?“
spýtal sa. „Prišli ste na náš coup d'état?“ povedal
zbehlou francúzštinou, ale zlou výslovnosťou.

„Celé Rusko sa sem sišlo: aj komorní páni, len-len
že nie ministri,“ ukazoval na význačnú postavu Šte-
fana Arkadeviča v bielych nohaviciach a obleku ko-
morného pána, ktorý sa prechádzal s generálom.

„Musím sa vám priznať, že veľmi zle chápem vý-
znam šľachtických volieb,“ povedal Levin.

Statkár pozrel na neho.

„Čože tu treba chápať? Nemajú nijakého významu. Úpadkové spoločenstvo, ktoré sa hýbe už len silou zotrvačnosti. Pozrite len na obleky: je to shromaždenie smierčích sudcov, stálych členov a tak ďalej, ale nie šľachticov.“

„Teda prečo sem chodíte?“

„Veru len zo zvyku. Potom, treba udržiavať styky. A z určitej mravnej povinnosti. A potom, aby som povedal pravdu, aj vo vlastnom záujme. Zať chce kandidovať za stáleho člena. Nie sú bohatí, treba im pomôcť. A hľa, načo sem chodia títo páni?“ povedal a ukázal na štipľavého pána, ktorý rečnil za gubernským stolom.

„To je nové pokolenie šľachty.“

„Nové-nenové. A to je už ani nie šľachta. To sú majitelia pôdy, ale my sme statkári. Oni sú nemožní šľachtici.“

„Ale veď vravíte, že je to už prežité spoločenstvo.“

„Prežité-neprežité, ale jednak by si ich mali väčšmi ctiť. Hoci tento Snietkov... Či sme dobrí, či nie, ale rástli sme tisíc rokov. Viete, treba vám pred domom založiť záhradku, vyrovnať miesto, ale na tom mieste vám rastie storočný strom... Čo je aj škaredý a starý, predsa len nesotnete starčeka pre kvetné hriadky, ale rozdelíte hriadky tak, aby ste zachránili strom. Lebo ho za rok nevypestuješ,“ povedal opatrne, ale hneď aj premenil rozhovor. „No, a vaše gazdovstvo ako?“

„Veru nie najlepšie. Päť percent.“

„Áno, ale nepočítate seba. Veď aj vy už len dačo stojíte? Pozrite, poviem vám o sebe. Kým som negazdoval, dostával som v úrade tritisíc. Teraz pracujem viac ako v úrade a zarobím, práve tak ako vy, päť percent, aj to len keď Pán Boh dá. A vlastná námaha je zadarmo.“

„Teda prečo robíte? Keď z toho máte priam škodu?“

„A vidíte, robím! Čo ráčite? Zvyk a vieš, že tak treba. Poviem vám ešte viac,“ pokračoval statkár, podoprel sa lakťami o oblok a rozhovoril sa: „Syn nemá vôľu gazdovať. Iste sa dačomu vyučí. Tak nebude mať kto po mne pokračovať. A predsa len robím. Hľa, teraz som založil sad.“

„Áno, áno,“ povedal Levin, „to je celkom správne. Stále cítim, že nemám skutočného zisku z gazdovstva, a predsa robím... Cítiš akúsi povinnosť k zemi.“

„Počujte len, čo vám poviem,“ pokračoval statkár. „Prišiel ku mne sused, kupec. Prešli sme sa po gazdovstve, po záhrade. „Nuž, povedal, Štefan Vasilievič. všetko máte v poriadku, len záhrada je zanedbaná.“ A veru mám aj záhradu v poriadku. „Podľa môjho rozumu vyťal by som tieto lipy. Ale keď budú mať miazgu. Veď tu máte tisíce líp a z každej budú dve krásne dosky. A teraz sú dosky v cene, narezal by som lipových dosák.“

„A za tie peniaze by nakúpil statok alebo zemičku, skoro zadarmo, a dal by ju sedliakom do nájmu,“ dokončil Levin s úsmevom, veď už neraz mu núkali podobné obchody. „A nashŕňal by si majetok. Ale vy a

ja — len aby nám Pán Boh dožičil svoje udržať a deťom zanechať.“

„Počul som, že ste ženatý?“ povedal statkár.

„Áno,“ odpovedal Levin hrdo a spokojne. „Áno, je to trošku čudné,“ pokračoval. „Tak si žijeme a nepočítame, ako čo by nás boli postavili udržiavať akýsi oheň, ako dávne vestálky.“

Statkár sa usmial pod šedivé fúzy.

„Sú medzi nami aj takí, ako túto náš priateľ Nikolaj Ivanyč alebo gróf Vronský, ktorý sa teraz osadil na vidieku, tí chcú zavádzať hospodársky priemysel. Ale toto sa doteraz nevypláca, len zbytočne rozhadzujú kapitál.“

„Ale prečo nerobíme ako kupci? Prečo nevytíname záhrady na dosky?“ povedal Levin, vracajúc sa k myšlienke, ktorá ho zarazila.

„Nuž preto, lebo, ako ste povedali, musíme udržiavať oheň. A nebolo by to šľachtické. No naša šľachtická robota sa nerobí tu, na voľbách, ale doma, vo svojom kúte. Máme aj stavovský inštinkt, ktorým vycítíme, čo treba a čo nie. Veď tak to robia aj sedliaci, keď si ich všimneme lepšie: čo lepší sedliak usiluje sa najaf si zemí, koľko len môže. Čo akú zlú zemičku, všetko zorie. A tiež nepočíta. Rovno na škodu.“

„Tak aj my,“ povedal Levin. „Veľmi, veľmi ma teší, že sme sa stretli,“ dodal, keď zbadal, že sa k nim blíži Sviažsky.

„A my sme sa, ľaľa, stretli, prvý raz odvtedy, ako sme sa sišli u vás,“ povedal statkár, „a zahovorili sme sa.“

„Nuž čo, pohanili ste nové poriadky?“ s úsmevom povedal Sviažsky.

„Pravdaže.“

„Duši obľahčili.“

XXX.

Sviažsky chytil Levina popod pazuchu a viedol ho k svojim.

Teraz sa už nedalo vyhnúť Vronskému. Stál so Štefanom Arkadevičom a Sergiejom Ivanovičom a díval sa rovno na blížiaceho sa Levina.

„Veľmi ma teší. Zdá sa mi, že som už mal česť stretnúť sa s vami... u kňažnej Ščerbackej,“ povedal Vronský, keď Levinovi podával ruku.

„Áno, veľmi dobre sa pamätám na naše stretnutie,“ povedal Levin a začervenal sa do krvava, ale hneď sa odvrátil a rozhovoril sa s bratom.

Vronský sa ľahko usmial a pokračoval v rozhovore so Sviažskym, zrejme netúžil shovárať sa s Levinom. No Levin, ktorý sa shováral s bratom, neprestajne sa obzeral na Vronského, rozmýšľal, o čom by sa s ním poshováral, aby napravil svoju hrubosť.

„O čom sa teraz radia?“ spýtal sa Levin, obzerajúc sa na Sviažskeho a Vronského.

„O Snietkova. Musí sa rozhodnúť, prijať, či neprijať kandidatúru,“ odpovedal Sviažsky.

„A čo, prijíma, či neprijíma?“

„To je práve to, nerozhodol sa ani tak ani tak,“ povedal Vronský.

„A keď neprijme, ktože bude kandidovať?“ spýtal sa Levin a pozrel na Vronského.

„Kto chce,“ povedal Sviažsky.

„Vy budete?“ spýtal sa Levin.

„Len nie ja,“ zmatol sa Sviažsky a pozrel naľakávaným pohľadom na štipľavého pána, ktorý stál pri nich so Sergiejom Ivanovičom.

„Teda ktože? Neviedovský?“ povedal Levin, ale cítil, že sa zas poplietol.

Toto bolo ešte horšie. Aj Neviedovský aj Sviažsky boli kandidáti.

„Ja teda už naozaj nie,“ odpovedal štipľavý pán.

Bol to Neviedovský. Sviažsky mu predstavil Levina.

„Už sa aj teba chytilo rozčúlenie?“ povedal Štefan Arkadevič a žmurkal na Vronského. „Je to ako preteky. Možno robiť stávky.“

„Áno, zaujme to človeka,“ povedal Vronský. „Keď si sa už raz pustil do roboty, chceš ju aj dokončiť. To je zápas!“ povedal, zachmúril sa a stisol mocné sánky.

„Aký podujímavý človek je tento Sviažsky. Všetko mu je také jasné.“

„Ach, áno,“ povedal Vronský roztržito.

Nastalo mlčanie a kým trvalo, Vronský sa díval na Levina — veď sa musel na niečo dívať — díval sa mu na nohy, na oblek, potom do tváre, a keď zbadal Levinove zamračené oči, uprené na seba, povedal, len aby dačo povedal:

„Akože je to — že vy, stály dedinský obyvateľ, nie ste ešte smierčím sudcom? Nemáte sudcovský oblek?“

„Preto, lebo pokladám úrad smierčieho sudcu za

hlúpe zriadenie," odpovedal Levin zachmúrene, hoci celý čas hľadal príležitosť rozhovoriť sa s Vronským a napraviť hrubosť, ktorej sa dopustil pri prvých slovách.

„A ja si zas myslím naopak," povedal Vronský s pokojným prekvapením.

„Je to hračka," prerušil ho Levin. „Nepotrebujeme smierčích sudcov. Osem rokov som ho nepotreboval. A keď som ho predtým potreboval, rozhodol všetko naopak. Smierčí sudca je odo mňa na štyridsať vierst. Mal by som k nemu poslať právneho zástupcu, ktorý ma stojí pätnásť rubľov, vo veci, ktorá je hodna dva ruble?"

A rozpovedal, ako sedliak ukradol mlynárovi múku, a keď mu to mlynár povedal, sedliak ho zažaloval pre urážku na cti. Všetko toto sem nepatrilo, ba bolo aj hlúpe, a Levin to cítil už keď to hovoril.

„Ach, toto je taký originálny človek!" povedal Štefan Arkadevič s najmandľovitejším úsmevom. „Ale už poďme: zdá sa, že hlasujú..."

A rozišli sa.

„Nechápem," povedal Sergiej Ivanovič bratovi, lebo zbadal, ako neobratne sa vyjadroval, „nechápem, ako niekto môže nemať ani štipky politického taktu. Veru, toto nám Rusom chýba. Gubernský predseda je náš protivník a ty si s ním ami cochon a prosíš ho, aby kandidoval. Ale gróf Vronský... nechcem sa s ním priatelieť, pozval ma na obed, ale nepôjdem k nemu, no je náš, prečo si máme robiť z neho nepriateľa? Po-

tom, spytuješ sa Neviedovského, či bude kandidovať. Veď sa to nerobí.“

„Ach, nechápem celkom nič! Všetko sú haraburdy,“ odpovedal mu zachmúrený Levin.

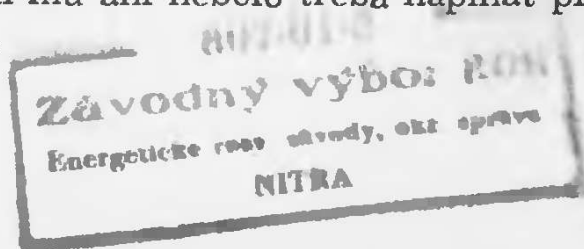
„Vidíš, vravíš, že sú to haraburdy, a len dačo začneš, všetko popletieš.“

Levin neodpovedal a všetci vošli do veľkej dvorany.

Gubernský predseda, čo aj cítil v povetrí, že sa stroja ho prekabátiť, a čo ho aj všetci neprosili, aby kandidoval, jednako len prijal kandidatúru. Všetko vo dvorane stíchlo, tajomník oznámil hromovým hlasom, že za gubernského predsedu volia gardového rotníka Michala Štefanoviča Snietkova.

Obvodní predsedovia chodili od svojich stolov ku gubernskému stolu s tanierikmi, na ktorých boli hlasovacie guľky, a voľby sa začaly.

„Napravo polož,“ pošepol Štefan Arkadevič Levinovi, keď Levin spolu s bratom, hneď za predsedom, šiel k stolu. No Levin teraz zabudol na výpočty, ktoré mu vysvetlili, a bál sa, či sa Štefan Arkadevič nepomýlil, keď mu pošepol: „Napravo.“ Veď Snietkov bol nepriateľ. Keď Levin prišiel ku skrinke, držal guľku v pravej ruke, ale pomyslel si, že sa Oblonský zmýlil, nuž tesno pred skrinkou preložil guľku do ľavej ruky a zrejme ju potom položil naľavo. Vedúci volieb, znalec, ktorý stál pri skrinke, už z pohybu rozoznal, kde kto položil guľku, a smraštil sa nespokojne. Pri Levinovom hlasovaní mu ani nebolo treba napínať prenikavú pozornosť.

Všetko zatíchlo a bolo počuť počítanie hlasov. Potom ktosi oznamoval, koľko hlasov je za a koľko proti.

Za predsedu hlasovala značná väčšina. Všetko zašumelo a prudko sa vrhlo ku dverám. Vošiel Snietkov, šľachta sa shrkla okolo neho a blahoželala mu.

„No, teraz je už koniec?“ spýtal sa Levin Sergieja Ivanoviča.

„Ešte len začiatok,“ s úsmevom mu odpovedal Sviažsky namiesto Sergieja Ivanoviča. „Predsedov protikandidát môže dostať viac hlasov.“

Na toto Levin zas celkom zabudol. Len teraz sa rozpomenul, že tu bol akýsi háčik, ale nechcelo sa mu premýšľať, čo to vlastne bolo. Bol akýsi smutný a chcel odísť z tohto zástupu.

Aj tak si ho nikto nevšímal a vari ho nikto ani nepotreboval, preto sa pomaličky vybral do malej dvorany, kde jedli, a veľmi mu odľahlo, keď zas uvidel sluhov. Starý čašník mu ponúkol dačo zajesť a Levin súhlasil. Zjedol rezeň s fazuľou, poshovárал sa s čašníkom o jeho bývalých pánoch, a pretože sa nechcel vrátiť do dvorany, kde mu bolo tak neprijemne, šiel sa prejsť na galeriu.

Galerie byly plné vyobliekaných dám, ktoré sa nahýnaly ponad zábradlie a namáhaly sa neprepásť ani slovíčka z toho, čo sa hovorilo dolu. Pri dámach sedeli a stáli elegantní advokáti, gymnaziálni profesori v okuliaroch a dôstojníci. Všade sa shovárali o voľbách, o trampotách predsedu, a všetkým sa páčily škriepky. V jednej skupine Levin počul, ako mu chválili brata. Istá dáma vravela advokátovi:

„Aká som rada, že som počula Koznyševa! Preto sa oddá aj hlasovať. Pôžitok! Ako jasno a zreteľne reční! Veru u vás na súde nikto tak nereční. Iba ak ešte Majdeľ, ale ani ten je nie ani zďaleka taký výrečný.“

Levin si našiel voľné miesto pri zábradlí, nahol sa a začal sa dívať a načúvať.

Všetci vo dvorane sedeli na vyhradených miestach podľa obvodov. Vprostred dvorany stál človek v uniforme a vyvolával vysokým, mocným hlasom:

„Hlasuje sa o kandidatúre Eugena Ivanoviča Apuch-tina za gubernského predsedu!“ Nastalo mŕtve ticho a potom bolo počuť slabý, starecký hlas:

„Neprijíma!“

„Kandiduje sa dvorný radca Peter Petrovič Bol,“ zas sa ozval hlas.

„Neprijíma,“ bolo počuť mladý, piskľavý hlas.

Zas menovali kohosi a zas neprijal. Toto trvalo asi hodinu. Levin sa oprel lakťami o zábradlie, díval sa a načúval. Zpočiatku sa čudoval a chcel pochopiť, čo to značilo. Keď sa presvedčil, že to nemôže pochopiť, začal sa nudiť. Potom sa rozpomenul na veľké rozčúlenie a zlosť, ktorú videl vo všetkých tvárach, a bolo mu smutno: rozhodol sa, že odíde a šiel dolu. Keď prechádzal chodbou pred galeriami, stretol smutného gymnazistu s karpavými očami, ktorý tu chodil hore-dolu. Na schodišti stretol dvojicu: dámu, ktorá obratne bežala na vysokých opätkoch, a za ňou skackal námestník prokurátora.

„Vravel som vám, že prídete dosť zavčasu,“ povedal prokurátor práve vtedy, keď sa Levin vystúpil dáme.

Levin bol už na schodoch pri východe a vyťahoval z vrečka vesty číslo kožucha, keď ho chytil tajomník: „Ráče, Konštantín Dmitrijevič, už hlasujú.“

Hlasovali o voľbe Neviedovského, ktorý sa predtým tak rozhodne priecil proti kandidatúre.

Levin prišiel ku dverám dvorany. Boly zavreté. Tajomník zaklopal. Dvere sa otvorily a oproti Levinovi sa pretiahli dvaja statkári, celí červení.

„Už to nevydržím,“ povedal ktorýsi z červených statkárov.

Hneď za statkármi sa zjavila tvár gubernského predsedu. Bola strašná z vyčerpania a strachu.

„Povedal som ti — nepúšťaj nikoho von!“ okríkol vrátnika.

„Veď som len dnu pustil, Vaša Jasnosť!“

„Hospodine!“ a gubernský predseda ťažko vzdychol a šiel doprostred dvorany k veľkému stolu, s ovesenou hlavou a vlečúc sa ustato v bielych nohaviaciach.

Neviedovského zvolili väčšinou hlasov, ako aj počítali, a on teda bol gubernským predsedom. Mnohí boli veselí, mnohí boli spokojní, šťastní, mnohí až oduševnení, ale aj mnohí nespokojní a nešťastní. Gubernský predseda bol až zúfalý a nemohol skryť zúfalstvo. Keď Neviedovský vychádzal z dvorany, obstúpil ho zástup a oduševnene kráčal za ním, práve tak, ako kráčal v prvý deň za gubernátorom, ktorý otvoril voľby, a práve tak, ako šiel za Snietkovom, keď vyvolili jeho.

XXXI.

Novovyvolený gubernský predseda a mnohí iní z víťaznej strany mladých obedovali v tento deň u Vronského.

Vronský prišiel na voľby aj preto, lebo sa na dedine nudil, aj preto, lebo musel Anne ukázať, že má právo na nezávislosť, aj preto, aby sa Sviažskemu odvdáčil podporou pri voľbách za služby, ktoré mu preukázal na zemských voľbách, ale najmä preto, aby prísne vyplnil všetky povinnosti, vyplývajúce z jeho terajšieho postavenia šľachtica a statkára, ktoré si vybral. Ale vôbec neočakával, že ho voľby tak zaujmú, že ho tak rozohnia, že by sa mohol tak dobre všade uplatniť. Bol v kruhu šľachticov celkom novým človekom, ale mal zrejmý úspech a nemýlil sa, keď si namýšľal, že si už získal vplyv medzi šľachtou. K tomuto vplyvu mu dopomáhali: bohatstvo a urodzenosť, utešený dom v meste, ktorý mu prepustil starý známy Širkov, peňažník a zakladateľ prekvitajúcej banky v Kašine, potom znamenitý kuchár, ktorého si Vronský doviedol z dediny, priateľstvo s gubernátorom, ktorý mu bol priateľom a to priateľom vďačným za preukázané služby, ale najmä — prosté, ku všetkým rovnaké správanie sa Vronského, ktoré veľmi chytro prinútilo väčšinu šľachticov zmeniť mienku o jeho namyslenosti a hrdosti. Vronský cítil, že okrem strešteného pána, za ktorého sa vydala Kity Ščerbacká a ktorý mu à propos des bottes v zúrivej zlosti navravel hrbu bezvýznamných hlúpostí, získal si už každého šľachtica,

s ktorým sa soznámil. Vronský jasne videl a aj iní uznávali, že veľmi napomohol úspechu Neviedovského. A teraz doma, za stolom, kde oslavovali voľbu Neviedovského, prežíval príjemný pocit víťazstva za svojho vyvolenca. A voľby ho tak zaujaly, že si umienuil kandidovať v nich, ak o tri roky, pri nových voľbách, bude už ženatý — práve tak, ako sa mu kedysi zachcelo pretekať, keď mu žokej vyhral cenu v jazdeckých pretekoch.

Teraz teda oslavovali výhru žokeja. Vronský sedel za vrchstolom, vpravo od neho sedel mladý gubernátor, generál cárskej suity. Všetkým bol pánom gubernie, ktorý slávnostne otvoril voľby, rečnil a vzbudzoval v mnohých úctu a poddanosť, ako Vronský videl. Ale Vronskému to bol len Maslov Kafka — tak ho prezývali v pážacom sbore — ktorý sa pred ním ostýchal a ktorého sa Vronský usiloval mettre à son aise. Vľavo mu sedel Neviedovský s mladou, rozhodnou a jedovatou tvárou. Vronský sa správal k nemu proste a úctivo.

Sviažsky znášal neúspech veselo. Vedť to vlastne ani nebol neúspech, ako povedal, keď pripíjal Neviedovskému: nemohli si nájsť lepšieho predstaviteľa nového smeru, za ktorým mala kráčať šľachta. A preto, ako povedal, každý čestný šľachtic súhlasil s úspechom Neviedovského a oslavoval ho.

Aj Štefan Arkadevič bol rád, že veselo strávil čas a že sú všetci spokojní. Pri znamenitom obede pretriasali epizódy z volieb. Sviažsky komicky napodobnil plačlivú reč predsedovu, obrátil sa k Neviedovskému

a poznamenal, že si Jeho Jasnosť musí vybrať niečo iného, složitejšieho ako slzy a revidovanie účtov. Iný šľachtic-vtipkár rozprával, ako si gubernský predseda objednal na ples lokajov v dlhých pančuchách a že ich veru teraz bude musieť poslať nazad, ak nový gubernský predseda neusporiada ples s lokajmi v pančuchách.

Pri obede, keď sa shovárali s Neviedovským, neprestajne ho oslovovali: „Náš gubernský predseda“ a „Vaša Jasnosť“.

A vraveli to s takým pôžitkom, s akým oslovujú mladú ženu „madame“ alebo menom mužovým. Neviedovský sa robil, že mu je toto oslovenie celkom ľahostajné, ba že ním pohŕda. No bolo zrejmé, že je šťastný a len sa zdržiava neprejavíť radosť, ktorá nepatrila do nového liberálneho ovzdušia, v ktorom boli všetci.

Pri obede poslali niekoľko telegramov osobám, ktoré zaujímal výsledok volieb. Aj Štefan Arkadevič, ktorý bol veľmi veselý, poslal Darji Alexandrovne telegram nasledujúceho obsahu: „Neviedovský zvíťazil dvadsiatimi hlasmi. Oslavujem. Oznám všetkým!“ Diktoval ho nahlas a dodal: „Musím ich potešiť.“ Ale Darja Alexandrovna si len vzdychla, keď dostala telegram, ľutovala rubľ za telegram a pochopila, že jej ho muž poslal koncom obeda. Poznala Šteвовu slabosť koncom obeda „faire jouir le télégraph“.

Všetko bolo veľmi vznešené, prosté a veselé i so znamenitým obedom a s pečatenými vínami, objednanými nie od ruských obchodníkov, ale priamo z cu-

dziny. Sviažsky vybral tento krúžok asi dvadsiatich ľudí z rovnako smýšľajúcich, liberálnych, nových činiteľov, ktorí boli zároveň vtipní a poriadni. Pripíjali, tiež položartovne, aj novému gubernskému predsedovi, aj gubernátorovi, aj riaditeľovi banky, aj „nášmu milému hostiteľovi“.

Vronský bol spokojný. Neočakával takýto milý tón na vidieku.

Koncom obeda bolo ešte veselšie. Gubernátor poprosil Vronského, aby šiel na koncert, ktorý na prospech „bratstva“ usporiadala jeho žena, čo sa chcela soznámiť s Vronským.

„Bude tam aj ples a uvidíš našu krásavicu. Naozaj je to zaujímavé.“

„Not in my line,“ odpovedal Vronský, ktorý mal rád tento výraz, ale usmial sa a sľúbil, že príde.

Celkom predtým, ako sa rozišli od stola, keď už všetci fajčili, prišiel Vronského sluha s listom na tácní.

„Z Vozdviženského, osobitným poslom,“ povedal s významným výrazom.

„Napodiv, ako sa ponáša na prokurátorovho zástupcu Svetnického,“ povedal po francúzsky o sluhovi ktorýsi z hostí, kým zachmúrený Vronský čítal list.

List bol od Anny. Ešte prv, ako ho prečítal, Vronský vedel, čo v ňom bude. Myslel, že sa voľby skončia na piaty deň, a sľúbil jej, že sa vráti v piatok. Teraz bola sobota a Vronský vedel, že v liste budú výčitky, že sa nevrátil načas. List, ktorý poslal Anne včera večer, iste ešte nedostala.

Obsah listu bol práve taký, ako očakával, ale for-

ma bola neočakávaná a veľmi nepríjemná. „Ani je veľmi chorá, doktor vraví, že to môže byť zapálenie. Bez teba strácam hlavu. Kňazná Varvara je nie pomoc, ale oštara. Čakala som ňu predvčerom, včera, a teraz posielam prezvedieť sa, kde si a čo je s tebou. Chcela som ísť za tebou, ale rozmyslela som si, lebo viem, že by ti to nebolo príjemné. Pošli nejakú odpoveď, aby som vedela, čo robiť.“

Dieťa je choré, a chcela prísť sem. Dcéрка je chorá, a tento nepriateľský tón.

Vronského prekvapil rozdiel medzi nevinnou radosťou z volieb a smutnou ťažkou láskou, ku ktorej sa musel vrátiť. Ale vrátiť sa musel, a aj prvým nočným vlakom odcestoval domov.

XXXII.

Pred Vronského odchodom na voľby Anna uvažovala, že scény, ktoré sa medzi nimi opakujú vždy, keď niekde odchádza, môžu ho len ochladiť a znechutiť, a rozhodla sa, že sa ovládne, ako len môže a pokojne prežije rozlúčenie s ním. Ale chladný, prísny pohľad, ktorým pozrel na ňu, keď jej prišiel oznámiť, že odchádza, ju urazil a Vronský ešte ani neodišiel a Anna už nemala pokoja.

Keď potom osamote rozmýšľala o tomto pohľade, ktorý vyjadroval právo na slobodu, pocítila, ako vždy, len vedomie vlastného poníženia. — Má právo odísť, kedy chce a kde chce. A nielen odísť, ale aj ma opustiť. Má všetky práva, a ja ani jedno. Ale keď o tom

vie, nemal by to robiť. No, čo vlastne spravil? ... Pozrel na mňa chladným, prísny výrazom ... Pravda, to je nie celkom isté, nie celkom určité, ale predtým to nebývalo a tento pohľad značí mnoho, — rozmýšľala. — Takýto pohľad dokazuje, že nastáva ochladnutie.

A keby sa aj presvedčila, že nastáva ochladnutie, predsa si nijako nemohla pomôcť, nemohla v ničom zmeniť pomer k nemu. Mohla si ho udržať len tak, ako predtým, len láskou a pôvabom. A tiež tak, ako predtým, mohla len zamestnaním vo dne a morfiom v noci zahlušiť strašné myšlienky na to, čo s ňou bude, ak ju prestane ľúbiť. Pravda, bol ešte prostriedok: nezdržiavať ho — a nevyžadovať len a len jeho lásku — ale sblížil sa s ním, byť s ním v takom postavení, aby ju nemohol opustiť. A prostriedok na to bol rozsobáš a manželstvo. A začala si to želať, rozhodla sa prejaviť súhlas pri prvej príležitosti, keď Vronský alebo Števo spomenú rozsobáš.

V takýchto myšlienkach strávila bez neho päť dní, tých päť dní, ktoré mal byť preč od nej.

Prechádzky, rozhovory s kňaznou Varvarou, návštevy v nemocnici, ale najmä čítanie, čítanie knihy za knihou, jej krátily čas. Na šiesty deň, keď sa pohonič vrátil bez neho, cítila, že už nijako nezvládze prehlušiť myšlienku na neho, na to, čo tam robí. Práve vtedy jej ochorela dcérka. Anna sa pribrala ju opatrovať, ale ani to ju nezaujalo, tým skôr, že choroba nebola nebezpečná. Čo ako sa usilovala, nemohla mať rada toto dievčatko a nemohla sa pretvarovať, že ho

má rada. Podvečer toho dňa, keď Anna bola sama, pocítila taký strach o neho, že sa už aj rozhodla ísť za ním do mesta, ale potom si to rozmyslela, napísala mu nesmyselný list, ktorý Vronský dostal, ani ho neprečítala a poslala ho osobitným poslom. Na druhý deň ráno dostala list od Vronského a ľutovala, že mu písala. S hrôzou očakávala opakovanie hrozného pohľadu, ktorým pozrel na ňu pred odchodom, najmä, keď sa dozvie, že dievčatko nebolo nebezpečne choré. Ale predsa len bola rada, že mu napísala. Teraz už Anna uznávala, že mu je na ľarchu, že banuje za svojou slobodou, keď sa musí vrátiť k nej, ale aj tak bola rada, že príde. Nech mu je na ľarchu, len keď bude tu, s ňou, aby ho videla, aby vedela o každom jeho kroku.

Sedela v salóne pod lampou s novou Tainovou knihou a čítala, aj počúvala, ako na dvore hučí vietor, aj čakala každú chvíľku príchod koča. Niekoľko ráz sa jej zdalo, že počula hrkot kolies, ale mýlila sa. Napokon bolo počuť nielen zvuky kolies, ale aj hlas pohoniča a dutý hrkot v krytom vchode. Aj kňažná Varvara, ktorá si vykladala pasians, potvrdila jej, že ide koč, a Anna celá vzbĺkla, vstala, ale namiesto, aby šla dolu, ako už dva razy predtým, zastala. Zrazu sa zahanbila, že ho klamala, ale najstrašnejšia jej bola myšlienka, ako ju prijme. Pocit urážky už prešiel. Bála sa už len, že jej prejaví nespokojnosť. Pripomenula si, že dcéra je už druhý deň celkom zdravá. Ba aj sa hnevala na ňu, že tak hneď vyzdravela, práve vtedy, keď odoslala list. Ale potom sa rozpo-

menula na neho, že je tu, celý, s rukami, očami. Zadržala jeho hlas. A zabudla na všetko a rozbehla sa mu v ústrety.

„No, čo je s Ani?“ povedal zdola bojazlivo a díval sa na Annu, ktorá bežala k nemu dolu.

„Nič. Už jej je lepšie.“

„A ty?“ spýtal sa a striasal si prach.

Chytila ho bielymi rukami za ruku, pritisla si ju na driek a nespúšťala s neho očí.

„No, som veľmi rád,“ povedal jej a chladne si ju obzeral, obzeral si účes, šaty, o ktorých vedel, že si obliekla len pre neho.

Všetko sa mu páčilo, ale už koľko ráz páčilo! A na tvári mu zasa zmeravel prísno-kamenný výraz, ktorého sa tak bála.

„No, som veľmi rád. Si zdravá?“ povedal, utrel si šatôčkou mokrú bradu a bozkal jej ruku.

— Nech je, ako chce, — myslela si, — len aby bol tu, a keď je tak, nemôže, nesmie ma neľúbiť.

Večer prešiel šťastne a veselo s kňaznou Varvarou, ktorá Vronskému žalovala, že Anna brala morfium, keď bol preč.

„Čože robiť? Nemohla som spať... Myšlienky mi nedaly. Keď si doma, nikdy ho neužívam. Skoro nikdy.“

Rozprával o voľbách a Anna vedela otázkami vyvolať v ňom práve to, čo ho tešilo — jeho úspech. Vyrozprávala mu všetko, čo ho zaujímalo doma. A všetky jej zprávy boli najveselšie.

Ale neskoro večer, keď osameli a Anna videla, že

ho zas úplne ovláda, chcela sotrieť ťažký dojem, ktorý v ňom vyvolal jej list. Povedala:

„A priznaj sa, že si sa hneval, keď si dostal môj list, a že si mi neveril?“

Len čo to povedala, pochopila, že jej to neodpustil, hoci bol k nej veľmi láskavý.

„Áno,“ povedal, „list bol taký čudný: písala si aj, že je Ani chorá, a aj, že si chcela prísť za mnou.“

„Všetko bolo pravda.“

„Áno, veď ani nepochybujem.“

„Ba pochybuješ. Vidím, že si nespokojný.“

„Ani trošku. Pravda, som nespokojný, ale len preto, že nechceš uznať, že sú povinnosti...“

„Povinnosti ísť na koncert...“

„No, nevravme o tom,“ povedal Vronský.

„Prečo by sme nemali vraviť?“ povedala Anna.

„Chcem len povedať, že sa môžu vyskytnúť súrne veci. Napríklad teraz mi bude treba ísť do Moskvy, zariadiť dom... Ach, Anna, prečo si taká podráždená? Či nevieš, že bez teba nemôžem žiť?“

„A ak je tak,“ povedala Anna zrazu zmeneným hlasom, „tak ti je tento život na ťarchu... Áno, prídeš na deň a odídeš, ako robia...“

„Anna, to je ukrutné. Som hotový obetovať život...“

Ale ona ho nepočúvala.

„Ak pôjdeš do Moskvy, pôjdem aj ja. Neostanem tu. Musíme sa alebo rozísť, alebo žiť spolu.“

„Veď vieš, že túžim len za tým. Ale na to...“

„Treba rozsobáš? Napíšem mu. Vidím, že už nemôžem takto žiť... Ale pôjdem s tebou do Moskvy.“

„Vravíš to, ako by si sa mi vyhrážala. A ja si nič neželám väčšmi, ako nerozlúčiť sa s tebou,“ povedal Vronský s úsmevom.

Ale pri týchto nežných slovách zablysol sa mu v očiach nielen chladný, ale aj zlostný pohľad človeka prenasledovaného a nahnevaného.

Videla tento pohľad a dobre vystihla jeho význam.

„Ak je takto, je to nešťastie!“ vravel jej tento pohľad. Bol to chvíľkový dojem, ale Anna už nikdy naň nezabudla.

Anna napísala mužovi list, v ktorom ho prosila o rozsobáš. Koncom novembra sa rozlúčili s kňaznou Varvarou, ktorá musela ísť do Petrohradu, a spolu s Vronským prešli bývať do Moskvy. Pretože každý deň čakali odpoveď od Alexeja Alexandroviča a hneď potom rozsobáš, ubytovali sa teraz spolu ako manželia.

SIEDMA ČASŤ

I.

Levinovci žili už tretí mesiac v Moskve. Už dávno prešla lehota, keď Kity mala porodiť podľa najpresnejších výpočtov skúsených ľudí. Ale ona ešte vždy nosila a ani trošku nebolo badať, že by bol teraz čas pôrodu bližší ako pred dvoma mesiacmi. Ani doktor, ani pôrodná babka, ani Dolly, ani matka a najmä už nie Levin, nemohli bez hrôzy ani len pomyslieť na blížiaci sa pôrod a začali byť netrpezliví a nepokojní. Len Kity sa cítila celkom pokojná a šťastná.

Kity si teraz jasne uvedomovala, že sa v nej rodí nový cit lásky k budúcemu dieťaťu, ktoré pre ňu už čiastočne žilo, a s pôžitkom sa oddávala tomuto citu. Dieťaťko teraz už nebolo len čiastkou jej bytosti, zavše už žilo vlastným životom, nezávislým od jej života. Často pritom cítila bolesť, ale zároveň sa jej chcelo smiať z čudnej, novej radosti.

Boli s ňou všetci, ktorých ľúbila, a všetci boli k nej takí dobrí, tak sa o ňu starali, tak ju zahŕňali len všetkým príjemným, že by si nebola želala lepšie a príjemnejší život, keby nebola vedela a cítila, že sa to musí onedlho skončiť. Pôvab tohto života jej kazilo len vedomie, že muž nebol taký, akého ľúbila a aký býval na dedine.

Mala rada jeho láskavý a pohostinský tón na de-

dine. V meste sa jej zdal ustavične znepokojený a ostrážitý, ako by sa obával, aby ho tu nikto neurazil, a najmä, aby nikto neurazil ju. Tam, na dedine, kde sa zrejme cítil na mieste, nikde sa neponáhľal a nikdy nebýval nečinný. Tu v meste sa ustavične náhlil, ako by nechcel prepásť čosi, a nemal tu vlastne roboty. A Kity ho ľutovala. Vedela, že iným sa nezdá na pofutovanie. Naopak, keď sa Kity dívala na neho v spoločnosti, ako sa zavše dívame na milovaného človeka, usilovala sa hľadiť na neho ako na cudzieho, aby zistila, akým dojmom pôsobí na iných, a videla — až sa obávala, že bude na neho žiarliť — že je nielen nie na pofutovanie, ale že je veľmi vábivý svojou poriadnosťou, trošku staromódnou, nesmelou pozornosťou k ženám, urastenou postavou a — ako sa jej zdalo — zvláštnou, výraznou tvárou. Ale Kity ho nevidela len zvonku, ona mu videla aj do duše. Videla, že je tu nie svoj — inakšie si nemohla vysvetliť jeho spôsoby. Zavše mu v duchu vyčítala, že nevie žiť v meste. A zavše zas uznávala, že mu bolo naozaj ťažko zariadiť si tu život tak, aby bol spokojný.

Veď naozaj, čo tu mal robiť? V karty nerád hral. Do klubu nechodil. A dobre vedela, čo značilo tárať sa s veselými mužskými, ako bol Oblonský... to značilo piť a po pitke chodiť kdesi. Bez hrôzy nemohla ani len pomyslieť, kde vtedy mužskí chodia. Chodiť do spoločnosti? Kity vedela, že na to treba mať záľubu v sblížení sa s mladými ženami, a to si nemohla želať. Sedieť doma s ňou, s matkou a sestrami? Čo ako jej boli príjemné, čo ako veselé boli tie vždy

rovnaké rozhovory, — „Aliny-Nadiny“, — ako nazýval starý gróf rozhovory sestier, — vedela, že muži iste nudia. Čo mal teda robiť? Ďalej písať knihu? Aj to skúsil a zpočiatku chodil do knižnice, robil si výpisky a zbieral materiál na knihu. Ale, ako jej vrazil, čím menej mal roboty, tým menej mal aj času. A okrem toho ponosoval sa jej, že sa tu primnoho shováral o svojej knihe, že sa mu preto všetky myšlienky o nej pomotaly a že stratil o ňu záujem.

Výhodou mestského života bolo len, že sa tu v meste nikdy nepoškriepili. Či už preto, že životné podmienky v meste sú inakšie, či už preto, že vari obaja boli opatrnejší a rozumnejší, v Moskve sa nikdy nepoškriepili zo žiarlivosti, čoho sa Kity tak obávala, keď sa prenášali do mesta.

Potvrdila to aj udalosť, dôležitá obidvom, a to stretnutie Kity s Vronským.

Stará kňazná Mária Borisovna, Kitina krstná matka, ktorá ju vždy mala veľmi rada, chcela Kity čo ako vidieť. A Kity, ktorá pre ľarchavosť nikde nechodila, vybrala sa s otcom k váženej starkej a tam sa stretla s Vronským.

Kity si pri tomto stretnutí mohla vyčítať len to, že na chvíľočku, keď ho poznala v občianskych šatách, s črtami, kedysi takými známymi, zaseklo jej dych, krv sa valila k srdcu a tvár jej zalial jasný rumienok, čo Kity aj cítila. Ale to trvalo iba niekoľko sekúnd. Otec, ktorý sa s Vronským schválne začal nahlas shovárať, ešte ani neskončil vetu, a Kity už mohla celkom ľahostajne hľadiť na Vronského, shovárať sa

s ním, keď bolo treba celkom tak, ako sa shovárala s kňaznou Máriou Borisovnou a najmä tak, aby všetko do posledného úsmevu a intonácie mohol schváliť muž, ktorého neviditeľnú blízkosť cítila v tejto chvíli.

Prehovorila s Vronským niekoľko slov, aj sa pokojne usmiala jeho žartu o voľbách, ktoré nazval „náš parlament“. (Musela sa usmiať, aby pochopil, že porozumela žartu.) Ale hneď sa obrátila ku kňaznej Márii Borisovne a už ani raz na neho nepozrela, kým nevstala a nelúčil sa. Ale pri rozlúčke pozrela na neho a aj to zrejme len preto, že by bolo neslušné nepozrieť na človeka, čo sa odoberá.

Bola vďačná otcovi, že jej nepovedal ani slova o stretnutí s Vronským. Ale z nezvyčajnej otcovej nežnosti po návšteve, na dennej prechádzke, videla, že je s ňou spokojný. Aj ona bola spokojná so sebou. Vôbec neočakávala, že sa v nej nájde sila udržať kdesi v hĺbke duše všetky rozpomienky na bývalý cit k Vronskému a nielen naoko, ale aj skutočne byť k nemu celkom ľahostajná a pokojná.

Levin sa začervenal omnoho väčšmi ako ona, keď mu povedala, že sa u kňaznej Márie Borisovny stretla s Vronským. Bolo jej veľmi ťažko povedať mu to, ale ešte ťažšie bolo jej vyrozprávať všetky podrobnosti stretnutia, lebo sa jej na nič nespytoval, len hľadel na ňu zachmúrený.

„Veľmi ľutujem, že si nebol so mnou,“ povedala mu Kitty. „Nie že si nebol pri mne v izbe... s tebou by som nebola bývala taká prirodzená,... Teraz sa červenám omnoho väčšmi, omnoho, omnoho väčšmi,“

vravela a začervenala sa až do plaču. „Ale že si sa nemohol dívať aspoň škárkou.“

Kitine úprimné oči prezradily Levinovi, že bola spokojná so sebou, nedbal na to, že sa červenala a hneď sa upokojil a začal sa jej na všetko vypytovať. A to práve Kity chcela. Keď sa dozvedel všetko, ešte aj to, že sa len v prvej chvíľočke nemohla nezačervenáť, ale že potom jej bolo tak proste a ľahko, ako s hocikým iným, Levin sa celkom rozveselil a povedal, že je veľmi rád, že sa stretli, že teraz sa už ani on nebude správať tak hlúpo ako na voľbách a že sa pousiluje pri prvom stretnutí s Vronským byť k nemu priateľskejší.

„Veď myšlienka, že je na svete niekto, s kým sa neradi stretáme, je taká mučivá,“ povedal Levin. „Som veľmi, veľmi rád.“

II.

„Teda, prosím ťa, zájdi do Boľov,“ povedala Kity mužovi, keď k nej zašiel o jedenástej pred odchodom z domu. „Viem, že obeduješ v klube. Otecko ťa prihlásil. Ale čo robíš teraz ráno?“

„Chcem si zájsť len ku Katavasovovi,“ odpovedal Levin.

„Prečože tak zavčasu?“

„Sľúbil, že ma soznámi s Metrovom. Chcelo by sa mi poshovárať sa s ním o mojej práci. Je to známy petrohradský učenec,“ povedal Levin.

„To si jeho článok tak chválil, áno? No, a potom?“ povedala Kity.

„Možno zájdem aj na súd v sestrinej veci.“

„A na koncert?“ spýtala sa.

„Ale nechce sa mi samému!“

„Nie, len choď. Hrajú tie nové veci... Tak ťa to zaujímal. Ja by som rozhodne šla.“

„No, už určite zájdem domov pred obedom,“ povedal a pozrel na hodinky.

„A obleč si tmavý kabát, aby si mohol ísť rovno ku grófke Boľovej.“

„Či ta naozaj musím ísť?“

„Ach, pravdaže! On bol u nás. Čo ťa to stojí? Zájdeš, sadneš si, poshováraš sa päť minút o počasí, vstaneš a odídeš.“

„No, neuveríš, tak som odvykol od návštev, že mi je to trápne. Akože to? Prišiel cudzí človek, sadol si, posedel si, celkom bez povinnosti, vyrušil ich, rozmrzel seba a odišiel.“

Kity sa zasmiala.

„Ale veď za slobodna si chodil na návštevy?“ povedala.

„Chodil, ale vždy som si to vyčítal a teraz som tak odvykol, prisámbohu, radšej by som dva dni neobedoval miesto tejto návštevy! Skoro sa hanbím. Stále sa mi zdá, že sa urazia, povedia: načože si chodil, keď tu nemáš čo robiť?“

„Nie, neurazia sa. Za to ti ručím,“ povedala Kity a so smiechom mu hľadela do tváre. Potom ho chytila

za ruku. „No, s Bohom . . . Len už choď aj k nim, prosím ťa.“

Už jej bozkal ruku a chcel odísť, keď ho pristavila.

„Kosťo, vieš, že už mám len päťdesiat rubľov?“

„No, čože, zájdem a vyberiem z banky. Koľko?“ povedal so známym výrazom nespokojnosti.

„Nie, počkaj.“ Zachytila ho za ruku. „Poshovárajte sa, trápí ma to. Zdá sa mi, že nekupujem nič zbytočného, a peniaze sa len tak míňajú. Robíme čosi, čo nemáme.“

„Ale nie,“ povedal Levin, odkašľal si, zmrštil čelo a hľadel na ňu.

Poznala toto odkašliavanie. Bolo príznakom veľkej nespokojnosti — nie s ňou, ale so sebou. A Levin bol naozaj nespokojný, no nie preto, že trovili mnoho peňazí, ale že mu pripomína, na čo chcel zabudnúť, lebo vedel, že je tu čosi v neporiadku.

„Kázal som Sokolovi predať pšenicu a vybrať vopred nájom za mlyn. Peniaze rozhodne budú.“

„Nie, bojím sa, že vôbec mnoho . . .“

„Naozaj nie, naozaj nie,“ opakoval. „No, s Bohom, dušička.“

„Nie, veru zavše ľutujem, že som poslúchla mamu. Ako dobre by nám bolo na dedine! A takto vás len všetkých trápim a trovíme peniaze.“

„Naozaj nie, naozaj nie. Ako som sa oženil, ešte ani raz som si nepovedal, že by malo byť dačo inakšie, ako je . . .“

„Naozaj?“ povedala a dívala sa mu do očí.

Povedal to bezmyšlienkovito, len aby ju potešil.

Ale keď pozrel na ňu a videl, že upiera na neho úprimné, milé oči, opakoval to ešte raz a z celej duše. — Naozaj zabúdam na ňu, — pomyslel si. A rozpo-
menul sa na to, čo ich tak skoro čakalo.

„A skoro to bude? Ako sa cítiš?“ zašepkal a chytil ju za obe ruky.

„Toľko ráz som na to myslela, že už teraz ani nemyslím a neviem.“

„A nebojíš sa?“

Usmiala sa pohrdavo.

„Ani trošičku,“ povedala.

„Teda, ak dačo bude, budem u Katavasova.“

„Nie, nič nebude, ani na to nemysli. Pôjdem sa s oteckom prejsť na bulvár. Zájdeme k Dolly. Pred obedom ňu čakám. Ach, hej! Vieš, že Dolly je v strašnom, nemožnom postavení? Je dlžná na všetky strany a nemá peňazí. Včera sme sa shovárali s mamou a s Arsenijom (tak volala muža sestry Lvovej) a rozhodli sme sa, že ňu s ním pošleme na Števa. Takto je to rozhodne nemožné. S oteckom sa o tomto nemôžeme shovárať... Ale ak by si ty a on...“

„Nuž, čože my môžeme?“ povedal Levin.

„Veď aj tak pôjdeš k Arsenijovi, poshováraajte sa o tom. Povie ti, na čom sme sa rozhodli.“

„No, s Arsenijom už vopred vo všetkom súhlasím. Teda zájdem aj k nemu. A naozaj, ak mám ísť na koncert, pôjdem s Natáliou. No, s Bohom.“

Pred vchodom zastavil Levina starý, ešte slobodný sluha Kuzmo, ktorý zavedoval mestskú domácnosť.

„Krasavčika (to bol sedlový kôň, ktorého si doviedli

z dediny) podkuli, ale ešte vždy kríva," povedal. „Čo rozkážete spraviť?“

V prvom čase v Moskve Levina zaujímaly kone, ktoré si doviedol z dediny. Chcelo sa mu zariadiť sa s koňmi čo najlepšie a najlacnejšie. Ale ukázalo sa, že vlastné kone vyšly drahšie ako nájomné, a ešte aj tak si najímali kone.

„Daj poslať po zverolekára, možno mu omälo.“

„No a pre Katarínu Alexandrovnu?“ spýtal sa Kuzmo.

Levina už teraz neprekvapovalo, ako v prvom čase pobytu v Moskve, že na prejedenie z ulice Vozdviženskej na Sivcov-Vražek bolo treba zapriať do ťažkých saní pár mocných koní, previezť sa na sánkach v snehovej plačkanici štvrť versty, nechať sane stáť tam štyri hodiny a za to zaplatiť päť rubľov. Teraz mu to bolo už celkom prirodzené.

„Nájmí u pohoniča kone a zapriahni ich do našich saní," povedal.

„Ako rozkážete.“

A keď, vďaka mestským zvykom, takto ľahko a proste rozriešil ťažkosť, ktorá by na dedine vyžadovala toľko osobnej námahy a pozornosti, Levin sišiel dolu schodmi, zavolať si nájomné sane, vysadol a viezol sa do Nikitskej ulice. Cestou už nemyslel na peniaze, ale rozmýšľal, ako sa soznámi s petrohradským učencom, ktorý sa zaoberal sociológiou, a ako sa s ním poshovára o svojej knihe.

Len v prvých dňoch v Moskve prekvapovali Levina neosožné, ale nevyhnutné výdavky, čudné dedinskému

obyvateľovi, ktoré vyžadovali od neho so všetkých strán. No teraz už na ne navykol. Stalo sa mu v tomto prípade, čo sa — podľa porekadla — stáva opilcom: prvá sklenica — kolom, druhá — sokolom, ale po tretej — už drobnými vtáčikmi. Keď Levin rozmenil prvú storubľovku na kúpenie livreje lokajovi a vrátnikovi, nevoľky si pomyslel, že tieto celkom nepotrebné livreje — ale určite nevyhnutné, čo pochopil podľa toho, ako sa zadivily kňazná s Kity pri náražke, že by sa mohli bez nich zaobísť, — že tieto livreje budú stáť toľko ako dvaja letní robotníci, teda toľko, ako skoro tristo pracovných dní od pôstu do adventu, a to každý deň ťažkej roboty od svitu do mrku. — a táto storubľová bankovka šla ešte — kolom. Ale nasledujúca, rozmenená na kúpenie potravín na rodinný obed, ktoré stály dvadsaťosem rubľov, keď aj vyvolala v Levinovi myšlienku, že dvadsaťosem rubľov je deväť meríc ovsa, ktorý v pote tváre s námahou žali, viazali, mlátili, viali, siali a presýpali, táto druhá storubľovka kotúľala sa už predsa len ľahšie. A teraz už vydávané peniaze dávno v ňom nevyvolávaly takéto myšlienky a rozletely sa ako drobné vtáčiky. Levin už dávno prestal premýšľať, či námaha, vynaložená na získanie peňazí, zodpovedá pôžitku, ktorý si za ne kupujeme. Zabudol aj na gazdovský rozpočet, že určil cenu, nižšie ktorej nesmie predať zbožie. Raž, ktorej cenu tak dlho držal, predal teraz o päťdesiat kopejok lacnejšie za mericu, ako za ňu dávali ešte pred mesiacom. Ani len výpočet, že pri takýchto výdavkoch nebude môcť prežiť celý rok bez dlžoby — ani len

tento výpočet už teraz nemal významu. Teraz potreboval len: mať v banke peniaze a nespytovať sa, odkiaľ ich vziať, len aby vždy vedel, za čo zajtra kúpi hovädziny. A doteraz vydržal s takýmto rozpočtom. Stále mal peniaze v banke. Ale teraz peniaze v banke vyšly a Levin ani dobre nevedel, odkiaľ ich zas vezme. A to ho na chvíľočku roztrpčilo, keď mu Kity pripomenula peniaze. No nemal kedy o tom rozmýšľať. Cestou rozmýšľal o Katavasovovi a o nastávajúcom soznámení s Metrovom.

III.

Za tohto pobytu v Moskve Levin sa zas dôverne spriatelil s bývalým druhom z univerzity, profesorom Katavasovom, s ktorým sa nevidel, ako sa oženil. Katavasov mu bol príjemný pre jasný a prostý názor na svet. Levin myslel, že jasnosť Katavasovovho svetového názoru vyplývala z povahovej prostoty a zas Katavasov myslel, že nedôslednosť Levinových myšlienok pramenila z nedostatku rozumovej disciplíny. Ale Katavasovova jasnosť bola príjemná Levinovi a hojnosť nedisciplinovaných myšlienok Levinových bola príjemná Katavasovovi, teda sa radi schádzali a vymieňali si názory.

Levin čítal Katavasovovi niekoľko úryvkov zo svojho spisu, a tomuto sa popáčily. Včera sa sišli s Levinom na verejnej prednáške a Katavasov mu povedal, že do Moskvy prišiel slávny Metrov, ktorého článok sa Levinovi tak páčil, že Metrova veľmi zaujalo,

čo mu povedal o Levinovej práci, že bude zajtra o jedenástej u neho a veľmi rád sa soznámi s Levinom.

„Rozhodne sa lepšíte, baľko, veľmi sa teším,“ povedal Katavasov, keď vítal Levina v salóniku. „Počujem zvonček a myslím si: nemožno, aby prišiel na čas... Nuž čo, akí sú Černohorci? Vojaci od rodu?“

„A čo?“ spýtal sa Levin.

Katavasov mu v krátkosti oznámil poslednú zvesť a keď prišli do pracovne, soznámil Levina s nevysokým, územčistým pánom, veľmi príjemného zovňajška. Bol to Metrov. Na chvíľku sa rozhovorili o politike a o tom, ako sa petrohradské vyššie kruhy dívajú na posledné udalosti. Metrov im oznámil, čo sa dozvedel zo spoľahlivého prameňa a čo údajne povedal o týchto udalostiach cár a ktorýsi z ministrov. Ale aj Katavasov počul, a tiež zo spoľahlivého prameňa, že cár povedal celkom inšie. Levin sa postaral vymyslieť vysvetlenie, v ktorom by aj tie aj druhé slová mohli byť správne a rozhovor o tejto téme sa skončil.

„Tuto priateľ už skoro napísal knihu o prirodzených podmienkach robotníka v pomere k pôde,“ povedal Katavasov, „nie som odborník, ale ako odborník v prírodných vedách musím povedať, zapáčilo sa mi, že Levin nechápe človeka ako niečo, čo stojí mimo zoológických zákonov, ale naopak, vidí jeho závislosť od prostredia a v tejto závislosti hľadá zákony rozvoja.“

„To je veľmi zaujímavé,“ povedal Metrov.

„Vlastne som začal písať knihu o sedliackom gazdovstve, a nevoľky ma zaujal hlavný činiteľ v sedliackom gazdovstve, robotník,“ povedal Levin a červenal

sa, „a prišiel som k celkom neočakávaným výsledkom.“

A Levin začal vysvetľovať svoje názory opatrne, ako by skúmal pôdu. Vedel, že Metrov napísal článok proti všeobecne prijatému politicko-hospodárskemu učeniu, ale nevedel, nakoľko môže počítať na jeho súhlas so svojím novým názorom a nemohol to uhádnuť z umnej a pokojnej učencovej tváre.

„Nuž v čom teda vidíte zvláštnosti ruského robotníka?“ spýtal sa Metrov. „V jeho zoologických vlastnostiach, aby som tak povedal, a či v jeho životných podmienkach?“

Levin videl, že táto otázka už prezrádzala myšlienku, s ktorou učenec nesúhlasil. Ale len ďalej vysvetľoval myšlienku, ktorej hlavným smyslom bolo, že ruský robotník má celkom osobitný názor na zem, celkom rozdielny od robotníkov iných národov. A aby dokázal, že je tak, poponáhľal sa dodať, že podľa jeho mienky tento názor ruského robotníka vyplýva z toho, že si uvedomuje úlohu osídliť ohromné neobývané priestory na východe.

„Často sa môžeme mýliť, keď tvrdíme, že niečo vyplýva zo všeobecnej úlohy ľudu,“ povedal Metrov, prerušiac Levina. „Pomery robotníka vždy budú závisieť od jeho pomeru k pôde a ku kapitálu.“

Potom už Metrov nedal Levinovi dokončiť myšlienku a začal mu vysvetľovať zvláštnosti svojho učenia.

Levin nepochopil, v čom vlastne bola zvláštnosť jeho učenia, lebo sa ani nenamáhal pochopiť. Videl,

že Metrov práve tak, ako aj iní — čo aj napísal článok, v ktorom vyvracal učenie ekonomistov — hľadel na postavenie ruského robotníka predsa len s hľadiska kapitálu, zárobku a dôchodku. Keď aj musel uznať, že vo východnej, najväčšej čiasťke Ruska sa dôchodok ešte vždy rovná nule, že zárobok deviatich desiatin osemdesiatmiliónového ruského národa sa stroví len na výživu a že kapitál ešte nejestvuje v inom, len v najprimitívnejšom hospodárskom náčiní, predsa sa len s tohto hľadiska díval na každého robotníka, aj keď v mnohom nesúhlasil s ekonomistami a mal vlastnú, novú teóriu o zárobkoch, ktorú Levinovi vysvetlil.

Levin počúval neochotne a zpočiatku aj odporoval. Chcelo sa mu prerušiť Metrova a vysloviť vlastnú myšlienku, ktorá, podľa jeho mienky, spravila by ďalšie vysvetľovanie zbytočným. Ale potom, keď sa presvedčil, že hľadia na vec natoľko rozdielne, že sa nikdy nepochopia, už ani neodporoval a len načúval. I keď ho teraz už ani trošku nezaujímal, čo vravel Metrov, jednako cítil určitú radosť, keď ho načúval. Lichotilo jeho sebecku, že taký učený človek mu odkrýval svoje myšlienky tak ochotne, bedlivo a tak sa spoliehal na Levinove znalosti veci, že zavše len nárazkou sa dotýkal celých spisov o tomto predmete. Levin to pripisoval vlastnej dôležitosti a nevedel, že Metrov sa už o tomto vyrozprával so všetkými priateľmi a neobyčajne rád sa shováral o tejto veci s každým novým človekom, ba vôbec rád každému ochotne vysvetlil vec, ktorá ho zaujímala a v ktorej si ešte ani on nebol celkom načistom.

„Ale oneskoríme sa,“ povedal Katavasov, keď pozrel na hodinky, len čo Metrov skončil vysvetlenie.

„Áno, dnes je zasadnutie Spolku priateľov prírodných vied na oslavu Svitničovho päťdesiatročného jubilea,“ odpovedal Katavasov na Levinovu otázku. „Sberali sme sa aj my s Petrom Ivanovičom. Sľúbil som prednášať o jeho zoologických prácach. Poďte s nami, je to veľmi zaujímavé.“

„Veru, naozaj je už čas,“ povedal Metrov. „Poďte s nami a odtiaľ, ak sa vám páči, pôjdeme ku mne. Veľmi rád by som počul o vašej práci.“

„Ale veď to nemusí byť. Aj tak je ešte nie hotová. Ale na zasadnutie pôjdem veľmi rád.“

„A čo, páni moji, počuli ste? Podal som osobitný návrh,“ vravel Katavasov, keď si v druhej izbe obliekal frak.

A začali sa shovárať o univerzitnej otázke.

Univerzitná otázka bola tejto zimy v Moskve veľmi vážnou udalosťou. Traja starí profesori v sbore neprijali návrh mladých. Mladí teda podali osobitný návrh. Podľa mienky jedných bol tento návrh hrozný, ale podľa mienky druhých bol veľmi prostý a oprávnený, a profesori sa rozdelili na dve skupiny.

Prví, ku ktorým patrili Katavasov, videli v protivej skupine podlé udavačstvo a klamstvo, druhí — detskosť a neúctu k autoritám. Čo aj Levin nepatrilo k univerzite, už niekoľko ráz za terajšieho pobytu v Moskve počul, aj sa shováral o tomto a mal o veci vlastnú, určitú mienku. Zúčastnil sa v rozhovore,

v ktorom pokračovali na ulici, kým všetci traja došli k budove starej univerzity.

Zasadnutie sa už začalo. Za stolom, pokrytým súlom, za ktorý si sadli aj Katavasov a Metrov, sedelo šesť pánov a jeden z nich čítal čosi, nízko sklonený nad poznámkami. Levin si sadol na voľnú stoličku, ktorých stálo ešte niekoľko okolo stola, a šeptom sa spýtal študenta, ktorý sedel pri ňom, čo to čítajú. Študent si nespokojne obzrel Levina a povedal:

„Životopis.“

I keď Levina nezaujímal životopis slávneho učenca, predseda nevoľky načúval a dozvedel sa všeličo zaujímavého a nového z jeho života.

Keď čitateľ skončil, predseda sa mu poďakoval a prečítal verše básnika Menta, ktoré Ment poslal na jubileum, a hneď sa niekoľkými slovami poďakoval aj básnikovi. Potom Katavasov prečítal mocným a krikľavým hlasom prednášku o vedeckých prácach jubilantových.

Keď Katavasov skončil, Levin pozrel na hodinky a vidiac, že sú už dve hodiny, pomyslel si, že pred koncertom už aj tak nestihne prečítať Metrovovi svoju prácu, a teraz sa mu už ani nechcelo ju prečítať. Pri prednáške rozmýšľal aj o nedávnom rozhovore. Teraz mu bolo jasné, že čo aj možno Metrovove myšlienky môžu mať určitý význam, práve tak majú význam aj jeho vlastné myšlienky — a že tieto myšlienky sa môžu ujasniť a mať určitý výsledok, len keď každý z nich bude pracovať samostatne, keď si pôjde vlastnou cestou, a že z rozpovedania týchto myšlienok ne-

bude osohu. Levin sa teda rozhodol, že neprijme učencovo pozvanie, aby po zasadnutí šiel k Metrovovi, Metrov predstavil Levina predsedovi, s ktorým sa shováral o politických novinkách. Pritom Metrov rozprával predsedovi práve to, čo predtým vravel Levinovi a Levin nadhodil tiež poznámky, ktoré povedal už dnes ráno, len pre zmenu vyslovil aj novú mienku, ktorá mu práve prišla na um. Potom sa zas začali shovárať o univerzitnej otázke. Pretože to Levin už všetko počul, poponáhľal sa povedať Metrovovi, že veľmi ľutuje, ale že nemôže použiť jeho pozvanie, porúčal sa im a šiel k Lvovovi.

IV.

Lvov, muž Kitinej sestry Natálie, strávil celý život v hlavných mestách a v cudzine, kde najprv študoval a potom bol diplomatom.

Vlani vystúpil z diplomatickej služby, nie že by bol mal nejaké nepríjemnosti (nikdy s nikým nemal nepríjemností), ale prešiel do dvornej správy do Moskvy, lebo si chcel čo najlepšie vychovať dvoch synčkov.

Čo aj mali celkom opačné zvyky a názory, čo aj Lvov bol starší ako Levin, švagrovia sa tejto zimy veľmi spriatelili a obľúbili sa vzájomne.

Lvov bol doma a Levin vošiel k nemu bez oznámenia.

Lvov, v domácom kabáte s opaskom, v zámišových

topánkach, sedel v kresle v cvikri s belasými sklami, čítal knihu, ktorá ležala na stojane, a v krásnej ruke držal bedlivo obďaleč knihy do polovice vyfajčenú cigaru.

Krásna, jemná, ešte mladá tvár, ktorej kučeravé, ligotavé, strieborné vlasy dodávaly ešte ušľachtilejší výraz, rozjasnila sa úsmevom, keď zazrel Levina.

„Výborne! Práve som chcel poslať k vám. Ako sa má Kitty? Sem si sadnite, pohodlnejšie . . .“ vstal a priťahol Levinovi hojdačku. „Čítali ste posledný obežník v Journal de St. Pétersbourg? Veľmi sa mi páči,“ povedal s trošku francúzskym prízvukom.

Levin povedal, čo počul od Katavasova, čo hovoria v Petrohrade, a keď sa poshovárali o politike, porozprával, že sa soznámil s Metrovom a že bol na zasadnutí. Lvova to veľmi zaujímalo.

„Vidíte, závidím vám, že máte prístup do tohto zaujímavého vedeckého sveta,“ povedal, a keď sa rozvravel, ako vždy, aj teraz prešiel do francúzštiny, ktorá mu bola pohodlnejšia. „Pravda, ja by som ani nestihol. Úrad a vychovávanie detí mi to nedovolia. A potom, nehanbím sa povedať, moje vzdelanie je nedostatočné.“

„To nemyslím,“ povedal Levin s úsmevom a ako vždy, aj teraz ho dojala Lvovova nízka mienka o sebe, ktorú určite nevyslovil, aby sa zdal alebo aby bol skromný, ale celkom úprimne.

„Ach, pravdaže! Teraz len cítim, ako nedostatočne som vzdelaný. Veru si musím pri výchove detí mnoho osviežiť v pamäti, a niečo sa musím proste učiť. Lebo

nestačí len, aby boli učitelia, treba aj dozor, veď aj vo vašom gazdovstve potrebujete aj robotníkov, aj dozorca. Vidíte, práve čítam,“ ukázal Buslajevovu gramatiku, ktorá ležala na stojane. „Miško sa to musí učiť a je to také ťažké... No, vysvetlite mi. Tu vraví...“

Levin mu chcel vysvetliť, že sa to nedá pochopiť, že sa to treba naučiť. Ale Lvov s ním nesúhlasil.

„Ale veď sa z toho vysmievate!“

„Naopak, nemôžete si ani pomyslieť, ako sa vždy učím, čo ma čaká, keď sa takto dívam na vás — hlavne vo výchove detí.“

„No, u mňa sa to veru nenaučíte,“ povedal Lvov.

„Viem len,“ povedal Levin, „že som nevidel lepšie vychovaných detí, ako sú vaše, a že by som si neželal lepšie deti, ako sú ony.“

Lvov sa zrejme chcel zdržať a neprejavíť radosť, ale len sa tak rozžiaril úsmevom.

„Len aby boli lepší ako ja. To je všetko, čo si želim. Ešte neviete, aká je to námaha,“ začal, „s chlapcami, ktorí boli takí zanedbaní životom v cudzine, ako moji synovia.“

„Všetko dohoníte. Sú to také spôsobné deti. Najdôležitejšia je — mravná výchova. Vidíte, tomu sa učím, keď sa dívam na vaše deti.“

„Vravíte — mravná výchova. Nemôžete si ani len pomyslieť, aké je to ťažké! Len čo ste premohli jednu zlú vlastnosť, už sa vyskytne iná a zas nastáva zápas. Keby človek nemal opory v náboženstve, — pamätáte sa, už sme sa o tom shovárali? — ani jeden otec

by nemohol vychovávať deti len vlastnými silami, bez tejto pomoci.“

Tento Levinovi vždy zaujímavý rozhovor prerušila krásavica Natália Alexandrovna, ktorá prišla do izby už oblečená na odchod.

„Ale, ani som nevedela, že ste tu,“ povedala a nelen neľutovala, no skôr sa tešila, že prerušila rozhovor, ktorý jej bol už dávno známy a ktorý ju nudil. „A čo je s Kity? Pôjdem dnes k vám na obed. Pozri, Arsenij,“ oslovila muža, „teraz si vezmeš sane...“

A muž so ženou sa začali radiť, ako strávia deň. Pretože muž musel ísť úradne kohosi vítať a žena zas na koncert a do verejného zasadnutia juhovýchodného komitétu, bolo sa treba o všeličom dohodnúť, všeličo premyslieť. Levin, ako blízky človek, musel sa zúčastniť na týchto plánoch. Rozhodli sa, že Levin pôjde s Natáliou na koncert a na verejné zasadnutie a odtiaľ že pošlú sane po Arsenija do úradu a on príde po ženu a zavezie ju ku Kity. Alebo, ak dovtedy nebude hotový, pošle sane nazad a Levin pôjde s ňou.

„Počuj, ako ma kazí,“ povedal Lvov žene, „presviedča ma, že naše deti sú veľmi dobré, hoci viem, koľko je v nich zlého.“

„Arsenij v tomto prepína, vždy to vravím,“ povedala žena. „Ak hľadáš dokonalosť, nikdy nebudeš spokojný. Pravdu vraví otecko: keď vraj nás vychovávali — prepínali len v tom, že nás držali v prízemí a rodičia bývali na poschodí. Teraz je to naopak: rodičov do komory, a deti na poschodie. Teraz už rodičia ani nemusia žiť, všetko len deťom.“

„A čo, ak je to príjemnejšie?“ povedal Lvov, usmial sa zvyčajným krásnym úsmevom a dotkol sa jej ruky. „Kto ťa nepozná, pomyslí si, že si macocha, a nie matka.“

„Nie, nie je dobre v ničom prepínať,“ pokojne povedala Natália a ukladala mu rozrezávací nožík na stôl, na presne určené miesto.

„No, len poďte, poďte, vy dokonalé deti,“ povedal Lvov dvom krásnym chlapcom, ktorí vošli do izby, pozdravili sa Levinovi a šli k otcovi, lebo sa ho zrejme chceli čosi opýtať.

Levin by sa bol rád s nimi poshováral, rád by bol počul, čo povedia otcovi, ale Natália sa s ním začala shovárať a hneď nato prišiel do izby Machotin, Lvovov kolega z úradu, v dvorskej uniforme, lebo mali ísť spolu kohosi vítať, a potom sa už bez prestania shovárali o Hercegovine, o kňážnej Korzínskej, o dume a o náhlej smrti pani Apraksinovej.

Levin aj zabudol, čo mal vykonať. Rozpamätal sa na to, len keď už vychádzali na chodbu.

„Ach, Kity mi kázala, aby som sa s vami poshováral o Oblonskom,“ povedal, keď Lvov zastal na schodišti a vyprevádzal ženu aj jeho.

„Áno, áno, maman chce, aby sme my, les beaux-frères, zaútočili na neho,“ povedal a začervenal sa. „Ale vlastne, prečo práve ja?“

„Teda sa oborím na neho ja,“ povedala s úsmevom Lvová, ktorá čakala koniec rozhovoru v bielej kožušinovej peleríne. „No, poďme.“

V.

Na predpoludňajšom koncerte hrali dve veľmi zaujímavé skladby.

Najprv hrali fantáziu Kráľ Lear v stepi, potom kvartet, venovaný pamiatke Bachovej. Obe skladby boli nové a v novom duchu a Levin si chcel utvoriť o nich vlastnú mienku. Odprevadil švagrinú ku kreslu, stal si ku stĺpu a rozhodol sa, že bude načúvať veľmi pozorne a svedomite. Usiloval sa, aby sa nerozptyľoval a nekazil si dojem pohľadom na mávajúce ruky dirigenta v bielej kravate, ktoré vždy tak nepríjemne rozptyľovali hudobnú pozornosť, na dámy v klobúkoch, ktoré si na koncert starostlivo zaviazali uši stužkami, a na všetky ostatné tváre, ktoré alebo nič nezaujímal, alebo ich zaujímal všetko iné, len nie hudba. Usiloval sa vyhnúť stretnutiam s hudobnými zoncami a vravkami, díval sa len nadol pred seba a načúval.

Ale čím dlhšie načúval fantáziu „Kráľ Lear“, tým menej cítil možnosť, zostaviť si akúsi jasnú mienku o skladbe. Ustavične sa čosi začínalo, ako by sa ešte len sbieralo hudobné vyjadrenie citu, ale hneď sa aj rozpadalo na úryvky nových začiatkov hudobných tém, a zavše len a len na výraz skladateľovej fantázie, na nesúvislé, ale neobyčajne složené zvuky. No aj tieto úryvky hudobných výrazov, zavše aj krásnych, boli nepríjemné, lebo boli celkom neočakávané a ničím nepripravené. Radosť a žiaľ, zúfalstvo, nežnosť a víťazstvo sa ozývaly celkom neoprávnene, ako city

blázna. A práve tak, ako u blázna, tieto city nečakane zanikaly.

Kým hrali, Levin stále mal všetky pocity hluchého, čo sa díva na tancujúcich. Keď sa skladba skončila, bol úplne zmätený a cítil veľkú ustatosť z naplnenia pozornosti, ktorú ničím neodmenili. So všetkých strán sa ozval búrlivý potlesk. Všetci vstali, chodili, shovárali sa. Aj Levin začal chodiť, lebo si chcel ujasniť pochybnosti dojmami iných poslucháčov, vyhľadával znalcov a bol rád, keď poznal istého slávneho hudobníka, ktorý sa shováral so známym Piescovom.

„Zázračné!“ vravel mohutný bas Piescova. „Zdrávuňte, Konštantín Dmitrič. Nezvyčajne obrazivé, skoro skulptúrne, aby som tak povedal, a farbisto bohaté je miesto, kde cítite priblíženie sa Kordélie, kde žena, das ewig Weibliche, začína zápasíť s osudom. Pravda je?“

„A veď, načo je tu Kordélia?“ spýtal sa Levin bojazlivo, lebo celkom zabudol, že fantázia predstavovala kráľa Leara v stepi.

„Veď sa tu zjavuje Kordélia . . . hľa!“ povedal Piescov, zaklopal prstami na atlasový program, ktorý držal v ruke a podával ho Levinovi.

Len čo sa Levin rozpamätal na názov fantázie, hneď sa poponáhľal prečítať si Shakespearove verše v ruskom preklade, vytlačené na zadnej stránke programu.

„Bez toho nemožno posudzovať,“ povedal Piescov, obrátený k Levinovi, lebo mu spoločník odišiel a nemal sa s kým iným shovárať.

V prestávke sa medzi Levinom a Piescovom nad-

priadla škriepka o hodnote a nedostatkoch Wagnerovského hudobného smeru. Levin dokazoval, že sa Wagner a všetci jeho nasledovníci mýlili, keď hudbou chceli prechádzať do oblasti iného umenia, že sa práve tak mýli poézia, keď opisuje črty tváre, čo má vyjadriť len maľba, a ako príklad takéhoto omylu uviedol sochára, ktorý si smyslel vysekať z mramora tône poetických obrazov, vznikajúcich okolo básnikovej postavy na podstavci. „Tône sa sochárovi vydarili tak málo tónové, že sa podopierajú o schodište,“ povedal Levin. Táto veta sa mu popáčila, ale nepamätal sa, či ju už predtým práve v takomto znení nepovedal niekomu, a či nie práve Piescovovi, a keď ju povedal, prišiel do pomykova.

Piescov zas dokazoval, že umenie je iba jedno a že môže dosiahnuť najvyššie ciele len v spojení všetkých svojich druhov.

Druhú skladbu koncertu Levin už nemohol počúvať. Piescov, ktorý si stal k nemu, shováral sa s ním skoro ustavične, odsudzoval skladbu pre zbytočnú, neúprimnú a nútenú prostotu a porovnával ju s prostotou praerafaelistov v maliarstve. Na odchode z koncertu Levin stretol ešte mnoho známych, s ktorými sa poshováral o politike, aj o hudbe, aj o spoločných známych. Medzi inými zbadal aj grófa Boľu a uvedomil si, že celkom zabudol ísť k nemu na návštevu.

„No, chodte teda hneď,“ povedala mu Lvová, ktorej to povedal, „možno vás neprijmú, a potom prídte po mňa na zasadnutie. Ešte ma tam zastihnete.“

VI.

„Možno neprijímajú,“ povedal Levin, keď vošiel do chodby domu grófa Boľa.

„Prijímajú, nech sa len páči,“ povedal vrátnik a rozhodne ho soblíekal s kožucha.

— Na zlosť, — pomyslel si Levin, so vzdychom si sťahoval rukavičku a naprával klobúk. — No, načo sem len idem? Čože sa mám s nimi shovárať?

Keď Levin prechádzal prvým salónom, stretol sa vo dverách s grófkou Boľovou, ktorá s ustarostenou a prísnou tvárou čosi rozkazovala sluhovi. Keď zazrela Levina, usmiala sa a poprosila ho, aby šiel do susedného malého salónika, odkiaľ bolo počuť hlasy. V salóniku sedely v kreslách dve grófkine dcéry a moskovský plukovník, Levinov známy. Levin šiel k nim, pozdravil sa so všetkými a sadol si vedľa pohovky s klobúkom na kolenách.

„Ako sa má vaša žena? Boli ste na koncerte? My sme nemohli ísť. Mama musela ísť na panychídu.“

„Áno, počul som ... Aká náhla smrť,“ povedal Levin.

Prišla grófká, sadla si na pohovku a tiež sa ho spýtala na ženu a na koncert.

Levin jej odpovedal a opakoval vetu o náhlej smrti pani Apraksinovej.

„Veď vlastne stále chorľavela.“

„Boli ste včera v opere?“

„Áno, bol som.“

„Lucca bola veľmi dobrá.“

„Áno, veľmi dobrá,“ povedal Levin a začal opakovať, čo už sto ráz počuli o neobyčajnom nadaní spevákkinom, veď mu bolo celkom ľahostajné, čo si pomyslia o ňom. Grófka Boľová sa pretvarovala, že ho načúva. Potom, keď sa už dosť narozprával a zatíchol, začal hovoriť plukovník, ktorý doteraz mlčal. Plukovník sa rozhovoril o opere a o osvetlení. Napokon spomenul chystaný folle journée u Tiurina, zasmial sa, zahrmotil, vstal a odišiel. Aj Levin vstal, ale z grófkinej tváre vyčítal, že je ešte nie čas odísť. Musel ešte vyčkať aspoň dve minúty. Sadol si teda.

Ale pretože ustavične myslel na to, aké je to hlúpe, nemohol nájsť tému na rozhovor a proste mlčal.

„Nejdete na verejnú schôdzku? Vracia, že je to veľmi zaujímavé,“ začala grófka.

„Nie, sľúbil som švagrinej, že prídem po ňu,“ povedal Levin.

Nastalo mlčanie. Matka s dcérou ešte raz pozrely na seba.

— No, zdá sa, že je teraz už čas, — pomyslel si Levin a vstal. Dámy mu stisly ruku a poprosily, aby žene oddal mille choses.

Keď mu vrátnik podával kožuch, opýtal sa ho: „Kde ráčite bývať?“ a hneď si to zapísal do veľkej, pekne viazanej knihy.

— Pravdaže je to jedno, ale predsa len ma to mrzí a je to strašne hlúpo, — pomyslel si Levin a potešujúc sa, že to robia všetci, pobral sa na verejnú schôdzku komitétu, kde mal nájsť švagrínú a s ňou ísť domov.

Na verejnej schôdzke komitétu bolo mnoho ľudí a skoro celá spoločnosť. Levin ešte zastihol prehľadnú prednášku, ktorá, ako všetci vraveli, bola veľmi zaujímavá. Po prednáške sa spoločnosť sišla a Levin stretol Sviažskeho, ktorý ho pozval, aby dnes večer určite prišiel na schôdzku spoločnosti pre sedliacke gazdovstvo, kde budú čítať znamenitý referát. Stretol aj Štefana Arkadeviča, ktorý práve prišiel z pretekov, a ešte mnoho iných známych a Levin sa ešte chvíľku poshováral, počúval rozličné mienky o shromaždení, o novom divadelnom kuse a o procese. No určite len preto, že začal cítiť myšlienkovú ustatosť, pomýlil sa, keď hovoril o procese a potom sa niekoľko ráz mrzuto rozpomínal na túto mýlku. Keď sa shovárali o nastávajúcom treste, ktorý dostane cudzinec, súdený v Rusku, a o tom, že by bolo nesprávne potrestať ho vypovedaním z Ruska, Levin zopakoval, čo počul včera v rozhovore s istým známym.

„Myslím, že poslať ho do cudziny bolo by práve tak, ako potrestať šfuku hodením do vody,“ povedal Levin. Len neskoršie sa rozpamätal, že myšlienka, ktorú vydával za vlastnú, ale ktorú počul od známeho, bola myšlienka z Krylovovej bájky a známy ju tiež vyčítal z besednice z istého časopisu.

Levin šiel so švagrinou domov, našiel Kity veselú a zdravú a odišiel do klubu.

VII.

Levin prišiel do klubu práve načas. Naraz s ním prichodili hostia a členovia. Levin nebol v klube veľmi dávno, vari len vtedy, keď ešte hneď po skončení univerzity býval v Moskve a chodil do spoločnosti. Pamätal sa na klub, na vonkajšie podrobnosti zariadenia, ale celkom zabudol na dojem, akým vtedy klub pôsobil na neho. No len čo sa doviezol na široký, polokruhovitý dvor, sišiel so saní a vošiel do krytého vchodu, len čo mu v ústrety tíško otváral dvere vrátnik so stužkou cez prsia a poklonil sa mu, len čo uvidel vo vrátnici galoše a kožuchy členov, ktorí sa nazdávali, že je výhodnejšie zobúvať si galoše dolu ako hore, len čo tajomný zvonček oznamoval jeho príchod, len čo cestou po strmom, pokrovcami vystlanom schodišti videl sochu vo výklenku a v horných dverách tretieho, ostareného, známeho vrátnika v klubových šatách, ktorý pomaly, ale ochotne otváral dvere a obzeral si hostí, — Levina sa zmocnil dojem, aký mával kedysi v klube — dojem oddychu, spokojnosti a slušnosti.

„Ráčte mi dať klobúk,“ povedal vrátnik Levinovi, ktorý zabudol na pravidlo klubu, nechávať klobúky vo vrátnici. „Dávno ste tu neboli. Knieža vás ešte včera prihlásili. Knieža Štefan Arkadevič ešte neprišli.“

Vrátnik poznal nielen Levina, ale všetky jeho styky a rodinu a hneď mu pripomenul blízkych ľudí.

Levin prešiel prvou priechodnou dvoranou so španielskymi stenami a potom napravo predelenou izbou,

kde sedáva ovocinár, predbehol pomalého starčeka a vošiel do jedálne, plnej šumu mnohých ľudí.

Prešiel pozdĺž stolov, skoro už obsadených, a obzeral si hostí. Raz tu, raz tam padli mu do oka najrozmanitejší — starí a mladí, známi a skoro neznámi ľudia. Nevidel tu zlostnej alebo ustarostenej tváre. Zdalo sa, že všetci nechali vo vrátnici s klobúkmi všetky svoje trampoty a starosti a chystali sa pomaly vychutnávať hmotné slasti života. Bol tu aj Sviažsky, aj Ščerbacký, aj Neviedovský, aj starý knieža, aj Sergej Ivanovič.

„Ale! Čože si sa oneskoril?“ s úsmevom povedal knieža a podával mu ruku ponad plece. „Ako sa má Kity?“ dodal a poprával si servítku, ktorú si zapchal za gombičku na veste.

„Ďakujem, dobre. Obeduje doma so sestrami.“

„Ach, „Aliny-Nadiny“! No, pri nás nemáš miesta. Ale choď ta k tomu stolu a chytro si obsaď miesto,“ povedal knieža, obrátil sa a opatrne si vzal tanier s rybäcou polievkou.

„Levin, sem poď!“ zakričal na Levina trochu ďalej dobrácky hlas. Bol to Turovcyn. Sedel s mladým dôstojníkom a pri nich boli ešte dve stoličky, opreté operadlami o stôl. Levin šiel k nim s radosťou. Vždy mal rád dobráka Turovcyna — s ním sa spájala rozpomienka na večer, keď si s Kity všetko vysvetlili — ale teraz, po všetkých tých napätých a umných rozhovoroch, bol mu neobyčajne milý dobrácky výraz Turovcynovej tváre.

„To je vám a Oblonskému. Aj on hneď príde.“

Veľmi vzpriamený dôstojník, s veselými, vždy rozsmiatymi očami, bol Petrohradčan Gagin. Turovcyn ich predstavil.

„Oblonský večne chodí neskoro.“

„Ale veď je už tu.“

„Ty si tiež len teraz prišiel?“ spýtal sa Oblonský a chytró podišiel k nim. „Na zdravie! Pil si už vodku? No, poďme!“

Levin vstal a šiel s ním k veľkému stolu s rozloženými vodkami a najrozmanitejšími zákuskami. Zdalo sa, že vari z dvadsiatich druhov zákusiek si každý môže vybrať, na čo má chuť. Ale Štefan Arkadevič si objednal akýsi zvláštny zákusok a lokaj, z mnohých lokajov, čo tu stáli v livrejach, hneď mu doniesol, čo si žiadal. Vypili po skleničke a vrátili sa ku stolu.

Hneď, ešte pri polievke, doniesli Gaginovi šampanské, ktoré kázal naliať do štyroch skleníc. Levin nepohrdol ponúknutým vínom a objednal druhú sklenicu. Vyhladol, nuž jedol a pil s veľkou chuťou a ešte s väčšou chuťou zúčastnil sa vo veselom a prostom rozhovore so spoločníkmi. Gagin stlmil hlas a povedal im novú petrohradskú anekdotu a anekdota, hoci neslušná a hlúpa, bola taká smiešna, že sa Levin rozosmial tak nahlas, až sa susedia obzerali na neho.

„Je to podobné ako: „Ani cítiť to nemôžem!“ Poznáš to?“ spýtal sa Štefan Arkadevič. Ach, aké znamenité! Dones ešte sklenicu,“ povedal lokajovi a začal rozprávať.

„Peter Iljič Vinovský prosia,“ prerušil Štefana Arkadeviča starček-časník, ktorý niesol dve tenké skle-

ničky perlivého šampanského a podával ich Štefanovi Arkadevičovi a Levinovi. Štefan Arkadevič vzal skleničku, pozrel na druhý koniec stola na plešivého, ryšavého fuzáňa a s úsmevom mu kývol hlavou.

„Kto je to?“ spýtal sa Levin.

„Nepamätáš sa, raz si sa s ním stretol u mňa? Dobráčisko.“

Levin tiež kývol hlavou ako Štefan Arkadevič a vzal skleničku.

Aj anekdota Štefana Arkadeviča bola veľmi zábavná. Potom zas Levin povedal anekdotu, ktorá sa tiež páčila. Nato prišla reč na kone, na dnešné preteky a spomínali, ako Vronského kôň Atlas slávne vyhral prvú cenu. Levin ani nezbadal, ako prešiel obed.

„Aha, už sú aj tu!“ povedal Štefan Arkadevič už na konci obeda, nahol sa ponad operadlo stoličky a podával ruku Vronskému, ktorý šiel k nemu s vysokým gardovým plukovníkom. Aj Vronskému žiarila v tvári spoločná veselosť a láskavosť, obvyklá v klube. Veselo sa oprel laktami Štefanovi Arkadevičovi o plece, čosi mu šepkal a s rovnako veselým úsmevom podal ruku Levinovi.

„Veľmi ma teší, že sa stretáme,“ povedal, „hľadal som vás vtedy na voľbách, ale povedali mi, že ste už odišli,“ dodal.

„Áno, ešte v ten deň som odišiel. Práve sme sa shovárali o vašom koňovi. Gratulujem,“ povedal Levin. „Bola to veľmi rýchla jazda.“

„Ale veď aj vy máte kone.“

„Nie, len otec kedysi mával. Ale pamätám sa na preteky, viem, ako je to.“

„Kde si obedoval?“ spýtal sa Štefan Arkadevič.

„Sedíme za druhým stolom, za stĺpmi.“

„Gratulovali mu,“ povedal vysoký plukovník. „Dostal druhú cársku cenu. Keby som mal také šťastie v kartách, ako on má s koňmi!“

„Nuž, čo budeme márne! drahý čas. Idem do „podsvetia“,“ povedal plukovník a odišiel od stola.

„To je Jašvin,“ odpovedal Vronský Turovcynovi a sadol si k nim na uprázdnené miesto. Vypil ponúknutú skleničku a objednal ešte sklenicu šampanského. Či už pod dojmom klubového prostredia alebo vypitého vína, Levin sa rozhovoril s Vronským o najlepšom druhu statku a bol veľmi rád, že necítil k nemu ani trošku nepriateľstva. Ba spomenul mu medziiným, že počul od ženy, že sa s ním stretla u kňažnej Márie Borisovny.

„Ach, kňažná Mária Borisovna je skvostná žena!“ povedal Štefan Arkadevič a rozprával o nej anekdotu, ktorá všetkých rozosmiala. Najmä Vronský sa tak srdečne rozchichotal, že Levin pocítil, že sa s ním celkom pomeril.

„Ste už hotoví?“ povedal Štefan Arkadevič, vstal a usmial sa. „Poďme teda!“

VIII.

Keď Levin vstal od stola, cítil, že sa mu pri chôdzi kývajú ruky nezvyčajne ľahko a pravidelne. Šiel s Gaginom vysokými izbami do biliardovej izby. Keď prešiel veľkou dvoranou, stretol sa s testom.

„No čo? Ako sa ti páči náš chrám nečinnosti?“ spýtal sa ho knieža a chytil ho popod pazuchu. „Poďme, prejdeme sa.“

„Veď som si práve chcel trochu pochodiť, poobzerať si. Je to zaujímavé.“

„Áno, teba to zaujíma, ale ja už mám celkom inakšie záujmy ako ty. Hľa, dívaš sa na týchto starčekov,“ povedal a ukazoval na shrbeného člena klubu s ovisnutou perou, ktorý sotva motal nohami v mäkkých topánkach a šiel im v ústrety, „a myslíš si, že sa už narodili takýmito hrbočkami.“

„Ako to, hrbočkami?“

„Nuž vari nepoznáš tento názov? To je náš klubový výraz. Vieš, keď vajcia gúľajú, tak keď ich pridlho gúľajú, spraví sa z nich hrbočka. Tak aj títo z nás: chodíš, chodíš do klubu a stane sa z teba hrbočka. Nuž, ty sa smeješ, ale takí ako ja už len čakajú, kedy sa z nich stanú hrbočky. Poznáš kniežaťa Čečenského?“ spýtal sa knieža a Levin mu videl na tvári, že sa chystá rozprávať čosi smiešneho.

„Nie, nepoznám.“

„Ale akože by nie! Veď knieža Čečenský je známa osobnosť. Ale to je jedno. Vždy sa hrá biliard. Ešte pred tromi rokmi nebol hrbočkou a vystatoval sa. Ba

aj iných volal hrbočkami. Len ti raz prišiel a náš vrátnik . . . poznáš Vasilija? No, ten tučný. Je veľký vtipkár. No a knieža Čečenský sa ho opytuje: Nuž, čo, Vasilij, kto už prišiel. A prišli aj „hrbočky“? A vrátnik mu vraví: „Vy ste tretí.“ Veru, braček, tak bolo.“

V rozhovore a vítaní so známymi prešiel Levin s kniežaťom všetky izby: veľkú, kde už stály stoly a kde sa známi partneri hrali v karty o neveľké peniaze, izbu s pohovkami, kde sa hrali v šachy a kde sedel Sergiej Ivanovič a s kýmsi sa shováral, biliardovú izbu, kde sa v kúte na pohovke usadila veselá spoločnosť pri šampanskom, ku ktorej sa pripojil aj Gagin. Potom si zašli aj do „podsvetia“, kde pri jednom stole, za ktorým už sedel Jašvin, natislo sa mnoho kibicov. Stlmili kroky, keď vošli do tmavej čítárne, kde pod lampami s tienidlami sedel len mladý šuhaj zlostnej tváre, — prezeral si časopis za časopisom — a plešivý generál, zahrúžený do čítania. Vošli aj do izby, ktorú knieža nazval „učená“. V tejto izbe sa traja páni horlivo shovárali o posledných politických udalostiach.

„Knieža, ráčte, už sme prichystali,“ prišiel za kniežaťom ktorýsi z partnerov-kartárov a knieža odišiel. Levin si posedel, načúval chvíľku, ale rozpomenul sa na všetky rozhovory dnešného predpoludnia a zrazu sa začal strašne nudiť. Chytro vstal a šiel hľadať Oblonského a Turovcyna, s ktorými mu bolo veselo.

Turovcyn sedel s krčiazkom nápoja na vysokej pohovke v biliardovej izbe a Štefan Arkadevič sa o čomsi shováral s Vronským v odľahlom kúte izby.

„Ani sa tak nenudí, ale tá neurčitosť, nerozhodnosť jej postavenia,“ začul Levin a chcel chytro odísť. Ale Štefan Arkadevič ho zavolať.

„Levin!“ povedal Štefan Arkadevič a Levin zbadal, že mal v očiach nie slzy, ale akúsi vlahu, akú mával vždy, keď si alebo trochu viac vypil, alebo keď sa rozčítal. Teraz bolo aj jedno aj druhé. „Levin, neodchádzaj,“ povedal a tuho mu stisol ruku v lakti, zrejme ho nechcel prepustiť za nič na svete.

„Toto je môj úprimný, ak nie najlepší priateľ,“ povedal Vronskému. „A ty si mi ešte bližší a drahší. A chcem a viem, že sa určite spriatelíte, že sa určite sblížite, lebo ste obaja dobrí ľudia.“

„Už nám ostáva len sa pobožkať,“ povedal Vronský dobrácky a žartovne a podával Levinovi ruku.

Levin chytro chytil podávanú ruku a tuho ju stisol.

„Som veľmi, veľmi rád,“ povedal Levin, keď mu stískal ruku.

„Čašník, sklenicu šampanského,“ povedal Štefan Arkadevič.

„Aj ja som veľmi rád,“ povedal Vronský.

Ale čo ako si Štefan Arkadevič želal, čo ako si aj oni želali, nemali sa veru o čom shovárať a obaja to cítili.

„Vieš, že Levin ešte nepozná Annu?“ povedal Štefan Arkadevič Vronskému. „Chcem ho celkom určite zaviesť k nej. Poďme, Levin.“

„Naozaj?“ povedal Vronský. „Bude veľmi rada. Aj ja by som hneď šiel domov,“ dodal, „ale Jašvin ma mrzí a chcem ostať, kým neprestane hrať.“

„A čo, zle je s ním?“

„Ustavične prehráva, len ja ho môžem zdržať.“

„Teda čo, zahráme si pyramídku? Levin, budeš hrať? No, výborne,“ povedal Štefan Arkadevič. „Postav pyramídku,“ kázal markérovi.

„Už dávno stojí,“ odpovedal markér, ktorý už postavil gule do trojuholníka a krátil si čas kotúľaním červenej gule.

„No, začnime!“

Po partii si Vronský s Levinom prisadli ku Gaginovi a Levin, na radu Štefana Arkadeviča, začal hrať na túzy. Vronský chvíľku sedel za stolom, obkolesený známymi, čo neprestajne chodili k nemu, o chvíľku zas šiel do „podsvetia“, zistiť, čo je s Jašvinom. Levin cítil príjemný oddych po raňajšom duševnom napätí. Radoval sa, že zmizlo nepriateľstvo medzi ním a Vronským a neopúšťal ho dojem pokoja, slušnosti a spokojnosti.

Keď dokončili partiu, chytil Štefan Arkadevič Levina popod pazuchu.

„No teda, pôjdeme k Anne? Hneď? Čo? Je doma. Dávno som jej sľúbil, že ňu dovediem. Kde si sa chystal večer?“

„Vlastne ani nikde. Sľúbil som Sviažskému, že prídem na schôdzku Spolku sedliackeho gazdovstva. Prosím ňu, poďme,“ povedal Levin.

„Výborne, poďme! Pozri, či prišli moje sane!“ povedal Štefan Arkadevič sluhovi.

Levin šiel k stolu, zaplatil štyridsať rubľov, ktoré prehral, zaplatil aj útratu v klube starkému čašníkovi,

čo stál pri vchode a akosi tajomne vedel, koľko dnov
Levin strovil, a čudne rozhadzujúc rukami kráčal
cez všetky dvorany k východu.

IX.

„Sane Oblonského!“ zakričal vrátnik srditým basom. Sane zatiahly pred vchod a obaja vysadli. Len v prvej chvíli, kým sane vychádzaly z klubových vrát, cítil Levin ešte pokoj, spokojnosť a slušné ovzdušie klubu. No len čo vyšli na ulicu a Levin pocítil knísanie saní na hrboľatej ceste a začul zlostný krik pohoniča, ktorý sa viezol proti nim, len čo uvidel v matnom osvetlení červenú tabuľu krčmy a krámika, dojem zmizol a Levin začal uvažovať, čo má robiť a spytoval sa v duchu, či dobre robí, že ide k Anne. Čo povie Kity? Ale Štefan Arkadevič mu nedal rozmýšľať a ako by bol uhádol jeho pochybnosti, začal ich rozptyľovať.

„Aký som rád,“ povedal, „že sa s ňou soznámiš. Vieš, Dolly si to dávno želala. Aj Lvov ju už bol navštíviť a zavše chodieval k nej. Čo mi je aj sestra,“ pokračoval Štefan Arkadevič, „môžem smelo povedať, že je znamenitá žena. Veď uvidíš. Má veľmi ťažké postavenie, najmä teraz.“

„Prečo najmä teraz?“

„Práve vyjednávame s jej mužom o rozsobáš. A on aj súhlasí. Ale sú tu určité ťažkosti pre syna, a vyjednávacky, ktoré sa už dávno mali skončiť, preťa-

hujú sa už tri mesiace. Len čo dosiahne rozsobáš, vydá sa za Vronského. Aká je hlúpa tá stará obyčaj obchádzať okolo analoja, vyspevovať „Plesaj, Izaiáš“, keď tomu už nikto neverí a len to prekáža ľudskému šťastiu,“ poznamenal Štefan Arkadevič. „No a potom už aj oni budú mať pevné postavenie v spoločnosti, ako ja alebo ty.“

„A aké sú to ťažkosti?“ opýtal sa Levin.

„Ach, to je dlhá a smutná história! U nás je všetko také pomotané. Nuž to je tak — Anna žije už tri mesiace v Moskve, kde aj ju, aj jeho všetci poznajú a čaká na rozsobáš. Nikde nechodí, nestýka sa s nikým, okrem Dolly, lebo vieš, chápeš, nechce, aby ju ženy navštevovaly z milosti. Tá sprostáňa kňazná Varvara — ešte aj tá odišla od nej — lebo sa jej zdalo neslušné bývať u nich. Teda vidíš, iná žena v takomto postavení nemohla by nájsť v sebe toľko sily. A uvidíš, ako si Anna zariadila život, aká je pokojná, dôstojná. Naľavo, do uličky naproti kostolu!“ zakričal Štefan Arkadevič a vyhol sa z obloka saní. „Fuj, ako je horúce!“ povedal a hoci bolo dvanásť stupňov mrazu, ešte väčšmi si rozopäl aj tak rozhalený kožuch.

„Ale veď má dcérku, iste sa s ňou zaoberá?“ povedal Levin.

„Zdá sa, že si predstavuješ každú ženu len ako samičku, une couveuse,“ povedal Štefan Arkadevič. „Myslíš, že sa každá zaoberá len deťmi. Nie, vychováva ju veľmi dobre, aspoň sa mi tak zdá, ale nenarobí s ňou mnoho kriku. Anna sa teraz zamestnáva zväčša písaním. Vidím, že sa ironicky usmievaš, ale

veru nemáš sa prečo. Píše detskú knihu a nikomu o nej nehovorí, len mne to prezradila. Dal som rukopis Vorkujevovi ... vieš, to je vydavateľ ... ba vari aj spisovateľ. Vyzná sa v tom a povedal mi, že to bude knižka, ktorá si zaslúži povšimnutia. No, ty si myslíš, pravdaže — žena spisovateľka! Ale mýliš sa. Anna je predovšetkým žena, ktorá má srdce. Veď hneď uvidíš. Teraz má na starosti dievčatko, Angličianku, a stará sa aj o celú jeho rodinu.“

„To je zas vari akási dobročinnosť?“

„Vidíš, ty vo všetkom hneď chceš vidieť dačo zlého. To je nie dobročinnosť, to je dobrota srdca. Mali, totiž Vronský mal trénera Angličana, majstra vo svojom odbore, ale korheľa. Celkom sa spil, delirium tremens, a rodina ostala opustená. Anna sa to dozvedela, pomohla im, starala sa o nich a teraz pomáha celej rodine, ale nie len tak zvysoka, peniazmi. Anna učí chlapcov po rusky, pripravuje ich do gymnázia a dievčatko si vzala k sebe. Veď ju uvidíš.“

Sane vtiahly do dvora a Štefan Arkadevič prudko zazvonil pri vchode, pred ktorým zastali.

Štefan Arkadevič sa ani nespýtal sluhu, ktorý im otvoril, či je Anna doma, a vošiel na chodbu. Levin šiel za ním a stále väčšmi a väčšmi pochyboval, či robí dobre a či zle.

Levin sa nazrel do zrkadla a zbadal, že je červený. Ale bol presvedčený, že je nie opitý a šiel po schodišti, vystlanom pokrovcami, za Štefanom Arkadevičom na poschodie. Hore sa Štefan Arkadevič opýtal sluhu, ktorý sa mu pozdravil ako členovi rodiny, kto

je u Anny Arkadevny a sluha mu odpovedal, že pán Vorkujev.

„Kde sú?“

„V pracovni.“

Štefan Arkadevič s Levinom prešli neveľkou jedálňou s tmavými, drevom vyloženými stenami, a po mäkkom pokrovci vošli do polotmavej pracovne, osvetlenej len jednou lampou s veľkým, tmavým tienidlom. Druhá lampa ako reflektor horela na stene a osvetľovala veľký portrét ženy v životnej veľkosti, ktorý nevoľky upútal Levinovu pozornosť. Bol to Anin portrét, ktorý v Taliansku maľoval Michajlov. Kým Štefan Arkadevič zašiel do výklenku a hovoriaci mužský hlas zatíchol, Levin hľadel na portrét, ktorý vo veľmi dobrom osvetlení vystupoval z rámu, a nemohol sa odtrhnúť od neho. Ba až zabudol, kde bol a nenačúval, čo vedľa neho hovorili, nespúšťal očí s utešenej podobizne. Toto nebol obraz, ale živá, pôvabná žena s čiernymi, kučeravými vlasmi, obnaženými plecami a rukami a zádumčivým poloúsmevom na perách, pokrytých nežným páperom, ktorá sa dívala na neho víťazne a nežne a ktorej pohľad ho miatol. Len preto nebola živá, lebo bola krajšia, ako môže byť živý tvor.

„Veľmi sa teším,“ začul zrazu pri sebe hlas, ktorý ho zrejme oslovoval. Bol to hlas ženy, ktorú obdivoval na portréte. Anna ho z výklenku vyšla privítať a Levin videl v temrave pracovne ženu z portrétu, v tmavých šatách všelijakých odtienkov belasej farby, nie v takej póze, ani nie s takým výrazom, ako maľa na obraze, ale ženu takej krásy, akú zachytil umelec na

obrazu. V skutočnosti nebola taká žiarivá, ale zato v živej Anne bolo aj čosi nového, vábivého, čoho nebolo na obraze.

X.

Anna mu šla v ústrety a neskrývala radosť z jeho návštevy. Aj v tom, ako pokojne mu podala drobnú a energickú ruku, ako mu predstavila Vorkujeva a ako mu ukázala ryšavé, chutnučné dievčatko, čo tu sedelo pri práci, a nazvala ho svojou chovanicom, videl Levin známe a príjemné spôsoby ženy z najvyššej spoločnosti, ženy vždy pokojnej a prirodzenej.

„Veľmi, veľmi ma teší,“ opakovala a tieto prosté slová z jej úst mali pre Levina neobyčajný význam. „Poznám vás už dávno a mám vás rada, lebo ste Števvov priateľ a aj pre vašu ženu . . . poznala som ju len krátko, ale nechala vo mne dojem pôvabného kvietka, áno, kvietka. A už tak skoro bude matkou!“

Vravela to nenútené, pomaly, zriedka pozrela s Levina na brata a Levin cítil, že aj on spravil na ňu dobrý dojem a hneď mu bolo ľahko, proste a príjemne, ako by ju poznal už od detstva.

„Usadili sme sa s Ivanom Petrovičom v Alexejovej pracovni práve preto, aby si mohol zafajčiť,“ povedala, odpovedajúc Štefanovi Arkadevičovi na otázku, či si smie zafajčiť, potom pozrela na Levina miesto otázky, či aj on fajčí, pritiahla si cigaretník z korytnačiny a vytiahla cigaretu.

„Ako sa cítiš teraz?“ spýtal sa jej brat.

„Ujde to. Len som nervózna ako vždy.“

„Však je neobyčajne krásna?“ povedal Štefan Arkadevič, keď zbadal, že sa Levin díva na podobizeň.

„Nevidel som krajšieho portrétu.“

„A aj podoba je vystihnutá neobyčajne dobre, však?“ povedal Vorkujev.

Levin pozrel s portrétu na originál. Keď Anna pocítila na sebe jeho pohľad, tvár jej ožiaril zvláštny jas. Levin sa začervenal a aby skryl zmätok, chcel sa spýtať Anny, či už dávno nevidela Darju Alexandrovnu, ale v tej chvíli povedala Anna:

„Práve sme sa shovárali s Ivanom Petrovičom o posledných obrazoch Vaščenkova. Videli ste ich?“

„Áno, videl,“ odpovedal Levin.

„Ale odpusťte, prerušila som vás, chceli ste čosi povedať...“

Levin sa spýtal, kedy tu bola Dolly.

„Včera ma bola navštíviť, veľmi sa hnevá, že Gríško mal nepríjemnosť v gymnáziu. Vari učiteľ latinčiny bol k nemu nespravodlivý.“

„Áno, videl som obrazy. Veľmi sa mi páčili,“ vrátil sa Levin k rozhovoru, ktorý začala Anna.

Levin sa teraz už neshováral tak strojene, ako sa shováral celé predpoludnie. Každé slovo v rozhovore s Annou malo zvláštny význam. Príjemne sa s ňou hovorilo, ale ešte príjemnejšie bolo ju počúvať.

Anna sa shovárala nielen prirodzene a umne, ale aj umne a nenútene, nezdôrazňovala vlastné myšlienky, ale naznačovala, ako veľmi si cení myšlienky toho, s kým sa shovára.

Reč zašla na nové smery v umení, na nové ilustrácie Biblie od francúzskeho maliara. Vorkujev obviňoval maliara z realizmu, ktorý sa stal až hrubým, a Levin povedal, že Francúzi dospeli v umení k neprirodzenosti tak, ako nikto a že preto oceňujú návrat k realizmu. Vidia poéziu už v tom, že neklamú.

Ešte nikdy nemal Levin taký pôžitok z umnej vety, ktorú vyslovil, ako teraz. Anne sa rozžiarila zrazu celá tvár, keď pochopila jeho myšlienku. Zasmiala sa.

„Smejem sa,“ povedala, „ako sa smejeme, keď vidíme privernú podobizeň. Čo ste povedali, úplne charakterizuje dnešné francúzske umenie, aj maliarstvo, ba aj literatúru: Zolu, Daudeta. Ale možno vždy tak býva: najprv si vytvárajú conceptions z vymyslených, neprirodzených postáv, ale potom — všetky combinations vyčerpali, vymyslené postavy sa zunovaly a umelci začínajú vymýšľať postavy prirodzenejšie, pravdivejšie.“

„Veru to je úplná pravda!“ povedal Vorkujev.

„Teda ste boli v klube?“ oslovila Anna brata.

— Áno, áno, to je žena! — pomyslel si Levin, zamyslel sa a hľadel jej do krásnej, výraznej tváre, ktorá sa teraz zrazu celkom premenila. Levin nepočul, čo vraví nachýlená k bratovi, ale prekvapila ho zmena jej výrazu. Tvár, predtým taká utešená a pokojná, vyjadrovala zrazu čudnú zvedavosť, hnev a hrdosť. Ale trvalo to len chvíľočku. Anna prižmúrila oči, ako by sa na niečo rozpomínala.

„Nuž áno, pravda, nikoho to nezaujíma,“ povedala

a obrátila sa k Angličianke: „Please, order the tea in the drawing-room.“

Dievčatko vstalo a odišlo.

„Nuž čo, spravila skúšku?“ spýtal sa Štefan Arkadevič.

„Výborne. Je to veľmi spôsobné dievčatko a milá povaha.“

„Napokon si ju väčšmi oblúbiš ako vlastnú dcérku.“

„Toto môže povedať len mužský. V láske nemôže byť ani „väčšmi“ ani „menej“. Dcérku si ľúbim inakšou láskou a ju zas inakšou.“

„Veď práve vravím Anne Arkadevne,“ povedal Vorukujev, „keby vynaložila na všeobecnú výchovu ruských detí len stotinu energie, ktorú vynakladá na Angličianku, vykonala by veľkú, osožnú prácu.“

„Nuž, čo chcete, nemohla som. Gróf Alexej Kirilovič ma veľmi povzbudzoval (keď vyslovovala slová gróf Alexej Kirilovič, prosebne a nesmelo pozrela na Levina a on jej nevdojak odpovedal úctivým a povzbudzujúcim pohľadom), veľmi ma povzbudzoval zaoberať sa školou na dedine. Zašla som si do školy niekoľko ráz. Deti sú veľmi milé, ale nemohla som sa pripútať k tejto práci. Vravíte o energii. Ale energia závisí od lásky. A lásku si nemôžeme vynútiť, láske nemožno rozkázať. Vidíte, toto dievčatko som si oblúbila, ani dobre neviem prečo.“

A zas pozrela na Levina. A úsmev, a pohľad — všetko mu hovorilo, že len jemu patria jej slová, že si cení jeho mienku a že už popredku vie, že sa vzájomne pochopia.

„Chápem to úplne,“ odpovedal Levin. „Škole a vôbec podobným ustanovizniám nemôžeme venovať srdce, a myslím, že najmä pre toto majú filantropické ustanovizne také malé výsledky.“

Anna chvíľku mlčala, potom sa usmiala. „Áno, áno,“ prisvedčila. „Nikdy som nemohla. Je n'ai pas le coeur assez large, aby som si obľúbila celý útulok škaredučkých dievčatiek. Cela ne m'a jamais réussi. Koľko žien by si z toho spravilo position sociale. A najmä teraz,“ povedala so smutným, dôverčivým výrazom, obrátená naoko k bratovi, ale zrejme to patrilo Levinovi. „Ani teraz, keď tak potrebujem nejaké zamestnanie, ani len teraz to nemôžem robiť.“ Zrazu sa zachmúrila (Levin pochopil, že sa zachmúrila na seba, lebo vravela o sebe) a zmenila rozhovor. „Viem o vás,“ povedala Levinovi, „že ste zlý občan, ale bránila som vás, ako som len mohla.“

„Akože ste ma bránili?“

„Podľa toho, ako na vás útočili. Ale bude sa vám páčiť čaj?“ Vstala a vzala do ruky knihu, viazanú v safiáne.

„Dajte mi ju, Anna Arkadevna,“ povedal Vorkujev a ukazoval na knihu. „Je to naozaj veľmi cenné.“

„Ach, nie, ešte je to nie vypracované.“

„Povedal som mu,“ obrátil sa Štefan Arkadevič na sestru a ukazoval na Levina.

„To si veru nemusel. Moje písanie je ako tie košíčky a rezby, ktoré mi kedysi predávala Líza Merkalová z väzenia. Mala v istom spolku na starosti väzenia,“

vysvetľovala Levinovi. „A nešťastníci-väzni vykonali pravé zázraky trpezlivosti.“

A Levin zbadal ešte novú povahovú črtu v tejto žene, čo sa mu tak zapáčila. Okrem umu, pôvabu a krásy bola v nej aj úprimnosť. Nechcela pred ním tajiť celú farchu svojho postavenia. Keď to povedala, vzdychla si a na tvári sa jej zrazu zjavil prísny výraz, ako by jej tvár bola skamenela. S takýmto výrazom v tvári bola ešte krajšia ako predtým. Ale bol to celkom nový výraz. Vymykal sa z kruhu výrazov, žiariacich šťastím a rodiacich šťastie, ktorý zachytil maliar na podobizni. Len pozrel ešte raz na portrét a na jej postavu, keď chytila brata za ruku a prechádzala s ním vysokými dverami, a pocítil k nej nežnosť a ľútosť, ktorá ho veľmi prekvapila.

Poprosila Levina a Vorkujeva, aby šli do salónu a ostala s bratom, lebo sa chcela s ním o čomsi poshovárať. — O rozsobáši, o Vronskom, o tom, čo robí v klube, o mne, — myslel si Levin. A tak ho rozčuľovalo, o čom sa Anna shovára so Štefanom Arkadevičom, že skoro nenačúval slová Vorkujeva o význame románu, ktorý Anna napísala pre deti.

Pri čaji pokračovali práve v takom príjemnom a obsažnom rozhovore. Nielen že ani chvíľku nebolo treba hľadať tému na rozhovor, ale naopak, všetci cítili, že nestihnú vysloviť všetko, čo by chceli. No ochotne sa zdržiavali a načúvali, čo vraví iný. A všetko, o čom sa shovárali, všetko, čo vraveli, nielen Anna, ale aj Vorkujev, aj Štefan Arkadevič, — vše-

tko, ako sa zdalo Levinovi, dostávalo neobyčajný význam, vďaka jej pozornosti a jej poznámkam.

Levin sledoval rozhovor a pritom ju stále s obdivom pozoroval — obdivoval jej krásu, um, vzdelanie a zároveň prostotu a srdečnosť. Načúval, rozprával a stále rozmýšľal o nej, o jej duševnom živote, a usiloval sa uhádnuť jej city. A on, čo ju predtým odsudzoval tak prísne, teraz, pôsobením akéhosi čudného myšlienkového pochodu, ospravedlňoval ju a zároveň ľutoval a bál sa, že ju Vronský nechápe úplne. O jedenástej, keď Štefan Arkadevič vstal a lúčil sa (Vorkujev odišiel už včasnšie), zdalo sa Levinovi, že prišiel len pred chvíľkou. A bolo mu ľúto, keď vstával.

„S Bohom,“ povedala Anna, keď mu podala ruku a dívala sa mu do očí príťažlivým pohľadom. „Som veľmi rada, que la glace est rompue.“

Pustila mu ruku a prižmúrila oči.

„Odkazujem vašej žene, že ju ľúbim ako predtým a ak mi nemôže odpustiť moje postavenie, želám si, aby mi nikdy nemusela odpúšťať. Lebo, aby mi mohla odpustiť, musela by prežiť, čo som ja prežila, a od toho ochraňuj ju Boh.“

„Určite jej to poviem...“ povedal Levin a začervenával sa.

XI.

— Aká je to zvláštna, milá a nešťastná žena, — myslel si Levin, keď vychádzal so Štefanom Arkadevičom na mrazivé povelie.

„No čo? Vravel som ti,“ povedal mu Štefan Arkadevič, keď videl, že si Anna Levina celkom získala.

„Áno,“ odpovedal Levin záдумčivo, „je to neobyčajná žena! Nielen že je rozumná, ale je aj napodiv srdečná. Strašne ju ľutujem!“

„Boh dá, že sa teraz už všetko usporiada. No vidíš, neodsudzuj popredku,“ povedal Štefan Arkadevič a otváral dvierka na saniach. „S Bohom, nemáme spoločnú cestu.“

Levin celou cestou rozmýšľal o Anne, o všetkom, aj o najprostejšom, čo povedala. Rozpomínal sa pritom na podrobnosti výrazu jej tváre a vždy väčšmi a väčšmi sa vžíval do jej postavenia a ľutoval ju. V takýchto myšlienkach došiel domov.

Doma mu Kuzmo oznámil, že Katarína Alexandrovna je zdravá, že len nedávno odišly od nej sestry, a podal mu dva listy. Levin ich prečítal hneď tu na chodbe, aby ho potom nevyrušovali. Prvý list bol od správcu Sokolova. Sokolov písal, že nemôže predať pšenicu, že dávajú za ňu len pol šiesta rubľa, ale že už nevie, kde vziať peniaze. Druhý list bol od sestry. Vyčítala mu, že jej ešte nezariadil všetko, čo bolo treba.

— No, predáme za pol šiesta rubľa, keď nedajú viac, — hneď a zaraz a nezvyčajne ľahko rozhodol sa Levin, čo by predtým bol ťažko spravil. — Čudné, ako tu človek nikdy nemá času, — pomyslel si o druhom liste. Cítil, že zvinil pred sestrou, keď jej ešte vždy nevykonan, o čo ho prosila. — Dnes som zas nebol na

súde, ale dnes som naozaj nemal kedy. — Rozhodol sa, že určite zájde na súd zajtra a šiel k žene. Idúcky k nej Levin chytro prebehol v rozpomienkach celý dnešný deň. Celý deň strávil v rozhovoroch — v rozhovoroch, ktoré načúval a v ktorých sa zúčastnil. Všetky rozhovory boli také, aké by ho nikdy neboly zaujaly v dedinskej samote, ale tu ho veľmi zaujímaly. A všetko to boli pekné rozhovory. Len dva razy v tento deň nebol so všetkým celkom spokojný. Prvý raz vtedy, keď vyslovil vetu o šťuke, a druhý raz — nebolo to vari celkom, ako by malo byť s tou nežnou ľútosťou, ktorú cítil k Anne.

Levin našiel ženu smutnú a znudenú. Obed troch sestier bol by býval veľmi veselý, ale potom ho čakaly, čakaly, všetky sa nudily, sestry sa rozišly a Kity ostala sama.

„No a ty si čo robil?“ spýtala sa ho Kity a dívala sa mu do očí, ktoré sa ligotaly akosi podozrivo. Ale aby ho nezarazila, zatajila záujem a s povzbudzujúcim úsmevom ho načúvala, keď jej rozprával, ako strávil večer.

„No, bol som veľmi rád, že som sa stretol s Vronským. Bolo mi s ním veľmi ľahko a proste. Chápeš, teraz sa postarám, aby som sa s ním už nestretol, len som chcel, aby sa už skončil ten nepríjemný pomer,“ povedal, ale rozpomenul sa, že sa pekne usiloval nestretnúť sa už s ním, keď hneď a zaraz šiel k Anne, a začervenal sa. „Nuž, vravíme, že ľud pije. Neviem, kto pije viac — ľud, či ľudia nášho postavenia. Ľud iba ak vo sviatok, a...“

Ale Kity nezaujímalý jeho úvahy, ako a kedy pije ľud. Videla, že sa začervenal a chcela vedieť, prečo.

„No a kde si bol potom?“

„Števo ma veľmi prosil, aby som šiel s ním k Anne Arkadevne.“

Keď toto Levin povedal, začervenal sa ešte väčšmi a jeho pochybnosti, či spravil dobre, že šiel k Anne, a či zle, boli definitívne rozriešené. Teraz vedel, že to nemal robiť.

Kitine oči sa pri Aninom mene nezvyčajne otvorily a zaiskrily, ale Kity sa hneď ovládla, skryla rozčúlenie a tým ho pomýlila.

„Ale!“ povedala len.

„Iste sa nehneváš, že som ta šiel. Števo ma prosil a aj Dolly si to želala,“ pokračoval Levin.

„Ó nie,“ povedala Kity, ale v očiach jej videl, ako sa premáhala, a to nesľubovalo nič dobrého.

„Anna je veľmi milá a veľmi, veľmi nešťastná, dobrá žena,“ povedal a porozprával jej o Anne, čím sa zaoberá a čo jej odkázala.

„Áno, pravdaže je nešťastná,“ povedala Kity, keď dokončil. „Od koho si dostal list?“

Povedal jej, uveril jej pokojnému tónu a šiel sa vy-zliekať.

Keď sa vrátil, našiel Kity ešte vždy sedieť v kresle, ako ju nechal. Keď prišiel k nej, pozrela na neho a žalosťne sa rozplakala.

„Čo ti je? Čo ti je?“ spytoval sa, ale už vopred vedel, čo jej je.

„Zalúbil si sa do tej hnusnej ženskej, počarila ti.

Videla som ti to na očiach. Áno, áno! Čo z toho môže byť? V klube si pil, pil, hral a potom si šiel... ku komu? Nie, odídeme odtiaľto... Ja zajtra odídem.“

Levin dlho nemohol upokojiť ženu. Napokon ju upokojil, ale len keď sa jej priznal, že iba pocit ľúlosti spolu s vypitým vínom ho premohly a on podľahol Aninmu prefíkanému vplyvu a že sa jej bude strániť. Úprimne uznával len to, že už osprostel z tohto dlhého života v Moskve, kde inšie nerobí, len je a pije a debatuje. Shovárali sa do tretej rána. Len o tretej sa natoľko smierili, že mohli zaspať.

XII.

Keď Anna vyprevadila hostí, nesadla si, ale začala chodiť hore-dolu po izbe. Hoci nevedomky (veď si v tomto poslednom čase ani len neuvedomovala, že sa takto správa ku všetkým mladým mužským), celý večer robila všetko možné, aby vzbudila v Levinovi cit lásky k sebe, a hoci aj vedela, že to dosiahla, nakoľko to mohla dosiahnuť u ženatého a poriadneho mužského a za jeden večer, a hoci sa jej Levin veľmi zapáčil (čo aj s mužského stanoviska bol medzi Vronským a Levinom veľký rozdiel, ona, ako žena, videla v nich len tie spoločné dobré vlastnosti, pre ktoré sa Kitty zaľúbila aj do Vronského aj do Levina), len čo Levin vyšiel z izby, už aj prestala o ňom rozmýšľať.

Neúprosne ju prenasledovala stále a stále rovnaká myšlienka v rozličných podobách. — Ak takto pôso-

viem na iných, na tohto rodinného, milujúceho človeka, prečo je on ku mne taký chladný? ... Ale nie, nie je chladný, veď viem, že ma ľúbi. Ale rozdeľuje nás teraz čosi nového. Prečo neprišiel celý večer? Odkázal mi od Števa, že nemôže nechať Jašvina, že musí dávať pozor, ako hrá. Či je Jašvin decko? No, povedzme, že je to pravda. Nikdy nevraví nepravdu. Ale v tejto pravde sa čosi skrýva. Rád je, keď mi s času na čas môže prejavíť, že má aj iné povinnosti. Viem to a súhlasím. Ale načo mi to má dokazovať? Chce mi dokázať, že láska ku mne mu neprekáža vo voľnosti. Ale ja nepotrebujem dôkazy, ja potrebujem lásku. Mal by veru pochopiť, ako strašne ťažko sa mi žije tu v Moskve. Či vôbec žijem? Nežijem, len čakám na rozviazanie manželstva, a to sa odľahuje a odľahuje. Zas nedošla odpoveď! A Števo vraví, že nemôže ísť k Alexejovi Alexandrovičovi. Ale ja mu nemôžem znova písať. Nič nemôžem robiť, nič začínať, nič zmeniť, premáham sa, čakám, vymýšľam si rozptýlenia — rodina Angličanova, písanie, čítanie —, ale všetko je len klam, všetko len ako morfium. Mal by ma poľutovať, — vravela si a slzy ľútosti nad sebou sa jej tísly do očí.

Začula prudké cenganie Vronského a náhlivo si utrela slzy, no nielen utrela slzy, ale sadla si pod lampu a otvorila knihu, aby vyzerala pokojná. Musela mu prejavíť, že je s ním nespokojná, lebo sa nevrátil, ako sľúbil — ale len že je nespokojná, a nijako mu nesmela ukázať svoju bolesť, a už najmä nie, ako sa ľutuje. Ona sa mohla ľutovať, ale on ju nesmel ľu-

tovať. Necnela s ním zápasíť, vyčítala mu, že on chce s ňou zápasíť, ale nevoľky sa predsa len chystala na zápas.

„No, nenudila si sa?“ spýtal sa jej živo a veselo, keď prišiel k nej. „Aká hrozná náruživosť sú tie karty!“

„Nie, nenudila som sa, dávno som sa už naučila nenudiť sa. Bol tu Števo a Levin.“

„Áno, chceli zájsť k tebe. No, ako sa ti páčil Levin?“ povedal a sadol si k nej.

„Veľmi. Nedávno odišli. Čo je s Jašvinom?“

„Vyhrával už sedemnášťtisíc. Volal som ho domov. A už-už aj chcel ísť. Ale zas sa vrátil a teraz prehráva.“

„Teda načo si ostal s ním?“ spýtala sa Anna a zrazu zdvihla oči na neho. Tvár mala chladnú a nepriateľskú. „Povedal si Števovi, že ostaneš, aby si odviezol Jašvina. A napokon si ho tam nechal.“

Aj jemu sa zjavil v tvári práve taký výraz chladnej pohotovosti na zápas.

„Po prvé: vôbec som Števa neprosil, aby ti niečo vravel. Po druhé, nikdy neklamem. A najmä — chcel som ostať, nuž som aj ostal,“ povedal zachmúrený. „Anna, prečo, prečo?“ povedal jej po chvíľke mlčania, nahol sa k nej a otvoril dlaň, lebo myslel, že položí ruku do nej.

Annu potešila táto výzva k nežnosti. Ale akási zlá moc jej nedovolila oddať sa tomuto vábeniu, ako by jej podmienky zápasu nedovolily poddať sa.

„Pravdaže, chcel si ostať, teda si ostal. Robíš si vše-

tko, čo chceš. Ale načo mi to vravíš? Načo?“ vravela a vždy väčšmi a väčšmi sa rozčuľovala. „Či niekto popiera tvoje práva? Ak chceš mať pravdu, maj si ju teda.“

Zatvoril ruku, odklonil sa od nej a v tvári sa mu zjavil ešte príkrejší výraz ako predtým.

„Ty len nechceš popustiť vo svojej zaťatosti,“ povedala Anna, uprene pozrela na neho, lebo zrazu našla meno výrazu jeho tváre, ktorý ju tak rozčuľoval, „áno, v zaťatosti. Tebe je rozhodujúce, či zvíťazíš nado mnou, ale mne...“ Zas sa musela poľutovať a len-len že sa nerozplakala. „Keby si vedel, čo je mne najdôležitejšie! Keby si vedel, čo pre mňa značí, keď cítim, ako teraz, že si ku mne taký nepriateľský, áno, nepriateľský! Keby si vedel, ako som v takýchto chvíľach blízka nešťastiu, ako sa bojím, bojím seba!“ Odvrátila sa a chcela stlmiť plač.

„Ale čo to vravíš?“ povedal Vronský, lebo sa zhrozil výrazu jej zúfalstva, a zas sa nahol k nej, chytil ju za ruku a bozkával jej ju. „Prečo je to všetko? Či vyhľadávam zábavy mimo domu? Či sa nevyhýbam ženskej spoločnosti?“

„To by ešte bolo treba!“ povedala Anna.

„No povedz, čo mám robiť, aby si bola pokojná? Ochoťný som spraviť všetko, aby si bola šťastná,“ vravel, lebo ho dojalo jej zúfalstvo. „Čo by som nespravil, aby som ťa zbavil akejkolvek bolesti, ako aj teraz, Anna!“ povedal.

„Nič, nič!“ povedala Anna. „Ani neviem: či je to osamelý život a či nervy... No, nebudeme sa už sho-

várať o tom. Aké boly preteky? Ešte si mi nerozprával,“ spýtala sa a usilovala sa skryť radosť z víťazstva, ktoré predsa len dosiahla.

Vronský si poprosil večeru a začal jej rozprávať podrobnosti o pretekoch. Ale z tónu, z pohľadov, vždy chladnejších, Anna videla, že jej neodpustil víťazstvo, že mu zas stárpol na tvári výraz zafatosti, proti ktorej bojovala. Bol k nej chladnejší ako predtým, ako by sa kajal z toho, že sa jej pokoril. A keď sa Anna rozpomenula na slová, ktorými zvíťazila a najmä na slová: „Ako som blízko k hroznému nešťastiu, ako sa bojím, bojím seba,“ pochopila, že je to nebezpečná zbraň a že ju nebude môcť použiť druhý raz. A pocítila aj, že zároveň s láskou, ktorá ich spájala, zahniezdil sa v nich zlý duch akéhosi zápasenia, ktorého nemohla vyhnať ani z jeho a tým menej z vlastného srdca.

XIII.

Niet životných podmienok, na ktoré by človek nemohol navyknúť, najmä keď vidí, že všetci okolo neho žijú práve tak. Levin by ešte pred tromi mesiacmi nebol uveril, že by mohol pokojne zaspáť v terajších okolnostiach. Nebol by uveril, že by mohol pokojne spať po takomto bezcieľnom a neosožnom živote, po živote nad prostriedky, po opilstve (nemohol nazvať inakšie, čo bolo v klube), po nerozumnom prejave priateľstva človeku, do ktorého kedysi bola zaľúbená jeho žena, po ešte nerozumnejšej návšteve ženy, ktorú

nebolo možno nazvať inakšie ako stratenou ženskou, po očarení, ktoré v ňom vyvolala práve táto žena a po Kitinom roztrpčení. Ale ustatosť, bezsenná noc a vypité víno dokázaly, že zaspal tvrdo a pokojne.

O piatej ho zobudilo vrzgnutie otvárajúcich sa dverí. Vyskočil a poobzeral sa. Kity nebola pri ňom v posteli. Ale za priečkou videl pohybujúce sa svetlo a počul jej kroky.

„Čo je... čo je?“ opýtal sa rozospatý. „Kity! Čo je?“

„Nič,“ povedala Kity a so sviečkou v ruke vyšla zpoza priečky. „Len mi bolo zle,“ povedala a usmiala sa neobyčajne milým a významným úsmevom.

„Čo, začalo sa, začalo?“ spýtal sa preľaknutý Levin, „treba poslať —“ a s chvatom sa začal obliekať.

„Nie, nie,“ odpovedala Kity s úsmevom a zdržovala ho rukou. „Určite to ešte nebude nič. Len mi bolo trochu zle. Ale teraz mi už prešlo.“

Šla k posteli a zahasila sviečku, ľahla si a zatíchla. Podozrivé mu bolo síce tiché, ako by zdržiavané dýchanie a najmä — výraz neobyčajnej nežnosti a rozčúlenia, s ktorým mu povedala, keď vychádzala zpoza priečky: „Nič“, no Levinovi sa tak chcelo spať, že hneď aj zaspal. Len neskoršie sa rozpomenul, ako tíško dýchala, a pochopil všetko, čo sa robilo v jej drahej, milej duši, keď tak nehybne ležala pri ňom a očakávala najväčšiu udalosť v živote ženy. O siedmej ho zobudil dotyk jej ruky na pleci a tiché šepkanie. Ako by bola zápasila s ľútosťou zobudiť ho a túžbou poshovárať sa s ním.

„Kosťo, neľakaj sa. To je nič. Ale zdá sa mi... Treba poslať po Jelizavetu Petrovnu.“

Sviečka už zas bola zažatá. Kity sedela na posteli a držala v rukách pletenie, ktorým sa zamestnávala v posledných dňoch.

„Prosím ťa, neboj sa, to je nič. Ani trošku sa nebojím,“ povedala, keď mu videla prestrašenú tvár, a pritísila si jeho ruku na hrud' a potom na pery.

Chytró vyskočil, nemohol sa spamätať a nespúšťal s nej očí, obliekol si vigan, zastal pri nej a ešte vždy sa díval na ňu. Bolo treba ísť, ale nemohol sa odtrhnúť od jej pohľadu. Vari neľúbil jej tvár, vari nepoznal jej výraz, jej pohľad? — Lúbil, poznal, ale nikdy ju nevidel takúto. Akýsi odporný a hrozný prichodil si pred ňou, pred tou terajšou Kity, keď si pomyslel, ako ju včera roztrpčil! Jej rumenná tvár, okružená mäkkými vlasmi, čo sa vyslobodily zpod nočného čepčeka, žiarila radosťou a odhodlanosťou.

Čo ako málo neprírodzenosti a pretvácky bolo v celej Kitinej povahe, Levina predsa len prekvapilo, čo sa teraz obnažovalo pred ním, keď zrazu spadly všetky závoje a v očiach jej svietilo najvlastnejšie jadro duše. A v tejto prostote a obnaženosti tá Kity, ktorú lúbil, bola ešte zrejmejšia. Dívala sa na neho s úsmevom. Ale zrazu sa jej obrvy strhly, zdvihla hlavu, chytró pristúpila k nemu, chytila ho za ruku, celá sa pritísila k nemu a oblievala ho horúcim dychom. Mala bôle a ako by sa mu bola ponosovala, že trpí. A jemu sa v prvej chvíli zdalo, ako obyčajne, že to on zavinil. Ale v Kitinom pohľade bola nežnosť, ktorá mu vra-

vela, že mu nielen nič nevyčíta, ale že ho ľúbi za tieto bolesti. — Ak nie ja, ktože to teda zaviniť? — pomyslel si Levin nevdojak, keď vyhľadával vinníka, ktorý zaviniť jej bolesti. Ale vinníka nebolo. Kity trpela, ponosovala sa, aj sa vystatovala týmto utrpením, aj ju tešilo, aj ho ľúbila. Videl, že sa jej v duši dovršuje čosi utešeného — ale nemohol pochopiť, čo. Toto bolo nad jeho pochopy.

„Posielam po mamu. A ty sa ponáhľaj po Jelizavetu Petrovnu . . . Kosťo! . . . Nič, už to prešlo.“

Odišla od neho a zacengala.

„A teraz už choď, ide Paša. Už mi je nič.“

A prekvapený Levin videl, že chytila pletenie, ktoré si v noci doniesla, a zas začala pliesť.

Práve keď Levin vychádzal jednými dverami, vchádzala druhými slúžka. Levin zastal pri dverách a počul, ako Kity slúžke podrobne rozkazovala a ako spolu začaly prestavovať posteľ.

Obliekal sa a kým zapriahali kone, lebo nájomných saní ešte nebolo, zas vbehol do spálne, a nie na prstoch, ale na krídlach, ako sa mu zdalo. Dve dievčence starostlivo prestavovali čosi v spálni. Kity chodila a plietla pritom, chytro nahadzovala očká a rozkazovala.

„Hneď idem k doktorovi. Po Jelizavetu Petrovnu už išli, ale zájdem ešte aj ja. Netreba ešte dačo? Áno, a k Dolly?“ Kity pozrela na neho, ale zrejme nenačúvala, čo vrazil.

„Áno, áno. Choď už,“ povedala mu chytro, smraštila sa a kývala mu rukou.

Už vychádzal do salónu, keď sa zrazu zo spálne ozval žalostný ston, ktorý hneď aj zatíchol. Zastal a dlho nemohol pochopiť, čo sa robí.

„Áno, to bola ona,“ povedal si, chytil sa za hlavu a sbehol dolu.

„Hospodine, zmiluj sa! Odpusť, pomôž!“ prosil Levin slovami, ktoré mu prišly zrazu na jazyk, ani nevedel ako. A on, neverec, opakoval tieto slová nielen ústami. Teraz, v tejto chvíli vedel, že nielen všetky pochybnosti, ale ani nemožnosť veriť rozumom, ktorú si uvedomoval, ani trošku mu neprekážajú obrátiť sa na Boha. Všetko toto ako prach sletelo mu teraz s duše. Ku komuže sa mal obrátiť, ak nie k Tomu, v čích rukách cítil seba, svoju dušu a svoju lásku?

Kôň ešte nebol zapriahnutý, no Levin cítil v sebe neobyčajné napätie aj fyzických síl, aj pozornosti na to, čo mal teraz vykonať, aby teda nestratil ani minútky, nevyčkal, kým zapriahnu koňa, pobral sa pešo a kázal Kuzmovi, aby ho dohonil.

Na rohu stretol náhliaci sa nočný voz. Na maličkých sánkach, v zamatovom starodávnom kabáte, v šatôčke na hlave, sedela Jelizaveta Petrovna. — Chvalabohu, chvalabohu! — povedal Levin s radosťou, keď uvidel jej drobnú tváričku v rámiku pobelavých vlasov, ktorá mala teraz nezvyčajne prísny výraz. Nekázal pohoničovi zastáť, len bežal popri saniach.

„Teda dve hodiny? Nie dlhšie?“ spýtala sa Jelizaveta Petrovna. „Petra Dmitrijeviča nájdete doma, len ho nenáhlite. A stavte sa v lekárni po ópium.“

„Teda myslíte, že to bude šťastné? Hospodine, zmi-

luj sa a pomôž!“ povedal Levin. Zazrel svojho koňa vychádzať z vrát. Vyskočil na sane ku Kuzmovi a kázal sa zaviezť k doktorovi.

XIV.

Doktor ešte nevstal a sluha povedal, že „si neskoro ľahli a kázali, aby ich nebudil, ale vstanú o chvíľu“. Sluha čistil cylindre z lúčiek a zdal sa veľmi zaujatý robotou. Levina zpočiatku zarazila sluhova pozornosť k cylindrom a ľahostajnosť k tomu, čo sa robilo u nich doma, ale potom sa hneď spamätal a uvedomil si, že nikto nechápe a nie je povinný chápať jeho city, že preto tým skôr musí všetko robiť pokojne, rozvážne a rozhodne, aby preboril stenu ľahostajnosti a dosiahol, čo chce. — Len sa nenáhliť, ale nič nepremeškať, — vravel si Levin a cítil, že mu ustavične rastú fyzické sily a bedlivosť ku všetkému, čo má vykonať.

Keď sa Levin dozvedel, že doktor ešte nevstal, po všelijakých plánoch, ktoré mu prišli na um, rozhodol sa na nasledovnom: pošle Kuzma s lístkom k inému doktorovi, on pôjde do lekárne po ópium a ak doktor ešte nebude hore, keď sa vráti, podplatí sluhu, alebo, ak sa sluha nedá podplatiť, zobudí doktora násilne.

V lekárni vychudnutý provizór pečatil obľátkou prášky čakajúcemu pohoničovi práve tak ľahostajne, ako doktorov sluha čistil cylindre, a nechcel Levinovi vydať ópium. Levin sa namáhal nenáhliť a nerozčuľovať sa a pokojne povedal mená doktora a pôrodnej

babky, vysvetlil, načo potrebuje ópium a začal provizóra prehovárať. Provizór sa po nemecky opýtal kohosi, či má vydať ópium, a keď dostal zpoza priečky dovolenie, vyňal veľkú sklenicu a lievik, pomaličky odlial z veľkej sklenice do malej, nalepil nálepku, zapечатil skleničku a nedbal na Levinove prosby, aby to nerobil. Chcel ešte skleničku zabaliť. Ale to už Levin nemohol vydržať. Rozhodne mu vytrhol skleničku z rúk a vybehol z veľkých sklenených dverí. Doktor ešte nevstal a sluha, ktorý teraz prestieral pokrovce, nechcel ho ísť zobudiť. Levin pomaličky vytiahol desaťrubľovú bankovku, a s pomalými slovami, ale hneď podal sluhovi peniaz a vysvetlil mu, že Peter Dmitrijevič (aký znamenitý a významný zdal sa teraz Levinovi predtým taký nepatrný Peter Dmitrijevič!) sľúbil, že príde k nim, kedykoľvek ho zavolá a že sa teda iste nenahnevá, len aby ho hneď šiel zobudiť.

Sluha súhlasil, šiel hore a poprosil Levina, aby šiel do čakárne.

Levin počul zpoza dverí, ako doktor kašľal, chodil, umýval sa a čosi hoveril. Prešly tri minúty. Levinovi sa zdalo, že prešlo vyše hodiny. Už nemohol dlhšie vydržať.

„Peter Dmitrijevič, Peter Dmitrijevič!“ zavolať Levin prosebným hlasom do otvorených dverí. „Preboha, odpusťte. Prijmite ma, ako ste. Veď je to už vyše dvoch hodín.“

„Hneď, hneď!“ odpovedal hlas a Levina prekvapilo, keď vycítil, že to doktor vraví s úsmevom.

„Len na minútočku.“

„Hneď.“

Prešly ešte dve minúty, kým si doktor obul topánky a ešte dve minúty, kým si obliekol šaty a kým sa učesal.

„Peter Dmitrijevič!“ Levin zas začal modlikať žalostným hlasom, ale práve vtedy prišiel už doktor, oblečený a učesaný. — Títo ľudia nemajú svedomia, — pomyslel si Levin. — Česú sa, kým my hynieme.

„Dobré ráno!“ povedal mu doktor a podával mu ruku tak pokojne, ako by ho dráždil. „Len sa nenáhlite. No, akože je?“

Levin sa usiloval byť čo najdôkladnejší, keď mu začal rozprávať všetky nepotrebné podrobnosti, ako sa má žena, a neprestajne prerušoval rozprávanie prosbami, aby doktor šiel hneď s ním.

„Veď sa nenáhlite. Veď sa vy v tom nevyznáte. Iste ma tam ani nepotrebujú, ale sľúbil som, teda, prosím pekne, aj prídem. No ponáhľať sa netreba. Sadnite si, prosím vás. Nepáčilo by sa vám kávy?“

Levin pozrel na neho a spytoval sa pohľadom, či sa mu posmieva. Ale doktorovi ani na um neprišlo sa posmievať.

„Poznám to ja, poznám,“ povedal doktor s úsmevom, „veď aj ja mám rodinu. Ale my mužskí sme v takýchto chvíľach najúbohejší ľudia. Mám pacientku, ktorej muž pri tomto vždy ujde do konskej stajne.“

„Ale čo myslíte, Peter Dmitrijevič? Myslíte, že to prejde šťastlivo?“

„Podľa všetkého, áno.“

„Teda hneď príдете?“ povedal Levin a zlostne zarezl na sluhu, čo niesol kávu.

„Asi o hodinku.“

„Nie, pre Pána Boha!“

„No, teda mi aspoň dovoľte napiť sa kávy.“

Doktor sa pribral piť kávu. Obaja zatíchli.

„A tých Turkov predsa len poriadne bijú. Čítali ste včerajšiu zprávu?“ povedal doktor a žuval žemľu.

„Nie, nemôžem!“ povedal Levin a vyskočil. „Teda prídete o štvrťhodinu?“

„O polhodinu.“

„Čestné slovo?“

Keď sa Levin vrátil domov, sišiel sa s kňaznou a spolu sa pobrali ku dverám spálne. Kňazná mala slzy v očiach a ruky sa jej triasly. Keď zazrela Levina, objala ho a rozplakala sa.

„Nuž, čo, dušička, Lizaveta Petrovna?“ spýtala sa kňazná a chytila za ruku Lizavetu Petrovnu, ktorá im vyšla v ústrety s rozjasnenou, ale aj starostlivou tvárou.

„Všetko je v poriadku,“ povedala, „nahovorte ju, aby si ľahla. Bude jej ľahšie.“

Od chvíle, ako sa Levin prebudil a pochopil, čo sa robí, chystal sa nerozmýšľať, nič nepredvídať, uzavrieť všetky myšlienky a city, byť pevným, nerozčuľovať ženu, ale naopak, upokojovať ju a podporovať jej odvalu a tak prežiť, čo ho očakáva. Nedovolil si ani len pomyslieť na to, čo bude, ako sa to skončí. Súdil podľa rozhovorov, z ktorých sa dozvedel, ako dlho to obyčajne trvá a prichystal sa v myšlienkach, že bude trpezlivý, že sa ovládne hoci aj na tých päť ho-

dín a zdalo sa mu, že to dokáže. Ale keď sa vrátil od doktora a zas uvidel, ako Kity trpí, začal opakovať stále častejšie a častejšie: „Hospodine, odpusť, pomôž“, vzdychal a dvíhal hlavu dohora a pocítil strach, že to nevydrží, že sa rozplače alebo ujde: také muky cítil. A prešla ešte len hodina.

No po tejto hodine prešla ešte hodina, dve, tri, prešlo celých päť hodín, ktoré si určil za poslednú lehotu trpezlivosti, a všetko bolo stále rovnaké. A Levin sa stále trápil, lebo ani nemohol robiť inšie, ako sa trápiť, a každú chvíľku si myslel, že už došiel do posledných hraníc trpezlivosti, že mu srdce už-už pukne ľútosťou.

Ale mínaly sa ešte minúty, hodiny a ešte hodiny a pocit jeho útrap a hrôzy rástol a ešte väčšmi sa vyostroval.

Pre Levina už neexistovali zvyčajné životné požiadavky, bez ktorých sa nikto nemôže zaobísť. Prestal si uvedomovať čas. Raz sa mu minúty, — tie minúty, keď ho Kity volala k sebe a on ju držal za spotenú ruku, ktorá ho hneď stískala s nezvyčajnou silou, hneď zas odtískala — zdaly hodinami, raz sa mu zas hodiny zdaly minútami. Bol prekvapený, keď ho Lizaveta Petrovna poprosila, aby zažal sviečku pod tienidlom a keď pochopil, že bolo už päť hodín večer. Keby mu boli povedali, že je ešte len desať hodín ráno, nebol by sa väčšmi čudoval. Práve tak nevedel, kde bol celý čas, ako nevedel, čo kedy bolo. Videl rozpálenú tvár Kity, hneď zhrozenú a trpiacu, hneď usmievavú a upokojujúcu. Videl aj kňaznú, červenú, napätú, so strapatými kúdelami šedivých vlasov, v slzách, ktoré

násilím preglgala, hryzúc si pery. Videl aj Dolly, aj doktora, ktorý fajčil hrubé cigarety, aj Lizavetu Petrovnu s pevnou, rozhodnou a upokojujúcou tvárou, videl starého kniežata prechádzajúc sa po dvorane so zachmúrenou tvárou. Ale ako prichádzali a odchádzali, kde boli, Levin nevedel. Kňazná bola raz s doktorom v spálni, raz v pracovni, kde sa zrazu zjavil prestretý stôl. Raz zas to nebola ona, ale Dolly. Potom sa Levin rozpamätal, že ho kdesi posielali. Raz ho poslali preniesť stôl a pohovku. Prisošil sa, aby to spravil, lebo si myslel, že to potrebuje Kity, a len potom sa dozvedel, že si chystal lôžko na noc. Potom ho poslali za doktorom do pracovne spýtať sa čosi. Doktor mu odpovedal, ale hneď sa začali shovárať o neporiadkoch v dume. Potom ho poslali do kňazninej spálne po svätý obraz v striebornej, pozlátenej ríze a Levin s kňazninou starou komornou sa driapal na skriňu za obrazom a rozbil lampôčku, ale kňaznina komorná ho upokojila aj o žene, aj o lampôčke a on doniesol obraz a postavil ho Kity za hlavu a starostlivo ho zapchal pod hlavnice. Ale kde, kedy a načo to všetko bolo, Levin nevedel. Ani nechápal, prečo ho kňazná chytala za ruky a so žalosným pohľadom prosila, aby sa upokojil, prečo ho Dolly nahovárala, aby si dačo zajedol a odvádzala ho z izby a napokon prečo sa doktor díval na neho vážne, s lútostivou pozornosťou a núkal mu kvapky.

Vedel a cítil len, že to, čo sa tu dovršovalo, ponášalo sa na to, čo sa dovršilo pred rokom v hostinci gubernského mestečka na smrteľnom lôžku brata Niko-

laja. Lenže tam bol žal, a tu bola radosť. Ale aj ten žal, aj táto radosť sa rovnako vymykaly z obyčajných životných okolností, boli v tomto obyčajnom živote ako by otvormi, ktorými sa ukazovalo čosi vyššieho. Ale čo sa uskutočňovalo, robilo sa rovnako namáhavo, mučivo a pri pozorovaní tohto vyššieho, neznámeho, rovnako nebadane dvíhala sa Levinovi duša do takej výšavy, do ktorej sa nepovzniesla nikdy predtým a kde ju už rozumové úvahy nemohly dosiahnuť.

— Hospodine, odpusť a pomôž, — neprestajne sa Levin modlil v duchu, a nemyslel už na dlhú, dávnu náboženskú ľahostajnosť, len cítil, že sa teraz obracia na Boha práve tak dôverčivo a proste, ako sa obracal na neho v časoch detstva a prvej mladosti.

Celý čas striedaly sa v ňom dve rozdielne nálady. Prvá — keď nebol pri žene, keď bol s doktorom, ktorý fajčil hrubé cigarety, cigaretu za cigaretou a zaháľal ich o okraj plného popolníka, keď bol s Dolly a s kniežaťom a shováral sa s nimi o obede, o politike, a chorobe Márie Petrovny, keď Levin zrazu na chvíľočku celkom zabúdaval, čo sa robilo a zdalo sa mu, ako by sa práve len bol zobudil, a druhá nálada — keď bol pri Kity, keď jej stál pri hlave, keď mu malo srdce puknúť a ešte vždy nepukalo z ľútosti s ňou a keď sa neprestajne modlil Bohu. A vždy, keď ho z chvíľočky zabudnutia vytrhol krik, ktorý až sem bolo počuť zo spálne, dostával sa do toho najčudnejšieho zmätku, ktorý sa ho zmocnil hneď v prvej chvíli: vždy, keď začul krik, vyskakoval, bežal sa ospravedlňovať, cestou sa spamätal, že nič nezavinil, ale chcel ju chrá-

niť, pomáhať jej. No keď videl Kity, zas pochopil, že jej nemôže pomôcť; zmocňovala sa ho hrôza a len vravel: „Hospodine, odpusť a pomôž“. A ako sa míňal čas, tieto dve rozdielne nálady sa stále stupňovali: keď Levin nebol pri žene, bol už pokojnejší, ba celkom na ňu zabúdal, ale keď bol s ňou, tým mučivejšie mu bolo i jej utrpenie, i to, že jej nijako nemohol pomôcť. Vyskakoval, najradšej by bol kdesi ušiel, a zas len bežal k nej.

Zavše jej aj zazlieval, keď ho opätovne volala k sebe. Ale keď jej uvidel pokorný úsmev na tvári a začul slová: „Ako som ťa utrápila,“ vtedy obviňoval Boha. Ale keď si pripomenul Boha, hneď prosil o odpustenie a zmilovanie.

XV.

Nevedel, či je neskoro, či zavčasu. Všetky sviečky už doháraly. Pred chvíľkou bola Dolly v pracovni a navrhla doktorovi, aby si ľahol. Levin sedel, načúval, čo doktor rozprával o šarlatánovi-magnetizérovi, a díval sa na popol jeho cigarety. Bol čas upokojenia a Levin zas zabúdal na všetko. Vôbec nemyslel na to, čo sa teraz robilo. Načúval, čo doktor rozprával a rozumel ho. Zrazu sa ozval neslýchaný, hrozný výkrik. Výkrik bol taký strašný, že Levin ani nevyskočil, len so zatajeným dychom prosebne a naľakane pozrel na doktora. Doktor sklonil hlavu nabok, započúval sa a spokojne sa usmial. Všetko bolo také neobyčajné, že Levina už nič neprekvapovalo. — Iste to tak musí

byť, — pomyslel si a sedel ďalej. Kto to kričal? Levin vyskočil a na prstoch vběhol do spálne, obišiel Lizavetu Petrovnu a kňaznú a stal si na svoje miesto pri hlave Kity. Krik zatíchol, ale čosi sa teraz zmenilo. Nevedel a nechápal, čo to bolo, a ani to nechcel vidieť a pochopiť. Videl to v tvári Lizavety Petrovny: tvár Lizavety Petrovny bola prísna a bledá, ale ešte vždy rozhodná, čo sa jej aj sánky trošku triasly a čo sa aj uprene dívala na Kity. Kitina rozpálená, zmorená tvár, s pradenom vlasov, prilepených na spotenom líci, bola obrátená k nemu a hľadala jeho pohľad. Zdvihnuté ruky prosily, aby jej podal ruky. Schytila mu spotenými rukami chladné ruky a začala si ich pritíkať na tvár.

„Neodchádzaj, neodchádzaj! Nebojím sa, nebojím!“ vravela Kity chytro. „Mama, odopnite mi náušnice. Zavádzajú mi. Nebojíš sa? Chytro, chytro, Lizaveta Petrovna...“

Vravela chytro, chytro a chcela sa usmiať. Ale zrazu sa jej tvár skrivila a Kity ho odsotila od seba.

„Nie, to je hrozné! Umriem, umriem! Choď, choď!“ kričala a zas sa ozval ten neslýchaný výkrik.

Levin sa chytil za hlavu a vybehol z izby.

„To je nič, to je nič, všetko je v poriadku!“ zavolala za ním Dolly.

Ale mohli si vravieť, čo len chceli, Levin vedel, že teraz je už koniec všetkému. Pritisol si hlavu na pánky, stál v susednej izbe a načúval čiesi nikdy neslýchané škrekry, kriky, a vedel, že to kričalo to, čo predtým bolo Kity. Už dávno prestal túžiť za dieťaťom.

Teraz už dieťa nenávidel. Ani si len už neželal, aby Kity vyžila, túžil už len, aby prestaly tieto úžasné muky.

„Doktor, čože je to? Čože je to? Bože môj!“ povedal a schytil za ruku doktora, ktorý prišiel do izby.

„Končí sa,“ povedal doktor. A doktor mal pri týchto slovách takú tvár, že Levin pochopil toto končí sa v smysle — umiera.

Ako bez hlavy vbehol do spálne. Prvé, čo videl, bola tvár Lizavety Petrovny. Bola ešte zachmúrenejšia a prísnejšia. Kity už ani nemala tváre. Na mieste, kde predtým mala tvár, bolo čosi strašného aj výzorom, aj krikom, čo odtiaľ vychádzal. Pritisol si hlavu o peľasť a cítil, že sa mu srdce trhá na kúsky. Strašný krik netíchol, ba bol stále strašnejší, a zrazu, ako by bol došiel do poslednej možnej medze hrôzy — zatíchol. Levin neveril vlastným ušiam, ale nebolo možno pochybovať: krik zatíchol a bolo už počuť len tichý shon, šelest, zrýchlené dýchanie a Kitin trhaný, oživený, nežný a šťastný hlas povedal tíško: „Skončilo sa!“

Levin zdvihol hlavu. S rukami, bezvládne spustenými na prikrývke, ležala Kity, neobyčajne krásna a tichá, mlčky hľadela na neho a chcela, ale nemohla sa usmiať.

A Levin sa cítil náhle prenesený z toho tajomného a úžasného sveta, v ktorom žil tieto dvadsaťdve hodiny, do bývalého, obyčajného sveta, ale presvietenejšieho takým novým svetlom šťastia, že ho nemohol vydržať. Všetky natiahnuté struny naraz povolily.

Hlasitý plač a slzy radosti, ktoré veru nečakaľ, vyvieraly z neho s takou silou, že mu rozochvety celé telo a dlho mu nedovolily prehovoriť.

Hodil sa na kolená pred posteľou, držal si ženinu ruku pred ústami a bozkával ju a ženina ruka mu odpovedala na bozky slabým pohybom prstov. A medziť tam, konča postele, v obratných rukách Lizavety Petrovny ako plamienok nad kahancom mihal sa život ľudskej bytosti, ktorej nikdy predtým nebolo a ktorá práve tak, s rovnakým právom, s rovnakým významom pre seba, bude žiť a plodiť sebe podobných.

„Žije! Žije! A ešte chlapec! Nebojte sa!“ počul Levin hlas Lizavety Petrovny, ktorá trasľavou rukou plieskala decko po chrbte.

„Mama, naozaj?“ povedal Kitin hlas.

Kňazná jej odpovedala len fikaním.

A uprostred ticha, ako bezpečná odpoveď na matkinu otázku, ozval sa hlas celkom inakší ako všetky tlmené hlasy v izbe. Bol to smelý, bezočivý, bezohľadný krik novej ľudskej bytosti, o ktorej nikto nevedel, kde sa tu vzala.

Keby boli predtým Levinovi povedali, že Kity umrela, že umrel s ňou, že ich deti sú anjeli a že tu pred nimi je Boh — nebolo by ho to ani trošku prekvapilo. Ale teraz, keď sa vrátil do skutočného sveta, usiloval sa posbierať myšlienky a pochopiť, že je Kity zdravá, živá a že stvoreniatko, čo tak zúfalo vrieska, je jeho syn. Kity žila, utrpenie sa skončilo. A Levin bol nevýslovne šťastný. Toto chápal, toto ho obšťastňovalo. Ale dieťatko? Odkiaľ prišlo? Načo? Kto je? ... Ni-

jako nemohol pochopiť, že má syna. Zdal sa mu akýsi zbytočný, až nepotrebné zbytočný a dlho nemohol navyknuť na neho.

XVI.

O desiatej sedeli u Levina starý knieža, Sergiej Ivanovič a Štefan Arkadevič a keď sa poshovárali o rodičke, začali sa shovárať o inom. Levin ich načúval, ale nevoľky sa pri týchto rozhovoroch rozpomínal na to, čo bolo dnes ráno a aký bol včera, kým sa to začalo. Ako by odvtedy bolo prešlo sto rokov. Cítil sa v akejsi nedostupnej výšave, s ktorej sa opatrne spúšťal, aby neurazil tých, s ktorými sa shováral. Shováral sa, ale neprestával myslieť na ženu, na podrobnosti jej terajšieho stavu a na syna, veď sa usiloval navyknuť na myšlienku, že existuje. Odkedy sa oženil, celý ženský svet dostal v jeho očiach nový, predtým neznámy význam, ale teraz sa tento význam povzniesol tak vysoko v jeho pochopoch, že ho myšlienkove nemohol obsiahnuť. Načúval rozhovor o včerajšom obede v klube a rozmýšľal: — Čo asi teraz robí? Či nezaspala? Ako sa má? Čo si myslí? Či kričí syn Dimitrij? — A vprostred rozhovoru, vprostred vety vyskočil a odchádzal z izby.

„Pošli mi odpoveď, či môžem prísť k nej,“ povedal knieža.

„Dobre, hneď,“ odpovedal Levin, ale nezastal a šiel k nej.

Kity nespala, shovárala sa s matkou, robily plány o nastávajúcom krštení.

Preoblečená, učesaná, v ozdobnom čepčeku s čímśi belasým, s rukami na prikrývke, ležala na chrbte, privítala ho pohľadom a pohľadom ho volala k sebe. Jej pohľad, aj tak jasný, ešte väčšmi jasnel, keď sa k nej približoval. V tvári sa jej zračila ešte vždy zmena od pozemského k nadpozemskému, aká býva na tvári mŕtvych. Lenže tam je to lúčenie, a tu vítanie. Srdce mu zas zaplavilo vzrušenie, podobné vzrušeniu, ktoré prežíval vo chvíli pôrodu. Chytila ho za ruku a opýtala sa ho, či spal. Nemohol jej odpovedať a odvrátil sa, keď sa presvedčil o svojej slabosti.

„Ved' som už zabudla, Kosťo!“ povedala mu. „Teraz mi je tak dobre.“

Dívala sa na neho a zrazu sa jej výraz zmenil.

„Dajte mi ho,“ povedala, keď začula dieťa kričať. „Dajte, Lizaveta Petrovna, aj on si ho obzrie.“

„No, nech si ťa len otecko obzrie,“ povedala Lizaveta Petrovna a zodvihla a niesla čosi červeného, čudného, ohybného. „Ale počkajte trošku, vyobliekame sa,“ a Lizaveta Petrovna položila toto ohybné, červené na posteľ, začala rozkrúcať a prekrúcať dieťaťko, dvíhala a obracala ho jedným prstom a čímśi ho posýpala.

Levin hľadel na drobnúcké, biednučké stvoreniatko a márne sa namáhal nájsť si v duši príznaky otcovských citov. Cítil k nemu len odpor. No keď ho vy-zliekli a keď sa mu mihly pred očami tenučké-prete-nučké ručičky, šafránové nožičky ešte aj s prŕtekmi,

ba aj s palcom, inakším, ako ostatné pršteky, a keď videl, že Lizaveta Petrovna ako mäkké strunky vystiera tieto skrčené ručičky a navlieka na ne plátenné kabátiky, zmocnila sa ho taká ľútosť s týmto stvoreníatkom a taký strach, že mu ublíži, že jej zadržal ruku.

Lizaveta Petrovna sa zasmiala.

„Nebojte sa, nebojte!“

Keď dieťaťko vyobliekali a premenili na pevnú bá-biku, Lizaveta Ivanovna ho pokolembala, ako by sa chválila svojou robotou, a ustúpila, aby si Levin mohol vidieť syna v celej kráse.

Kity nespúšťala s nich očí a stále poškúľovala v tú stranu. „Dajte mi ho, dajte!“ povedala a už sa aj dvíhala.

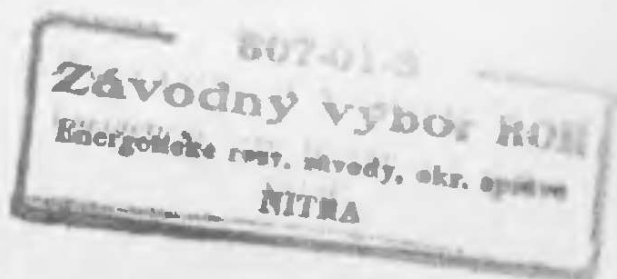
„Čo si myslíte, Katarína Alexandrovna, ešte sa nesmiete dvíhať! Počkajte, podám vám ho. Teraz sa ukážeme oteckovi, akí sme my chlapi!“

A Lizaveta Petrovna zdvihla na jednej ruke (druhej len prstami podopierala rozknísanú hlavičku) červené stvoreníatko, také čudne pohyblivé, čo si pchalo hlavičku za kraj vankúša. Ale bol tu aj noštek, aj škuľavé očička, aj mliaskajúce pery.

„Utešené dieťaťko!“ povedala Lizaveta Petrovna.

Levin trpko vzdychol. Toto utešené dieťaťko vzbudzovalo v ňom len pocit odporu a ľútosti. Veru to nebol pocit, ktorý očakával.

Odvrátil sa, kým ho Lizaveta Petrovna prikladala k nezvyknutému prsníku.

Zrazu smiech ho donútil zdvihnúť hlavu. To sa zasmiela Kity. Dieťaťko chytilo prsník.

„No, dosť, dosť!“ vravela Lizaveta Petrovna, ale Kity nepustila dieťaťko. Zaspalo jej na rukách.

„Pozri teraz,“ povedala Kity a obracala k nemu dieťaťko, aby ho lepšie videl. Starecká tvárička sa ešte väčšmi svraštila a dieťaťko kýchlo.

S úsmevom a sotva zdržiavajúc slzy dojatia, Levin bozkal ženu a vyšiel z tmavej izby.

Levin cítil k drobnému stvoreniu celkom inšie, ako očakával. V jeho cite nebolo nič radostného, ani veselého. Naopak, bol v ňom nový, mučivý strach. Bolo v ňom vedomie, že mu vzniklo nové zraniteľné miesto. A toto vedomie bolo v prvom čase také mučivé a strach, aby sa tomuto bezmocnému stvoreniu nič nestalo, bol toľký, že preň ani nezbadal čudný pocit nesmyselnej radosti, ba až hrdosti, ktorý prežíval, keď sa dieťaťku kýchlo.

XVII.

Štefan Arkadevič bol vo veľkých peňažných ťažkostiach.

Peniaze za dve tretiny lesa už strovili a Štefan Arkadevič vybral si od kupca už aj skoro celú poslednú tretinu okrem desaťpercentnej srážky. Kupec mu už nechcel dať viac peňazí, a to najmä preto, lebo tejto zimy Darja Alexandrovna prvý raz priamo uplatnila práva na svoj majetok a odmietla podpísať sa na smlu-

ve, že dostala poslednú tretinu peňazí za les. Celý plat stovili na domácnosť a na zaplatenie drobných dlžôb, ktoré sa nemohly odťahovať. Peňazí vôbec nemali.

Bolo to nepríjemné, nepohodlné a podľa mienky Štefana Arkadeviča nemohlo to takto ostať. Podľa jeho mienky všetko zaviniť primárny plat v úrade. Jeho miesto v úrade bolo zrejme veľmi dobré ešte pred piatimi rokmi, ale teraz už nebolo také. Petrov, riaditeľ banky — dostával 12.000 rubľov. Svientický — člen spoločnosti — mal 17.000, Mitin založil banku a dostával 50.000. — Zrejme som zaspal a zabudli na mňa, — myslel si Štefan Arkadevič. A začal načúvať a obzerať sa a koncom zimy si vyňuchal veľmi dobré miesto a zaútočil naň zpočiatku z Moskvy — prostredníctvom teták, strýkov, priateľov a potom, keď vec dozrela, vybral sa na jar do Petrohradu. Bolo to miesto z tých teplých miest s bočným zárobkom, ktorých sa teraz vyskytlo viac ako predtým a v ktorých sa dalo ročne zarobiť priemerne od 1.000 do 50.000 rubľov. Bolo to miesto člena komisie sjednotených agentúr pri vzájomne poisťujúcej spoločnosti južných železníc a bankových ústavov. Toto miesto, ako všetky podobné miesta, vyžadovalo také ohromné vedomosti a takú činnosť, ktoré ťažko bolo sústrediť v jednom človeku. A pretože nebolo človeka, ktorý by bol mal všetky tieto vlastnosti, predsa len bolo lepšie, aby toto miesto dostal človek čestný, a nie nečestný. A Štefan Arkadevič bol nielen človek čestný (bez dôrazu), ale aj čestný človek (s dôrazom) v tom zvlášť-

nom smysle, ktoré má toto slovo v Moskve, keď vra-
via: čestný činiteľ, čestný spisovateľ, čestný časopis,
čestný ústav, čestný smer, a ktoré označuje nielen to,
že človek alebo ústav je nie nečestný, ale aj to, že je
schopný v prípade potreby robiť nepríjemnosti vláde.
Štefan Arkadevič pohyboval sa v Moskve v kruhoch,
kde bolo vžitú toto slovo, tam ho pokladali za čestné-
ho človeka, a preto mal väčšie právo na toto miesto
ako iní.

V tomto úrade sa dalo zarobiť ročite od sedem do
desaťtisíc rubľov a Oblonský ho mohol zastávať a ne-
musel sa zriecť štátnej služby. O mieste rozhodovaly
dve ministerstvá, jedna dáma a dvaja Židia, a Štefan
Arkadevič musel v Petrohrade navštíviť všetkých
týchto ľudí, aj keď už vedeli o ňom. Okrem toho Šte-
fan Arkadevič sľúbil sestre Anne, že jej vymôže od
Alexeja Alexandroviča rozhodnú odpoveď o rozsobáši.
Vypýtal si od Dolly päťdesiat rubľov a odcestoval do
Petrohradu.

Štefan Arkadevič sedel v pracovni Kareninovej,
načúval jeho vysvetlenia o príčinách zlého stavu rus-
kých financií a len vyčkával chvíľku, kedy Karenin
skončí, aby sa mohol s ním poshovárať o svojej veci
a o Anne.

„Áno, to je veľmi správne,“ povedal, keď Alexej
Alexandrovič sňal cviker, bez ktorého už teraz ne-
mohol čítať, a skúmavo pozrel na bývalého švagra,
„to je veľmi správne v podrobnostiach, no jednako
zásadou našich čias je — sloboda.“

„Áno, ale ja poukazujem na inú zásadu, ktorá za-

hrnuje aj zásadu slobody," povedal Alexej Alexandrovič s prízvukom na slove „zahrnuje“ a zas si zakladal cviker, aby poslucháčovi znova prečítal miesto, kde tvrdil práve toto.

Alexej Alexandrovič obrátil niekoľko stránok v krásne napísanom spise so širokými krajinami a znova prečítal presvedčujúce miesto.

„Zavrhujem protekčný systém nie pre výhody niekoľkých osôb, ale pre všeobecné blaho — rovnako pre nižšie, aj pre vyššie vrstvy," povedal a díval sa na Oblonského ponad cviker. „Ale oni to nemôžu pochopiť, ich zaujímajú len osobné záujmy a dávajú sa strhnúť frázami.“

Štefan Arkadevič vedel, keď už Karenin začne rozprávať o tom, čo robia a čo myslia oni, totiž tí, čo nechceli prijímať jeho plány a boli príčinou všetkého zla v Rusku, že už onedlho skončí, a preto sa teraz ochotne zriekol zásady slobody a úplne s ním súhlasil. Alexej Alexandrovič zatíchol a zádušne obracal stránky vo svojom spise.

„Ach, aby som nezabudol," povedal Štefan Arkadevič, „chcel som ťa poprosiť, aby si príležitostne, keď sa sídeš s Pomorským, utrúsil mu za mňa slovíčko, že by som veľmi chcel dostať uvoľnené miesto člena komisie sjednotených agentúr pri vzájomne poistujúcej spoločnosti južných železníc.“ Štefanovi Arkadevičovi názov tohto miesta už tak prirástol k srdcu, tak už naň navykol, že ho vyslovil chytro a ani sa len nepomýlil.

Alexej Alexandrovič sa ho vyspytoval, akú úlohu

má táto nová komisia a zamyslel sa. Uvažoval, či v činnosti komisie niet ničoho, čo by sa priečilo jeho plánom. Ale pretože činnosť tejto novej ustanovizne bola veľmi složitá a jeho návrhy sa týkali veľmi rozsiahlej oblasti, nemohol si zrazu všetko premyslieť, preto si sňal cviker a povedal:

„Pravdaže mu môžem povedať. Ale prečo chceš dostať práve toto miesto?“

„Je tam pekný plat, do deväťtisíc, a moje prostriedky...“

„Deväťtisíc,“ opakoval Alexej Alexandrovič a zachmúril sa. Vysoká číslrica platu mu pripomenula, že s tejto stránky zamýšľaná činnosť Štefana Arkadeviča sa priečila hlavnému smyslu jeho plánov, ktoré sa vždy klonily k sporivosti.

„Súdim, napísal som aj spis o tom, že v našich časoch sú tieto ohromné platy príznakmi pochybnej hospodárskej politiky našej vlády.“

„Ale čože chceš?“ povedal Štefan Arkadevič. „No, povedzme, riaditeľ banky dostáva desaťtisíc — veď si to aj zaslúži. Alebo inžinier dostáva dvanásťtisíc. Aj to je správne, akože chceš!“

„Podľa môjho presvedčenia plat je pláca za tovar a musí podliehať zákonu potreby a ponuky. Ak sa spomenuté platy odchyľujú od tohto zákona, napríklad, keď vidím, že z techniky vyjdú dvaja inžinieri, obaja s rovnakými vedomosťami a schopnosťami, a jeden dostáva štyridsaťtisíc a druhý sa uspokojí s dvoma tisícmi, alebo keď riaditelia bankových spoločností zamestnávajú s ohromným platom právnikov a husá-

rov, ktorí nemajú nijakých zvláštnych, odborných znalostí — z toho uzatváram, že platy sa neustanovujú podľa zákona potreby a ponuky, ale len podľa osobných záujmov. Tu máme zneužívanie, vážne zneužívanie, ktoré pôsobí škodlivo vo vládnych službách. Myslím...“

Štefan Arkadevič sa poponáhľal prerušiť švagra.

„Áno, ale musíš uvážiť, že sa tu zakladá nová a nepochybne osožná ustanovizeň. Vrav si, čo chceš, ale je to potrebná vec! A najmä im záleží, aby všetko šlo čestne,“ povedal Štefan Arkadevič s dôrazom.

Lenže moskovský význam slova „čestný“ Alexej Alexandrovič nechápal.

„Čestnosť je len negatívna vlastnosť,“ odpovedal.

„No jednako mi spravíš veľkú službu,“ povedal Štefan Arkadevič, „keď za mňa stratíš slovičko Pomorskému. Len tak v reči...“

„Ale veď to skôr závisí od Bolgarinova, zdá sa mi,“ povedal Alexej Alexandrovič.

„Bolgarinov už úplne súhlasí,“ povedal Štefan Arkadevič a začervenal sa.

Štefan Arkadevič sa červenal pri spomenutí Bolgarinova, lebo len tohto rána bol u Žida Bolgarinova a návšteva zanechala v ňom nemilý dojem.

Štefan Arkadevič bol pevne presvedčený, že ustanovizeň, ktorej chce slúžiť, je nová, potrebná, čestná. Ale dnes ráno, keď ho Bolgarinov zrejme schválne nechal dve hodiny čakať s ostatnými prosebníkmi v čakárni, bolo mu zrazu neprijemne.

Či mu bolo preto neprijemne, že on, potomok Ru-

rika, knieža Oblonský, čakal dve hodiny v Židovej čakárni, alebo že prvý raz v živote nenasledoval príklad predkov, ktorí slúžili len vláde, ale vstupoval na novú postać, no bolo mu naozaj veľmi nepríjemne. Za tieto dve hodiny čakania u Bolgarinova Štefan Arkadevič sa hrdo prechádzal po čakárni, poprával si bokombriadky, nadväzoval rozhovory s inými žiadateľmi a vymýšľal slovný žartík, ktorý bude rozprávať o tom, ako čakal u Žida, a pritom starostlivo skrýval nielen pred ostatnými, ale aj pred sebou pocit, ktorý tu prežíval.

Ale veru stále mu bolo nepríjemne, ba aj sa zlostil a ani len nevedel, prečo: či preto, že sa mu nedaril slovný žartík: „Čakal som ja u Žida, a ten veru už i dá dlho čakať na seba“, alebo pre niečo inšie. Keď ho napokon Bolgarinov veľmi úctivo prijal a zrejme sa veľmi tešil z jeho poníženia, keď mu skoro odmietol prosbu, Štefan Arkadevič sa usiloval čím skôr zabudnúť na to. A aj teraz, len čo sa na to rozpomenul, hneď sa začervenal.

XVIII.

„Teraz mám ešte čosi vykonať, domyslíš si, čo... o Anne,“ povedal Štefan Arkadevič po chvíľke mlčania, keď striasol so seba nepríjemný dojem.

Len čo Oblonský vyslovil Anino meno, tvár Alexeja Alexandroviča sa úplne zmenila: miesto predošlého oživenia zračila sa v nej ustatosť a meravosť.

„Čo vlastne chcete odo mňa?“ povedal, krútil sa v kresle a skladal cviker.

„Rozhodnutie, nejaké rozhodnutie, Alexej Alexandrovič. Obraciam sa teraz na teba („nie ako na urazeného muža“ — chcel povedať, ale zľakol sa, že tým celú vec skazí a zamenil to slovami) nie ako na štátnika (čo bolo celkom nevhodné), ale proste ako na človeka, na dobrého človeka a kresťana. Mal by si ju poľutovať,“ povedal.

„A to vlastne prečo?“ ticho povedal Karenin.

„Áno, poľutovať. Keby si ju videl, ako ja — celú zimu som strávil s ňou — zľutoval by si sa nad ňou. Je v strašnom, priam hroznom postavení.“

„Mne sa zdalo,“ odpovedal Alexej Alexandrovič tenším, skoro piskľavým hlasom, „že Anna Arkadevna má všetko, čo chcela.“

„Ach, Alexej Alexandrovič, preboha, nechajme rekriminácie! Čo bolo, bolo a dobre vieš, čo si želá a čo čaká — rozsobáš.“

„Ale domnieval som sa, že sa Anna Arkadevna zriekla rozsobáša, ak požadujem, aby mi nechali syna. Tak som jej aj odpovedal a myslel som si, že tým je vec skončená. A pokladám ju za skončenú,“ zapišťal Alexej Alexandrovič.

„Len sa, preboha, nerozčuľuj,“ povedal Štefan Arkadevič a dotkol sa švagrovho kolena. „Vec sa neskončila. Ak mi dovoľíš rekapitulovať, bolo to takto: keď ste sa rozišli, bol si veľkodušný, ako len niekto môže byť veľkodušný. Dával si jej všetko — slobodu, ba aj rozsobáš. Ona to ocenila. Nie, nemysli si. Skutočne

ocenila. Ocenila až natoľko, že v prvej chvíli ani nepremyslela, nemohla premyslieť všetko, lebo cítila, že sa previnila pred tebou. Zriekla sa všetkého. Ale skutočnosť a čas dokázaly, že je v trápnom a nemožnom postavení.“

„Život Anny Arkadevny ma už nemôže zaujímať,“ prerušil ho Alexej Alexandrovič a zdvihol obrvy.

„Dovoľ, neverím ti,“ mäkko mu odporoval Štefan Arkadevič. „Je v trápnom postavení a nikto z toho nemá osuhu. Povieš, zaslúžila si to. Ona to vie, a neprosí ťa. Priamo vraví, že ťa nesmie o nič prosiť. Ale ja, my všetci, rodina, všetci, čo ju ľúbime, ťa prosíme, veľmi prosíme. Prečo sa mučí? Komu tým prospeje?“

„Dovoľte, zdá sa, že mňa staviate do postavenia vinníka,“ povedal Alexej Alexandrovič.

„Ale nie, ale nie, vôbec nie, pochop ma,“ povedal Štefan Arkadevič a zas sa mu dotkol ruky, ako by bol presvedčený, že dotyk obmäkčí švagra. „Vravím len toto: mučí sa v tomto postavení a ty jej ho môžeš obľahčiť a nič pritom nestratíš. Zariadim všetko, ani nezbadáš. Veď si sľúbil.“

„Sľúbil som to dávno. A nazdával som sa, že otázka o synovi všetko rozhodla. Okrem toho, dúfal som, že sa aj u Anny Arkadevny nájde veľkodušnosť...“ vyslovil Alexej Alexandrovič s námahou, chvejúcimi sa ústami, a zbledol.

„Anna sa vo všetkom spolieha na tvoju veľkodušnosť. Prosí, veľmi ťa prosí, len — aby si ju vytrhol z nemožného postavenia, v ktorom teraz žije. Už nežiada syna. Alexej Alexandrovič, ty si dobrý človek:

vži sa na chvíľku do jej postavenia. Otázka rozsobáša je v jej terajšom postavení otázkou života a smrti. Keby si jej to nebol predtým sľúbil, bola by sa už smierila so svojím postavením, žila by na dedine. Ale sľúbil si jej rozsobáš, napísala ti a prešla bývať do Moskvy. A tu, v Moskve, kde jej je každé stretnutie bodnutím do srdca, žije už šesť mesiacov a každý deň očakáva rozhodnutie. Veď je to práve tak, ako keď odsúdeného na smrť držia mesiace s povrazom na hrdle a sľubujú mu možno smrť a možno aj milosť. Zľutuj sa nad ňou a ja ti sľubujem, že všetko zariadim... Vos scrupules..."

„Nevravím o tom, nie o tom..." prerušil ho Alexej Alexandrovič s odporom. „No, možno som sľúbil niečo, čo som nemal práva sľubovať.“

„Teda odvolávaš svoj sľub?“

„Nikdy som neodvolal, čo som sľúbil, keď sa sľub dal splniť, ale teraz chcem mať čas na rozmyslenie, nakoľko môžem sľub splniť.“

„Nie, Alexej Alexandrovič," povedal Oblonský a vyskočil, „to nemôžem ani uveriť! Je taká nešťastná, ako len môže byť žena nešťastná, teda jej nemôžeš odoprieť takú..."

„Nakoľko môžem sľub splniť. Vous professez d'être un libre penseur. Ale ja, človek veriaci, nemôžem v takejto vážnej veci postupovať proti kresťanskému zákonu.“

„Veď v kresťanských cirkvách aj u nás, nakoľko viem, je rozsobáš možný," povedal Štefan Arkadevič. „Aj naša cirkev dovoľuje rozsobáš. A vidíme..."

„Dovoľuje, ale nie v tomto smysle.“

„Alexej Alexandrovič, nepoznávam Ťa,“ povedal Oblonský po chvíľke mlčania. „Nebol si to ty (a my všetci sme to ocenili), ktorý všetko odpustil a vedený práve kresťanským citom bol hotový obetovať všetko? Veď si povedal: daj aj kabát, keď ti berú košeľu, a teraz . . .“

„Prosím,“ povedal Alexej Alexandrovič piskľavým hlasom, s chvejúcimi sa sánkami, a zrazu vstal, „prosím skončiť, skončiť . . . tento rozhovor.“

„Ach, nie! Odpusť, odpusť mi, ak som Ťa roztrpčil,“ povedal mu Štefan Arkadevič so zmäteným úsmevom a podával mu ruku, „veď som len ako posol oznamoval, čo mi kázali.“

Alexej Alexandrovič mu podal ruku, zamyslel sa a povedal:

„Musím si to premyslieť a vyhľadať pokyny. Pozajtre vám dám rozhodnú odpoveď,“ povedal, ako by mu čosi bolo prišlo na um.

XIX.

Štefan Arkadevič chcel práve odísť, keď prišiel Kornej a oznamoval:

„Sergiej Alexejevič!“

— Kto je to Sergiej Alexejevič? — už mal na jazyku Štefan Arkadevič, ale hneď sa rozpomenul.

„Ach, Seriožko!“ povedal, „Sergiej Alexejevič! Myslel som, že riaditeľ departementa. Veď ma Anna prosila, aby som pozrel aj Seriožka,“ rozpomenul sa.

A pripomenul si plachý, žalostný výraz, s ktorým mu vravela, keď sa s ním lúčila: „Predsa ho možno uvidíš. Vyzveď sa dopodrobna, kde je, kto je pri ňom... A Števo... keby to bolo možné! Veď by to hádam bolo možné?“ Štefan Arkadevič pochopil, čo značilo toto „keby to bolo možné“: keby bolo možné vykonať rozsobáš tak, aby jej dali syna... Teraz Štefan Arkadevič videl, že na to nemôže ani pomyslieť, ale predsa bol rád, že aspoň uvidí sestrenca.

Alexej Alexandrovič pripomenul švagrovi, že synovi nikdy nespomínajú matku a že ho prosí, aby mu ju ani slovíčkom nepripomenul.

„Bol veľmi chorý po stretnutí s matkou, na ktoré sme neboli prichystaní,“ povedal Alexej Alexandrovič. „Báli sme sa až o jeho život. Ale rozumné liečenie a morské kúpele v lete mu vrátili zdravie a teraz na doktorovu radu dal som ho do školy. A naozaj vplyv spolužiakov dobre na neho účinkuje, je celkom zdravý a dobre sa učí.“

„Aká je z teba chlapina! Veď je to už nie Seriožko, ale opravdivý Sergiej Alexejevič!“ vravel Štefan Arkadevič s úsmevom a díval sa na pekného, urasteného chlapca v belasom kabátiku a dlhých nohaviciach, ktorý smelo a nenúteno vošiel do izby. Chlapec vyzeral zdravo a veselo. Pozdravil sa ujcovi ako cudziemu, ale keď ho poznal, začervenal sa a odvrátil sa od neho, ako by ho bolo čosi urazilo a nahnevalo. Chlapec šiel k otcovi a podal mu vysvedčenie so známkami, ktoré dostal v škole.

„No, takto je to v poriadku,“ povedal otec, „môžeš ísť.“

„Schudol a narástol, prestal byť deckom a je z neho už mladý šuhaj. To sa mi páči,“ povedal Štefan Arkadevič. „A pamätáš sa na mňa?“

Chlapec sa chytro obzrel na otca.

„Pamätám, mon oncle,“ odpovedal, pozrel na ujca a zas sklopil oči.

Ujec si zavolať chlapca a chytil ho za ruku.

„Nuž, ako sa máš, čo robíš?“ povedal, lebo sa chcel s ním poshovárať, ale nevedel, čo mu povedať.

Chlapec sa červenal a neodpovedal, len opatrne si vyfahoval ruku z ruky ujcovej. Len čo mu Štefan Arkadevič pustil ruku, chlapec, ako vtáča, vypustené na slobodu, skúmavo pozrel na otca a rýchlou chôdzou vyšiel z izby.

Prešiel rok, ako Seriožko posledný raz videl matku. Od toho času nikdy o nej nepočul. A tohto roku ho dali do školy, kde sa soznámil so spolužiakmi a obľúbil si ich. Teraz ho už nezaujímaly túžby a rozpomienky, z ktorých ochorel po stretnutí s matkou. Keď mu zavše prišli na um, starostlivo ich odháňal, lebo sa akosi hanbil za ne, ako za niečo, čo sa ešte odpustí dievčaťu, ale nie chlapcovi, ktorý už má aj priateľov. Vedel, že otec s matkou sa akosi nedohodli, preto sa rozišli a vedel aj, že mu je súdené ostať s otcom a usiloval sa privyknuť na túto myšlienku.

Keď uvidel ujca, ktorý sa ponášal na matku, bolo mu neprijemne, lebo ujec vyvolával v ňom práve tie rozpomienky, za ktoré sa akosi hanbil. Bolo mu to

tým nepríjemnejšie, lebo z niektorých slov, ktoré začul, keď čakal pri dverách pracovne, a najmä z výrazu otcovej a ujcovej tváre uhádol, že sa iste šovárili o matke. A aby neodsudzoval otca, s ktorým žil a ktorého potreboval, a najmä, aby sa nemusel oddávať citlivosti, ktorú pokladal za takú ponižujúcu, Seriožko sa usiloval neďávať na ujca, ktorý mu prišiel porušiť pokoj, a nerozmýšľať o tom, čo mu pripomínal.

Ale keď Štefan Arkadevič, ktorý vyšiel hneď za ním, zazrel chlapca na schodišti, zavolať si ho a spýtať sa ho, ako sa zabáva v škole vo voľných chvíľach, Seriožko v otcovej neprítomnosti sa s ním veru rozhovoril.

„Teraz sa najradšej hráme na železniciu,“ odpovedal ujcovi na otázku. „Pozrite, to je tak: dvaja si sadnú na lavicu. To sú cestujúci. A jeden si stane k nim na lavicu. A všetci ostatní sa zapriahnu alebo za ruky, alebo za opasky a poberú sa cez všetky triedy. Dvere už vopred pootvárame. No a sprievodcom byť je veru veľmi ťažko!“

„To je ten, čo stojí?“ spýtal sa Štefan Arkadevič s úsmevom.

„Áno. Musí byť aj smelý, aj obratný, najmä keď vlak zrazu zastane, alebo keď niekto spadne.“

„Áno, to je nie žart,“ povedal Štefan Arkadevič a smutne hľadel do oživených očí, zdedených po matke, teraz už nie detských, nie celkom nevinných. A čo aj sľúbil Alexejovi Alexandrovičovi, že mu nespomenie Annu, už to nevydržal.

„A pamätáš sa na matku?“ spýtal sa ho zrazu.

„Nie, nepamätám,“ chytró odpovedal Seriožko, začervenal sa do krvava a sklopil oči. A ujec už nedostal z neho ani slova.

O polhodinu si našiel ruský vychovávateľ žiaka na schodišti a dlho nemohol pochopiť, či sa hnevá a či plače.

„Istotne ste sa poriadne udreli, keď ste spadli?“ povedal vychovávateľ. „Vravel som, že je to nebezpečná hra. Treba to povedať riaditeľovi.“

„Keby som sa aj bol udrel, nikto by to nezbadal. Celkom iste!“

„Nuž teda čo vám je?“

„Dajte mi pokoj!“ — Pamätám, nepamätám... Čo ho do toho? Načo by som sa mal pamätať? Dajte mi pokoj! — to patrilo už nielen vychovávateľovi, ale celému svetu.

XX.

Štefan Arkadevič, ako vždy, ani teraz zbytočne nemárnil čas v Petrohrade. V Petrohrade, okrem povinností: sestrinho rozsobáša a svojho nového miesta, musel sa, ako vždy, osviežiť po moskovskej stuchnutosti, ako vravieval.

Čo aj v Moskve boly cafés chantants a omnibussy, bola Moskva predsa len stojatým močiarom. To Štefan Arkadevič vždy cítil. Keď dlhšie žil v Moskve, najmä v rodinnom kruhu, cítil, že duševne upadá. Keď dlhší čas neodišiel z Moskvy, došiel až tak ďaleko, že

ho začaly znepokojovať zlé pomery, ženine výčitky, zdravie, výchova detí a drobné starosti v úrade. Znepokojovalo ho aj, že mal dlžoby. No len čo prišiel do Petrohradu a vžil sa v krúžku priateľov, kde žili, naozaj žili a neživorili ako v Moskve, hneď všetky tieto myšlienky zmizly, roztopily sa ako vosk nad ohňom.

Žena? . . . Len dnes sa shováral s kniežaťom Čečenským. Knieža Čečenský mal ženu a rodinu — odrastené deti, pážatá, ale mal aj inú, nezákonnú rodinu, kde mal tiež deti. Čo aj prvá rodina bola pekná, predsa sa knieža Čečenský cítil šťastnejší v druhej rodine. A do tejto druhej rodiny vodil aj najstaršieho syna a rozprával Štefanovi Arkadevičovi, že sa mu to zdá osožné, že sa syn pritom podučí. Čo by na to povedali v Moskve?

Deti? . . . V Petrohrade deti neprekážaly otcom žiť. Deti sa vychovávaly v ústavoch a tu nebolo absurdných názorov, čo sa v Moskve tak rozšírily — spomeňme na príklad Lvova — že deťom patrí všetok pôžitok zo života, a rodičom len robota a starosti. Tu chápali, že človek má povinnosť žiť pre seba, ako má žiť vzdelaný človek.

Úrad? . . . Ani úrad tu nebol takou úpornou, beznádejnou lopotou, s akou sa naťahovali v Moskve. Tu bolo hodno slúžiť. Schôdzka, úslužnosť, vtipné slovíčko, umenie vystrájať všelijaké žarty, napodobňovať osoby — a hneď každý mohol spraviť kariéru, ako Briancev, s ktorým sa Štefan Arkadevič včera stretol a ktorý bol teraz najvyšším hodnostárom. Takýto úrad budil záujem.

Ale najmä petrohradské názory na peňažné veci upokojovaly Štefana Arkadeviča. Bartniansky, ktorý strovil ročite aspoň päťdesiat tisíc, — taký train viedol — povedal mu včera o tomto významné slovíčko.

Keď sa pred obedom rozhovorili, povedal Štefan Arkadevič Bartnianskemu:

„Zdá sa mi, že sa dobre poznáš s Mordvinským. Mohol by si mi preukázať službu, utrús mu, prosím ťa, za mňa slovíčko. Chcel by som dostať isté miesto. Členstvo agentúry ...“

„No, nenamáhaj sa, meno si aj tak nezapamätám ... Len nechápem, že máš chuť miešať sa do železníc so Židmi? ... Rob si, čo chceš, ale je to nedôstojné.“

Štefan Arkadevič mu nepovedal, že je to potrebný úrad: Bartniansky by ho nepochopil.

„Potrebujem peniaze, nemám z čoho žiť.“

„Veď žiješ?“

„Žijem, ale mám dlžoby.“

„Ale nepovedz! Mnoho?“ povedal Bartniansky ľútostivo.

„Veľmi mnoho, asi dvadsať tisíc.“

Bartniansky sa veselo rozosmial.

„Ach, šťastlivý človek!“ povedal. „Ja mám pol druhu milióna dlžôb a ani štipky majetku a ako vidíš, ešte môžem žiť!“

A Štefan Arkadevič nielen zo slov, ale aj zo skutkov videl, že je to pravda. Živachov mal tristo tisíc dlžoby a ani kopejky na bydle, a tiež žil, a ešte ako! Grófovi Krivcovovi dávno už všetci odspievali, a vy-

držiaval si dve milenky. Petrovský premárnil päť miliónov a žil si stále rovnako, ba ešte aj viedol finančné veci a dostával dvadsaťtisíc platu.

Ale okrem tohto Petrohrad účinkoval na Štefana Arkadeviča aj fyzicky. Omladzoval ho. V Moskve si zavše obzeral šedivejúce vlasy, zaspával po obede, preťahoval sa, pomaličky, zadychčaný kráčal hore schodmi, nudil sa s mladými ženami, netancoval na plesoch. Ale v Petrohrade vždy cítil, že má kosti mladšie o desať rokov.

V Petrohrade cítil to isté, čo mu včera rozprával šesťdesiatročný gróf Oblonský, Peter, ktorý sa len nedávno vrátil z cudziny:

„My tu nevieme žiť,“ vravel mu Peter Oblonský. „Uver mi, strávil som leto v Badene a ozaj som sa cítil celkom mladý. Zazrieš mladú ženu, a myslíš si . . . Naobeduješ sa, vypiješ si trošku — hneď máš silu, sviežosť. Prišiel som do Ruska — musel som ísť k žene, a ešte na dedinu — no, neuveríš, o dva týždne som si obliekol vigan a prestal som sa preobliekať na obed. A na mladice ani pomyslenia! Stal sa zo mňa starec. Už aby som sa staral len o spásu duše. Šiel som do Paríža — a zas som omladol.“

Štefan Arkadevič cítil práve taký rozdiel ako Peter Oblonský. V Moskve sa tak opúšťal, že naozaj, keby tam tak dlhšie žil, nedošiel by k inšiemu, len k starostiam o spásu duše. V Petrohrade sa zas cítil chlapom na mieste.

Medzi kňažnou Betsy Tverskou a Štefanom Arkadevičom bol dávny a veľmi zvláštny pomer. Štefan Ar-

kadevič jej žartom vždy dvoril a vravel jej, tiež žartom, najneslušnejšie veci, lebo vedel, že sa jej to nado všetko páči. Na druhý deň po rozhovore s Kareninom zašiel si Štefan Arkadevič k nej a cítil sa natoľko mladý, že v tom žartovnom dvorení a rečičkách zašiel nevoľky trochu príďaleko, takže už nevedel, kam z konopí, lebo na nešťastie Betsy sa mu nielen nepáčila, ale bola mu až odporná. Ale zabávali sa takýmto tónom, lebo on sa jej veľmi páčil. Bol teda veľmi rád, že prišla kňažná Mäkká a ukončila ich rozhovor vo dvojici.

„Ach, aj vy ste tu?“ povedala kňažná Mäkká, keď ho videla. „No, a čo robí vaša úbohá sestra? Nedivajte sa na mňa takto,“ doložila. „Odvtedy, čo sa všetky oborily na ňu, všetky, ktoré sú stotisíc ráz horšie ako ona, som presvedčená, že spravila krásne. Nemôžem Vronskému odpustiť, že mi nedal vedieť, keď Anna bola v Petrohrade. Bola by som ju šla navštíviť a všade by som bola chodila s ňou. Prosím vás, povedzte jej, ako ju mám rada. No, rozprávajte mi dačo o nej.“

„Nuž, je v ťažkom postavení, je . . .“ začal hneď rozprávať Štefan Arkadevič, lebo v duševnej prostote uveril kňažnej Mäkkej na slovo, keď povedala: „Rozprávajte mi o vašej sestre.“ Ale kňažná Mäkká, ako obyčajne, hneď ho prerušila a začala ona rozprávať:

„Spravila, čo okrem mňa robia všetky, ale čo taja; ale ona nechcela klamať a počínala si ozaj krásne. A ešte lepšie spravila, že nechala toho vášho polobláznivého švagra. Odpusťte. Všetci tvrdili, že je rozumný, múdry, len ja som vravela, že je hlúpy. Teraz, keď

sa splietol s Lýdiou Ivanovnou a s Landauom, všetci vravia, že je poloblázon a ja by som aj rada nesúhlasila so všetkými, ale tentoraz nemôžem.“

„Áno, vysvetlite mi, prosím vás,“ povedal Štefan Arkadevič, „čo to vlastne značí? Včera som bol u neho v sestrinej veci a prosil som ho, aby dal rozhodnú odpoveď. Nedal mi odpoveď a povedal, že si to rozmyslí, a dnes ráno miesto odpovede dostal som pozvanie na večer ku grófke Lýdii Ivanovne.“

„No, tak, tak!“ s radosťou sa rozvravela kňažná Mäkká. „Spýtajú sa Landaua?“

„Akože Landaua? Prečo? Kto je Landau?“

„Ako? Vy nepoznáte Júliusa Landaua? Le fameux Jules Landau, le clairvoyant? Aj to je blázon, ale on rozhodne o osude vašej sestry. Vidíte, čo robí život na vidieku, neviete o ničom. Teda ten Landau bol commis v obchode v Paríži a raz prišiel k doktorovi. V čakárni u doktora zaspal a vo sne začal radiť všetkým chorým. A zázračne radiť. A poznáte chorého Juraja Meledinského? Žena sa dozvedela o Landauovi a zavolala ho k mužovi. Liečil jej muža. Podľa mňa mu veru nepomohol, lebo je stále rovnako slabý, ale oni veria v neho a všade ho vozia so sebou. Aj do Ruska ho doviezli. Tu sa okolo neho všetci shrkli a on ich začal liečiť. Vyliečil grófkú Bezzubovú a ona si ho tak obľúbila, že ho prijala za syna.“

„Ako za syna?“

„Tak, adoptovala. Teraz sa už nevolá Landau, ale gróf Bezzubov. No to je vedľajšie — lenže Lýdia — mám ju veľmi rada, ale nemá všetkých doma — prav-

daže, zavesila sa teraz na Landaua a bez neho sa ani ona ani Alexej Alexandrovič v ničom nerozhodne, a preto osud vašej sestry má teraz v rukách tento Landau, čiže gróf Bezzubov.“

XXI.

Po znamenitom obede a veľkom množstve koňaku, vypitého u Bartnianskeho, Štefan Arkadevič vchádzal ku grófke Lýdii Ivanovne len chvíľočku neskoršie, ako mu označili.

„Kto je ešte u grófky? Francúz?“ spýtal sa Štefan Arkadevič sluhu, keď si obzeral známy svrchník Alexeja Alexandroviča a smiešny svrchník so spinkami.

„Alexej Alexandrovič Karenin a gróf Bezzubov,“ odpovedal sluha prísne.

— Kňazná Mäkká dobre hádala, — pomyslel si Štefan Arkadevič, keď vchádzal na schodište. — Čudné! Ale predsa by bolo dobre sblížiť sa s Lýdiou Ivanovnou. Má ohromný vplyv. Keby za mňa nadhodila slovičko Pomorskému, iste by som dostal miesto.

Vonku bolo ešte celkom vidno, ale v salóniku grófky Lýdie Ivanovny, kde byly spustené záclony, už horely lampy.

Za okrúhlym stolíkom pod lampou sedeli grófka a Alexej Alexandrovič a ticho sa shovárali o čomsi. Nevysoký, vycivený mužský so ženskými bedrami, s nohami, vykrivenými v kolenách, bledý, pekný, s utešenými, žiarivými očami a dlhými vlasmi, čo mu padaly na golier kabáta, stál na druhom konci izby a

obzeral si stenu s podobizňami. Keď sa Štefan Arkadevič privítal s hostiteľkou a s Alexejom Alexandrovičom, nevoľky pozrel ešte raz na neznámeho mužského.

„Monsieur Landau!“ oslovila ho grófka tak mäkko a opatrne, až to Oblonského prekvapilo. A soznámila ich.

Landau sa chytro obzrel, prišiel k nim, s úsmevom položil meravú, zapotenú ruku do vystretej ruky Štefana Arkadeviča a hneď zas odišiel a začal si obzerať portréty. Grófka a Alexej Alexandrovič významne pozreli na seba.

„Som veľmi rada, že vás vidím, najmä teraz,“ povedala grófka Lýdia Ivanovna a ukazovala Štefanovi Arkadevičovi miesto vedľa Karenina.

„Predstavila som vám ho ako Landaua,“ povedala tlmeným hlasom a pozrela na Francúza a potom hneď na Alexeja Alexandroviča, „ale je to vlastne gróf Bezzubov, ako iste viete. Lenže nemá rád tento titul.“

„Áno, počul som o tom,“ odpovedal Štefan Arkadevič. „Vravia, že celkom vyliečil grófkou Bezzubovú.“

„Dnes bola u mňa, ale je veru na poľutovanie!“ obrátila sa grófka k Alexejovi Alexandrovičovi. „Rozlúčenie s ním je pre ňu strašné. Bude jej to veľký úder.“

„A celkom iste odchádza?“ spýtal sa Alexej Alexandrovič.

„Áno, ide do Paríža. Včera počul hlas,“ povedala grófka Lýdia Ivanovna a dívala sa na Štefana Arkadeviča.

„Ach, hlas!“ opakoval Oblonský a cítil, že musí byť čo najopatrnejší v tejto spoločnosti, kde sa robí, alebo má robiť čosi zvláštneho, na čo ešte nemá kľúča.

Nastalo na chvíľočku ticho, po ktorom grófka Lýdia Ivanovna povedala Oblonskému s jemným úsmevom, ako by pristupovala k hlavnému predmetu rozhovoru:

„Dávno vás poznám a veľmi som rada, že vás môžem poznať bližšie. Les amis de nos amis sont nos amis. Ale aby sme mohli byť niekomu priateľmi, musíme sa vmyslieť do druhovho duševného stavu; a obávam sa, že to nerobíte v pomere k Alexejovi Alexandrovičovi. Rozumiete, o čom hovorím,“ povedala a zdvihla utešené, zádumčivé oči.

„Čiastočne, grófka, chápem, že postavenie Alexeja Alexandroviča...“ povedal Oblonský, lebo nechápal dobre, čo grófka myslela, preto sa radšej vyslovil len takto všeobecne.

„Nejde tu o premenu vo vonkajšom postavení,“ povedala grófka Lýdia Ivanovna prísne a zároveň zaľúbeným pohľadom sledovala Alexeja Alexandroviča, ktorý vstal a prešiel k Landauovi, „ale srdce sa mu zmenilo, teraz má iné srdce a obávam sa, že ste sa úplne nevžili do premeny, ktorá v ňom nastala.“

„Nuž v hlavných črtách si tú premenu môžem domyslieť. Vždy sme boli priatelia a teraz...“ povedal Štefan Arkadevič a odpovedal nežným pohľadom na pohľad grófkyn, pritom rozmýšľal, s ktorým z dvoch ministrov je grófka v bližších stykoch, ktorého jej má spomenúť, aby sa u neho prihovorila za neho.

„Zmena, ktorá sa v ňom dovŕšila, nemôže oslabiť

jeho cit lásky k bližným. Naopak, zmena, ktorá sa s ním stala, musí len zväčšiť jeho lásku. Ale bojím sa, že ma nerozumiete. Nechcete čaju?“ povedala a očami ukazovala na sluhu, ktorý niesol na táčni čaj.

„Nie celkom, grófka. Pravda, jeho nešťastie...“

„Áno, nešťastie, ktoré sa stalo vyšším šťastím, keď sa srdce obnovilo a naplnilo Ním,“ povedala a zaľúbene hľadela na Alexeja Alexandroviča.

— Myslím, že ju budem môcť poprosiť, aby sa prihovorila u obidvoch, — myslel si Štefan Arkadevič.

„Ach, pravdaže, grófka,“ povedal, „ale myslím, že tieto premeny sú také intímne, že nikto, ani len najbližší, neradi o nich rozprávajú.“

„Naopak! Musíme sa o nich shovárať a pomáhať si vzájomne.“

„Áno, určite, ale presvedčenie býva také rozličné a pritom...“ povedal Oblonský s mäkkým úsmevom.

„Vo veci svätej pravdy nemôže byť rozdielnych názorov.“

„Ach, áno, pravdaže, ale...“ Štefan Arkadevič prišiel do pomykova a zatíchol. Pochopil, že grófka vraví o náboženstve.

„Zdá sa mi, že hneď zaspí,“ významným šepotom povedal Alexej Alexandrovič, keď prišiel k Lýdii Ivanovne.

Štefan Arkadevič sa obzrel. Landau so sklonenou hlavou sedel pri obloku, podopretý lakťami o rúčku a operadlo kresla. Zbadal, že sa dívajú na neho, zdvihol hlavu a usmial sa detsky naivným úsmevom.

„Nevšímajte si ho,“ povedala Lýdia Ivanovna a ľah-

kým pohybom pritiahla stoličku Alexejovi Alexandrovičovi. „Zbadala som . . .“ začala čosi vravieť, keď do izby vošiel sluha s listom. Lýdia Ivanovna chytro prebehla list, poprosila o prepáčenie, neobyčajne chytro napísala odpoveď, odovzdala ju sluhovi a vrátila sa ku stolu.

„Zbadala som,“ povedala, pokračujúc v začatom rozhovore, „že Moskvania, najmä mužskí, sú najľahostajnejší k náboženstvu.“

„Ach, nie, grófka, mne sa zdá, že Moskvania majú povest' práve najhúževnatejších,“ odpovedal Štefan Arkadevič.

„Áno, ale ako sa mi zdá, vy ste — žiaľbohu — z tých ľahostajných,“ povedal Alexej Alexandrovič a obrátil sa k nemu s ustatým úsmevom.

„Ako môže niekto byť ľahostajný!“ povedala Lýdia Ivanovna.

„Nemôžem povedať, že by som bol v náboženstve ľahostajný, len ešte vyčkávam,“ povedal Štefan Arkadevič s najobmäkčujúcejším úsmevom. „Myslím, že mne ešte nenastal čas na tieto otázky.“

Alexej Alexandrovič a Lýdia Ivanovna pozreli na seba.

„Nikdy nemôžeme vedieť, či nám už nastal čas,“ povedal Alexej Alexandrovič prísne. „Nesmieme rozmýšľať, či sme prichystaní, či nie: milosť božia sa nepravuje ľudskými úvahami. Niekedy sa jej nedostane tým, čo sa namáhajú získať si ju, ale dostanú ju neprichystaní, ako Saul.“

„Nie, zdá sa, že teraz ešte nie,“ povedala Lýdia Iva-

novna, ktorá celý čas pozorovala pohyby Francúzov. Landau vstal a prišiel k nim.

„Dovolíte aj mne načúvať?“

„Ale áno, nechcela som vás rušiť,“ povedala Lýdia Ivanovna a nežne pozrela na neho, „sadtite si k nám.“

„Len netreba zatvárať oči, aby sme sa nepripravili o svetlo,“ pokračoval Alexej Alexandrovič.

„Ach, keby ste poznali šťastie, ktoré prežívame, keď cítime v duši Jeho stálu prítomnosť!“ povedala grófka Lýdia Ivanovna a blažene sa usmiala.

„Ale človek sa môže zavše cítiť neschopný povzniesť sa do takej výšky,“ povedal Štefan Arkadevič a cítil, že je neúprimný, keď uznáva náboženskú výšku a keď sa zároveň nerozhodol priznať so svojím slobodným myšlienkarstvom osobe, ktorá mu jedným slovom Pomorskému mohla zadovážiť želané miesto.

„Totiž chcete povedať, že mu hriech prekáža,“ povedala Lýdia Ivanovna. „Ale to je klamná mienka. Veriaci nemajú hriechov, ich hriechy sú už vykúpené. Pardon,“ dodala a dívala sa na sluhu, ktorý zas prišiel s druhým listom. Prečítala list a odpovedala slovami: „Povedzte, že zajtra u veľkokňažnej... Veriaci nemá hriechu,“ pokračovala v rozhovore.

„Áno, ale viera bez skutkov je mŕtva,“ povedal Štefan Arkadevič, keď sa rozpamätal na vetu z katechizmu, a hájil si nezávislosť už len úsmevom.

„To je z Epištoly apoštola Jakuba,“ povedal Alexej Alexandrovič a obrátil sa k Lýdii Ivanovne s akousi výčitkou, ktorá sa zrejme týkala niečoho, o čom sa už neraz shovárali. „Koľko škody narobilo klamlivé vy-

svetľovanie tohto miesta! Nič tak neodrádza od viery, ako toto vysvetlenie. — „Nemám skutkov, teda nemôžem veriť,“ a zatiaľ je to nikde nie takto povedané. Ba práve naopak.“

„Namáhať sa pre Boha, prácou namáhavou, pôstom sa starať o spasenie duše,“ povedala grófka Lýdia Ivanovna s pohrdaním, plným odporu, „to sú absurdné pochopy našich mníchov . . . Veď to v Písme nikde nie je napísané. Všetko je omnoho prostejšie a ľahšie,“ dodala a dívala sa na Oblonského práve s takým povzbudzujúcim úsmevom, s akým povzbudzovala mladé dvorné dámy, zmätené novým prostredím.

„Nás spasil Kristus, ktorý trpel za nás. Nás spasila viera,“ potvrdil Alexej Alexandrovič a pohľadom odobroval jej slová.

„Vous comprenez l'anglais?“ spýtala sa Lýdia Ivanovna, a keď dostala kladnú odpoveď, vstala a začala preberať knihy na policičke. „Chcem prečítať „Safe and Happy“, a či „Under the wing?““ povedala a skúmavo pozrela na Karenina. Našla knihu, sadla si na miesto a otvorila ju. „Je to veľmi krátke. Opisuje cestu, ktorou sa získava viera a šťastie, prevyšujúce všetko pozemské, ktoré pritom naplňa dušu. Veriaci človek nemôže byť nešťastný, lebo je nie sám. Nuž veď uvidíte.“ Už sa chystala začať čítať, keď vtom zas prišiel sluha. „Borozdinová? Povedzte, že zajtra o druhej. Áno,“ povedala, založila prstom miesto v knihe a so vzdychom pozrela pred seba zádumčivými, krásnymi očami. „Takto, hľa, pôsobí skutočná viera. Poznáte Mary Saninovú? Viete o jej nešťastí? Stratila

dieťa-jedináka. Bola zúfalá. A čo sa stalo? Našla si tohto priateľa a teraz ďakuje Bohu za smrť svojho dieťaťa. To je šťastie, ktoré dáva viera!“

„Ach, áno, to je veľmi . . .“ povedal Štefan Arkadevič, veľmi spokojný, že budú čítať, že sa mu dajú trošku spamätať. — Nie, už vidím, radšej ju teraz ani nepoprosím, — rozmýšľal, — len aby som sa dostal odtiaľto a voľačo nenavysťtrájal!

„Budete sa nudiť,“ povedala grófka Lýdia Ivanovna, obrátená k Landauovi, „neviete po anglicky, ale je to krátke.“

„Ach, ja porozumiem,“ povedal Landau so stále rovnakým úsmevom a zavrel oči.

Alexej Alexandrovič a Lýdia Ivanovna pozreli na seba významne a čítanie sa začalo.

XXII.

Štefan Arkadevič cítil, že ho celkom zmiatly čudné reči, ktoré musel vypočuť a ktoré nepočul nikdy predtým. Složitost petrohradského života vcelku účinkovala na neho povzbudivo, budila ho z moskovskej stuchnutosti. Ale túto složitost mal rád a chápal ju len v blízkom a známom ovzduší. V tomto cudzom prostredí bol zmätený, omámený, a nemohol všetko pochopiť. Keď Štefan Arkadevič načúval grófku Lýdiu Ivanovnu a cítil na seba uprené, naivné alebo klamárske — už ani nevedel, aké vlastne — Landauove oči, začínal cítiť akúsi zvláštnu ťažobu v hlave.

V hlave sa mu motaly najrozmanitejšie myšlienky. — Mary Saninová sa raduje, že jej umrelo dieťa... Dobre by bolo zafajčiť si teraz... Aby bol človek spasený, treba len veriť a mnísi nevedia, ako to treba robiť. Vie to len grófka Lýdia Ivanovna... Ale prečo mám takú ťažobu v hlave? Či z koňaku, či preto, že je tu všetko také čudné? No zdá sa, že som doteraz predsa len nevykázal nič neslušného. Ale jednako, už ju nemôžem poprosiť. Vravila, že nútia ľudí modliť sa. Len aby mňa nenútili. To by už bolo prihlúpo. A akú hlúposť to číta, ale pekne vyslovuje. Landau — Bezzubov, prečože je Bezzubov? — Štefan Arkadevič zrazu pocítil, že dolná sánka sa mu nezadržiateľne kriví do zívania. Popravil si bokombriadky, zatajil zívnutie a striasol sa. Ale hneď nato pocítil, že už spí a chystá sa chrápať. No spamätal sa práve vo chvíli, keď hlas grófky Lýdie Ivanovny vyslovil: „Už spí!“

Štefan Arkadevič sa preľaknutý spamätal a cítil sa vinný a pristihnutý. Ale hneď sa potešil, lebo pochopil, že slová: „Už spí“, sa netýkaly jeho, ale Landaua. Francúz zaspal práve tak ako Štefan Arkadevič. Lenže spánok Štefana Arkadeviča — ako sa nazdával — by ich bol iste urazil (vlastne na toto už ani nemyslel, také mu bolo všetko čudné), a spánok Landauov ich neobyčajne potešil, najmä grófku Lýdiu Ivanovnu.

„Mon ami,“ povedala Lýdia Ivanovna, opatrne, aby ani nešuchla, dvíhala si záhyby hodvábnych šiat a v oduševnení volala Karenina už nie Alexejom Alexandrovičom, ale „mon ami“, „donnez lui la main.

Vous voyez? Pšššt!“ zasipela na vchodiaceho sluhu.
„Neprijímať!“

Francúz spal alebo sa robil, že spí. Hlavu sklonil na operadlo kresla a spotenou rukou, ležiacou na kolene, robil slabé pohyby, ako by čosi chytal. Alexej Alexandrovič vstal, chcel vstať opatrne, ale zachytil sa o stolík, šiel k nemu a položil si ruku do Francúzovej ruky. Aj Štefan Arkadevič vstal, vypleštil oči, chcel sa zobudiť, ak spí, a díval sa raz na jedného, raz na druhého. Všetko bolo skutočné. Štefan Arkadevič cítil, že mu je v hlave akosi čím ďalej tým horšie.

„Que la personne qui est arrivé la dernière, celle qui demande, qu'elle — sorte. Qu'elle sorte!“ vyslovil Francúz, ale neotvoril oči.

„Vous m'excuserez, mais vous voyez... Revenez vers dix heures, encore mieux demain.“

„Qu'elle sorte!“ netrpezlivo opakoval Francúz.

„C'est moi, n'est pas?“ A keď Štefan Arkadevič dostal kladnú odpoveď, zabudol aj, že chcel poprosiť Lýdiu Ivanovnu, zabudol aj, čo mal vykonať sestre, len túžil dostať sa čím prv odtiaľto a vyšiel na prstoch ako z nakazeného domu, vybehol na ulicu a dlho sa shováral a žartoval s pohoničom, lebo sa chcel čo najskôr zo všetkého spamätať.

Vo francúzskom divadle, kde ešte zastihol posledné dejstvo, a potom u Tatárov pri šampanskom Štefan Arkadevič si trochu vydýchol vo zvyčajnom ovzduší. Ale jednako celý večer bol akýsi nesvoj.

Keď sa vrátil domov k Petrovi Oblonskému, u ktorého sa v Petrohrade ubytoval, našiel si Štefan Arka-

devič lístok od Betsy. Písala mu, že by si veľmi želala dokončiť začatý rozhovor a prosila ho, aby prišiel zajtra. Len čo stihol prečítať tento lístok a smŕštiť sa nad nim, ozvaly sa zdola ťarbavé kroky chlapov, ktorí niesli čosi ťažkého.

Štefan Arkadevič vyšiel pozrieť, čo sa robí. Bol to „omladnutý“ Peter Oblonský. Bol taký spitý, že nemohol ísť po schodoch. Ale keď zazrel Štefana Arkadeviča, kázal sa postaviť na nohy, zachytil sa ho a šiel s ním do jeho izby, tam mu začal rozprávať, ako strávil večer, a tam aj zaspal.

Štefan Arkadevič bol duševne skleslý, čo sa mu málokedy stávalo, a dlho nemohol zaspáť. Všetko, na čo sa len rozpomenul, bolo škaredé, ale najškaredšia zo všetkého, za čo sa skoro hanbil, bola mu rozpomienka na večer u grófky Lýdie Ivanovny.

Na druhý deň dostal od Alexeja Alexandroviča rozhodné odmietnutie rozsobáša s Annou a pochopil, že rozhodnutie vyplývalo z toho, čo včera povedal Francúz v skutočnom alebo predstieranom spánku.

XXIII.

Aby sa mohlo v rodinnom živote niečo podujáť, je nevyhnutný alebo úplný rozkol medzi manželmi, alebo shoda v láske. Keď je pomer manželov neurčitý a niet ani toho ani onoho, nemôže sa v rodine nič podujáť.

Mnohé rodiny len preto celé roky ostávajú v starých pomeroch, trápnych obom manželom, že niet ani úplného rozkolu, ani úplnej shody.

A Vronskému a Anne bol už neznesiteľný moskovský život v páli a prachu, keď už slnce nesvietilo ako na jar, ale ako v lete a všetky stromy na bulvároch mali už dávno lístie, a lístie bolo už pokryté prachom. Ale neprešli bývať do Vozdviženského, ako sa boli rozhodli, len žili naďalej v Moskve, ktorá sa im už sprotivila, lebo v poslednom čase nebolo medzi nimi shody.

Podráždenie, ktoré ich odcudzovalo, nemalo nijakej vonkajšej príčiny a všetky pokusy o vysvetlenie nielen že ho neodstránili, ale ešte ho zväčšovali. Bolo to vnútorné podráždenie, ktoré v nej vyvolávalo ochladnutie jeho lásky, a v ňom ľútosť, že sa pre ňu dostal do takéhoto ťažkého postavenia, ktoré mu ona len sťažovala, namiesto, aby mu ho obľahčila. Ale ani on ani ona nevyslovili príčinu svojho podráždenia, len obaja zvažovali vinu jeden na druhého a pri každej zámienke usilovali sa vzájomne si to dokázať.

Ona videla v ňom, vo všetkých jeho obyčajách, myšlienkach, túžbach, v celej jeho duševnej a fyzickej sústave len lásku k ženám a táto láska mala sa podľa jej pochopov sústrediť len na nej. Ale táto láska sa zmenšovala. Súdila teda, že čiastku lásky iste preniesol na iné alebo na inú ženu — a žiarlila. Žiarlila teda nie na nejakú inú ženu, ale na ochladnutie jeho lásky. Nemala ešte predmet žiarlivosti, teda si ho vyhľadávala. Pri najmenej zmienke prenášala žiarlivosť s osoby na osobu. Raz žiarlila na tie hrubé ženy, s ktorými sa tak ľahko mohol sísť vďaka svojim mládeňským stykom. Raz žiarlila na ženy zo spoločnosti,

s ktorými sa mohol stretnúť. Raz žiarlila na akési vymyslené dievča, ktoré si chcel vziať za ženu a roztrhnúť sväzok s ňou. A táto posledná žiarlivosť ju mučila najväčšmi, najmä preto, lebo jej raz neopatrne v dôvernej chvíli povedal, že ho matka natoľko nechápe, že si dovolila prehovárať ho, aby si vzal za ženu kňažnú Sorokinovú.

A v žiarlivosti Anna sa hnevala na neho a vo všetkom vyhľadávala príčiny hnevu. Obviňovala ho zo všetkých ťažkostí v jej postavení. Vinila ho za všetko — za trápne očakávanie, ktoré prežila v Moskve ako by medzi nebom a zemou, aj za nerozhodnosť Alexeja Alexandroviča, aj za osamelosť. Keby ju ľúbil, pochopil by celú ťarchu jej postavenia a vyviedol by ju z neho. Aj v tom bol na vine, že žila v Moskve, a nie na dedine. Nemohol žiť zahrabaný na dedine, ako chcela ona. Rozhodne potreboval spoločnosť a priviedol ju do tohto hrozného postavenia, ale nechcel pochopiť jeho ťarchu. A zavinil aj to, že bola naveky rozlúčená so synom.

Ani len zriedkavé chvíle nežnosti, ktoré zavše prežívali, ju neuspokojovaly: v jeho nežnosti videla teraz odtienok spokojnosti, bezpečnosti, ktorých predtým nebolo a ktoré ju dráždily.

Bolo už na mrku. Anna bola sama, čakala Vronského z mládeneckého obeda, chodila hore-dolu po jeho pracovni (bola to izba, kde nebolo natoľko počuť ruch z ulice) a preberala so všetkými podrobnosťami výrazy včerajšej škriepky. Vracala sa od pamätných urážlivých slov stále nazad, k tomu, čo ich vyvolalo,

a došla napokon až na začiatok rozhovoru. Dlho nemohla uveriť, že sa škriepka začala z takého bezvýznamného rozhovoru, ktorý ich vlastne ani trošku nezaujímal. Ale naozaj bolo tak. Všetko sa začalo tým, že sa vysmieval zo ženských gymnázií, ktoré pokladal za nepotrebné, a že ich ona zastávala. Neúctivo sa vyjadril aj o ženskom vzdelaní vôbec a povedal, že Hana, Anina chovanica-Angličianka, vôbec sa nepotrebuje učiť fyziku.

To Annu podráždilo. Videla v tom pohŕdavú náražku na svoje zamestnanie. A vymyslela si a vyslovila takú vetu, ktorou by sa mu odplatila za spôsobenú bolesť.

„Nečakám, že by ste mysleli na mňa, na moje city, ako by na ne myslel milujúci človek, ale čakala by som aspoň slušnosť,“ povedala mu.

A on sa skutočne začervenal hnevom a povedal čosi nepríjemného. Nepamätala sa už, čo mu na to odpovedala, vedela len, čo jej on potom povedal, zrejme tiež len, aby ju ranil:

„Pravdaže, nepríjemná mi je vaša náklonnosť k tomu dievčatku, lebo vidím, že je neprirodzená.“

Surovosť, s ktorou jej ničil pokoj tak namáhavo nadobudnutý, aby vydržala tento ťažký život, jeho nespravodlivosť a upodozrievanie z pretváranky a neprirodzenosti ju celkom pobúrily.

„Veľmi ľutujem, že vám je pochopiteľná a prirodzená len hrubosť a materiálnosť,“ povedala mu a vyšla z izby.

Keď včera večer prišiel k nej, ani nespomenuli nedávnu škriepku, ale obaja cítili, že je síce zahladená, no ešte neprešla.

Dnes celý deň nebol doma a jej bolo tak clivo a smutno cítiť, že sa ešte nepomerili, že chcela zabudnúť na všetko, všetko odpustiť, chcela sa s ním pomeriť, obviniť seba a ospravedlniť jeho.

— Len ja som zvinila. Som dráždivá a nesmyselne žiarlivá. Pomerím sa s ním a odídeme na dedinu, tam budem pokojnejšia, — vravela si.

— „Neprirodzená,“ — rozpomenula sa zrazu na slovo, ktoré ju včera najväčšmi urazilo. Nebolo to ani tak slovo, ako zámer zraniť ju. — Viem, čo chcel povedať. Chcel povedať: Je neprirodzené ľúbiť cudzie dieťa a neľúbiť vlastnú dcéru. Čo sa on vyzná v láske k deťom, v mojej láske k Seriožkovi, ktorého som obetovala pre neho? Veď ma tým chcel len zraniť! Nie, ľúbi inú ženu, už to nemôže byť inakšie.

A zhrozila sa, keď videla, že hoci sa vlastne chcela upokojiť, zas len obišla kruh, ktorý už toľko ráz prešla, a vrátila sa do predošlej dráždivosti. — Či je to už nemožné? Či už nemôžem vziať na seba vinu? — povedala si a zas začala od začiatku. — Je pravdivý, je čestný, ľúbi ma. Aj ja ho ľúbim a po tieto dni dostanem rozsobáš. Čože ešte treba? Treba pokoj, dôveru a vezmem vinu na seba. Áno, keď teraz príde, poviem mu, že som všetko zavinila, čo som aj nezavinila, a odídeme na dedinu.

A aby už nerozmýšľala a nepoddávala sa podráž-

deniu, zacengala a kázala sniesť kufry, aby si mohla
baliť veci na dedinu.

O desiatej prišiel Vronský.

XXIV.

„Nuž čo? Bolo veselo?“ spýtala sa ho s vinovatým
a pokorným výrazom v tvári, keď mu šla v ústrety.

„Ako obyčajne,“ odpovedal jej a hneď na prvý pohľad pochopil, že je zas raz v dobrej nálade. Privykol už na tieto prechody a teraz bol naozaj rád, že je dobrej vôle, lebo aj on bol v najlepšej nálade.

„Čo to vidím! Ach, to je dobre!“ povedal a ukázal na kufry na chodbe.

„Áno, treba už odísť. Bola som sa previezť a tak je krásne, že som zatúžila za dedinou. Veď ťa tu vari nič nezdržiava.“

„Želám si len jedno. Hneď prídem a poshovárime sa, len sa preoblečiem. Rozkáž doniesť čaj.“

A odišiel do svojej pracovne.

Bolo čosi urážlivého v tom, ako povedal: „Ach, to je dobre“ — ako vravia decku, keď prestalo byť zaťaté, ale ešte urážlivejší bol rozdiel medzi jej vinovatým a jeho povedomým tónom. A Anna na mih pocítila v sebe rastúcu túžbu po zápase. Ale ovládla sa, udusila ju a privítala Vronského práve tak veselo ako predtým.

Keď prišiel k nej, porozprávala mu, čiastočne opakujúc prichystané slová, ako prežila deň a svoje plány na odchod.

„Vieš, mala som skoro akési vnuknutie,“ vravela mu. „Načo tu čakať rozsobáš? Či je nie jedno, či tu, či na dedine? Už nemôžem ďalej čakať. Nechcem dúfať, nechcem už ani počuť o rozsobáši. Rozhodla som sa, že mi to už nebude vplývať na život. Súhlasíš?“

„Ach, áno!“ povedal a nepokojne jej pozrel do rozčúlenej tváre.

„Čože ste tam robili? Kto tam všetko bol?“ spýtala sa ho po chvíľke ticha.

Vronský jej menoval hostí. „Obed bol znamenitý a člnkárske preteky tiež a všetko bolo dosť milé, lenže v Moskve sa nemôžu zaobiť bez dačoho ridicule. Zjavila sa tam akási dáma, učiteľka plávania švédskej kráľovnej, a ukazovala svoje umenie.“

„Ako? Plávala?“ povedala Anna a zachmúrila sa.

„V akomsi červenom costume de natation, stará, škaredá. Teda, kedyže ideme?“

„Aký hlúpy výmysel! A pláva aspoň nejako neobyčajne?“ povedala Anna a neodpovedala mu na otázku.

„Rozhodne je to nie nič zvláštneho. A vravím ti, strašne hlúpo. Teda, kedyže zamýšľaš ísť?“

Anna hodila hlavou, ako by chcela zahnať nepríjemnú myšlienku.

„Kedy ísť? Nuž čím včasnšie, tým lepšie. Zajtra už nestihneme. Pozajtre.“

„Áno... nie, počkaj. Pozajtre je nedeľa, musím ísť k mami,“ povedal Vronský a zmätol sa, lebo len čo vyslovil „mami“, pocítil na sebe Anin uprený, upodozrievavý pohľad. Jeho zmätok jej potvrdil podozrenie. Vzbĺkla a odsadla si od neho. Teraz už Anna ne-

myslela na učiteľku švédskej kráľovnej, ale na kňažnú Sorokinovú, ktorá žila v podmoskovskej dedine s grófkou Vronskou.

„Môžeš ta zájsť zajtra!“ povedala.

„Ale nemôžem. Zajtra ešte nebude prichystané, po čo ta idem — splnomocnenie a peniaze,“ odpovedal jej Vronský.

„Keď je tak, teda vôbec neodídeme.“

„Ale prečo?“

„Nepôjdem neskoršie. Alebo v pondelok, alebo nikdy!“

„Ale prečože?“ spýtal sa Vronský, ako by prekvapený. „Veď to nemá smyslu!“

„Pre teba to nemá smyslu, lebo sa o mňa ani trošku nestaráš. Nechceš pochopiť môj život. Mňa tu zaujímala len Hana. Vravíš, že je to pretváрка. Veď si mi včera povedal, že si neľúbim dcéru, ale že sa pretvarujem, keď ľúbim tú Angličianku, že je to neprirodzené. Rada by som vedela, aký život tu môže byť pre mňa prirodzený.“

Na chvíľočku sa spamätala a zhrozila sa, že zmenila, čo zamýšľala. Ale čo aj vedela, že sa ničí, nemohla sa zdržať, nemohla mu nedokázať, aký je nespriaznený, nemohla sa mu pokoriť.

„Nikdy som to nepovedal. Vravel som len, že neschvaľujem túto náhlu lásku.“

„Prečo sa vystatuješ pravdivosťou a nevravíš pravdu?“

„Nikdy sa nevystatujem a nikdy nevravím neprav-

du," povedal ticho a zdržiaval hnev, ktorý sa v ňom vzmáhal. „Lutujem, že si nectíš..."

„Úctu vymysleli len, aby zakryli prázdne miesto, kde by mala byť láska... A ak ma už neľúbiš, bolo by lepšie a čestnejšie, keby si mi to povedal.“

„Nie, to je už na nevydržanie!“ vykrikol Vronský a vstal so stoličky. Zastal pred ňou a vyslovil pomalicky: „Prečo mi skúšaš trpezlivosť?“ povedal s výrazom, ako by jej bol chcel povedať ešte všeličo inšie, len sa zdržiaval. „Aj ona má hranice.“

„Čo tým chcete povedať?“ vykrikla Anna a v hrôze hľadela na zrejmy výraz nenávisti, ktorý mal v celej tvári, ale najmä v ukrutných, hrozných očiach.

„Chcem povedať..." začal už, ale prestal. „Musím sa spýtať, čo odo mňa chcete?“

„Čo môžem chcieť? Môžem chcieť len, aby ste ma neopustili, ako zamýšľate," povedala, keď pochopila všetko, čo nedopovedal. „Ale toto nechcem, toto je nie dôležité. Chcem lásku, a lásky niet. Teda je vari koniec všetkému.“

A pošla ku dverám.

„Počkaj! Po... čakaj!“ povedal Vronský, ale nevyjasnil zachmúrené obočie, keď ju zadržal za ruku. „Prečo sa vlastne škriepime? Povedal som, že cestu musíme odložiť o tri dni a ty si mi na to povedala, že klamem a že som nečestný človek.“

„Áno, a aj opakujem: človek, ktorý mi vyčíta, že všetko obetoval pre mňa," povedala Anna, lebo sa rozpomätala na slová z predošlej škriepky, „je horší, ako nečestný človek, — je človek bez srdca.“

„Nie, aj trpezlivosť má hranice!“ vykrikol Vronský a chytil jej pustil ruku.

— Nenávidí ma, to je jasné, — pomyslela si Anna a mlčky, ani sa neobzrela, neistou chôdzou vyšla z izby. — Líbi inú ženu, to je ešte jasnejšie, — vravela si, keď vchádzala do svojej izby. — Chcem lásku, a lásky niet. Teda sa vari všetko skončilo, — opakovala si slová, ktoré už povedala, — a treba skončiť so všetkým.

— Ale ako? — spýtala sa a sadla si do kresla pred zrkadlom.

Prichodily jej na um myšlienky, kde teraz pôjde, — či k tete, čo ju vychovala, či k Dolly alebo či proste odcestuje sama do cudziny, rozmýšľala, čo on robí teraz sám v pracovni, či je táto škriepka už rozhodná alebo či sa ešte môžu smieriť, rozmýšľala, čo teraz budú vravieť o nej bývalí petrohradskí známi, ako bude na to hľadiť Alexej Alexandrovič, rozmýšľala o všeličom, čo bude teraz, keď sa rozídu — ale neoddávala sa týmto myšlienkam celou dušou. V duši mala ešte akúsi nejasnú myšlienku, a teraz ju už zaujímala len ona, ale nemohla si ju uvedomiť. Keď sa rozpomenu na Alexeja Alexandroviča, pripomenula si aj čas, keď bola chorá po pôrode, a cit, ktorý ju vtedy neopúšťal. — Prečo som neumrela? — rozpamätala sa na vtedajšie svoje slová a vtedajší cit. A zrazu pochopila, čo to má v duši. Áno, to bola myšlienka, ktorá by rozriešila všetko. — Áno, umrieť! . . .

— Aj hanbu, veľkú hanbu Alexeja Alexandroviča a Seriožka, aj moju hroznú hanbu — všetko vykúpi

smrť. Umrieť — a on sa bude kajať, bude ľutovať, bude ľúbiť, bude trpieť pre mňa. — S úsmevom ľútosti k sebe, čo jej zamrel na tvári, sedela v kresle, snímala a navliekala prstene na ľavej ruke a živo, s rôznych stránok si predstavovala jeho city po svojej smrti.

Blížiac sa kroky, jeho kroky, ju vyrušili. Ani sa k nemu neobrátila, robila sa, že si ukladá prstene.

Prišiel k nej, chytil ju za ruku a povedal ticho:

„Anna, pôjdeme pozajtre, ak chceš. Súhlasím so všetkým.“

mlčala.

„Čo ti je?“ spýtal sa.

„Veď dobre vieš,“ povedala, ale hneď sa nahlas rozplakala, lebo sa už nemohla zdržať.

„Nechaj ma, nechaj!“ vyslovovala v plači. „Zajtra odídem... Ba spravím ešte viac. Kto som? Skazená žena. Kameň na tvojej šiji. Nechcem ňu mučiť, nechcem! Oslobodím ňu. Veď ma neľúbiš, ľúbiš inú!“

Vronský ju veľmi prosil, aby sa upokojila, a presviedčal ju, že nemá ani najmenej príčiny žiarliť, že ju nikdy neprestal a neprestane ľúbiť, že ju ľúbi väčšmi ako predtým.

„Anna, načo sa máme takto mučiť, aj ty, aj ja?“ vravel a bozkával jej ruky. Vo tvári sa mu teraz zračila nežnosť a Anne sa zdalo, že uchom zachytila zvuk slz v jeho hlase a na ruke si cítila ich vlahu. A vo chvíľočke sa Anina zúfalá žiarlivosť premenila na zúfalú, náruživú lásku. Objímala ho, pokrývala mu bozkami hlavu, šiju, ruky.

XXV.

Anna cítila, že smierenie bolo úplné a začala sa od rána horlivo chystať na cestu. Čo aj ešte nebolo isté, či odcestujú v pondelok alebo v utorok, lebo včera si vzájomne ustupovali, Anna sa skutočne chystala na cestu, lebo jej teraz bolo celkom ľahostajné, či pôjdu o deň včашšie alebo neskoršie. Stála vo svojej izbe nad otvoreným kufrom a ukladala veci, keď prišiel k nej včашšie ako obyčajne a už oblečený.

„Hneď teraz zájdem k mami, môže mi potom poslať peniaze od Jegora. A zajtra môžeme odcestovať,“ povedal Vronský.

Hoci bola v najlepšej nálade, predsa ju len pichla myšlienka na cestu do vily.

„Nie, veď ani ja nebudem so všetkým hotová,“ povedala a hneď si pomyslela: — teda predsa len si mohol všetko zariadiť, ako som chcela. — „Nie, urob len, ako si chceš. Choď do jedálne, hneď prídem za tebou, len popreberám tieto nepotrebné veci,“ povedala Anna a kládla ešte čosi Aničke do náručia, kde už ležal celý vrch šatstva.

Vronský jedol beafsteak, keď prišla do jedálne.

„Neuveríš, ako sa mi sprotivily tieto izby,“ povedala, keď si sadala k nemu ku káve. „Niet nič hroznejšieho, ako tieto chambres garnies. Niet v nich výrazu osobnosti, niet duše. Tieto hodiny, záclony a najmä tapéty — tlačia ako mora. Myslím na Vozdviženské ako na zaslúbenú zem. Neposielaš ešte kone?“

„Nie, kone prídu za nami. A ideš niekde?“

„Chcela som si zájsť k Vilsonovej. Mám jej doniesť šaty. Teda určite zajtra?“ povedala veselým hlasom. Ale zrazu sa jej tvár zmenila.

Prišiel Vronského sluha a prosil si potvrdenku na telegram, čo došiel z Petrohradu. Nebolo nič zvláštneho, že Vronský dostal telegram, ale ako by bol chcel niečo pred ňou zatajiť, povedal, že potvrdenka je v pracovni a hneď sa chytró obrátil k nej.

„Určite zajtra. Dnes budem hotový so všetkým.“

„Od koho je telegram?“ spýtala sa a ani ho nenačúvala.

„Od Števa,“ odpovedal neochotne.

„Prečo si mi ho neukázal? Akéže môže mať Števo tajnosti predomnou?“

Vronský vrátil sluhu a kázal doniesť telegram.

„Nechcel som ti ho ukazovať, lebo Števo náruživó rád telegrafuje. Čo má telegrafovať, keď ešte nevie nič určitého.“

„O rozsobáši?“

„Áno, telegrafuje, že nemôže nič dosiahnuť. Po tieto dni mu sľúbil rozhodnú odpoveď. Ale veď si prečítaj.“

Chvejúcimi sa rukami chytila Anna telegram a prečítala práve to, čo povedal Vronský. Nakoniec ešte Štefan Arkadevič dodal: „Nádeje málo, urobím všetko možné aj nemožné.“

„Včera som povedala, že mi je úplne jedno, kedy a či vôbec dostanem súhlas na rozsobáš,“ povedala Anna a začervenala sa. „Preto si mi veru nemusel za-

tajiť telegram.“ — Tak môže tajiť a iste aj tajiť predomnou korešpondenciu so ženami, — pomyslela si.

„A Jašvin chcel prísť dnes ráno s Vojtovom,“ povedal Vronský. „Myslím, že vyhral od Piescova všetko, ba ešte viac, ako mu Piescov môže zaplatiť, vari šesťdesiatisíc.“

„Nie,“ povedala, lebo ju dráždilo, že touto zmenou rozhovoru jej tak zrejme prejavil, že je rozčúlená, „prečo si myslel, že sa ma táto zpráva natoľko dotkne, že mi ju musíš tajiť? Povedala som, že už nechcem na to myslieť a rada by som bola, keby to ani teba už nezaujímalo, tak, ako mňa.“

„Zaujíma ma to preto, lebo mám rád jasno,“ povedal Vronský.

„Jasno je nie vo forme, ale v láske,“ povedala Anna a vždy väčšmi a väčšmi ju rozčuľovali ani nie tak slová, ako chladná rozvaha, s ktorou hovoril. „Prečo si to želáš?“

— Bože môj, zas len o láske, — pomyslel si Vronský a smúrštil sa.

„Veď vieš prečo: pre teba a pre deti, ktoré budú,“ povedal jej.

„Deti už nebudú.“

„To je veľmi smutné,“ povedal Vronský.

„Potrebuješ to pre deti. Ale na mňa ani nepomyslíš?“ povedala Anna a celkom zabudla, alebo možno ani nepočula, že povedal: pre teba a pre deti.

Otázka, či ešte budú mať deti, bola už dávno sporná a dráždila ju. Vysvetľovala si jeho túžbu mať deti tak, že si necení jej krásu.

„Ach, veď som povedal: pre teba. Najväčšmi pre teba,“ opakoval a mrštil sa ako v bolesti, „lebo som presvedčený, že veľkú časť tvojej dráždivosti vyvoláva práve neurčitost postavenia.“

— Áno, teraz sa už prestal pretvarovať a prejavuje celú chladnú nenávisť ku mne, — myslela si Anna a nenačúvala, čo jej vraví, len sa s hrôzou dívala na toho chladného a ukrutného sudcu, ktorý mu hľadel z očí a dráždil ju.

„Tu je iná príčina,“ povedala Anna, „veď ani nechápem, ako by príčinou mojej — ako to nazývaš — podráždenosti mohlo byť to, že som úplne v tvojej moci. Akáže je tu neurčitost postavenia? Práve naopak.“

„Veľmi ľutujem, že to nechceš pochopiť,“ prerušil ju, silou-mocou chcjúc vysloviť svoju myšlienku, „neurčitost je v tom, že sa ti zdá, že som slobodný.“

„V tomto môžeš byť úplne spokojný,“ povedala Anna, odvrátila sa od neho a začala piť kávu.

Zdvihla čiašku, odtiahla malíček a niesla ju k ústam. Odpila niekoľko dúškov, pozrela na neho a z výrazu jeho tváre jasne pochopila, že mu bola protivná jej ruka, aj pohyb, aj zvuk, ktorý vydávaly pery.

„Mne je úplne jedno, čo myslí tvoja matka a ako ňa chce oženiť,“ povedala a chvejúcou sa rukou postavila čiašku.

„Ale veď sa neshovárime o tomto.“

„Ba práve o tomto. A ver mi, že ma nezaujíma žena bez srdca, či je stará, či mladá, či je to tvoja matka, či nie, a nechcem ju poznať.“

„Anna, prosím ťa, nevrav neúctivo o mojej matke.“

„Žena, ktorá srdcom neuhádla, v čom je šťastie a česť synova, nemá srdca.“

„Opakujem svoju prosbu: nevyjadruj sa neúctivo o matke, ktorú si ctím,“ povedal zvýšeným hlasom a prísne hľadel na ňu.

Anna neodpovedala. Uprene hľadela na neho, na jeho tvár, ruky a podrobne sa rozpomenula na scénu včerajšieho smierenia a na náruživé prejavy jeho lásky. — Takúto, práve takúto lásku rozdával a bude a chce rozdávať iným ženám! — pomyslela si.

„Ty nemáš rád matku. To sú len frázy, frázy, frázy!“ povedala mu a hľadela na neho s nenávisťou.

„Ak je tak, teda treba...“

„Treba sa rozhodnúť, a ja som sa už rozhodla,“ povedala Anna a chcela odísť, ale práve vtedy prišiel do izby Jašvin. Anna ho privítala a ostala.

Prečo, keď jej v duši zúrila búrka a keď cítila, že stojí na zákrute života, ktorá môže mať najhroznejšie následky, prečo sa v tej chvíli musela pretvarovať pred cudzím človekom, ktorý sa skôr či neskôr aj tak všetko dozvie — to Anna nevedela. Len hneď stišila v sebe vnútornú búrku, sadla si a začala sa shovárať s hosťom.

„No, čo je s vami? Dostali ste dlžobu?“ spýtala sa Jašvina.

„Ale, je to v poriadku. Len sa mi zdá, že všetko nedostanem, a v stredu musím odcestovať. A vy kedy cestujete?“ spýtal sa Jašvin a prižmúrenými očami

hľadel na Vronského, lebo zrejme uhádol, že bola medzi nimi škriepka.

„Myslím, že pozajtre,“ povedal Vronský.

„Veď sa aj tak už dávno sberáte.“

„Ale teraz už naozaj ideme,“ povedala Anna a dívala sa Vronskému do očí takým pohľadom, ktorý mu hovoril, aby ani len nepomyslel, že sa ešte môžu smieriť.

„A ani trošku neľutujete toho nešťastného Piescova?“ pokračovala v rozhovore s Jašvinom.

„Nikdy som sa nespytoval, Anna Arkadevna, či ľutujem, či neľutujem. Veď mám celý svoj majetok tu,“ a ukázal na bočné vrecko, „a teraz som boháč. Ale hneď pôjdem do klubu a možno sa vrátim ako žobrák. Veď kto si so mnou sadá ku kartám — chce ma tiež sobliecť aj z košele, ako aj ja jeho. Nuž teda zápasíme a v tom je pôžitok.“

„No a keby ste boli ženatý,“ povedala Anna, „ako by bolo vašej žene?“

Jašvin sa zasmial.

„Zrejme preto som sa neoženil, a ani som sa nikdy nechcel oženiť.“

„A Helsingfors?“ povedal Vronský, ktorý sa zamiešal do rozhovoru a pozrel na usmiatu Annu. Keď sa stretla s jeho pohľadom, tvár jej zrazu schladla a sprísnela, ako by mu vravela: — Nezabudla som. Všetko je, ako bolo.

„Vari ste boli zaľúbený?“ povedala Jašvinovi.

„Ach, Hospodine! A koľko ráz! Ale, pochopte, niekto si môže sadnúť ku kartám, ale tak, aby mohol

hocikedy vstať a ísť na rendez-vous. Ale ja sa môžem zaoberať láskou len tak, aby som sa večer neoneskoril na partiu. A tak si to aj vždy zariadim.“

„Nie, nespytujem sa na toto, ale na to terajšie,“ chcela povedať na Helsingfors, ale nemohla vysloviť slovo, ktoré povedal Vronský.

Prišiel Vojtov, ktorý kupoval žrebca. Anna vstala a vyšla z izby.

Prv, ako Vronský odišiel z domu, vošiel k nej. Chcela sa robiť, že hľadá čosi na stole, ale zahanbila sa za pretváрку a pozrela mu rovno do tváre chladným pohľadom.

„Čo chcete?“ spýtala sa ho po francúzsky.

„Chcem si vziať pas na Gambetta, predal som ho,“ povedal takým tónom, ktorý vyjadroval zreteľnejšie ako slová: — nemám kedy vysveľovať- aj tak by to bolo daromné.

— Neprevinil som sa pred ňou, — myslel si Vronský. — Ak sa chce trestať, tant pis pour elle. — Ale keď odchádzal z izby, zdalo sa mu, že čosi povedala a srdce mu zrazu sovrela ľútosť s ňou.

„Čo, Anna?“

„Nič som nepovedala,“ odpovedala práve tak chladno a pokojne.

— Nuž, keď nič, teda tant pis, — pomyslel si, ochladol, obrátil sa a odišiel. Keď vychádzal, videl v zrkadle jej bledú tvár s trasúcimi sa perami. Aj chcel zastať a povedať jej potešujúce slovíčko, ale nohy ho vyniesly z izby prv, ako si vymyslel, čo jej

povedať. Celý deň nebol doma a keď sa neskoro večer vrátil, slúžka mu povedala, že Annu Arkadevnu bolí hlava a že prosí, aby k nej nechodil.

XXVI.

Ešte nikdy neboli pohnevaní celý deň. Teraz to bolo prvý raz. A toto už nebola škriepka. Toto už bolo zrejmé priznanie, že k nej celkom ochladol. Či mohol pozrieť na ňu tak, ako pozrel, keď prišiel do izby po pas na koňa? Pozrieť na ňu, vidieť, že jej zúfalstvo trhá srdce na kusy, a odísť bez slova s takou ľahostajnou a pokojnou tvárou? Nielen že k nej ochladol, ale ju nenávidí, lebo sa zaľúbil do inej ženy — to bolo celkom zrejmé.

Keď sa Anna rozpomenula na všetky hrubé slová, ktoré jej povedal, vymyslela si aj slová, ktoré jej zrejme chcel a mohol povedať a rozčuľovala sa väčšími a väčšími.

Mohol jej povedať: — Nedržím vás. Môžete ísť, kde chcete. Iste preto ste sa nechceli rozsobašiť s mužom, aby ste sa mohli vrátiť k nemu. Vráťte sa. Ak potrebujete peniaze, dám vám. Koľko rubľov potrebujete?

Namýšľala si, že jej povedal najsurovšie slová, ktoré len môže povedať hrubý mužský, a neodpúšťala mu ich, ako by jej ich bol naozaj povedal.

— Či sa ešte včera nezaklínal láskou, on, človek pravdivý a čestný? Či som nezúfala podaromnici už niekoľko ráz? — vavela si hneď zatým.

Celý deň, okrem cesty k Vilsonovej, ktorá jej zabrala dve hodiny, strávila Anna v pochybnostiach, či sa naozaj všetko skončilo alebo či je nádej na smierenie, či má hneď odísť alebo sa s ním stretnúť ešte raz. Čakala ho celý deň. A večer, keď šla do svojej izby, odkázala mu, že ju bolí hlava a povedala si: ak neposlúchne slová komornej a príde, značí, že ma ešte ľúbi. Ak nepríde, značí, že je koniec všetkému a potom sa už rozhodnem, čo spravím! . . .

Večer počula hrkotať a zastať jeho koč, počula ho cengať, počula jeho kroky a rozhovor so slúžkou: uveril, čo mu povedali, nechcel sa už na nič spytovať a šiel do svojej izby. Teda bol koniec všetkému.

A jasne a živo predstavila sa jej smrť ako jediný spôsob obnoviť v jeho srdci lásku k sebe, potrestať ho a dobyť víťazstvo v zápase, ktorý s ním viedol akýsi zlý duch, čo sa jej usadil v srdci.

Teraz už bolo všetko jedno: ísť, či nejsť do Vozdvíženského, dostať alebo nedostať od muža rozsobáš — nepotrebovala už nič. Potrebovala už len — potrestať jeho.

Keď si naliala zvyčajnú dávku ópia a pomyslela si, že by bolo treba len vypiť celú skleničku. aby umrela, zdalo sa jej to také ľahké a prosté, že zas s pôžitkom začala rozmýšľať, ako sa bude mučiť, kajať a ľubiť jej pamiatku, keď už bude neskoro. Ležala v posteli s otvorenými očami, hľadela pri svetle jedinej dohárajúcej sviečky na plastickú ozdobu povaly a na tónu tienidla na nej, a živo si pomyslela, čo pocíti, keď jej už nebude, keď mu bude už len rozpomienkou. —

Ako som jej mohol povedať také ukrutné slová? — povie si. — Ako som mohol odísť z izby a nepovedať jej ani slova? Ale teraz jej už niet. Navždy odišla od nás. Už je tam . . . — Zrazu sa tóna tienidla rozkolembala, pokryla celú ozdobu, celú povalu, iné tône, s druhej strany, hnaly sa jej v ústrety, na mih sa tône sišly a zas rozbehly, ale potom s novou rýchlosťou sa valily, knísaly, slialy a všetko sa ponorilo do tmy. — Smrť! — pomyslela si Anna. A zmocnila sa jej taká hrôza, že dlho nemohla pochopiť, kde je, dlho nemohla roztrasenými rukami nájsť zápalky a zažať inú sviečku, namiesto tej, čo dohorela a zhasla. — Nie, všetko — len žiť! Veď ho ľúbim. Veď aj on ma ľúbi! Toto bolo a prejde, — vravela si a cítila, že slzy radosti z návratu do života jej tiekly dolu lícami. A aby sa zachránila z tohto strachu, chytro šla k nemu do jeho izby.

Spal v pracovni tvrdým spánkom. Pristúpila k nemu, shora mu osvietila tvár a dlho sa dívala na neho. Teraz, keď spal, tak ho ľúbila, že pri pohľade na neho nemohla zdržať slzy nežnosti. Ale vedela, keby sa zobudil, že by pozrel na ňu chladným pohľadom, ktorý by vyjadroval, že on má pravdu, a že prv, ako by mu bola mohla povedať, ako ho ľúbi, bola by mu musela dokázať, ako sa pred ňou previnil. Ne-zobudila ho, vrátila sa do svojej izby a po druhej dávke ópia zaspala nad ránom ťažkým, trhaným spánkom, v ktorom všetko cítila a všetko vedela.

Ráno sa zobudila na strašný sen, ktorý sa jej pri-snil už niekoľko ráz, ešte kým nežila s Vronským.

Starček s rozčuchranou bradou čosi robil nahnutý nad železom, vravel pritom nesmyselné francúzske slová a ona, ako vždy, keď sa jej sníval tento sen (a to práve bolo vo sne najhroznejšie), cítila, že si jej tento človečik nevšíma, a len robí s ňou v železe akúsi strašnú vec. Zobudila sa zaliata chladným potom.

Keď vstala, ako v hmle sa rozpomenula na včerajší deň.

— Poškriepili sme sa. Bolo, čo bývalo už niekoľko ráz. Povedala som, že ma bolí hlava a on neprišiel ku mne. Zajtra odchádzame, musím ho vidieť a chystať sa na cestu, — povedala si. Dozvedela sa, že je v pracovni a šla k nemu. Keď prechádzala salónom, začula, že pred vchodom zastal koč, pozrela oblokom a videla koč, z ktorého sa nahýnala mladá dievčina vo fialovom klobúku a rozkazovala čosi cengajúcemu sluhovi. Po vrave na chodbe vyšiel ktosi hore a pred salónom začula kroky Vronského. Ponáhľal sa dolu schodmi. Anna zas išla k obloku. Hľa, Vronský vyšiel pred vchod bez klobúka a šiel ku koču. Mladá dievčina vo fialovom klobúku mu dala balík. Vronský jej s úsmevom čosi povedal. Koč odišiel a Vronský sa chytro vracal hore schodmi.

Hmla, ktorá jej zastierala všetko v duši, zrazu sa rozišla. Včerajšie city jej s novou bolesťou sovrelý ranené srdce. Teraz už nemohla pochopiť, ako sa mohla natoľko ponížiť a prežiť celý deň s ním v jeho dome. Vošla k nemu do pracovne, aby mu oznámila svoje rozhodnutie.

„Bola to Sorokinová s dcérou, stavily sa tu a do-

niesly mi peniaze a listiny od mamán. Včera som ich nemohol dostať. Čo robí hlava, už ti je lepšie?“ povedal jej pokojne a nechcel vidieť zachmúrený a víťazný výraz jej tváre, ani ho nechcel pochopiť.

Stála vprostred izby a hľadela na neho uprene, mlčky. Pozrel na ňu, na chvíľku sa zachmúril, potom ďalej čítal list. Anna sa obrátila a pomaly odchádzala z izby. Ešte ju mohol vrátiť, ale došla ku dverám a on stále mlčal, bolo počuť len šuchot obracánych stránok papiera.

„Aby som nezabudol,“ povedal, keď už bola vo dverách, „zajtra teda určite ideme? Všet?“

„Vy, ale nie ja,“ povedala a obrátila sa k nemu.

„Anna, takto nemožno žiť . . .“

„Vy, ale nie ja,“ opakovala.

„To je už na nevydržanie!“

„Vy . . . veď to oľutujete,“ povedala a odišla.

Vystrašený zúfalým výrazom, s ktorým vyslovila tieto slová, Vronský vyskočil, chcel bežať za ňou, ale spamätal sa, zas si sadol, tuho zafal zuby a zachmúril sa. Toto, ako súdil, neslušné vyhrážanie ho podráždilo. — Skúsil som všetko, — pomyslel si, — ostáva mi už len nevšímať si toho, — a začal sa sberať do mesta a potom k matke, od ktorej potreboval podpis na splnomocnenie.

Anna počula zvuky jeho krokov v pracovni aj v jedálni. Zastaly pri salóne. Ale nevrátil sa k nej, len rozkázal, aby aj bez neho vydali žrebca Vojtovovi. Potom počula, ako zatiahli s bričkou pred vchod, ako sa otvorily dvere a on zas vyšiel. Ale potom sa vrátil

na chodbu a ktosi bežal hore. To bežal sluha po zabudnuté rukavice. Šla k obloku a videla, ako si vzal rukavičky, ani nepozrel na sluhu, dotkol sa rukou pohoničovho chrbta a čosi mu povedal. Potom — nepozrel do obloka — sadol si do zvyčajnej polohy s nohou cez nohu, a nafahujúc si rukavičky, zmizol za rohom.

XXVII.

— Odišiel! Koniec! — povedala si Anna pri obloku a miesto odpovede na túto otázku sľaly sa v nej dojmy z tmy pri zhasnutej sviečke a zo strašného sna a naplnily jej srdce chladnou hrôzou.

„Nie, to nemôže byť!“ vykrikla, prešla izbou a prudko zacengala. Bolo jej teraz tak strašne ostať samej, že ani nevyčkala sluhov príchod a šla mu naproti.

„Prezvedzte sa, kde odišiel gróf,“ povedala.

Sluha jej odpovedal, že gróf odišiel do konských stajní.

„Kázali povedať, že ak ráčite niekam ísť, brička sa hneď vráti.“

„Dobre. Počkajte. Hneď napíšem listok. Pošlite Michala s listom do stajní. Ale chytro.“

Sadla si a napísala:

„Zvinila som. Vráť sa domov, musím ti všetko vysvetliť. Preboha, príď, je mi strašne.“

Zapečatila list a dala ho sluhovi.

Bála sa ostať teraz sama, preto hneď za sluhom vyšla z izby a šla do detskej.

— Ale veď je to nie on, veď je to nie on! Kdeže sú jeho belasé oči, milý a plachý úsmev? — bola jej prvá myšlienka, keď videla tučnučkú, červenú dcérku s kučeravými, čiernymi vlasmi namiesto Seriožka, ktorého v myšlienkovom zmätku čakala v detskej. Dievčatko sedelo za stolom, húževnato a mocne udieralo do neho zátkou a bezmyšlienkovite hľadelo na matku dvoma čiernymi viničkami — čiernymi očami. Keď Anna odpovedala Angličianke, že je celkom zdravá a že zajtra odchádza na dedinu, prisadla si k dcérke a začala jej krútiť zátku zo sklenice. Ale hlasný zvučný smiech dieťaťa a pohyb, ktorý spravilo obrvami, tak živo jej pripomenuly Vronského, že chytro vstala a odišla, zdržiavajúc plač. — Či je naozaj koniec všetkému? Nie, to nemôže byť, — rozmýšľala. — Veď sa vráti. Ale ako mi vysvetlí úsmev a oživenie po rozhovore s ňou? No, aj keď nevysvetlí, predsa mu uverím. Ak neuverím, ostane mi len jedno... ale to nechcem.

Pozrela na hodinky. Prešlo dvanásť minút. — Teraz už dostal môj list a vracia sa. Už len chvíľku, len desať minút... Ale čo, ak nepríde? Nie, to nemôže byť. Nesmie ma vidieť s uplakanými očami. Pôjdem sa umyť. Áno, áno, a česala som sa, či nie? — spýtala sa v duchu. Ale nemohla sa rozpamätať. Opáčila si hlavu rukou. — Áno, som učesaná, ale kedy som sa česala — vôbec sa nepamätám. — Ani len vlastnej ruke neverila a šla k trumeau presvedčiť sa, či sa naozaj učesala a či nie. Bola učesaná, ale nemohla sa rozpomenúť, kedy sa česala. — Kto je to? — rozmýšľ-

Ľala, keď sa dívala do zrkadla na rozpálenú tvár s čudne rozblčanými očami, čo vyľakano hľadely na ňu. — Veď som to ja, — pochopila zrazu a začala sa obze-
rať celá a pritom zrazu pocítila na sebe jeho bozky
a strhla sa, pohla plecami. Potom zdvihla ruku k ús-
tam a bozkala ju.

— Čo robím, vari už strácam rozum, — a odišla
do spálne, kde Anička riadila izbu.

„Anička,“ povedala, zastala pred ňou a dívala
sa na slúžku a vôbec nevedela, čo jej povie.

„Chceli ste ísť k Darji Alexandrovne,“ povedala
komorná, ako by ju chápala.

„K Darji Alexandrovne? Áno, pôjdem.“

— Pätnásť minút ta a pätnásť minút nazad. Už ide,
už hneď príde, — vytiahla hodinky a pozrela na ne.
— Ale ako mohol odísť a nechať ma v takom trápení?
Ako môže žiť a nesmieriť sa so mnou? — Šla k oblo-
ku a začala sa dívať na ulicu. Podľa času sa už mohol
vrátiť. Ale mohla sa prepočítať, a Anna sa začala
znova rozpomínať, kedy odišiel a počítal minúty.

Práve keď šla k veľkým hodinám, aby si porovnala
svoje, prišiel akýsi koč. Vyzrela z obloka a uvidela
koč Vronského. Ale nikto nešiel hore schodmi a zdola
bolo počuť hlasy. To bol posol, ktorý sa vrátil na koči.
Anna sišla k nemu.

„Grófa sme nezastihli. Odišiel na Nižegorodskú sta-
nicu.“

„Čo chceš, čo?...“ obrátila sa k červenému, ve-
selému Michalovi, ktorý jej podával list.

— Ale veď ho nedostal, — rozpomenula sa.

„Hneď choď s týmto listom na dedinu ku grófke Vronskej, vieš? A hneď aj dones odpoveď,“ povedala poslovi.

— Ale čo si ja tu počnem sama, čo tu budem robiť? — pomyslela si. — Áno, pôjdem k Dolly, naozaj, lebo by som sa zbláznila. Áno, môžem ešte telegrafovať. — A napísala telegram:

„Musím sa s vami shovárať, prídte hneď.“

Odoslala telegram a šla sa obliekať. Už oblečená, v klobúku, zas pozrela do očí stučnenej, pokojnej Aničky. V jej maličkých, dobrých sivých očiach bolo vidno zjavnú ľútosť.

„Anička moja milá, čo mám robiť?“ povedala Anna v plači a bezvládne klesla do kresla.

„Načože sa tak trápите, Anna Arkadevna? Veď to býva. Prejdite sa niekam, rozptýlite sa.“ povedala jej komorná.

„Áno, pôjdem,“ povedala Anna, keď sa spamätala a vstala. „Ak by došiel telegram, kým sa nevrátim, pošlite ho k Darji Alexandrovne... Alebo nie, vrátim sa chytro.“

— Áno, netreba rozmýšľať, treba niečo robiť, ísť niekam, a najmä odísť z tohto domu, — povedala si Anna, keď sa v hrôze započúvala, ako jej vrelo v srdci, a chytro vyšla a sadla si do koča.

„Kde rozkážete?“ spýtal sa Peter, prv ako vysadol na predné sedlisko.

„Na Znamenku do Oblonských.“

XXVIII.

Bolo jasno. Celé predpoludnie pršal hustý, drobný dážď a teraz nedávno sa vyjasnilo. Železné strechy, dláždené chodníky a dlažba ulíc, kolesá, koža, meď a plech na kočoch — všetko sa jasne ligotalo v májovom slnci. Boly tri hodiny a na uliciach bolo o tomto čase najrušnejšie.

Anna sedela v rohu pohodlného koča, ktorý sa sotva kolembal na pružných perách pri rýchlom behu sivkov, a znova preberala udalosti posledných dní pri neutichujúcom hrkotaní kolies a rýchle sa meniacich dojmach na čerstvom povetří, a jej postavenie zdalo sa jej celkom inakšie, ako ho videla doma. Teraz sa jej už ani myšlienka na smrť nezdala taká strašná a určitá, ba ani smrť sa jej nezdala už taká nevyhnutná. Teraz si vyčítala, že sa natoľko pokorila. — Modlikám ho, aby mi odpustil. Pokorila som sa mu. Uznala som, že som zvinila. Prečo? Či nemôžem žiť bez neho? — Ale neodpovedala si, ako bude žiť bez neho, a začala čítať vývesné tabule. — Kancelária a skladište. Zubný lekár... Áno, poviem Dolly všetko. Ona nemá rada Vronského. Budem sa hanbiť, bude ma to bolieť, ale poviem jej všetko. Má ma rada a urobím, čo mi poradí. Nepokorím sa mu. Nedovolím mu, aby ma vychovával. Filipov, koláče... vravia, že vozia pečivo až do Petrohradu. Moskovská voda je taká dobrá. Hľa, mitiščínske prameňe a pampúchy. — A rozpomenula sa, že dávno, dávno, keď mala ešte len sedemnášť rokov, chodievala s tetou k Trojici. — Ešte na koňoch.

Či som to bola ja, s červenými rukami? Ako mnoho z toho, čo sa mi vtedy zdalo také utešené a nedostupné, stalo sa bezvýznamným, ale to, čo bolo vtedy, mi je teraz navždy nedostupné. Či by som vtedy bola uverila, že môžem dôjsť do takéhoto poníženia? Aký bude hrdý a spokojný, keď dostane môj list! Ale dokážem mu... Ako nepekne vonia táto farba. Prečo ustavične maľujú a stavajú? Módy a šaty, — čítala. Pozdravil sa jej akýsi mužský. Bol to muž Aničkin. — Naši paraziti, — rozpomenula sa na slová Vronského. — Naši? Prečo naši? Hrozné je, že nemožno vytrhnúť minulosť aj s koreňmi. Vytrhnúť nemožno, ale možno zahnať rozpomienky na ňu. A ja zaženiem. — A vtedy sa rozpomenula na minulosť s Alexejom Alexandrovičom a ako si ju vyhladila z pamäti. — Dolly si pomyslí, že opúšťam druhého muža, že preto iste nemám pravdu. Či ja chcem mať pravdu? Nemôžem! — povedala si a chcelo sa jej plakať. Ale hneď začala rozmýšľať, čomu sa mohly usmievať tieto dve dievčatká. — Iste sa shovárajú o láske? Nevedia, aká je smutná, aká nízka... Bulvár a deti. Traja chlapci bežia a hrajú sa na kone. Seriožko! Aj všetko stratím, aj jeho nedostanem nazad. Áno, všetko stratím, ak sa nevráti. Možno zameškal vlak a vrátil sa už teraz. Zas sa chceš pokoriť?! — povedala si. — Nie, pôjdem k Dolly a rovno jej poviem: som nešťastná, zaslúžim si to, previnila som sa, ale predsa som len nešťastná, pomôž mi. Tieto kone, tento koč — aká som si odporná v tomto koči — všetko je jeho. No, veď ich už viac neuvidím.

Anna vošla na schody a cestou vymýšľala slová, ktorými všetko povie Dolly, a schválne si takto trhala srdce.

„Je tam niekto?“ spýtala sa na chodbe.

„Katarína Alexandrovna Levinová,“ odpovedal sluha.

— Kity, práve tá Kity, do ktorej bol Vronský zaľúbený! — pomyslela si Anna. — Práve tá, na ktorú sa rozpomínal s láskou. Ľutuje, že si ju nevzal za ženu. A na mňa sa rozpomína s nenávisťou a ľutuje, že sa sišiel so mnou.

Keď Anna prišla, sestry sa práve radily o pridávaní. Len Dolly vyšla privítať hosťa, ktorý im v tejto chvíli prekazil rozhovor.

„Ale, ešte si neodišla? Sberala som sa dnes k tebe,“ povedala Dolly, „práve som dostala list od Števa.“

„Aj my sme dostali telegram,“ odpovedala Anna a obzerala sa, či neuvidí Kity.

„Píše, že nemôže pochopiť, čo vlastne chce Alexej Alexandrovič, ale že neodíde bez odpovede.“

„Myslela som, že je niekto u teba. Mohla by som si prečítať list?“

„Áno, je tu Kity,“ povedala Dolly v pomykove, „ostala v detskej izbe. Bola veľmi chorá.“

„Počula som. Môžem si prečítať list?“

„Hneď ho donesiem. Ale neodopiera, naopak, Števo dúfa,“ povedala Dolly a zastala vo dverách.

„Ja už nedúfam, a už ani nechcem,“ povedala Anna.

— Čože, vari si Kity myslí, že by sa ponížila, keby sa stretla so mnou? — rozmýšľala Anna, keď osamela.

— Možno má pravdu. Ale nemala by, veru by nemala ona, ktorá bola zaľúbená do Vronského, nemala by mi to ukazovať, aj ak je to pravda. Viem, že mňa v takomto postavení nemôže prijímať ani jedna poriadna žena. Viem, že som mu od prvej chvíle obetovala všetko. A toto mi je odmena! Ach, ako ho nenávidím! A načo som len prišla sem? Je mi ešte horšie, ešte ťažšie. — Počula z druhej izby rozhovor sestier. — Načo by som to teraz rozprávala Dolly. Mám potešiť Kity svojím nešťastím, mám sa vtierať do jej priazne? Nie, veď ani Dolly nič nepochopí. Nemám sa s ňou už o čom shovárať. Len by bolo zaujímavé vidieť Kity a ukázať jej, ako pohŕdam všetkým a všetkými, ako mi je teraz už všetko jedno.

Dolly prišla s listom. Anna ho prečítala a mlčky jej ho vrátila.

„Vedela som všetko,“ povedala. „A už ma to ani trošku nezaujíma.“

„Ale prečože? Naopak, dúfam,“ povedala Dolly a zvedavo hľadela na Annu. Nikdy ju nevidela takúto čudnú a podráždenú. „Kedy odchádzaš?“ spýtala sa jej.

Anna prižmúrila oči, dívala sa pred seba a neodpovedala.

„Čože sa Kity schováva pred mnou?“ povedala s pohľadom na dvere a začervenala sa.

„Ach, na aké hlúposti myslíš! Kity pridája a nejde jej to, ako by chcela, radila som jej . . . Je veľmi rada. Hneď príde,“ neobratne vravela Dolly, lebo nevedela klamať. „No, už je aj tu.“

Keď sa Kity dozvedela, že prišla Anna, nechcela

prísť k nej, ale Dolly ju prehovorila. Kity teda posbierala všetky sily, prišla celá červená a podala Anne ruku.

„Veľmi som rada,“ povedala rozochveným hlasom.

Kity bola zmätená zápasom, ktorý sa v nej odohrával medzi nepriateľstvom k tejto zlej žene a želaním byť k nej zhovievavá. No len čo uvidela Aninu krásnu, sympatickú tvár, hneď zmizlo všetko nepriateľstvo.

„Nečudovala by som sa, keby ste sa nechceli stretnúť so mnou. Privykla som už na všetko. Boli ste chorá? Áno, zmenili ste sa,“ povedala Anna.

Kity cítila, že sa Anna díva na ňu nepriateľsky. Vysvetľovala si jej nepriateľstvo nepríjemným postavením, v ktorom sa teraz cítila pred ňou tá Anna, ktorá kedysi nad ňou chcela držať ochrannú ruku, a Kity ju začala ľutovať.

Shovárali sa o chorobe, o dieťatku, o Števovi, ale Annu zrejme nič nezaujímal.

„Prišla som sa vlastne rozlúčiť s tebou,“ povedala a vstala.

„Kedyže idete?“

Ale Anna zas neodpovedala a obrátila sa ku Kity.

„Som naozaj veľmi rada, že som vás videla,“ povedala jej s úsmevom. „Počula som toľko o vás so všetkých strán, ešte aj od vášho muža. Bol ma navštíviť a veľmi sa mi páčil,“ doložila, určite so zlým úmyslom. „Kde je?“

„Išiel na dedinu,“ povedala Kity a začervenala sa.

„Pozdravujte ho odo mňa, určite ho pozdravujte.“

„Určite ho pozdravím!“ naivne opakovala Kity a súcitne jej hľadela do očí.

„Teda s Bohom, Dolly,“ Anna bozkala Dolly, stisla ruku Kity a náhlivo odišla.

„Vždy rovnaká, vždy rovnako vábivá! Veľmi pekná!“ povedala Kity, keď osamela so sestrou. „Ale je v nej čosi žalostného, strašne žalostného!“

„Nie, dnes bolo v nej čosi zvláštneho,“ povedala Dolly. „Keď som ju vypravádzala na chodbe, zdalo sa mi, že jej je do plaču.“

XXIX.

Anna si sadla do koča ešte v horšom duševnom stave, ako keď odchádzala z domu. K predošlým mukám pripojil sa ešte pocit urážky a zavrhnutia, ktoré tak jasne pocítila pri stretnutí s Kity.

„Kde rozkázete? Domov?“

„Áno, domov,“ povedala a teraz už ani nemyslela, kde ide.

— Ako sa len dívaly na mňa, ako na niečo strašného, nepochopiteľného, zaujímavého. O čom len môže tak horlivo rozprávať tomu druhému? — rozmýšľala, keď sa dívala na dvoch mužských, ktorí pešo šli naokolo. — Či môžeme niekomu porozprávať, čo cítime? Chcela som porozprávať Dolly a dobre, že som neporozprávala. Ako by sa bola tešila z môjho nešťastia! Neprejavila by to. Ale cítila by pritom najmä radosť, že som potrestaná za pôžitky, ktoré mi závidela. A

Kity by bola ešte radšej. Ako jej vidím až na dno duše! Vie, že som k jej mužovi bola milšia, ako obyčajne. A žiarli a nenávidí ma. Ba ešte mnou aj pohŕda. V jej očiach som nemravná žena. Keby som bola nemravná, dokázala by som, že by sa jej muž zaľúbil do mňa... keby som chcela. Veď som to aj chcela. Hľa, tento je spokojný so sebou, — pomyslela si o tučnom, červenom pánovi, ktorý sa viezol oproti nej a myslí si, že ju pozná, nadvihol ligotavý klobúk nad ligotavou plešivou hlavou, ale potom sa presvedčil, že sa mýlil. — Myslel si, že ma pozná. A pozná ma práve tak málo, ako ma pozná hocikto na svete. Ani sama sa nepoznám. Poznám si chůfky, ako vravia Francúzi. Že sa im chce jesť tú špinavú zmrzlinu. To určite vedia... — rozmýšľala, keď sa dívala dvoch chlapcov, ktorí pristavili zmrzlinára a on snímал s hlavy vedierce a utieral si rožkom šatôčky spotenú tvár. — Všetci máme chuť na sladké, chutné veci. Keď niet cukríkov, teda aj na špinavú zmrzlinu. Tak aj Kity: keď nie na Vronského, teda na Levina. A závidí mi. A nenávidí ma. A všetci sa navzájom nenávidíme. Ja Kity, Kity mňa. Hľa, to je pravda. Ťufkin, coiffeur... Je me fais coiffer par Ťufkin... Poviem mu to, keď príde, — pomyslela si a usmiala sa. Ale hneď si pripomenula, že už teraz nemá komu rozprávať takéto smiešne veci. — Veď ani niet nič smiešneho a veselého. Všetko je škaredé. Zvonja na večerné služby božie a tento kupec sa tak svedomite prežehnáva, ako by sa bál, že dačo prepasie. Načo sú tieto kostoly, toto zvonenie, toto klamstvo? Len na to, aby

skryli, že sa všetci navzájom nenávidíme, ako títo pohoniči, čo si tak zlostne nadávajú. Jašvin vraví: chce so mňa stiahnuť aj košeľu a ja zas s neho. Hľa, to je pravda!

Z takýchto myšlienok, ktoré ju natoľko zaujaly, že prestala rozmýšľať o svojom postavení, vytrhla sa, keď koč zastal pred vchodom do domu. Ale keď videla vrátnika, čo jej vyšiel v ústrety, hneď sa rozpamätala, že poslala list aj telegram.

„Prišla odpoveď?“ spýtala sa.

„Hneď pozriem,“ odpovedal vrátnik, pozrel na stolík, vzal a podal jej tenkú obálku s telegramom. „Nemôžem prísť včasnšie ako o desiatej. Vronský,“ prečítala.

„A posol sa ešte nevrátil?“

„Veru ešte nie,“ odpovedal vrátnik.

— Keď je tak, nuž viem, čo mám robiť, — povedala a cítila, že sa v nej vzmáha neurčitá zlosť a potreba pomsty a vybehla hore schodmi. — Pôjdem za ním. Prv, ako navždy odídem, poviem mu všetko. Nikdy som nikoho tak nenávidela, ako tohto človeka! — myslela si. Keď videla jeho klobúk na vešiaku, až sa striasla odporom. Neuvedomila si, že telegram bol odpoveďou na jej telegram a že Vronský ešte nedostal jej list. Videla ho v duchu, ako sa teraz pokojne shovára s matkou a so Sorokinovou a teší sa z jej utrpenia. — Áno, musím ísť čo najskôr, — povedala si, a ešte ani nevedela, kde má ísť. Chcela čo najskôr ujsť od citov, ktoré ju mučily v tomto strašnom dome.

Sluhovia, steny, veci v tomto dome — všetko vyvo-
lávalo v nej odpor a zlosť a gniavilo ju akousi farchou.

— Áno, musím ísť na železničnú stanicu a ak ho
tam niet, ísť za ním ta a pristihnúť ho. — Anna si
pozrela v novinách cestovný poriadok. Večerný vlak
odchádzal: osem hodín a dve minúty. — Áno, ten ešte
zastihnem. — Kázala prepriať kone a začala si
ukladať do kufrika veci, potrebné na niekoľko dní.
Vedela, že sem sa už nikdy nevráti. Zmäteno sa roz-
hodovala na niektorom z plánov, ktoré jej prichodily
na um a rozhodla sa, že po tom, čo sa stane tam na
stanici alebo na grófkinom majetku, pôjde nižegorod-
skou železnicou do prvého mesta a ostane tam.

Obed bol na stole. Pristúpila k nemu, ovažala chlieb
so syrom, ale presvedčila sa, že sa jej protiví vôňa
každého jedla, rozkázala teda, aby prišiel koč a vyšla.
Dom už hádzal tónu cez celú ulicu a bol jasný, na
slnci ešte teplý večer. Aj Anička, ktorá ju vyprevá-
dzala s vecami, aj Peter, ktorý ukladal veci do koča,
aj pohonič, zrejme nespokojný — všetci jej boli pro-
tivní a všetci ju dráždili slovami aj pohybmi.

„Nepotrebujem ňu, Peter.“

„A kto vám kúpi lístok?“

„Teda rob, čo chceš, mne je jedno,“ povedala
zlostne.

Peter vyskočil na predné sedlisko, podoprel si boky
a kázal ísť na stanicu.

XXX.

— Hľa, zas je to tu! Zas všetko chápem, — povedala si Anna, len čo sa koč pohol a knísavo zahrkotal na drobnej dlažbe a zas sa jej začaly meniť dojmy za dojmami.

— Ale o čom peknom som to naposledy rozmýšľala, — namáhala sa rozpomenúť. — Ťufkin, coiffeur? Nie, to nebolo to. Áno, myslela som na to, čo vraví Jašvin: boj o existenciu a nenávisť — len to spája ľudí. Nie, darmo idete, — oslovila v duchu spoločnosť v koči na štvorke, ktorá sa zrejme šla zabaviť za mesto. — Ani pes, ktorého si veziete so sebou, vám nepomôže. Od seba neujdete. — Pozrela v tú stranu, kde sa díval Peter a videla skoro na smrť spitého robotníka s rozknísanou hlavou, ktorého kdesi viedol policajt. — Hľa, tento skôr, — pomyslela si. — Ani my s grófom Vronským sme nenašli spokojnosti, i keď sme mnoho očakávali. — A Anna teraz prvý raz obrátila jasné svetlo, pri ktorom všetko videla, na svoj pomer k nemu, na ktorý sa predtým vyhýbala myslieť. — Čo hľadal vo mne? Ani nie tak lásku, ako skôr ukojenie ctibažnosti. — Rozpomínala sa na jeho slová v prvom čase ich spoločného života a na výraz tváre, ktorý vtedy pripomínal výraz pokorného poľovníckeho psa. A teraz to všetko potvrdzovalo. — Áno, bolo v ňom víťazstvo z ukojenia ctibažnosti. Pravda, bola aj láska, ale zväčša to bola hrdosť z úspechu. Bol hrdý na mňa. Teraz to prešlo. Už nemá byť na čo hrdý. Už je nie hrdý, teraz sa už za mňa hanbí.

Vzal si odo mňa všetko, čo si mohol vziať, a teraz ma už nepotrebuje. Som mu na ťarchu a namáha sa, aby ku mne nebol nečestný. Včera sa podriekol — chce rozsobaš, chce sa oženiť, aby spálil za sebou všetky mosty. Lúbi ma, ale ako? The rest is gone. Tento chce, aby ho všetci obdivovali a je veľmi spokojný so sebou, — pomyslela si a dívala sa na červeného obchodného pomocníka, ktorý jazdil na drobnom koníku z jazdiarne. — Áno, veď sa mu už ani tak nepáčim. Ak odídem od neho, bude v hĺbke duše rád.

Nenamýšľala si to — videla to už jasne v tom prenikavom svetle, ktoré jej teraz odkrývalo smysel života a ľudských vzťahov.

— Moja láska je ustavične náruživějšía a hrdšía, a jeho láska ustavične hasne a hasne, hľa, prečo sa teda rozchádzame, — pokračovala v myšlienkach. — A tomu sa už nedá pomôcť. Mne je on všetkým a vyžadujem, aby sa mi oddával vždy väčšmi a väčšmi. A on sa vždy väčšmi a väčšmi chce vzdialiť odo mňa. Šli sme si vlastne v ústrety, len kým sme nezačali ťať spolu, a od toho času sa už nezadržateľne rozchádzame na rozličné strany. A to sa už nedá zmeniť. Vraví mi, že som nesmyselne žiarlivá, aj ja som si navrávala, že nemám príčiny žiarliť. Ale nie je to pravda. Nežiarlim, ale som nespokojná. No... — otvorila ústa a presadla si v koči pri rozčúlení, ktoré vyvolala v nej náhla myšlienka. — Keby som mu mohla byť niečím viac, ako len milenkou, náruživou ľúbiacou len jeho láskanie! Ale ja nemôžem a nechcem byť ničím iným. A týmto želaním vyvolávam v ňom

odpor a on vo mne zlosť a toto už nemôže byť inakšie. Či neviem, že by ma neklamal, že nemyslí na Sorokinovú, že je nie zaľúbený do Kity, že mi nebol neverný? Viem to všetko, ale ani tak mi je nie ľahšie. Keby bol dobrý a nežný ku mne len z povinnosti a neľúbil ma už, aní tak to nebude to, čo chcem — ba bolo by to len tisíc ráz horšie ako nenávisť! To by bolo — peklo! A je to aj peklo. Veď ma už dávno neľúbi. A kde sa končí láska, tam sa začína nenávisť... Tieto ulice vôbec nepoznám. Akési vrchy a domy, ustavične len domy... A v domoch len ľudia a ľudia... Koľko ich je, niet im konca-kraja, a všetci sa navzájom nenávidia. Ale teraz si musím niečo vymyslieť, čo chcem, aby som bola šťastná. No? Dostanem rozsobáš, Alexej Alexandrovič mi dá aj Seriožka a vydám sa za Vronského. — A keď sa rozpomenula na Alexeja Alexandroviča, hneď ho videla pred očami nezvyčajne jasne ako živého, s jeho krotkými, nehybnými, vyhasnutými očami, s belasými žilami na bielych rukách, s intonáciami hlasu, s pukaním prstov, a keď si pripomenula cit, ktorý bol medzi nimi a ktorý sa tiež nazýval láskou, striasla sa odporom. — No, dostanem teda rozsobáš a budem ženou Vronského. Či sa Kity prestane potom dívať na mňa tak, ako sa dívala dnes? Nie. Či sa Seriožko prestane spytovať a rozmýšľať o mojich dvoch mužoch? A vymyslím si pre seba a Vronského nejaký nový cit? Či je už možné nejaké — keď aj nie šťastie, ale aspoň nie mučenie? Nie a nie! — povedala si už teraz bez najmenšieho váhania. — Nemožné! Rozchádzame sa v živote,

som jeho nešťastím a on mojím, a nemožno už prerobiť ani jeho, ani mňa. Pokúsili sme sa už o všetko, skrutka sa prekrútila... Áno, žobráčka s dieťaťom. Myslí si, že je na poľutovanie. Či sme všetci neprišli na svet, len aby sme sa vzájomne nenávideli, a preto mučili seba aj iných? Idú gymnazisti — smejú sa. Seriožko? — rozpomenula sa. — Aj to som si len myslela, že som ho ľúbila, a dojímala ma vlastná nežnosť. A žila som aj bez neho, vymenila som ho za inú lásku a neľutovala som výmenu, kým ma tá druhá láska upokojovala. — A s odporom sa rozpomenula na to, čo nazývala tou druhou láskou. A tešila sa, že tak jasne teraz vidí vlastný život a aj život všetkých ostatných ľudí. — Tak aj ja, aj Peter, aj pohonič Fedor, aj tento kupec, aj všetci ľudia, ktorí žijú tam na Volge, kde vábia tieto plakáty, aj všade, aj vždy, — rozmýšľala, keď sa už blížila k nízkej budove nižgorodskej stanice a keď naproti nej vybehli nosiči.

„Rozkážete do Obiralovky?“ povedal Peter.

Anna celkom zabudla, kde a načo ide, a len s veľkou námahou konečne pochopila otázku.

„Áno,“ povedala mu a podávala mu peňaženku. Potom vzala do ruky malú, červenú kapsičku a sišla s koča.

Cestou do čakárne prvej triedy, keď prechádzala pomedzi zástup, pomaličky si pripomínala všetky podrobnosti svojho postavenia a rozhodnutia, medzi ktorými ešte váhala. A zasa raz nádej, raz zúfalstvo začaly jatriť rany jej zmučeného, strašne sa zmietajúceho srdca na starých, nezahojených miestach. Se-

dela na hviezdovitom diváne, čakala vlak, s odporom hľadela na vchádzajúcich a vychádzajúcich ľudí (všetci sa jej protivili) a rozmýšľala hneď o tom, ako príde na stanicu, napíše mu list, a čo mu napíše, hneď o tom, ako sa on teraz ponosuje matke na svoje postavenie (a nechápe jej utrpenie) a ako ona vojde do izby a čo mu povie. Hneď zas rozmýšľala, aký by život mohol byť ešte šťastný, ako mučivo ho ľúbi a nenávidí a ako strašne jej búcha srdce.

XXXI.

Ozval sa zvonec, prešli akísi mladí mužskí, škaredí, bezočiví, náhlili sa, ale bedlivo pozorovali, aký dojem vyvolávajú. Dvoranou prešiel aj Peter v livreji a vysokých čizmách, s tupou, zverskou tvárou, a prišiel k nej, aby ju odprevadil do vozňa. Rozkričaní mužskí stíchli, keď prechádzala popri nich po nástupišti, a ktorýsi šepol čosi o nej inému, pravdaže čosi nepekneho. Anna vystúpila na vysoký schodík a sadla si sama na perovaný, špinavý, kedysi biely divánik. Kapsička poskočila na perách a potom ostala pokojne ležať. Peter s hlúpym úsmevom nadvihol pri obloku šnúrami lemovaný klobúk na pozdrav, bezočivý sprievodca vlaku zachlopil dvere a závoru. Dolu prebehly škaredá dáma s turnýrom (Anna v duchu sobliekla túto ženu a zhrozila sa, aká je škaredá) a mladé dievča s neprirodzeným smiechom.

„U Kataríny Andrejevny, vždy u nej, ma tante!“ zakričalo dievča.

— Je to ešte dievča — a také škaredé a vyškiera sa, — pomyslela si Anna. Aby nikoho nevidela, chytro vstala a sadla si na opačnú stranu k obloku v prázdnom vozni. Popri tomto obloku prešiel špinavý, škaredý mužský v čiapke, zpod ktorej trčaly strapaté vlasy, a zohýnal sa ku kolesám vozňa. — Je čosi známeho v tomto hnusnom chlapovi, — pomyslela si Anna. A rozpomenula sa na svoj sen, striasla sa strachom a prešla ku dverám naproti. Sprievodca otvoril dvere a pustil do vozňa mužského so ženou.

„Ráčite vyjsť?“

Anna neodpovedala. Sprievodca a vchodiaca dvojica nebadali pod závojom hrôzu v jej tvári. Vrátila sa do svojho kútika a sadla si. Manželia si sadli proti nej a pozorne, ale tajne si obzerali jej šaty. Aj muž aj žena boli Anne protivní. Mužský sa spýtal, či dovoľí, aby si zafajčil, zrejme nie preto, že chcel fajčiť, ale len preto, aby sa s ňou mohol dať do reči. Keď privolila, rozhovoril sa so ženou po francúzsky, ale ešte menej ako fajčiť chcelo sa mu shovárať. Pretvarovali sa a rozprávali hlúposti, len preto, aby ich Anna počula. Anna jasne videla, že sa už zunovali a že sa navzájom nenávidia. A nebolo možno nenávidieť takéto biedne kaliky.

Ozvalo sa druhé cenganie a hneď za ním nakladanie batožiny, hukot, krik a smiech. Anne bolo také jasné, že nikto sa nemal prečo radovať, že ten smiech ju bolestne dráždil a chcelo sa jej zapchať si uši, aby ho nepočula. Napokon zacengali tretí raz, ozvalo sa hvizdnutie, pískanie rušňa, refaz sa trhla a mužský sa pre-

žehnal. — Zaujímavé by bolo spýtať sa ho, prečo to urobil, — pomyslela si Anna a zlostne pozrela na neho. Dívala sa ponad dámu oblokom na ľudí, čo vyprevádzali vlak a stáli na nástupišti a zdalo sa jej, že sa valia nazad. Vozeň, v ktorom sedela Anna, prešiel popri nástupišti, kamennej stene, výhybke, popri iných vozňoch s rovnomerným otriasaním na spojoch koľajníc. Dobré namastené kolesá ľahko zvučaly na koľajniciach. Oblok sa osvietil jasným večerným slnkom a vetrik sa poihral so záclonkou. Anna zabudla na susedov vo vozni a v ľahkom kolembaní vlaku vdychovala čerstvé povetrie a zas začala rozmýšľať:

— Áno, kde som prestala? Tam, že nemôžem vymyslieť postavenie, v ktorom by život nebol mučením, že sme všetci stvorení, len aby sme sa mučili, že to všetci vieme a všetci vymýšľame prostriedky, ako by sme sa oklamali. Ale čo robiť, keď zrazu vidíš pravdu?

„Na to má človek rozum, aby sa zbavil všetkého, čo ho trápi,“ povedala po francúzsky dáma, zrejme spokojná s touto vetou, hoci si mala vykrútiť jazyk.

Tieto slová ako by odpovedaly na Aninu myšlienku.

— Zbaviť sa všetkého, čo nás trápi, — opakovala si Anna. Pozrela na mužského s červenými lícami, na chudú ženu, a pochopila, že chorľavá žena sa pokladá za nepochopenú ženu, že ju muž klame a podporuje v nej túto mienku o sebe. Anna ako by videla ich históriu a všetky záhyby ich duší, keď preniesla na nich svetlo. Ale nebolo tu nič zaujímavého a Anna pokračovala vo svojich myšlienkach.

— Áno, trápi ma to, a na to mám rozum, aby som sa toho zbavila. Teda sa vari naozaj treba zbaviť. Prečo nezahasiť sviečku, keď sa už nemáme na čo dívať a keď je škaredé dívať sa na toto všetko? Ale ako? Prečo tento sprievodca prebehol po žrdke? Prečo kričia tí mladí mužskí tam v tom vozni? Načo sa shovárajú, načo sa smejú? Všetko je klamstvo, všetko je lož, všetko je zlo! ...

Keď vlak došiel na stanicu, Anna vyšla v zástupe iných cestujúcich, ale stránila sa ich, ako nakazených, preto zastala na nástupišti a namáhala sa rozpomenúť, načo sem prišla a čo zamýšľa robiť. Všetko, čo sa jej predtým zdalo možné, dalo sa teraz tak ťažko predstaviť, najmä v kričiacom zástupe všetkých týchto protivných ľudí, čo jej nedali pokoja. Raz pribehli k nej nosiči a núkali jej služby, a hlasno sa shovárali mladí mužskí, klopajúc opätkami po doskách nástupišťa a obzerali si ju, alebo zas stretajúci sa jej nevyhli na správnu stranu. Rozpomenula sa, že chcela cestovať ďalej, ak tu nenájde odpovede, zastavila teda nosiča a spýtala sa ho, či je tu nie pohonič s listom grófa Vronského.

„Gróf Vronský? Teraz tu boli od nich. Naproti kňaznej Sorokinovej a dcére. A ako vyzerá pohonič?“

Práve keď sa shovárala s nosičom, prišiel k nej pohonič Michal, červený, veselý, vo šviháckom belasom kabáte s retiazkou, zrejme hrdý, že tak dobre vykonával, čo mu kázali, a podal jej list. Anna ho rozpečatila a srdce jej stislo ešte prv, ako ho prečítala.

„Veľmi ľutujem, že ma list nezastihol. Prídem o de-
siatej,“ písal Vronský nedbalým písmom.

— Tak! To som čakala! — povedala si so zlým úškr-
nom.

„Dobre, choď len domov,“ povedala ticho, obrátená
k Michalovi. Vravela ticho, lebo prudký tlkot srdca
jej nedal vydýchnuť. — Nie, nedám sa ti už mučiť,
— pomyslela si, a toto vyhrážanie už nepatrilo jemu,
ani jej, ale tomu, kto ju núti mučiť sa a šla po nástu-
pišti von zo stanice.

Dve komorné, ktoré chodily po nástupišti, vyvrátily
hlavy, dívaly sa na ňu a nahlas si čosi vravely o jej
toaletе: „Pravé,“ povedaly o čipkách, ktoré mala na
sebe. Mladí mužskí ju nenechávali na pokoji. Zas
prešli okolo nej, nazízali jej do tváre a so smiechom
kričali čosi neprirodzeným hlasom. Popri nej prešiel
prednosta stanice a spýtal sa, či cestuje ďalej. Chla-
pec, predavač kvasu, nespúšťal s nej očí. — Bože môj,
kde sa podejem? — myslela si Anna a šla vždy ďalej a
ďalej po nástupišti. Zastala na konci nástupišťa. Dámy
a deti, ktoré prišli naproti istému pánovi v okuliároch
a nahlas sa smialy a shováraly, zatíchly a obzeraly
si ju, keď došla k nim. Zrýchlila chôdzu a odišla od
nich na kraj nástupišťa. Blížil sa nákladný vlak. Ná-
stupište sa otriasalo a Anne sa zdalo, že zas ide vo
vlaku.

A zrazu sa rozpomenula na rozmliaždeného človeka
v deň prvého stretnutia s Vronským a pochopila, čo
má spraviť. Rýchlymi, ľahkými krokmi sišla dolu
schodíkmi, ktoré šly od studne ku koľajniciam, a za-

stala skoro celkom pri vlaku, ktorý sa rútil popri nej. Dívala sa na spodok vozňov, na skrutky a refaze a na vysoké liatinové kolesá pomaly sa rútiaceho prvého vozňa, a od oka sa usilovala vymerať si prostriedok medzi prednými a zadnými kolesami a zachytiť chvíľu, keď prostriedok vozňa bude proti nej.

— Ta! — povedala si a hľadela na tónu vozňa, na piesok, smiešaný s uhlím, ktorým boli zasypané podvaly, — ta, rovno do prostriedku, a potrescem ho, a zbavím sa všetkých, aj seba.

Chcela padnúť pod prvý vozeň, keď sa prostriedok priblížil k nej. Ale zdržala ju červená kapsička, ktorú si chcela sňať s ruky, bolo už neskoro; prostriedok vozňa prešiel popri nej. Bolo treba vyčkať nasledujúci vozeň. Zmocnil sa jej pocit, podobný pocitu, ktorý mávala, keď sa šla kúpať a chystala sa skočiť do vody, a Anna sa prežehnala. Zvyčajný pohyb znamenia kríža vyvolal jej v duši celý rad dievčenských a detských rozpomienok a zrazu sa roztrhlo mračno, ktoré jej všetko pokrývalo, a na mih zjavil sa jej celý život so všetkými bývalými jasnými radosťami. Ale nespúšťala očí s kolies blížiaceho sa druhého vozňa. A práve vo chvíli, keď k nej došiel prostriedok vozňa medzi kolesami, odhodila červenú kapsičku, vtisla hlavu medzi plecيا, padla pod vozeň na ruky a ľahkým pohybom, ako by sa chystala hneď zasa vstať, klesla na kolená. A v tej chvíli sa zhrozila, čo robí. — Kde som? Čo robím? Prečo? — Chcela vstať, odskočiť, ale čosi ohromného, neúprosného ju udrelo do hlavy a vlieklo za chrbát. — Bože, odpusť mi vše-

tko! — povedala a cítila nemožnosť zápasu. Starček, čosi rozprávajúci, pracoval nad železom. A sviečka, pri ktorej čítala knihu, plnú nepokoja, klamstva, zármutku a zla, vzblkla svetlom jasnejším ako kedykoľvek predtým, osvietila jej všetko, čo predtým bolo zahalené tmou, zamihala, zablikala a zhasla naveky.

ŌSMA ČASTĚ

I.

Prešli skoro dva mesiace. Ale iba teraz, v polovici horúceho leta, sberal sa Sergiej Ivanovič odcestovať z Moskvy.

V živote Sergieja Ivanoviča staly sa v tomto čase dôležité udalosti. Už asi pred rokom dokončil knihu, plod šesťročnej práce, s nadpisom: Pokus prehľadu základov a útvarov štátnictva v Europe a v Rusku. Niektoré časti knihy a úvod vychádzaly v periodických časopisoch a ostatné časti prečítal Sergiej Ivanovič v krúžku známych, takže myšlienky jeho spisu nemohly byť verejnosti už celkom neznáme. Ale Sergiej Ivanovič jednako len očakával, že jeho kniha, keď vyjde, zapôsobí vážnym dojmom na verejnosť a vyvolá, ak aj nie obrat vo vede, teda určite veľký rozruch v učennom svete.

Knihu po bedlivom spracovaní vydali minulého roku a rozoslali kníhkupcom.

Sergiej Ivanovič sa nikoho nespytoval na knihu, naoko ľahostajne odpovedal na otázky priateľov, či kniha má úspech, ba nespytoval sa ani len kníhkupcov, či ju dakto kupuje, ale bedlivo, s napätou pozornosťou sledoval a čakal prvý ohlas, ktorý kniha vyvolá vo verejnosti a v literatúre.

Ale prešiel týždeň, druhý, tretí a vo verejnosti ne-

bolo badať nijakého ohlasu. Priatelia Sergieja Ivanoviča, odborníci a učitelia, zavše — zrejmé z účtivosti — povedali o nej niekoľko slov. Ale ostatní známí, ktorých nezaujímal kniha vedeckého obsahu, ani mu ju len nespomenuli. A širšia verejnosť, ktorú najmä teraz zaujímal celkom inšie, bola úplne ľahostajná. Ani v časopisoch celý mesiac nebolo o knihe ani slova.

Sergiej Ivanovič si presne vypočítal čas, potrebný na napísanie recenzie, ale prešiel mesiac, prešiel druhý a o knihe bolo stále celkom ticho.

Len v Severnom chrobákovi, v žartovnom fejtoné o spevákovi Drabantovi, ktorý stratil hlas, bolo na patričnom mieste niekoľko pohrdavých slov o Koznyšovovej knihe, ktoré dokazovali, že knihu už dávno všetci odsúdili a vydali napospas verejnému posmechu.

Napokon v treťom mesiaci zjavil sa vo vážnom časopise kritický článok. Sergiej Ivanovič poznal aj autora článku. Stretol sa s ním raz u Golubcova.

Autor článku bol veľmi mladý, chorý fejtonista, veľmi smelý pisateľ, ale neobyčajne nevzdelaný a nespelý v osobných stykoch.

Čo aj Sergiej Ivanovič úplne pohrdal autorom článku, predsa sa celkom vážne pribral čítať článok. Článok bol hrozný.

Fejtonista pochopil celú knihu zrejmé tak, ako ju nemal chápať. Ale tak obratne vybral citáty z nej, že všetkým, čo knihu nečítali (a zrejmé ju skoro nikto nečítal), bolo iste úplne jasné, že celá kniha bola len a len súborom strojených slov a to ešte aj

nevhodne použitých (čo dokazovali otázniky), a že autor knihy bol úplný nevedomec. No všetko bolo napísané tak vtipne, že by ani Sergiej Ivanovič nebol dbal byť natoľko vtipný. Ale práve toto bolo hrozné.

Teda Sergiej Ivanovič síce čo najsvedomitejšie preskúmal oprávnenosť recenzentových námietok, ale ani na chvíľočku sa nepristavil pri nedostatkoch a chybách, z ktorých sa recenzent vysmial, no hneď sa nevdojak začal rozpomínať do najmenších podrobností na stretnutie a rozhovor s autorom článku.

— Či som ho niečím neurazil? — spytoval sa Sergiej Ivanovič.

A rozpomätal sa, že pri stretnutí opravil isté slovo tohto mladíka, ktoré dokazovalo jeho nevedomosť, a hneď si mohol vysvetliť úmysel článku.

Po článku nastalo mŕtve ticho o knihe — aj v tlači aj v rozhovoroch, a Sergiej Ivanovič videl, že jeho šesťročná robota, na ktorej pracoval s takou láskou a námahou, nemala výsledku.

Sergiej Ivanovič niesol to preto tým ťažšie, že po dokončení knihy nemal už teoretickej práce, ktorá mu predtým vyplňala väčšiu časť času.

Sergiej Ivanovič bol rozumný, vzdelaný, zdravý, činný a teraz nevedel, na čo upotrebiť svoju činnosť. Trochu času mu zaberaly rozhovory v salónoch, na shromaždeniach, na schôdzach, vo výboroch a vôbec všade, kde mohol hovoriť. Ale ako starý mešťan nedovolil si márneť všetok čas len rozhovormi, ako robil jeho neskúsený brat, keď prišiel do Moskvy. Ostávalo mu teda ešte mnoho voľného času a rozumových síl.

Na šťastie práve v tomto najťažšom čase pre Sergieja Ivanoviča, po neúspechu jeho knihy, okrem problému inovercov, amerických priateľov, samarského hladu, výstavy, špiritizmu, vzbĺkol aj slovanský problém, ktorý doteraz iba tlel vo verejnosti, a Sergiej Ivanovič, ktorý bol predtým tiež z kriesiteľov tohto problému, venoval sa mu teraz celou dušou.

V kruhoch, blízkych Sergiejovi Ivanovičovi, v tomto čase sa neshovárali a nepísali o inom, ako o srbskej vojne. Všetko, čo obyčajne robievajú ľudia bez roboty, len aby zabili čas, robilo sa teraz na prospech Slovanov. Plesy, koncerty, obedy, prípitky, dámske šaty, pivo, hostince — všetko svedčilo o záujme o Slovanov.

Sergiej Ivanovič nesúhlasil v podrobnostiach s mnohým, čo písali a vraveli o slovanskej otázke. Videl, že slovanská otázka stala sa tiež len módnou záľubou, ktorá sa ľahko zmení a len načas zaujíma verejnosť. Videl aj, že mnoho ľudí sa týmto zaoberalo z chamtivosti a ctibažnosti. Zistil, že noviny tlačily mnoho nepotrebného a prepiateho len preto, aby obrátili pozornosť na seba a prekričaly iné noviny. Videl, že pri tomto oduševnení celej verejnosti tisli sa do popredia a najhlasnejšie vykrikovali všetci, čo doteraz nemali úspechu, a všetci urazení: najvyšší velitelia bez armády, ministri bez ministerstiev, novinári bez novín, vodcovia strán bez prívržencov. Zbadal v tom mnoho ľahotárskeho a smiešneho. Ale videl a uznával aj nepochybné, stále rastúce nadšenie, ktoré spájalo všetky spoločenské vrstvy a s ktorým nebolo

možno nesúhlasíť. Vraždenie ľudí jednej viery a bratov Slovanov vyvolávalo ľútosť s trpiacimi a odpor k utláčateľom. A hrdinstvo Srbov a Černohorcov, bojujúcich za vznešenú vec, zrodilo v celom národe želanie pomáhať bratom už nielen slovom, ale aj skutkom.

No pritom bol ešte aj iný zjav, ktorý tešil Ivana Sergiejeviča. Bol to prejav verejnej mienky. Verejnosť zreteľne vyjadrila svoje želanie. Duša národa sa prejavila, ako hovoril Sergiej Ivanovič. A čím väčšími sa týmto zaoberal, tým zrejmejším sa mu zdalo, že sa slovanská otázka určite rozrastie do ohromných rozmerov a vytvorí novú epochu.

A úplne sa zasvätil službám tejto vznešenej veci a zabudol rozmýšľať o svojej knihe.

Teraz už nemal ani chvíľky voľného času, ani nestihol odpovedať na všetky listy a žiadosti, s ktorými sa ľudia obracali na neho.

Pracoval celú jar a čiastku leta a len v júli sa schystal odísť na dedinu k bratovi.

Šiel si k nemu aj oddýchnuť na dva týždne, aj v najírečitejšej svätyni národa, v zapadlej dedine, potešiť sa pohľadom na vzrast národného cítenia, o ktorom bol úplne presvedčený aj on, aj všetci obyvatelia hlavného mesta a ostatných miest. S ním sa vybral aj Katavasov, ktorý sa už dávno chystal splniť Levinovi daný sľub, že ho navštívi.

II.

Len čo Sergiej Ivanovič s Katavasovom stihli prísť na stanicu Kurskej železnice, na ktorej teraz bývalo nezvyčajne mnoho národa, len čo stihli síť s koča a obzrieť sa na sluhu, ktorý viezol za nimi batožinu, už sa doviezli aj dobrovoľníci na štyroch nájomných vozoch. Privítaly ich dámy s kytkami; a dobrovoľníci, sprevádzaní valiacim sa zástupom, vošli na stanicu.

Istá dáma, z dám, čo vítaly dobrovoľníkov, vyšla z čakárne a oslovila Sergieja Ivanoviča.

„Aj vy ste prišli odprevádzať?“ spýtala sa ho po francúzsky.

„Nie, kňažná, cestujem. Idem si oddýchnuť k bratovi. A vy stále vyprevádzate?“ povedal Sergiej Ivanovič s náznakom úsmevu v tvári.

„Áno, nemôžem inakšie!“ odpovedala kňažná. „Naozaj ich od nás odišlo už osemsto? Maľvinský mi to neveril.“

„Vyše osemsto. Ak počítame aj tých, čo neodišli priamo z Moskvy, bude ich už vyše tisíc,“ povedal Sergiej Ivanovič.

„No vidíte. Aj ja som vravela!“ radostne súhlasila dáma. „A však je pravda, že sa sosbieralo už vyše milióna?“

„Viac, kňažná.“

„A viete, aká je dnešná telegrafická zpráva? Zas porazili Turkov.“

„Áno, čítal som,“ odpovedal Sergiej Ivanovič. Shovárali sa o poslednej zpráve, ktorá potvrdzovala, že

tri dni za sebou porážali Turkov na všetkých postaveniach, že Turci utekali a že zajtra sa očakáva rozhodná bitka.

„Ach, áno, viete, aj istý veľmi dobrý mladík sa hlásil. Nevieť, prečo mu robili ťažkosti. Chcela som vás poprosiť, poznám ho, napíšte mi za neho niekoľko slov. Posiela ho grófka Lýdia Ivanovna.“

Sergieľ Ivanovič sa podrobne povypytoval kňaznej na všetko, čo vedela o tomto mladom mužskom, potom prešiel do čakárne prvej triedy, napísal list istej vplyvnej osobe a odovzdal ho kňaznej.

„Viete, že aj gróf Vronský, známy . . . cestuje týmto vlakom,“ povedala kňazná so slávnostným a veľmi významným úsmevom, keď ju zas našiel a dal jej list.

„Počul som, že aj on ide, ale nevedel som, kedy. Teda týmto vlakom?“

„Videla som ho. Je tu. Len matka ho vyprevádza. Veď je to vari najlepšie, čo mohol spraviť.“

„Veru áno. Pravdaže.“

Kým sa shovárali, zástup sa hrnul okolo nich k prestretému stolu. Aj oni sa pohli a začuli mocný hlas akéhosi pána, čo so sklenicou v ruke rečnil dobrovoľníkom. „Obetovať sa za vieru, za ľudstvo, za našich bratov,“ rečnil pán a stále zvyšoval hlas. „Matička Moskva vám žehná na toto veľké podujatie. Živió!“ zakončil nahlas a v slzách.

Všetci zakričali živió, do čakárne sa vhrnul ešte nový zástup a skoro shodil kňaznú.

„Ale, kňazná, aké je to slávne!“ so žiarivým, radostným úsmevom povedal Štefan Arkadevič, ktorý

sa zrazu zjavil vprostred zástupu. „Však rečnil znamenite, vrelo? Bravo! A Sergiej Ivanovič! Aj vy by ste mali povedať niekoľko slov, viete, tak z duše, na povzbudenie. Viete to tak krásne,“ dodal s nežným, úctivým a opatrným úsmevom a ťahal Sergieja Ivanoviča zľahka za ruku.

„Nie, veď hneď cestujem.“

„Kdeže?“

„Na dedinu k bratovi,“ odpovedal Sergiej Ivanovič.

„Tak uvidíte ženu. Písal som jej, ale vy ju skôr uvidíte. Prosím vás, povedzte jej, že ste ma videli a že je všetko all right. Ona to už pochopí. A okrem toho, buďte taký dobrý, povedzte jej, že ma vymenovali za člena spojenej agentúry... Veď ona porozumie! Viete, les petites misères de la vie humaine,“ obrátil sa ku kňažnej ako by na ospravedlnenie. „A Mäkká, nie Liza, ale Bibiš, vraj tiež posielala tisíc pušiek a dvanásť sestier. Vravel som vám už?“

„Áno, počul som,“ odpovedal Koznyšov neochotne.

„Aká škoda, že cestujete,“ povedal Štefan Arkadevič. „Zajtra dávame obed na počesť dvoch, čo tiež odchádzajú — je to Dimer-Bratniansky z Petrohradu a náš Veslovský, Gríšo. Obaja idú. Veslovský sa len nedávno oženil. To je junák! Však, kňažná?“ zas sa obrátil k dáme.

Kňažná mu neodpovedala, len pozrela na Koznyševa. Ale Štefanovi Arkadevičovi ani trošku neprekázalo, že sa ho Sergiej Ivanovič s kňažnou vari chceli striasť. S úsmevom sa díval to na pero na klobúku kňažnej, to zas na všetky strany, ako by si čosi

pripomínal. Zazrel, že okolo nich ide dáma s pokladničkou, zavolať ju a vložil do pokladničky päťrubľovú bankovku.

„Nemôžem sa pokojne dívať na tieto pokladničky, kým mám peniaze,“ povedal. „Ale aká je dnešná zpráva? Junáci Černohorci!“

„Čo nepoviete!“ vykrikoval, keď mu kňažná povedala, že Vronský odchádza týmto vlakom. Na tvári Štefana Arkadeviča sa najprv mihol smútok, ale o chvíľku, keď ľahko a pružne, poprávajúc si bokom-briadky, vošiel do čakárne, kde bol Vronský, už celkom zabudol, ako zúfalo nariekal nad sestrinou smrťou a videl vo Vronskom len hrdinu a starého priateľa.

„Čo aj má mnoho chýb, nemožno ho odsudzovať,“ povedala kňažná Sergiejovi Ivanovičovi, len čo Oblonský odišiel od nich. „Je to rýdzo ruská, slovanská povaha! Len sa obávam, že Vronskému nebude príjemné stretnúť sa s ním. Vravte si, čo chcete, mňa dojíma osud tohto človeka. Poshovárajte sa s ním cestou,“ povedala kňažná.

„Áno, možno, ak sa naskytne príležitosť.“

„Nikdy som ho nemala rada. Ale týmto si vykúpi mnoho. Ide nielen on, ale vedie so sebou celú eskadronu na vlastné trovy.“

„Áno, počul som.“

Ozvalo sa cenganie. Všetci sa hrnuli ku dverám.

„Tamto je!“ povedala kňažná a ukazovala na Vronského v dlhom svrchníku a v čiernom klobúku so ši-

rokou strieškou. Šiel s matkou popod pazuchy. Oblonský šiel popri ňom a živo im čosi rozprával.

Vronský hľadel zádumčivo vopred, ako by nenačúval, čo rozpráva Štefan Arkadevič.

Iste len na upozornenie Oblonského obzrel sa v tú stranu, kde stáli kňazná so Sergiejom Ivanovičom, a mlčky nadvihol klobúk. Jeho ostarená tvár, v ktorej sa zračilo utrpenie, bola ako z kameňa.

Keď vyšli na nástupište, Vronský mlčky pustil matku vopred a zmizol v oddelení vozňa.

Na nástupišti sa ozvalo: Bože, chráň nám cára, potom bolo počuť výkriky: „Hurá“ a „živió“. Ktorýsi z dobrovoľníkov, vysoký, veľmi mladý mužský s vpadnutou hrudou, nezvyčajne významne sa klaňal a kýval nad hlavou plsteným klobúkom a kytkou. Za ním sa nahýnali z obloka a tiež sa klaňali dvaja dôstojníci a starší pán s dlhou bradou, v špinavej čiapke.

III.

Serglej Ivanovič sa rozlúčil s kňaznou, spolu s Katavasovom, ktorý sa pripojil k nemu, vošli do bitkom nabitého vozňa a vlak sa pohol.

Na Caricynskej stanici privítal vlak lahodný sbor mládeže, spievajúcej „Slávme“. Dobrovoľníci zas ďakovali a vykláňali sa z oblokov. Ale Sergiej Ivanovič si ich už nevšímal: toľko sa už zaoberal dobrovoľníkmi, tak dobre poznal priemerný typ, že ho už nezaújmali. No Katavasov, zaujatý vedeckou prácou, ešte

nemal príležitosti pozorovať dobrovoľníkov, preto ho veľmi zaujímali a spytoval sa na nich Sergieja Ivanoviča.

Sergiej Ivanovič mu poradil, aby šiel do druhej triedy a poshovárал sa s nimi. Na nasledujúcej stanici Katavasov poslúchol jeho radu.

Na prvej zastávke prešiel do druhej triedy a pozoroval dobrovoľníkov. Sedeli v kúte vozňa a nahlas sa shovárali, lebo zrejme vedeli, že cestujúci a Katavasov, ktorý prišiel k nim, si ich veľmi všimajú. Najhlasnejšie zo všetkých hovoril vysoký, mladý mužský s vpadnutou hrudňou. Zrejme bol opitý a rozprával akúsi udalosť, čo sa stala u nich v obchode. Naproti nemu sedel už nie mladý dôstojník v rakúskej vojenskej blúze gardovej uniformy. S úsmevom načúval rozprávajúceho a prerušoval ho. Tretí, v jazdeckej uniforme, sedel pri nich na kufre. Štvrtý spal.

Katavasov nadviazal reč s mladíkom a dozvedel sa, že bol bohatým moskovským kupcom, ktorý do dvadsiateho druhého roku premárnil veľký majetok. Katavasovovi sa nepáčil, lebo bol dengľavý, rozmazaný a slabého zdravia. Bol zrejme presvedčený, najmä teraz, keď bol opitý, že koná hrdinský skutok a jeho chvasťanie bolo až nepríjemné.

Aj druhý, vyslúžilý dôstojník, pôsobil na Katavasova nepríjemne. Bol to človek, ktorý zrejme už skúsil všetko. Bol aj pri železnici, aj hospodárskym správcom, aj zakladal továrne, a vravel o všetkom celkom zbytočne a nemiestne používal učené slová.

Tretí, delostrelec, zas naopak, Katavasovovi sa veľ-

mi zapáčil. Bol skromný a tichý, zrejme účinkovali na neho skúsenosti gardového dôstojníka a hrdinská obetivosť kupcova a o sebe nič nerozprával. Keď sa ho Katavasov opýtal, čo ho povzbudilo ísť do Srbska, odpovedal skromne:

„Nuž čože, všetci idú. Treba aj Srbom pomáhať. Lutujem ich.“

„Áno, najmä vás delostrelcov je tam málo,“ povedal Katavasov.

„Veď som neslúžil dlho pri delostrelcoch. Možno ma aj zaradia do pechoty alebo do jazdy.“

„Prečo by vás zaradili do pechoty, keď najväčšími potrebujú delostrelcov?“ povedal Katavasov, ktorý podľa delostrelcovho veku súdil, že má iste nejakú vyššiu hodnotu.

„Neslúžil som dlho pri delostrelcoch, som junker na penzii,“ povedal a začal vysvetľovať, prečo nespravil skúšku.

Všetko spolu robilo na Katavasova neprijemný dojem, a keď dobrovoľníci vyšli na stanici vypiť si, chcel sa Katavasov s niekým poshovárať a potvrdiť si tento zlý dojem. Istý cestujúci starček vo vojenskom kabáte celý čas načúval Katavasovov rozhovor s dobrovoľníkmi. Keď teda Katavasov ostal len s ním vo vozni, oslovil ho.

„Z akých rôznych pomerov sú títo ľudia, čo sa vybrali do Srbska,“ povedal Katavasov neurčito, lebo chcel vysloviť vlastnú mienku a zároveň vyzvedieť mienku starčeka.

Starček bol vojakom, ktorý sa zúčastnil na dvoch vojenských výpravách. Vedel, ako vyzerá opravdivý vojak a podľa výzoru a rozhovoru týchto pánov, podľa toho, ako usilovne si cestou upíjali z butelky, pokladal ich za zlých vojakov. Veď býval v okresnom meste a rád by bol porozprával, ako sa z tohto mesta prihlásil len istý trestanec, opilec a zlodej, ktorého už nikto nechcel vziať do roboty. Ale vedel zo skúsenosti, že za terajšej nálady verejnosti je nebezpečné vysloviť mienku, čo nesúhlasí s verejnou mienkou a že je najnebezpečnejšie odsudzovať dobrovoľníkov, nuž tiež vyčkával, čo povie Katavasov.

„Čože, potrebujú tam ľudí,“ povedal a smial sa očami. A rozhovorili sa o poslednej vojnovej zpráve a obaja si vzájomne zatajili pochybnosti, s kým to vlastne zajtra bude bitka, keď sú Turci, podľa poslednej zprávy, porazení na všetkých postaveniach. A tak sa rozišli a ani jeden nevyslovil, čo si myslel.

Keď sa Katavasov vrátil do svojho vozňa, nevdojak klamal a vyrozprával Sergiejovi Ivanovičovi výsledok svojho pozorovania dobrovoľníkov, z ktorého vysvitlo, že všetci dobrovoľníci sú znamenití chlapci.

Na veľkej mestskej stanici privítali dobrovoľníkov zas so spevom a krikom. Zas sa zjavili sberateľky a sberatelia s pokladničkami a gubernské dámy doniesly dobrovoľníkom kvety a šly za nimi do bufetu. Ale všetkého už bolo omnoho menej a všetko bolo omnoho prostejšie ako v Moskve.

IV.

Keď vlak zastal v gubernskom meste, Sergiej Ivanovič nešiel do bufetu, ale chodil hore-dolu po nástupišti.

Keď prechádzal prvý raz popri oddelení Vronského, zbadal, že je oblok zatiahnutý. Ale keď prechádzal popri obloku druhý raz, uvidel pri ňom starú grófku. Grófka si zavolała Koznyševa.

„Vidíte, cestujem, vypravádzam syna do Kurska,“ povedala mu.

„Áno, počul som,“ povedal Sergiej Ivanovič, zastal pri jej obloku a díval sa doň. „Aké je to krásne od neho!“ dodal, keď zbadal, že je Vronský nie v oddelení.

„Áno, čože mal robiť po nešťastí, ktoré ho stihlo?“

„Aké hrozné nešťastie!“ povedal Sergiej Ivanovič.

„Ach, čo som prežila! Ale poďte bližšie . . . Ach, čo som prežila!“ opakovala, keď Sergiej Ivanovič prišiel do oddelenia a sadol si k nej na divánik. „To si nikto nemôže predstaviť! Šesť týždňov sa s nikým neshováral a jedol len, keď som ho uprosila. Ani na chvíľočku sme ho nemohli nechať osamote. Vzali sme mu všetko, čím by sa mohol zabiť. Bývali sme na prízemí, ale boli sme stále v strachu, čo sa môže stať. Veď viete, že sa už raz strelil pre ňu,“ povedala starénka a obrvy sa jej zachmúrily pri tejto rozpomienke. „Áno, skončila, ako musela skončiť taká ženská. Ešte aj smrť si vybrala podlú, nízku.“

„Nemáme práva ju odsudzovať, grófka,“ povedal

Sergiej Ivanovič so vzdychom, „ale chápem, aké vám to bolo hrozné.“

„Ach, ani nevravte! Žila som vtedy na svojom matku a on bol u mňa. Doniesli mu list. Napísal odpoveď a odoslal ju. Ani sme nešípili, že bola tam, na stanici. Večierkom, len čo som odišla do svojej izby, vraví mi moja Mary, že sa na stanici akási dáma hodila pod vlak. Ako by ma boli dačím ovalili! Hneď som vedela, že to bola ona. A prvé, čo som povedala, bolo, aby mu nič nevraaveli. Ale už mu to povedali. Bol tam jeho pohonič a všetko videl. Keď som pribehla do jeho izby, bol už nesvoj — strašné bolo hľadieť na neho. Nepovedal ani slova a hneď ta bežal. Už ani neviem, čo sa tam robilo, ale doviedli ho ako mŕtveho. Ani som ho nemohla poznať. Prostration complète, vravel doktor. Potom sa skoro zbláznil. Ach, škoda reči!“ povedala grófka a hodila rukou. „Boly to strašné časy! Nie, vravte, čo chcete, bola to zlá ženská. No, aká náruživosť, aké zúfalstvo! A všetko len preto, aby dokázala čosi zvláštneho. Nuž aj dokázala. Zničila seba a dvoch výtečných ľudí — svojho muža a môjho nešťastného syna.“

„A čo jej muž?“ spýtal sa Sergiej Ivanovič.

„Vzal si jej dcéru. Aloša v prvom čase súhlasil so všetkým. Ale teraz sa strašne trápi, že si dal dcéru cudziemu človeku. No už nemôže nedodržať slovo. Karenin prišiel na pohreb. Ale postarali sme sa, aby sa nestretol s Alošom. Jemu, mužovi, bolo predsa len ľahšie. Rozišla sa s ním. Ale môj syn, neborák, oddal sa jej celý. Opustil všetko — kariéru, mňa, a aj tak

sa nezľutovala nad ním a schválne ho celkom znivočila. Nie, vravte si, čo chcete, už aj jej smrť je — smrť skazenej ženy bez náboženstva. Boh mi odpusť, ale musím nenávidieť jej pamiatku, keď vidím zničného syna.“

„A ako žije teraz?“

„S tou srbskou vojnou nám vari Pán Boh pomohol. Som už stará osoba a nevyznám sa v tom, ale jemu ju soslal Boh. Pravda, mne, matke, je to strašné. A ešte vravia, že ce n'est pas très bien vu a Pétersbourg. No, čože robiť! Len toto ho mohlo zachrániť. Jašvin — jeho priateľ — všetko prehrál a sberal sa do Srbska. Zašiel k nemu a nahovoril aj jeho. Teraz ho aspoň toto zaujíma. Prosím vás, poshovárajte sa s ním, chcela by som, aby sa trošku rozptýlil. Je taký smutný. A na nešťastie ešte ho aj zuby rozbolely. Ale s vami sa veľmi rád poshovára. Prosím vás, poshovárajte sa s ním: prechádza sa tu, na druhej strane.“

Sergiej Ivanovič povedal, že sa veľmi rád s ním poshovára a prešiel na druhú stranu vlaku.

V.

V kosej večernej tóni vrieť, nahromadených na nástupišti, chodil Vronský v dlhom svrchníku a v klobúku, sošuchnutom s čela. ako zver v kletke vracajúc sa vždy chytro po dvadsiatich krokoch. Sergiejovi Ivanovičovi sa zdalo, keď sa k nemu blížil, že ho Vronský vidí, ale že sa robí, ako by ho nevidel. No

Sergiejovi Ivanovičovi to bolo jedno. Veď bol povznesený nad akékoľvek osobné účty s Vronským.

V tejto chvíli bol Vronský v očiach Sergieja Ivanoviča dôležitý činiteľ vo veľkom diele a Koznyšov si pokladal za povinnosť povzbudiť ho a schváliť mu roz rozhodnutie. Šiel teda k nemu.

Vronský zastal, zahľadel sa na neho, poznal ho, pošiel niekoľko krokov Sergiejovi Ivanovičovi v ústrety a tuho, veľmi tuho mu stisol ruku.

„Možno ste si neželali stretnúť sa so mnou,“ povedal Sergiej Ivanovič, „ale nemohol by som vám v niečom pomôcť?“

„S vami mi je stretnutie veru ešte najmenej nepríjemné,“ povedal Vronský. „Odpusťte. Ja už nemám v živote nič príjemného.“

„Chápem vás a chcel som vám ponúknuť služby,“ povedal Sergiej Ivanovič a zahľadel sa do zrejme trpiateľskej tváre Vronského. „Nepotrebuje listovné odporúčanie k Rističovi alebo k Milanovi?“

„Ach, nie!“ povedal Vronský, ako by ho len ťažko bol pochopil. „Ak sa vám páči, poprechádzajme sa. Vo vozňoch je tak dusno. Listovné odporúčanie? Nie, ďakujem vám. Aby človek umrel, nepotrebuje odporúčanie. Iba ak ešte k Turkom . . .“ povedal a usmial sa len kútikom úst. Z očí mu nezmizol hnevivý a bolestný výraz.

„Áno, ale možno by ste mohli s človekom informovaným ľahšie nadviazať styky jednako len potrebné. Pravda, ako chcete. Veľmi rád som počul o vašom rozhodnutí. Bolo už i tak toľko útokov na dobrovoľ-

níkov, že človek, ako vy, určite pozdvihne verejnú mienku o nich.“

„Ako človek vynikám len tým, že život pre mňa nemá ceny,“ povedal Vronský. „Ale viem, že mám dosť telesnej energie vrúbať sa do nepriateľských radov, skosiť ich alebo padnúť. Rád som, že mám za čo položiť život, ktorý mi je nielen nepotrebný, ale aj odporný. Aspoň dakomu sa zide,“ a netrpezlivo trhol lícom z neprestávajúcej, ukrutnej bolesti zuba, ktorá mu bránila hovoriť tak dôrazne, ako by bol chcel.

„Prorokujem vám, že sa preporodíte,“ povedal mu Sergiej Ivanovič a cítil, že ho premáha dojatie. „Zbaviť bratov jarma otroctva je cieľ, dôstojný smrti aj života. Nech vám Boh dožičí vonkajšieho úspechu a vnútorného pokoja,“ dodal a podal mu ruku.

Vronský tuho stisol podanú ruku Sergieja Ivanoviča.

„Áno, ako zbraň môžem byť ešte na niečo súci. Ale ako človek som zručanina,“ vyslovil Vronský trhano.

Prekážala mu v reči ukrutná bolesť mocného zuba, ktorá mu plnila ústa slinami. Zamĺkol a zahľadel sa na kolesá tendra, čo sa pomaly a hladko pohyboval na koľajniciach.

A zrazu nie bolesť, ale čosi celkom inšieho, akýsi celkový, mučivý, vnútorný bôľ prinútil Vronského zabudnúť na chvíľku na bolesť zuba. Pri pohľade na tender a na koľajnice, pod vplyvom rozhovoru so známym, s ktorým sa dosiaľ nesišiel po svojom nešťastí, zrazu sa mu v pamäti vynorila ona, vlastne to, čo z nej ešte ostalo, keď ako bláznivý vbehol do sta-

ničného skladišťa: skrvavené telo, ešte plné nedávneho života, nehanebne rozložené na stole v skladišti pred cudzími ľuďmi, vyvrátená hlava, ktorá ostala celá, s ťažkými vrkočmi, s kučerami na sluchách, a na utešenej tvári s pootvorenými, červenými ústami zastydnutý výraz, čudný, smutný na perách a hrozný v nehybných otvorených očiach, výraz, ktorý ako by skutočne vyslovoval strašné slovo — slovo, že to on oľutuje — slovo, ktoré mu povedala, keď sa škriepili.

A namáhal sa predstaviť si ju, aká bola vtedy, keď sa s ňou stretol prvý raz, tiež na stanici, — tajomnú, utešenú, milujúcu a ako by hľadajúcu a rozdávajúcu šťastie, a nie ukrutne pomstivú, akú si ju pamätal z poslednej chvíle. Usiloval sa rozpomenúť na najkrajšie chvíle, prežité s ňou. Ale tieto chvíle boli navždy otrávené. Pamätal sa na ňu len ako na víťaznú, plniacu svoju hrozbu nikomu nepotrebného, ale z pamäti nevyhladiteľného pokánia. Prestal cítiť bolesť zuba a nával plaču mu skrivil tvár.

Dva razy mlčky prešiel popri vreciach, ovládol sa a pokojne povedal Sergiejovi Ivanovičovi:

„Neviete, či je od včerajška nejaká nová telegrafická zpráva? Áno, boli porazení tretí raz, ale zajtra sa očakáva rozhodná bitka.“

Ešte sa poshovárali o tom, že sa Milan vyhlásil za kráľa a o ohromných následkoch, ktoré môže mať táto udalosť, a po druhom cenganí rozišli sa každý do svojho vozňa.

VI.

Sergiej Ivanovič nevedel, kedy bude môcť odísť z Moskvy, preto netelegrafoval bratovi, aby mu poslal kone na stanicu. Levin nebol doma, keď Katavasov so Sergiejom Ivanovičom, zaprášení ako Arabi, o dvanástej napoludnie dovezli sa na vozíku, najatom na stanici, pred vchod poškrovskeho domu. Kity sedela na balkóne s otcom a sestrou, poznala švagra a sbehla dolu privítať ho.

„Nemáte svedomia, že ste nám nedali vedieť,“ povedala, podala ruku Sergiejovi Ivanovičovi a dala sa bozkať na čelo.

„Veľmi dobre sme došli a vás sme neunúvali,“ povedal Sergiej Ivanovič. „Som taký zaprášený, že sa vás bojím dotknúť. Bol som natoľko zaujatý, že som nevedel, kedy sa vytrhnem. Ale vy, ako vždy,“ povedal s úsmevom, „kocháte sa tichým šťastím ďaleko od prúdu vo svojej tichej zátočine. Eľa, aj náš priateľ, Fedor Vasilievič, sobral sa napokon.“

„No, nie som černocho, poumývam sa a zas budem vyzeráť ako človek,“ povedal Katavasov žartovne, ako obyčajne, podával jej ruku a usmial sa, pričom sa mu nezvyčajne zabelely zuby v očernej tvári.

„Kosťo bude veľmi rád. Šiel na majer. Ale už by mal prísť.“

„Stále sa staráte o gazdovstvo. Žijete veru naozaj ako v zátočine,“ povedal Katavasov. „Ale my v meste nič nevidíme okrem srbskej vojny. No, ako smýšľa o nej môj priateľ? Iste trochu inakšie ako ostatní?“

„Nuž, vari len tak, ako všetci,“ odpovedala Kity trošku v pomykove a dívala sa na Sergieja Ivanoviča. „Pošlem teda po neho. Otecko nás prišiel navštíviť. Nedávno sa vrátil z cudziny.“

Rozkázala poslať za Levinom a ukázať zaprášeným hosťom, kde sa môžu poumývať. Jedného kázala zaviesť do salónu a druhého do bývalej Dollinej izby, kázala im prichystať občerstvenie a využívajúc možnosť rýchleho pohybu, ktorej nemala v ťarchavosti, vbehla na balkón.

„Prišiel Sergiej Ivanovič a profesor Katavasov,“ povedala otcovi.

„Ach, v takej horúčave bude s hosťom ťažko!“ povedal knieža.

„Nie, otecko, je veľmi milý a Košto ho má veľmi rád,“ povedala Kity s úsmevom, ako by chcela otca uprosiť, lebo mu v tvári zbadala posmešný výraz.

„Nuž, veď ja nič.“

„Chod', dušička, k nim, poprosila sestru, a „zabav ich. Stretli sa na stanici so Števom, má sa dobre. A ja zabehnem k Míťovi. Ako by naprotiveň, nekrmila som ho ešte od čaju. Teraz sa zobudil a iste plače.“ Cítila prílev mlieka a ponáhľala sa do detskej izby.

A naozaj, nielen že uhádla (jej spojenie s dieťaťom sa ešte nepretrhlo), ale z prílevu mlieka v sebe určite vedela, že je už hladný.

Vedela, že kričí, ešte prv, ako došla k detskej izbe. A naozaj kričal. Začula jeho hlas a ešte väčšmi sa ponáhľala. Ale čím väčšmi sa ponáhľala, tým väčšmi

kričal. Mal pekný, zdravý hlas, kričal teraz len z hladu a z netrpezlivosti.

„Dávno sa zobudil, ňaña, dávno?“ náhlivo vravela Kity, a už si aj sadala na stoličku a chystala sa ho nakŕmiť. „No, dajteže mi ho skorej. Ach, ňaña, aká ste pomalá, veď mu potom zaviažete čepček!“

Dieťa sa zachodilo z hladu.

„Ale to treba, mamička,“ povedala Agafia Michalovna, ktorá bývala teraz skoro stále v detskej izbe. „Treba ho dať pekne do poriadku. Aha, aha!“ vyspevovala nad ním a nedbala na matku.

Ňaña doniesla dieťaťko matke. Agafia Michalovna šla za ním s tvárou, rozplývajúcou sa v nežnosti.

„Pozná ma, pozná. Verte mi, pred Bohom, mamička Katarína Alexandrovna, poznal ma!“ prekrikovala Agafia Michalovna dieťa.

Ale Kity nepočula jej slová. Jej netrpezlivosť rástla práve tak, ako netrpezlivosť dieťaťa.

Pre netrpezlivosť sa kŕmenie dlho nedarilo. Dieťaťko nechytalo, čo malo, a zlostilo sa.

Napokon, po zúfalom kriku, ktorý mu zasekával dych, po márnom preglganí sa mu to podarilo a matka s dieťaťkom naraz pocítily uspokojenie a naraz zatíchly.

„A neboráčik, celý sa spotil,“ povedala Kity šepotom a hladkala dieťaťko. „Prečože myslíte, že vás pozná?“ dodala a dívala sa do šibalských — ako sa jej zdalo — očí dieťaťka, hľadiacich zpod sklznutého čepčeka, na rovnomerne nadúvajúce sa líčka a na ru-

čičku s červenou dlaňou, ktorou robilo kruhové pohyby.

„To je nemožné! Keby dakoho poznal, iste by som to bola ja,“ povedala Kity na tvrdenie Agafie Michalovny a usmiala sa.

Usmiala sa, lebo hoci vravela, že ju nemôže poznať, bola v srdci presvedčená, že chlapček nielen že pozná Agafiu Michalovnu, ale že vie a chápe všetko, že vie a chápe ešte mnoho všeličoho, čo nevie nikto, čo ona, matka, poznala a začala chápať len vďaka jemu. Agafii Michalovne, ňani, starému otcovi a ešte aj otcovi bol Míša len živým tvorom, čo si vyžadoval toľko telesnej opatery. Ale matke bol chlapček dávno vyhranenou bytosťou, s ktorou už mala veľmi mnoho duševných spojív.

„Počkajte, keď sa zobudí, dá Boh, presvedčíte sa. Len čo takto spravím, hneď sa usmeje, holúbok. Tak sa usmeje ako dníček jasný,“ vravela Agafia Michalovna.

„No, dobre, dobre, uvidíme,“ zašepkala Kity. „Teraz choďte, zaspáva.“

VII.

Agafia Michalovna vyšla na prstoch. Ňaňa spustila záclonu, vyhnala muchy zpod tylovej prikrývky na postieľke a sršňa, čo sa búchal do obločných tabúľ, sadla si a ovievala vädnúcou brezovou vetvičkou matku a dieťa.

„Horúčava je, horúčava! Keby Boh dáždička dal,“ povedala.

„Áno, áno, pssst...“ len toľko odpovedala Kity, ľahko sa kolembala a nežne pritískala tučnú ručičku, ako by previazanú nitôčkou v zápästí, ktorou Míto ustavične slabo kýval a raz zatváral, raz otváral očičká. Ručička nedala Kity pokoja: chcela ju bozkať, ale bála sa, aby nezobudila dieťaťko. Ručička sa napokon prestala pohybovať a očká sa zavrely. Dieťa ešte stále pilo a len zavše zodvihlo dlhé, zahnuté mihalnice a pozeralo na matku vlhkými očkami, ktoré sa v temrave zdaly čierne. Ťaňa ich prestala ovievať a zadriemala. Shora bolo počuť hromový hlas starého kniežaťa a chichot Katavasova.

— Naozaj sa rozhovorili bezo mňa, — pomyslela si Kity, — a predsa ma mrzí, že sa Kosťo ešte nevrátil. Iste si zas zašiel do včelína. Mrzí ma síce, že ta tak často chodievala, ale aj som rada. Rozptyľuje ho to. Teraz je veselší a lepšej vôle ako na jar. Vtedy bol stále taký zachmúrený a tak sa trápil, že som sa o neho strachovala. A aký je smiešny! — pošepala s úsmevom.

Vedela, čo mučilo muža. Bola to jeho nevera. Čo aj by bola musela prisvedčiť, že bude zatratený, keby sa jej bol dakto spýtal, či sa domnieva, že bude na druhom svete zatratený, ak neuverí, — predsa ju jeho nevera nerobila nešťastnou. A Kity, ktorá uznávala, že neveriaci nemôžu byť spasení, ktorá nado všetko na svete ľúbila mužovu dušu, rozmýšľala s úsmevom o jeho nevere a navrávala si, že je smiešny.

— Prečo len celý rok číta akúsi filozofiu? — rozmýšľala. — Ak je to všetko napísané v knihách, tak to môže pochopiť. Ak je v nich klamstvo, načo ich čítať? Veď vraví, že by chcel veriť. Teda prečo neverí? Iste preto, že mnoho rozmýšľa. A mnoho rozmýšľa preto, že žije tak samotársky. Vždy je sám a sám. S nami sa nemôže o všetkom poshovárať. Myslí, že mu títo hostia budú príjemní, najmä Katavasov. Rád sa s ním shovára, — pomyslela si a hneď aj začala rozmýšľať, ako pohodlnejšie umiestiť Katavasova — či osobitne a či spolu so Sergiejom Ivanovičom. A zrazu jej prišla na um myšlienka, pri ktorej sa až strhla rozčúlením a zobudila Mífa, ktorý prísne pozrel na ňu. — Zdá sa mi, že práčka ešte nedoniesla bielizeň a hosťovská posteľná bielizeň je všetka špinavá. Ak neporobím poriadky, dá Agafia Michalovna Sergiejovi Ivanovičovi tie oblečené periny, — a už pri tejto myšlienke sa Kity valila krv do tváre.

— Áno, porobím poriadky, — rozhodla sa, vrátila sa k predošlým myšlienkam a rozpamätala sa, že pred chvíľou nedomyslela čosi dôležitého pre dušu a začala sa rozpomínať, čo to bolo. — Áno, že je Kosťo neverec, — rozpomenula sa zas s úsmevom.

— Neverec! Nech je radšej vždy takýto, a nie ako madame Štálová, alebo akou som chcela byť ja vtedy v cudzine. Nie, on sa už nikdy nebude pretvarovať.

A v mysli sa jej živo vynorila nedávna črta jeho dobroty. Pred dvoma týždňami dostala Dolly kajúcný list od Štefana Arkadeviča. Veľmi ju prosil, aby mu zachránila časť a predala svoj majetok, aby si mohol

poplatiť dlžoby. Dolly bola zúfalá, nenávidela muža, pohrdala ním, ľutovala ho, rozhodla sa, že sa s ním rozsobáši, že neprivolí, ale skončilo sa to tak, že súhlasila s predajom čiastky majetku. Potom sa Kity s úsmevom náhleho dojatia rozpamätala na mužov zmätok, na jeho mnohé neobratné pokusy vysloviť, čo mal na srdci, a na to, ako napokon vymyslel jediný prostriedok, ktorý by Dolly neurazil a pomohol jej, a navrhol Kity, aby jej dala svoju čiastku majetku, čo Kity predtým ani na um neprišlo.

— Akýže teda neverec? S takým srdcom, s toľkým strachom, aby nezarmútil nikoho, ani len dieťa! Všetko pre iných, nič pre seba. Veď aj Sergiej Ivanovič si myslí, že je Kostovou povinnosťou spravovať jeho majetok. Aj sestra tak smýšľa. Teraz má na starosti Dolly s deťmi. A všetkých tých sedliakov, čo každý deň chodia k nemu, ako by im bol povinný slúžiť.

— Áno, len aby si mi bol taký, ako tvoj otec, len aby si mi bol taký, — povedala, podávajúc Mífa ňani, a dotkla sa mu perami líčka.

VIII.

Od chvíle, keď Levin pri pohľade na milované, umierajúceho brata prvý raz hlbšie nazrel do tajomstva života a smrti pomocou toho nového presvedčenia — ako ho nazýval — ktoré mu celkom nebadaťne zamenilo detskú a mládeneckú vieru medzi dvadástym a tridsiatym štvrtým rokom — zhrozil sa ani

nie tak smrti, ako života, o ktorom nemal ani najmensej potuchy, kde sa vzal, načo a prečo je a čo je vlastne. Organizmus, jeho zánik, nezničiteľnosť hmoty, zákon o zachovaní sily, vývin — to boli slová, ktoré mu zamenily bývalú vieru. Tieto slová a pochopy, s nimi spojené, boli veľmi vhodné pre rozumové ciele. Ale nedávaly nič pre život a Levin zrazu pocítil, že sa dostal do postavenia človeka, ktorý zamenil teplý kožuch za tylový oblek a ktorý, keď prvý raz vyšiel na mráz, nie úvahami, ale celou svojou bytosťou sa nepochybne presvedčil, že mu je to práve tak, ako by bol nahý a že ho iste neminie mučivá záhuba.

Odvtedy, čo sa aj k tomu nepriznával a čo aj žil ako predtým, Levin neprestával cítiť strach zo svojej nevedomosti.

A aj nejasne cítil, že to, čo nazýval svojím presvedčením, bola nielen nevedomosť, ale že to bol taký myšlienkový zmätok, z ktorého sa nemohol dozvedieť, čo potreboval vedieť.

Predtým celkom zahlušila tieto myšlienky ženba a nové radosti a starosti, ktoré poznával. Ale v poslednom čase, po ženinom pôrode, keď žil v Moskve nečinne, začaly sa Levinovi častejšie a častejšie, úpornejšie a úpornejšie vynárať otázky, ktoré si vyžadovaly rozhodnú odpoveď.

Otázky, ktoré ho trápily, boli nasledujúce: — Ak neuznávam odpovede, ktoré mi dáva kresťanstvo na otázky o živote, teda aké odpovede uznávam? — A v celej zásobárni svojho presvedčenia nemohol nájsť

nielen nijakú odpoveď, ale ani len nič, čo by sa ponášalo na odpoveď.

Bol v postavení človeka, ktorý hľadá potravu v krámcoch s hračkami a so zbraňami.

Nevofky, nevdojak, hľadal teraz v každej knihe, v každom rozhovore, v každom človeku súvis s týmito otázkami a ich riešenie.

Najväčšmi ho pritom prekvapovalo a rozčuľovalo, že väčšina ľudí jeho kruhov, väčšina jeho vrstovníkov, čo ako on zamenili bývalú vieru práve takým novým presvedčením ako on, nevideli v tomto nijaké nešťastie a boli celkom spokojní a pokojní. A tak teda okrem najdôležitejšej otázky trápily Levina ešte aj iné otázky: sú títo ľudia úprimní? Nepretvarujú sa? Alebo — či nechápu voľajako inakšie, jasnejšie ako on, odpoveď, ktorú dáva veda na otázky, čo ho zaujímajú? A starostlivo skúmal aj mienku týchto ľudí, aj knihy, v ktorých by mohol nájsť odpoveď.

Odvtedy, ako ho tieto otázky začaly zaujímať, presvedčil sa len o jednom, o tom, že sa mýlil, keď si namýšľal podľa tvrdenia univerzitného krúžku vrstovníkov, že sa náboženstvo už prežilo, že ho už teraz niet. Všetci dobrí a v živote mu blízki ľudia verili. Aj starý knieža, aj Lvov, ktorý sa mu tak zapáčil, aj Sergiej Ivanovič, aj všetky ženy verily, aj jeho žena verila tak, ako on veril v útlom detstve, aj deväťdesiatdeväť stotín ruského národa verilo, verila celá tá časť národa, ktorej život vzbudzoval v ňom najhlbšiu úctu.

Potom, po prečítaní mnohých kníh, sa presvedčil, že

ľudia, čo mali s ním spoločné názory, rozumeli pod nimi práve to, čo on, že nič nevysvetľovali, len prosté popierali otázky, ale on cítil, že bez odpovedí na tieto otázky vôbec nemôže žiť. Presvedčil sa, že sa títo ľudia usilovali rozriešiť celkom iné problémy, ktoré ho nemohly zaujímať, ako napríklad problém vývinu organizmov, mechanického vysvetľovania duše a tak ďalej.

A potom pri ženinom pôrode robilo sa s ním čosi neobyčajného. On, neverec, začal sa modliť a vo chvíli, keď sa modlil, veril. Ale aj toto sa minulo a Levin už nemohol vtedajšej nálade poskytnúť miesta vo svojom živote.

Nemohol uznať, že vtedy poznal pravdu a teraz sa mýli. Lebo len čo začal o tomto pokojne rozmýšľať, všetko sa rozpadlo na prach. Ani nemohol uznať, že sa vtedy mýlil, lebo si ctil vtedajší duševný stav a keby ho pokladal za chvíľkovú slabosť, poškrvrnil by tie chvíle. Bol teda v mučivom rozpore so sebou a napínal všetky duševné sily, aby sa z neho vyslobodil.

IX.

Tieto myšlienky morily a mučily Levina raz mocnejšie, raz slabšie, ale nikdy ho neopúšťaly. Čítal a rozmýšľal, a čím viac čítal a rozmýšľal, tým ďalej sa videl od hľadaného cieľa.

V poslednom čase v Moskve a potom na dedine sa presvedčil, že u materialistov nenájde odpovede, preto

čítal a znova si prečítal aj Platona a Spinozu, aj Kanta a Schellinga, aj Hegla a Schopenhauera, teda filozofov, ktorí neobjasňovali život materialisticky.

Myšlienky sa mu zdaly objasnené, keď čítal alebo keď si vymýšľal námietky proti inému učeniu, najmä proti učeniu materialistickému. No len čo čítal alebo rozmýšľal o odpovediach na tieto otázky, vždy sa opakovalo to isté: Keď sa pridržal bežného významu neurčitých slov, ako duch, vôľa, sloboda, podstata, náročky sa chytal do slovnej pasce, ktorú mu postavili filozofi alebo ktorú si postavil sám, a vtedy sa mu zdávalo, že už-už začína čosi chápať. Ale bolo treba len zabudnúť na umelý postup myšlienok a vrátiť sa zo života k tomu, čo ho uspokojovalo, keď rozmýšľal podľa udaného smeru, — a zrazu sa celá umelá stavba zrútila ako domček z karát. Bolo jasné, že stavba bola vystavaná z rovnakých, len poprestavovaných slov, nezávisle od čohosi pre život dôležitejšieho, ako bol rozum.

Kedysi, keď čítal Schopenhauera, postavil si Levin namiesto jeho vôle — lásku, a táto nová filozofia ho tešila vari dva dni, kým nemal od nej väčší odstup. Ale keď potom pozrel na ňu s hľadiska životnej skúsenosti, zrútila sa práve tak a ukázala sa tylovým odevom, ktorý nehreje.

Brat Sergiej Ivanovič mu poradil, aby si prečítal náboženské spisy Chomiakova. Levin si prečítal druhý sväzok jeho sobraných spisov, a čo ho aj zpočiatku odpudzoval polemický, elegantný a vtipný tón, jednako ho prekvapilo Chomiakovovo učenie o cirkvi.

Zprvu ho ohromila myšlienka, že človek nemôže postihnúť pravdy božské, že to môže postihnúť len sbor ľudí, spojených láskou — v cirkvi. Potešila ho myšlienka, o koľko ľahšie je uveriť v jestvujúcu, teraz živú cirkev, skladajúcu sa z veriacich, ktorej hlavou je Boh a ktorá je preto svätá a neomylná, a jej prostredníctvom prijať vieru v Boha, v stvorenie, pád, vo vykúpenie, ako začínať od Boha, ďalekého, tajomného Boha, od stvorenia a tak ďalej. Ale keď potom prečítal cirkevné dejiny od katolíckeho spisovateľa a cirkevné dejiny od pravoslávneho spisovateľa a presvedčil sa, že obe cirkvi, neomylné vo svojej podstate, popierajú sa navzájom, sklamalo ho aj Chomiakovovo učenie o cirkvi a aj táto budova sa rozsypala práve tak na trosky, ako filozofické stavby.

Celú tohoročnú jar bol Levin celkom nesvoj a prežil strašné chvíle.

— Nemožno žiť, keď neviem, kto som, čo som a načo som prišiel na svet. A to vedieť nemôžem, preto teda nemôžem ani žiť, — vravel si Levin.

— V nekonečnosti času, v nekonečnosti hmoty, v nekonečnosti priestoru utvorí sa bublinka-organizmus, táto bublinka chvíľku žije a pukne, a touto bublinkou som — ja.

Bolo to mučivé klamstvo, ale bol to jediný, posledný výsledok úporného ľudského rozmýšľania o týchto veciach za celé storočia.

Bola to posledná viera, na ktorej sa budovaly všetky výskumy ľudskej mysle skoro vo všetkých oblastiach. Bolo to prevládajúce presvedčenie a Levin si zo vše-

tkých ostatných vysvetlení, nevoľky, ani nevediac ako, osvojil práve toto, pretože bolo najsrozumiteľnejšie.

Ale toto nielen že bolo nepravda, ale bol to ukrutný výsmech akejsi zlej moci, moci zlej, priečiacej sa a takej, ktorej sa nebolo možno podrobiť.

Bolo treba vymaniť sa z tejto moci. A každý mal v rukách možnosť vyslobodiť sa z nej. Bolo treba urobiť koniec závislosti od zla. A na to bol len jeden prostriedok — smrť.

A šťastlivý otec rodiny, zdravý človek Levin bol neraz tak blízko samovraždy, že schoval povraz, aby sa neobesil, a bál sa chodiť s puškou, aby sa nezastrelil.

No Levin sa nezastrelil ani neobesil, a žil ďalej.

X.

Keď Levin premýšľal, čo je a načo žije, nenachádzal odpovede a zúfal si. Ale keď sa prestal na to spytovať, ako by bol vedel aj čo je, aj načo žije, lebo žil a pracoval isto a určite. Ba v tomto poslednom čase žil ešte omnoho istejšie a určitejšie ako predtým.

Keď sa začiatkom júna vrátil na dedinu, vrátil sa aj k zvyčajnému zamestnaniu. Gazdovstvo, styky so sedliakmi a so susedmi, domácnosť, sestrin a bratov majetok, o ktorý sa staral, pomer k žene, k rodine, starosti o dieťa, nová záľuba vo včelárstve, ktorá ho zaujala od jari tohto roku, zaberaly mu celý čas.

Táto práca ho zaujímala nie preto, že by si bol jej oprávnenosť overoval nejakými všeobecnými odobreniami, ako robieval predtým. Naopak, sklamaný teraz

na jednej strane neúspechom predošlých podujatí za verejné blaho, na druhej strane priveľmi zamestnaný vlastnými myšlienkami a najväčším množstvom roboty, ktorá sa so všetkých strán hrnula na neho, Levin celkom zanechal myšlienku na všeobecné blaho a práca ho zaujímala len preto, lebo sa mu zdalo, že musí robiť, čo robí — že inakšie nemôže.

Predtým (a začalo sa to skoro z detstva a ustavične rástlo až do úplnej dospelosti), keď sa usiloval vykonať niečo, čo by bolo na ošoh všetkým, na ošoh ľudstvu, Rusku, celej dedine, pozoroval, že myšlienky o tom boly príjemné, ale sama činnosť nikdy sa nedarila, chýbalo mu pevné presvedčenie, že je takáto činnosť naozaj potrebná, a činnosť, ktorá sa zdala zprvu takou ohromnou, ustavične sa zmenšovala a zmenšovala, až z nej neostalo nič. Ale teraz, odvtedy, ako sa Levin oženil, vždy väčšmi a väčšmi sa obmedzoval na život len pre seba, čo aj necítil už nijakej radosti pri myšlienke na svoju činnosť, bol presvedčený, že naozaj musí pracovať a videl, že sa mu práca darí omnoho lepšie ako predtým a že jej je čím ďalej tým viac.

Teraz, práve ako by proti vlastnej vôli, vrezával sa vždy hlbšie a hlbšie do zeme ako pluh, takže sa už nemohol z nej dostať, kým nevyoral brázd.

Bolo rozhodne treba žiť rodine tak, ako žili otcovia a dedovia, teda práve v takých podmienkach vzdelania a rovnako vychovávať aj deti. Bolo to také potrebné, ako obedovať, keď sa chce jesť. A na toto, práve tak, ako na navarenie obeda, bolo treba pohá-

ňať gazdovský stroj v Pokrovskom, aby byly dôchodky. Práve tak nepochybne, ako splácať dlžoby, bolo treba udržať zdedenú pôdu v takom stave, aby syn, ktorý ju zdedí, povedal otcovi práve tak „Ďakujem,“ ako Levin povedal „Ďakujem“ jeho dedovi, za všetko, čo tu vybudoval a nasadil. A preto bolo treba nedávať zeme do prenájmu, ale gazdovať na nich, chovať statok, hnojiť polia, vysádzať lesy.

Nemohol sa nestarať o majetok Sergieja Ivanoviča a sestry, o sedliakov, čo chodili k nemu na radu a boli na to už navyknutí, ako nemožno odhodiť dieťa, ktoré už držíš na rukách. Musel sa postarať o pohodlie švagriny a detí, čo žily u neho, o pohodlie ženy a dieťaťa, a nemohol nepobudnúť s nimi aspoň chvíľočku každý deň.

A všetko, spolu s poľovačkou a s novou záľubou vo včelách, vyplňalo Levinovi celý ten život, čo nemal pre neho smyslu, keď rozmýšľal.

Tu Levin aj presne vedel, čo má robiť, a práve tak presne vedel, ako to všetko má robiť a ktorú prácu treba vykonať najprv.

Vedel, že najímať robotníkov bolo treba čo najlacnejšie. Ale nebolo treba ich zotročovať, dávať im peniaze vopred, platiť im menej, ako zaslúžia, hoci by to bolo výhodné. Mohol predávať sedliakom slamu, keď nemali krmu, čo ich aj lutoval. Ale bolo treba zavrieť hostinec a krčmu, aj keď niesly osoh. Za vyrúbanie lesov musel trestať čo najprísnejšie, ale nesmel brať peňažité pokuty, keď sa statok zatúlal na

pole. A i keď to hnevalo hájnikov a zaháňalo strach, predsa len vždy museli pustiť zajatý statok.

Petrovi, ktorý platil úžerníkovi desať percent mesačne, bolo treba požičať peniaze, aby sa vyrovnal. Ale sedliakom, ktorí neplatili, nemohol spustiť alebo predĺžiť lehotu platenia. Nemohol odpustiť správcovi, že nepokosili lúčku a tráva vyšla nazmar. Ale nedalo sa pokosiť osemdesiat desiatin lúky, na ktorej bola vysadená mladá horička. Nemohol pomôcť robotníkovi, ktorý odišiel v najväčšej robote domov, lebo mu umrel otec — čo ako ho ľutoval — musel mu stiahnuť z výplaty za premárnené, drahé mesiace. Ale nemohol nevyplácať mesačný plat starým, už celkom nesúcim ľuďom z čelade.

Levin dobre vedel aj to, že po návrate domov bolo treba najprv zájsť k žene, ktorá bola chorá, a že sedliaci, čo ho čakali už tri hodiny, môžu ešte trochu počkať. Vedel aj, že hoci mu chytanie roja bolo pôžitkom, musel sa ho zrieknuť, nechať starčeka, aby bez neho opatril roj a ísť sa dohovoriť so sedliakmi, ktorí ho vyhľadali vo včelíne.

Nevedel, či to robí dobre, či zle, a nielen že by to teraz ani nebol chcel dokazovať, ale priamo sa vyhýbal takýmto myšlienkam a rozhovorom.

Premýšľanie ho privádzalo do pochybností, preň nemohol vidieť, čo treba a čo netreba. Keď nerozmýšľal, ale žil, neprestával cítiť v duši prítomnosť neomylného sudcu, rozhodujúceho, ktorý z dvoch možných skutkov je lepší a ktorý horší, a hneď pocítil, keď nepostupoval tak, ako bolo treba.

Tak teda žil, nevediac a nevidiac možnosti dozvedieť sa, čo je a načo žije na svete, a natoľko sa mučil touto nevedomosťou, až sa obával, že si vezme život, a zároveň si pevne presekával vlastnú, vytýčenú cestu životom.

XI.

V ten deň, keď do Pokrovského prišiel Sergiej Ivanovič, mal Levin zas deň z najmučivejších.

Bol čas najusilovnejšej roboty, keď sa v gazdovstve prejavuje taká napätá obetivosť v práci, aká sa neprejavuje v nijakom inom životnom prostredí a ktorú by si iste každý vysoko cenil, keby si ju cenili ľudia, čo tak obetivo pracujú, keby sa neopakovala každý rok a keby výsledky tohto napätia neboly také prosté.

Skosiť a sožať raž a ovos, posväžať, dokosiť lúky, preorať úhor, vymlátiť na semä a posiať oziminy — všetko toto zdá sa prosté a obyčajné. Ale aby sa všetko stihlo porobiť, treba, aby všetci dedinčania, od starých po mladých, pracovali bez prestávky tieto tri-štyri týždne tri razy toľko ako obyčajne a živili sa len kvasom, cibuľou a čiernym chlebom, aby svážali a mlátili snopy po nociach a nedožičili si viac ako dve-tri hodiny spánku za deň. A toto sa robí každý rok v celom Rusku.

Levin prežil väčšiu časť života na dedine a medzi ľuďmi, preto vždy v tomto čase práce cítil, že všeobecná horlivosť ľudu prechádza aj na neho.

Od rána chodil na prvý osev raži, k ovsu, ktorý

svážali do stohov, a keď sa vrátil domov, vypil si kávu so ženou a švagrinou, ktoré práve vstaly a šiel pešo na majer, kde mali pustiť novú mláťačku, lebo chceli mlátiť na siatie.

Celý deň, aj keď sa shováral so správcom a so sedliakmi, aj doma, keď sa shováral so ženou, s Dolly, s deťmi, s testom, rozmýšľal stále a stále len o tom, čo ho v tomto čase zaujímal okrem gazdovských starostí, a vo všetkom hľadal súvis s otázkou, ktorá ho trápila: „Čo som? Kde som? A načo som tu?“

Levin stál v chládku novo pokrytej stodoly s pletenými lieskovými stenami, s ktorých ešte neopršalo voňavé lístie a o ktoré boly podpreté olúpané z kôry, čerstvé osikové latky slamenej strechy, a hľadel raz cez otvorené vráta, v ktorých víril a ihral sa suchý a horúci prach z mlátenia, na trávu na záhumní, osvietenú pálivým slncom a na sviežu slamu, ktorú práve vyniesli z humna, raz na lastovičky s pestrými hlávkami a bielymi prsami, čo so štebotaním vletovaly pod strechu, trepotaly krídlami a zastávaly v otvoroch vrát, raz zas na ľudí, čo sa hemžili v temnej a zaprášenej stodole, a snoval si čudné myšlienky:

— Načo sa toto všetko robí? — rozmýšľal. — Načo tu stojím a nútim ich pracovať? Prečo sa všetci tak namáhajú a usilujú dokázať mi svoju horlivosť? Prečo sa tak soší táto stará Matrena, ktorú tak dobre poznám? (Liečil som ju, keď ju pri požiari privalilo brvno), — myslel si a hľadel na chudú ženu, čo hrabľami rozhrabovala zrno a usilovne stúpala bosými, do čierne ohorenými nohami po hrboľatej, tvrdej holo-

humnici. — Vtedy vyzdravela. Ale či ju dnes-zajtra, o desať rokov nezahrabú do zeme a neostane z nej nič, neostane nič ani z tej cifruše v červenej spodničke, ktorá takými obratnými, jemnými pohybmi vyhrabuje klasy z pliev. Aj ju zahrabú, a toho strakavého koňa už čoskoro, — rozmýšľal, keď sa díval na koňa s ťažkým, nafúknutým bruchom, čo chytro dýchal rozšírenými nozdrami a prestupoval po naklonenom kolese, pohybujúcim sa pod ním. — Aj koňa zakopú, zakopú aj Fedora, podávača s kučeravou bradou, plnou pliev, a s roztrhnutou košeľou na bielom pleci. Ale teraz rozvážuje snopy, rozkazuje čosi, kričí na ženské a bystrým pohybom popráva remeň na zotrvačníku. A čo viac, — nielen ich, ale aj mňa zahrabú a neostane po mne nič. Prečo?

Takto rozmýšľal a pritom sa díval na hodinky, aby si vypočítal, koľko vymlátia za hodinu. Musel to vedieť, aby podľa výpočtu určil robotu na druhý deň.

— Už je skoro hodina a začali ešte len tretí kríž, — pomyslel si Levin, šiel k podávačovi, a prekrikujúc hrmot stroja, povedal mu, aby podával redšie.

„Mnoho dávaš naraz, Fedor! Vidiš — zatrháva, preto nemláti chytrejšie. Roztriasaj!“

Fedor, očernetý z prachu, prilepeného na zapotenú tvár, zakričal čosi na odpoveď, ale ešte vždy nerobil tak, ako chcel Levin.

Levin pristúpil k bubnu, odtisol Fedora a začal podávať.

Pracoval až do sedliackeho obeda — teda nie veľmi dlho — potom spolu s podávačom vyšiel zo stodoly

a rozhovoril sa, stojac pri poriadne naukladanom stohu raži, sožatej na semeno, složenom na holohumnici.

Podávač bol z ďalekej dediny, z tej, kde Levin predtým dával zeme na podiel zo zisku. Teraz dal tam zeme do prenájmu správcovi.

Levin sa rozhovoril s podávačom Fedorom o tejto zemi a opýtal sa ho, či si zeme neprenájme na budúci rok Platon, bohatý a dobrý sedliak z tej dediny.

„Cena je vysoká, Platon by toľko neutržil, Konštantín Dmitrijevič,“ odpovedal sedliak a vyťahoval si klasy zo spoteného záhrenia.

„No a akože Kirillov utrži?“

„Akože by Miľucho (tak pohrdavo nazval sedliak správcu) neutržil, Konštantín Dmitrijevič! Ten utisne iných a vystíska svoje. Sedliaka nepoľutuje. Ale strýčko Fokanyč (tak volal starčeka Platona), ten veru neoderie kožu s človeka. Dakde dá na dlh, dakde spustí. Teda neutrži. Veď je aj on človek.“

„Ale načo by mal spúšťať?“

„Nuž tak, veru — ľudia sú všelijakí. Niektorí si žijú len na svoj ošoh, ako, ľaľa, Miľucho, len sebe nappcháva brucho, ale Fokanyč je spravodlivý starček. Žije pre dušu. Nezabúda na Boha.“

„Ako nezabúda na Boha? Ako žije pre dušu?“ skoro vykrikoval Levin.

„Nuž, vieme, ako: podľa pravdy, ako Boh káže. Veď ľudia sú všelijakí. Napríklad ani vy človeku neukrívate ...“

„Áno, áno, s Bohom!“ povedal Levin a sotva dýchal

z rozčúlenia. Potom sa obrátil, vzal si palicu a chytrý sa pobral domov. Pri sedliakových slovách, že Fokanyč žije pre dušu, podľa pravdy, podľa vôle božej, ako by sa mu bola vytrhla odkiaľsi zpod závery hŕba nejasných, ale dôležitých myšlienok a všetky smerovali k jednému cieľu, zakrúžily mu v hlave a oslepily ho svojím svetlom.

XII.

Levin šiel dlhými krokmi po širokej ceste a neuvedomoval si ani tak svoje myšlienky (ešte sa v nich nemohol vyznať), ako duševnú náladu, ktorú nikdy predtým nepocítil.

Slová, ktoré povedal sedliak, účinkovali mu v duši ako elektrická iskra, čo zrazu pretvorila a sjednotila roj rozličných, slabých a oddelených myšlienok, ktoré ho nikdy neprestaly zaujímať. Ani nespozoroval, že ho tieto myšlienky zaujímali aj v čase, keď hovoril, že prepustí zeme sedliakom.

Cítil v duši čosi nového a s pôžitkom skúmal nový pocit, hoci ešte nevedel, čo je to.

— Nežiť pre seba, ale pre Boha. Pre akého Boha? A čo čudnejšieho možno povedať, ako povedal Fedor? Fedor povedal, že netreba žiť pre seba, teda, že netreba žiť pre to, čo chápeme, čo nás vábi, čo si žiadame, ale treba žiť pre čosi nepochopiteľného, pre Boha, ktorého nikto nemôže pochopiť, ani presne určiť. A čože? Vari som nepochopil tie čudné slová Fe-

dorove? Ale keď som ich pochopil, nepochyboval som o ich správnosti? Pokladal som ich za hlúpe, nejasné a nepresné?

— Nie, pochopil som ho a pochopil celkom tak, ako on chápe, pochopil som ho úplne a jasnejšie, ako som chápal čokoľvek v živote, a nikdy v živote som nepochyboval a nemôžem pochybovať o tomto. A nielen ja, ale všetci, celý svet len toto úplne chápe, len o tomto nepochybuje a vždy s týmto súhlasí.

— Ale hľadal som zázraky, ľutoval som, že som nevidel zázrak, ktorý by ma presvedčil. Bol by ma zvedol materiálny zázrak. A hľa, tu je zázrak, jedine možný, stále jestvujúci, so všetkých strán nás obklopujúci, a ja som ho nezbadal!

— Fedor vraví, že správca Kirillovič žije pre brucho. To je pochopiteľné a rozumné. My všetci, ako rozumné tvory, nemôžeme žiť inakšie, len pre brucho. A zrazu ten istý Fedor vraví, že je nepekne žiť pre brucho, že treba žiť pre pravdu, pre Boha, a ja som pochopil, len čo to nadhodil! Aj ja, aj milióny ľudí, čo žili pred storočiami, aj čo žijú teraz, sediaci, chudobní duchom, mudrci, čo o tomto rozmýšľali a písali, čo vyjadrili nejasnou rečou práve toto — my všetci súhlasíme len v tomto jednom: pre čo treba žiť a čo je dobré. Ja so všetkými ľuďmi mám len jedno pevné, nepochybné a jasné presvedčenie! A toto presvedčenie nemôže vysvetliť rozum: je mimo rozumu, nemá nijakých príčin a nemôže mať nijakých následkov.

— Ak dobro má príčinu, nie je už dobrom. Ak má

následok — odmenu, tiež je už nie dobrom. Teda dobro stojí mimo refaze príčin a následkov.

— A práve toto viem a práve toto vieme všetci.

— Aký ešte väčší zázrak je možný?

— Vari som teda našiel rozriešenie všetkého, vari sa mi teraz skončilo všetko utrpenie? — rozmýšľal Levin, keď šiel zaprášenou cestou a nedbal ani na horúčavu, ani na ustatosť, len cítil, že mu veľmi odľahlo po dlhom utrpení. Tento pocit bol taký radostný, že sa mu zdal až neuveriteľný. Nemohol dýchať z rozčúlenia, nemal sily kráčať ďalej, sišiel s cesty do lesa a sadol si v tóni osík do neskosenej trávy. Sňal kloúbik so spotenej hlavy a ľahol si, podopretý o lakte, do šťavnatej, hrubej lesnej trávy.

— Áno, musím si všetko ujasniť a uvážiť, — rozmýšľal a uprene hľadel na nezgniavenú trávu, ktorá bola pred ním, a pozoroval pohyby zeleného chrobáčka, čo sa driapal hore stebлом paliny a ktorému prekážal v ceste list angeliky. — Čože som objavil? — spýtal sa vduchu a odľahoval list angeliky, aby neprekážal chrobáčikovi, a priľahoval inú trávu, aby chrobáček prešiel na ňu. — Prečo sa tak radujem? Čo som objavil?

— Nič som neobjavil. Len som si uvedomil, čo už dávno viem. Pochopil som silu, ktorá mi dodávala života nielen v minulosti, ale ktorá mi aj teraz dáva život. Vyslobodil som sa z klamu a poznal som si pána.

— Predtým som vravel, že sa v mojom tele, v tele tejto trávy a tohto chrobáčka (ľala, nechcel prejsť

na trávnu, rozpäl krídla a uletel, dovršuje výmena látok podľa fyzických, chemických a fyziologických zákonov. Ale v nás všetkých, i s osikami, s oblakmi a s hmlovínami, dovršuje sa vývin. Vývin z čoho? Do čoho? Nekonečný vývin a zápas... Ako by mohol byť nejaký smer a zápas v nekonečne! A čudoval som sa, že čo ako krajne napínam myšlienky touto cestou, predsa sa mi neodhaľuje smysel života, smysel môjho úsilia a snáh. A teraz vravím, že už poznám smysel svojho života: žiť pre Boha, pre dušu. A tento smysel, čo aký jasný, predsa je len tajomný a zázračný. Práve taký je smysel všetkého jestvujúceho. Nuž áno, hrdosť, — povedal si, prevalil sa na brucho a začal sväzovať do uzla stebľá trávy, usilujúc sa, aby ich nepolámal.

— A je to nielen hrdosť rozumu, ale aj hlúposť rozumu. Ale najmä — prefíkanosť, áno, práve prefíkanosť rozumu. Hlavne potmehúdskosť rozumu, — opakoval.

A v krátkosti si zopakoval celý pochod svojich myšlienok v posledných dvoch rokoch, ktorého začiatkom bola jasná, určitá myšlienka na smrť pri pohľade na milovaného, beznádejne chorého brata.

Vtedy prvý raz jasne pochopil, že nikoho, teda ani jeho, nečaká v budúcnosti nič, okrem utrpenia, smrti, večného zabudnutia, a rozhodol sa, že takto nemožno žiť, že si treba alebo vysvetliť vlastný život tak, aby sa nejavil ako zlý výsmech nejakého diabla, alebo sa zastreliť.

No Levin neurobil ani jedno, ani druhé, len ďalej

žil, myslel a cítil, ba práve v tom čase sa aj oženil a zažil mnoho radostí a bol šťastný, keď nerozmýšľal o smysle svojho života.

Čože to dokazovalo? To dokazovalo, že dobre žil a zle rozmýšľal.

Žil (a ani si to neuvedomoval) duchovnými pravdami, ktoré vsal do seba s mliekom, no keď rozmýšľal, nielen neuznával tieto pravdy, ale starostlivo od nich bočil.

Teraz mu bolo jasné, že mohol žiť len vďaka viere, v ktorej bol vychovaný.

— Čo by zo mňa bolo a ako by som prežil život, keby som nemal tejto viery, keby som nevedel, že treba žiť pre Boha, a nie pre seba? Kradol by som, klamal, vraždil. Nebolo by pre mňa ničoho, čo tvorí najväčšie radosti môjho života. — A čo aj krajne napínal predstavivosť, nijako si nemohol predstaviť zverského tvora, ktorým by bol býval, keby nebol vedel, pre čo žije.

— Hľadal som odpoveď na svoju otázku. Ale myseľ mi nemohla dať na ňu odpovede — nestačí na to. Odpoveď mi dal sám život tým, že som vedel, čo je dobré a čo je zlé. Ale túto vedomosť som si ničím nezískal, dostal som ju i so všetkými ostatnými, dostal som ju preto, lebo som ju nemohol vziať odnikiaľ.

— Odkiaľ som to vzal? Vari rozumom som došiel k tomu, že treba milovať bližného a neutláčať ho? Povedali mi to v detstve a ja som im s radosťou uveril, lebo mi povedali, čo som mal v duši. Ale kto

to objavil? Rozum nie. Rozum objavil zápas o život a zákon, ktorý vyžaduje utláčať všetkých, čo mi pre-kážajú ukojiť si žiadosti. Toto dokázal rozum. Ale milovať bližných nemohol objaviť rozum, lebo to je nerozumné.

XIII.

A Levin si pripomenul nedávnu scénu s Dolly a s jej deťmi. Deti ostaly bez dozoru a začaly si variť maliny nad sviečkami a striekať si mlieko prúdom do úst. Matka ich pristihla a pred Levinom ich začala poučać, koľko námahy vynaložili dospelí na to, čo ony nivočia, že sa dospelí takto namáhajú len pre nich, že ak budú biť čiašky, nebudú mať z čoho piť čaj, a ak budú rozlievať mlieko, že nebudú mať čo jesť a pomrú hladom.

A Levina prekvapila pokojná a vážna nedôvera, s ktorou deti načúvaly tieto matkine slová. Hnevalo ich len, že im prerušila zaujímavú zábavku, a neverily ani slovíčka z toho, čo im vravela matka. A ani nemohly veriť, lebo si nemohly uvedomiť v celom rozsahu, čo všetko sa im poskytuje, a preto si nemohly uvedomiť, že čo nivočia, je práve to, z čoho žijú.

— Veď to máme vždy, — myslel si, — a niet v tom nič zaujímavého a dôležitého, lebo to vždy bolo a bude. A vždy je to rovnaké, vždy to isté. O tom nám netreba rozmýšľať, to je hotové. Ale chceme si vymyslieť dačo svojho, novučičkého. Vymysleli sme teda dať do čiašky maliny a variť ich nad sviečkou

a striekať si vzájomne mlieko prúdom do úst. Toto je veselé a nové a o nič horšie, ako piť z čiašok.

— Či práve toto nerobíme aj my, nerobil som to ja, keď som rozumom hľadal význam prírodných síl a smysel ľudského života? — pokračoval Levin v myšlienkach.

— A či nerobia práve to všetky filozofické teórie, keď čudnou a neprirodzenou myšlienkovou cestou privádzajú človeka k poznaniu toho, čo už dávno vie, a tak určite vie, že bez toho by ani žiť nemohol? Či nevidno jasne v rozvoji teórií každého filozofa, že už vopred pochopil hlavný smysel života práve tak nepochybne ako aj sedliak Fedor, ba ani o mačny mak jasnejšie, a len pochybnou rozumovou cestou chce sa vrátiť k tomu, čo už každý vie?

— Povedzme, že by sme nechali deti, aby sa staraly o seba, urobily si nádoby, podojily mlieko, a tak ďalej. Šalely by sa aj vtedy? Pomrely by hladom. Nuž teda nechajte nás s našimi náruživosťami, myšlienkami, bez pochopu o jedinom Bohu a Stvoriteľovi alebo bez porozumenia, čo je dobro, bez vysvetlenia mravného zla!

— Nuž vybudujte niečo bez tohto porozumenia!

— My len rúcame, lebo sme duchovne sýti. Práve ako deti!

— Odkiaľ sa vzalo u mňa radostné vedomie, spoločné so sedliakom, ktoré jediné mi poskytne duševný pokoj? Odkiaľ som ho vzal?

— Vychovali ma v poznaní Boha, ako kresťana, preplnil som si celý život tými duchovnými blaženstvami

mi, ktoré mi dalo kresťanstvo, celý som nimi naplnený, žijem týmito blaženstvami, ale nechápem ich a ako deti, chcem ich ničiť, teda chcem zničiť to, z čoho žijem. No len čo príde v živote vážna chvíľa, uchýlim sa k Nemu, ako deti, keď sú hladné a keď im je zima, a nechápem ani len natoľko ako deti, ktoré matka karhá za ich detské šalenie, že mám aj ja na rováši detské pokusy o zničenie dobrého bydlia.

— Áno, čo viem, viem nie rozumom, ale je mi to dané, zvestované, chápem to srdcom, vierou v to najdôležitejšie, čo hlása cirkev.

— Cirkev? Cirkev! — opakoval si Levin, obrátil sa na druhý bok, podoprel sa o lakte a zahľadel sa do ďaleka na stádo, čo schádzalo s druhej strany k rieke.

— Ale či môžem veriť všetko, čo učí cirkev? — rozmýšľal, skúmal sa a vymýšľal všetko, čo mu mohlo porušiť terajší pokoj. Náročky si začal pripomínať to učenie cirkvi, ktoré sa mu vždy zdalo najčudnejším a ktoré ho zaviedlo. — O stvorení? Ale čím som si vysvetľoval život? Žitím? Ničím? — O diablovi a hriechu... Ale čím si vysvetlím zlo?... O vykupiteľovi...

— Veď nič, nič neviem a nemôžem vedieť nič, okrem toho, čo mi bolo zvestované, ako všetkým.

A teraz sa mu zdalo, že nebolo ani jedného učenia cirkvi, ktoré narúšalo to najdôležitejšie — vieru v Boha, v dobro, ako jediný cieľ človeka.

Každé učenie cirkvi mohol podložiť vierou v slúženie pravde, namiesto potrebám. A ani jedno cirkevné učenie nielen že nenarúšalo túto vieru, ale bolo

nevyhnutne potrebné na to, aby sa dovŕšil najhlavnejší, ustavične na zemi sa prejavujúci zázrak, že je možné každému, spolu s miliónmi najrozmanitejších ľudí, mudrcov a bláznov, detí a starcov — so všetkými, so sedliakom, s Lvovom, s Kity, so žobrákmi a s cármi, nepochybne chápať jedno a to isté a budovať si duchovný život, pre ktorý sa jedine vyplatí žiť a ktorý jediný si ceníme.

Levin ležal teraz horeznačky a díval sa na vysoké, bezoblačné nebo. — Či neviem, že toto je nekonečný priestor, že je to guľatá klenba? Ale čo ako by som žmúril, čo ako by som napínal zrak, nemôžem ho nevidieť obľým a ohraničeným, a čo aj viem, že je to nekonečný priestor, som bližšie pravde, keď vidím pevnú, belasú klenbu, ako keď sa namáham dovidieť až na ňu.

Levin už prestal rozmýšľať, už len ako by načúval tajomné hlasy, ktoré sa shováraly o čomsi radostne a starostlivo.

— Toto je teda viera? — pomyslel si a bál sa veriť svojmu šťastiu. — Bože môj, ďakujem Ti! — vyslovil, preglgajúc vzlyky, čo sa mu tisly do hrdla, a utieral si oboma rukami slzy, ktorých mal plné oči.

XIV.

Levin sa díval vopred a videl stádo, potom zazrel svoj vozík, v ktorom bol zapriahnutý Vranec, a pohoniča, ktorý sa doviezol až k stádu a čosi sa shováral s pastierom. Potom už začul nablízku hrkot kolies a

frkanie sýteho koňa. Ale bol taký zahrúžený do myšlienok, že ani nepomyslel, načo pohonič ide k nemu.

Spamätal sa len vtedy, keď pohonič došiel až k nemu a zakričal:

„Pani posielajú. Prišli pán brat a ešte akýsi pán.“

Levin vysadol na vozík a chytil liace.

Ako by sa zobudil zo spánku, dlho sa nemohol úplne spamätať. Obzeral si sýteho koňa, pokrytého penou nad stehnami a na šiji, kde sa trely liace, obzeral si pohoniča Ivana, čo sedel pri ňom, a pripomínal si, že čakal brata, že ženu určite znepokojuje jeho dlhá neprítomnosť a namáhal sa uhádnuť, kto bol hosť, čo prišiel s bratom. Aj brat, aj žena, aj neznámy hosť zdali sa mu teraz inakší ako predtým. A nazdával sa, že teraz už jeho pomer ku všetkým ľuďom bude inakší.

— Medzi mnou a bratom nebude už odcudzenosti, ktorá vždy bývala medzi nami — nebude škriepok. Ani s Kity sa už nikdy nepovadíme. K hosťovi, nech je to ktokoľvek, budem láskavý a dobrý, s čelaďou, s Ivanom — všetko bude inakšie.

Zdržiaval mocnými liacami dobrého koňa, frkajúceho z netrpezlivosti a prosiaceho, aby ho pustil cvalom, obzeral sa na Ivana, ktorý sedel pri ňom a nevedel si rady s rukami, teraz oddychujúcimi, a neprestajne si priťahoval košeľu, čo sa mu nadúvala, a Levin hľadal zádrapku, aby s ním mohol nadviazať reč. Chcel povedať, že Ivan nemal tak vysoko priťahovať pobočky, ale to by bolo ako výčitka a Levin sa chcel shovávať láskavo. Lenže nič iného mu neprišlo na um.

„Ráčte obísť napravo, tu je peň,“ povedal pohonič a potiahol liace miesto Levina.

„Prosím ťa, nedotýkaj sa a nemuč ma!“ povedal Levin, lebo ho zlostilo, že sa mu pohonič zamiešal do poháňania. Toto zamiešanie sa vyvolalo v ňom práve takú zlosť ako vždy a Levin hneď aj so smútkom pocítil, aké klamlivé boli jeho nádeje, že by mu duševná nálada mohla zmeniť styk so skutočnosťou.

Asi na štvrt versty od domu uvidel Levin, že mu v ústrety bežia Gríško a Taňa.

„Strýčko Kosťo! Aj mama ide, aj starý otecko, aj Sergiej Ivanovič, aj ešte ktosi,“ vravely deti a hneď sa škrabaly na vozík.

„Ale kto?“

„Strašný, prestrašný! A ľaľa, takto rozháňa rukami,“ povedala Taňa, stala si vo vozíku a napodobnila Katavasova.

„A starý je, či mladý?“ opýtal sa Levin so smiechom, lebo mu Tanine pohyby kohosi pripomínaly.

— Ach, len aby to nebol niekto nepríjemný! — pomyslel si Levin.

Len čo zahli na zákrutu cesty a Levin uvidel chodcov, čo mu šli oproti, hneď poznal Katavasova v slamenom klobúku, ktorý v chôdzi práve tak rozháňal rukami, ako ho napodobnila Taňa.

Katavasov sa vždy rád shováral o filozofii, ale vedel o nej len od prírodovedcov, ktorí sa nikdy nezaoberali filozofiou, a v poslednom čase v Moskve sa Levin s ním veľa škriepil.

A Levin, keď ho poznal, rozpomenul sa hneď a za-

raz na istý takýto rozhovor, v ktorom sa Katavasov domnieval, že zvíľazil.

— Nie, nebudem sa už ani neviem začo škriepiť a lahtikársky púšťať do sveta svojej myšlienky, — pomyslel si Levin.

Levin sišiel s vozíka, privítal sa s bratom a s Katavasovom a spýtal sa na ženu.

„Preniesla Míťa do Kolku (to bol lesík blízko domu). Chcela ho tam uložiť, lebo v dome je horúce,“ povedala Dolly. Levin vždy odrádzal ženu, aby dieťa nenosila do lesa, lebo sa mu to zdalo nebezpečné, a teraz mu bola táto zvesť nepríjemná.

„Prenáša ho s miesta na miesto,“ povedal knieža s úsmevom. „Radil som jej, aby ho zanesla do ľadnice.“

„Chcela prísť do včelína. Myslela, že si tam. Aj my ideme do včelína,“ povedala Dolly.

„No, čože porábaš?“ spýtal sa Sergiej Ivanovič, zostal za ostatnými a pripojil sa k bratovi.

„Nuž, nič zvláštneho. Ako obyčajne, zaoberám sa gazdovstvom,“ odpovedal Levin. „A čo, nadtľho si prišiel? Už dávno sme ťa čakali.“

„Asi na dva týždne. Mal som mnoho roboty v Moskve.“

Pri týchto slovách stretly sa bratom oči a Levin, aj keď si vždy, ale najmä teraz veľmi žela byť k bratovi priateľský a hlavne úprimný, pocítil, že mu je nepríjemné hľadieť na neho. Sklopil oči a nevedel, čo povedať.

Levin preberal v myšlienkach predmet rozhovoru,

čo by bol príjemný bratovi a čo by ho odviedol od reči o srbskej vojne a slovanskej otázke, na ktorú Sergiej Ivanovič narážal slovami o veľkej zamestnanosti v Moskve, a napokon sa rozhovoril o jeho knihe.

„Nuž čo, boly recenzie o tvojej knihe?“ spýtal sa ho. Sergiej Ivanovič sa usmial nad trápnosťou otázky.

„Nikto sa o ňu nestará a ja vari najmenej zo všetkých,“ odpovedal mu. „Pozrite, Darja Alexandrovna, príde dáždik,“ dodal a ukazoval dáždnikom na biele obláčiky, čo sa zjavily nad vrcholcami osík.

A tieto slová stačily, aby medzi bratmi nastal, keď aj nie nepriateľský, teda aspoň chladný pomer, ktorému sa Levin tak chcel vyhnúť.

Levin pristúpil ku Katavasovovi.

„Ako pekne od vás, že ste si zmysleli prísť,“ povedal mu.

„Dávno som sa sberal. Teraz sa poshovárame, poďívame. Prečítali ste Spencera?“

„Nie, nedočítal som,“ povedal Levin. „Veď ho teraz už nepotrebujem.“

„Akože nepotrebujete? To je zaujímavé. Prečo?“

„Nuž, dokonale som sa presvedčil, že v ňom ani v jemu podobných nenájdem rozriešenie otázok, ktoré ma zaujímajú. Teraz...“

No Levina zrazu prekvapil pokojný a veselý výraz Katavasovovej tváre, a ľutoval, že si týmto rozhovorom pokazil predošlú náladu, teda zamĺkol, lebo si pripomenul nedávne rozhodnutie.

„Napokon, neskôršie sa poshovárame,“ dodal. „Ak

chcete ísť do včelína, musíme ísť tadiaľto, týmto chodníčkom," obrátil sa k ostatným.

Úzkym chodníčkom došli na neskosenú polianku, zarastenú s jednej strany hustými pestrými poľnými sirôtkami, pomedzi ktorými sa doširoka rozrástly tmavozelené vysoké kriky čemerice, a Levin usadil hostí do tmavého sviežeho chládka osikovej mladiny na lavičke a klátoch, schválne prichystaných pre návštevníkov včelína, ktorí sa báli včiel. Potom šiel do búdky, aby deťom a dospelým doniesol chleba, uhoriek a čerstvého medu.

Levin sa vystríhal rýchlych pohybov, ako len mohol, načúval bzučanie včiel, čo poletovaly okolo neho vždy hustejšie a hustejšie a kráčal chodníčkom do chalúčky. Celkom pri vchode zabzučala včela, zamotala sa mu do brady a on ju opatrne vyslobodil. Vošiel do tónistej chodby, sňal si so steny sieťku, zavesenú na kolíku, dal si ju na hlavu, vopchal ruky do vrecák a vošiel do ohradeného včelína, v ktorom v pravidelných radoch, priviazané lykom k stĺpom, na vykosených miestach stály staré úle, každý s vlastnou históriou, a pri stienkach živého plota zas mladé úle, postavené tohto roku. Pred česnami mihaly sa mu pred očami ihravé včely a trúdy, krúžiace a kopiace sa na jednom mieste. Medzi nimi, vždy rovnakým smerom, odtiaľto do lesa na zakvitnutú lipu a nazad k úľom, preletovaly včely-robotnice s korisťou a po korisť.

Levin mal plné uši všelijakých zvukov, tu prebrnkla včela-robotnica, zaujatá prácou, tu zabzučal

lenivec-trúd, tu bzučaly znepokojené včely-strážkyne, prichystané pichnúť žihadlom, chránily si majetok pred nepriateľom. Bokom pri ohrade starček strúhal obruč a nevidel Levina. Levin nezavolať na neho a zastal len vprostred včelína.

Bol rád, že má príležitosť pobudnúť osamote, lebo sa chcel spamätať zo skutočnosti, ktorá mu už stihla veľmi schladiť náladu.

Rozpomenul sa, že už stihol nahnevať sa na Ivana, prejavíť ľahostajnosť k bratovi a povrchne sa poshovárať s Katavasovom.

— Vari to bola len chvíľková nálada, ktorá prejde a nezanechá po sebe stopy? — pomyslel si Levin.

Ale práve v tej chvíli vrátila sa mu predošlá nálada a Levin s radosťou pocítil, že sa v ňom robí čosi nového a dôležitého. Skutočnosť len na chvíľočku zastrela duševný pokoj, ktorý našiel, ale pokoj ostal v ňom neporušený.

Práve tak, ako ho telesne znepokojovaly včely, čo teraz krúžily okolo neho a útočily na neho, rozptyľovali ho, nútily ho krčiť sa a vyhýbať sa im, práve tak zbavovali ho duševnej slobody starosti, čo sa ho zmocnily od chvíle, keď vysadol do vozíka. Ale toto trvalo, len kým bol uprostred nich. Ako proti včelám ostala v ňom neporušená telesná sila, taká neporušená ostala v ňom aj jeho duševná sila, ktorú si znova uvedomil.

XV.

„A vieš, Kostó, s kým sem cestoval Sergiej Ivanovič?“ povedala Dolly, keď rozdelila deťom uhorky a med. „S Vronským! Ide do Srbska.“

„Ale nejde sám, vedie so sebou celú eskadrónu na vlastné trovy!“ povedal Katavasov.

„To sa ponáša na neho!“ povedal Levin. „A či ešte vždy idú dobrovoľníci?“ dodal a pozrel na Sergieja Ivanoviča.

Sergiej Ivanovič neodpovedal, opatrne vyberal tupou stranou nožíka ešte živú včelu, čo sa prilepila na podtečený med v čiaške, kde šikmo ležal biely súš.

„A ešte ako! Keby ste boli videli, čo sa robilo včera na stanici!“ povedal Katavasov a bolo počuť, ako mu uhorka chrumkala pod zubmi.

„No, kto to kedy pochopí? Pre Krista Pána, vysvetlite mi, Sergiej Ivanovič, kde idú všetci títo dobrovoľníci a s kým bojujú?“ spýtal sa starý knieža, zrejme pokračujúc v rozhovore, ktorý začali v Levinovej neprítomnosti.

„S Turkami,“ odpovedal Sergiej Ivanovič s pokojným úsmevom, keď vyslobodil včielku, očernetú od medu a bezmocne pohybujúcu nožničkami, a striasal ju s nožíka na mocný osikový lístok.

„Ale ktože vyhlásil vojnu Turkom? Ivan Ivanovič Ragozov a grófka Lýdia Ivanovna s madame Štálovou?“

„Nikto nevyhlásil vojnu, ale ľudia ľutujú bližných

v utrpení a chcú im pomôcť," povedal Sergiej Ivanovič.

„Ale knieža nevraví o pomoci," povedal Levin, ktorý sa chcel zastať testu, „lež o vojne. Knieža vraví, že súkromníci nemôžu sa zúčastniť vo vojne bez súhlasu vlády.“

„Kosťo, pozri, to je za včela! Naozaj nás poštípu!" povedala Dolly a odháňala osu.

„Ale toto je nie včela, toto je osa," povedal Levin.

„Nuž, nuž, aká je vaša teória?" spýtal sa s úsmevom Katavasov Levina, zrejme chcel s ním vyvolať škriepku. „Prečo súkromníci nemajú práva?"

„Nuž moja teória je takáto: na jednej strane je vojna také zverstvo, ukrutnosť a hrôza, že ani jeden človek, nevravím už ani, že ani jeden kresťan si nemôže osobne vziať na zodpovednosť, začínať vojnu, že to môže len vláda, ktorá je na to povolaná a ktorá začne vojnu, len keď je to nevyhnutné. Na druhej strane, aj podľa náuky, aj podľa zdravého rozumu sa občania zriekajú osobnej vôle vo vládnych veciach, ale najmä čo sa týka vojny.“

Sergiej Ivanovič s Katavasovom sa ozvali naraz s hotovými odpoveďami.

„V tom je vtip, baľko, že môžu nastať prípady, keď vláda neplní vôľu občanov, a vtedy verejnosť prejaví vlastnú vôľu," povedal Katavasov.

Ale Sergiej Ivanovič zrejme nesúhlasil s touto námietkou. Zachmúril sa pri Katavasovových slovách a povedal niečo iného.

„Podaromnici dávaš takéto otázky. Tu nejde o vy-

hlásenie vojny, ale proste o výraz ľudského, kresťanského citu. Vraždia bratov jednej krvi a jednej viery. No, povedzme, ani nie bratov jednej viery, ale proste deti, ženy, starcov. Cit sa búri a Rusi bežia, aby pomohli skončiť tieto hrôzy. Pomysli si, že by si šiel po ulici a videl by si, že opilec bije ženu alebo decko. Myslím, že by si sa nezačal spytovať, či tomu človeku vyhlásili vojnu a či nie, ale vrhol by si sa na neho a bránil by si bližného.“

„Ale nezabil by som ho,“ odpovedal Levin.

„Ba, zabil by si ho.“

„Neviem. Keby som to videl, dal by som sa hádam strhnúť bezprostrednému citu. Ale nič nemôžem vo pred povedať. No takého bezprostredného citu k utláčaným Slovanom niet a nemôže byť.“

„Možno pre teba nemôže byť. Ale pre iných je,“ povedal Sergiej Ivanovič, nevoľky zachmúrený. „V ľude žijú povesti o pravoslávnom ľude, čo trpí pod jarmom „bezbožných Agarianov“. Ľud počul o utrpení svojich bratov a ozval sa.“

„Možno“, povedal Levin vyhýbavo, „ale ja to nevidím. Aj ja som z ľudu a necítim to.“

„Ako aj ja,“ povedal knieža. „Žil som v cudzine, čítal som noviny a priznám sa vám, ešte pred bulharskými hrôzami som nijako nechápal, prečo všetci Rusi si zrazu tak obľúbili bratov-Slovanov, a prečo ja k nim necítim nijakej lásky? Veľmi som sa rozčúľil, myslel som si, že som netvor alebo že na mňa tak účinkujú Karlove Vary. Ale keď som sa vrátil sem, upokojil som sa. Vidím, že aj okrem mňa sú ľudia, čo

sa zaujímajú len o Rusko, a nie o bratov-Slovanov. Vidíte, ako tuto Konštantín.“

„Osobná mienka tu nič neznačí,“ povedal Sergiej Ivanovič. „Osobná mienka nerozhoduje, keď celé Rusko — ľud prejavil svoju vôľu.“

„Ale odpusťte. Veď to nevidím. Ľud sa v tom ani nevyzná,“ povedal knieža.

„Nie, otecko . . . ako by sa nevyznal? A v nedeľu v kostole?“ povedala Dolly, ktorá načúvala rozhovor. „Daj mi uterák, prosím ťa,“ povedala starčekovi, čo s úsmevom hľadel na deti. „Nie je možné, aby všetci . . .“

„A čože bolo v nedeľu v kostole? Kňazovi to kázali prečítať. Teda prečítal. Ľudia nič nepochopili, vzdychali ako pri každej kázni,“ pokračoval starý knieža. „Potom im povedali, že sa zbiera v kostole na spásu duše, nuž vytiahli po kopejke a dali, ale ani nevedeli, na čo dávajú.“

„Ľud nemôže nevedieť. Ľud si vždy uvedomuje svoje poslanie, a vo chvíľach, ako sú terajšie, všetko sa mu vyjasňuje,“ presvedčivo povedal Sergiej Ivanovič a díval sa na starčeka-včelára.

Krásny starček s čiernou bradou, popretkávanou šedinami, a s hustými striebornými vlasmi stál, nehybne, držal miskú s medom, láskavo a pokojne vzpriamený hľadel na pánov a zrejme nič nechápal, ani netúžil pochopiť.

„Veru, tak je,“ povedal na slová Sergieja Ivanoviča a významne pokýval hlavou.

„Teda sa ho len opýtajte. Nič nevie a o ničom nerozmýšľa,“ povedal Levin. „Počul si, Michalič, o vojne?“ oslovil Levin starčeka. „O tom, čo v kostole kázali? Čože myslíš? Treba nám bojovať za kresťanov?“

„Čože my máme rozmýšľať? Za nás rozmýšľa Alexander Nikolajevič, náš cár, a všetko za nás premyslí. On lepšie vidí... Nedoniesť ešte chlebička? Dať ešte chlapčekomu?“ obrátil sa k Darji Alexandrovne a ukazoval na Griša, ktorý dojedal kôrku.

„Ja sa nemusím spytovať,“ povedal Sergiej Ivanovič, „videli sme a vidíme stá a stá ľudí, ktorí opúšťajú všetko, aby mohli slúžiť spravodlivej veci, prichádzajú zo všetkých končín Ruska a priamo a jasne vyjadrujú svoj úmysel a cieľ. Nosia peniaze alebo sami idú a priamo vravia, načo. Čože to dokazuje?“

„Podľa mňa to dokazuje,“ povedal Levin, ktorý sa už začínal rozohňovať, „že v osemdesiatmiliónovom národe sa vždy nájdu stovky, ba aj desaťtisíce ľudí, ako teraz, čo stratili spoločenské postavenie, ľudí lenivých, čo sú vždy hotoví ísť — do bánd Pugačeva, do Chivy, do Srbska...“

„Vravím ti, že sú to nie stovky, a nie ľudia leniví, ale najlepší prestavitelia národa!“ povedal Sergiej Ivanovič taký podráždený, ako by si bránil posledný majetok. „A obeť? Tu už priam celý národ vyjadril svoju vôľu.“

„Slovo „národ“ je také neurčité,“ povedal Levin. „Obecní pisári, učitelia a zo sedliakov možno jeden z tisícich vie, čo sa vlastne robí. A ostatných osemdesiat miliónov, ako tuto Michalič, nielen že nevy-

sloví svoju vôľu, ale nemá ani najmenšieho pochopu, o čom by mali vysloviť svoju vôľu. Akéže teda máme právo hovoriť, že je to vôľa národa?“

XVI.

Sergiej Ivanovič, skúsený v dialektike, neodporoval, ale hneď previedol rozhovor iným smerom.

„Áno, keď chceš aritmetickou cestou poznať ducha národa, teda, pravdaže, je to veľmi ťažké. U nás je nie zavedené hlasovanie a ani nemôže byť zavedené, lebo nevyjadruje vôľu národa. Ale sú na to iné cesty. Toto sa cíti v povetrí, toto sa cíti srdcom. A už ani nehovorím o spodných prúdoch, čo sa pohly v stojatom mori národa a ktoré sú jasné každému nepredpojatému človeku. Pozri na verejnosť v užšom smysle. Všetky najrozmanitejšie strany svetovej inteligencie, ktoré si boli predtým také nepriateľské, všetky sa spojily. Všetky rozdiely zmizly, všetky verejné orgány hovoria rovnako, všetky pocítily živelnú moc, ktorá ich strhla a nesie ich jedným smerom.“

„Áno, naozaj, všetky noviny píšú rovnako,“ povedal knieža. „To je pravda. Ozývajú sa už všetky tak rovnako, ako žaby pred búrkou. Pre ich krik nepočuť ničoho.“

„Žaby-nežaby — ja noviny nevydávam a nechcem ich brániť. Ale vravím o jednote vo svete inteligencie,“ povedal Sergiej Ivanovič, obrátený k bratovi. Levin mu chcel odpovedať, ale starý knieža ho predbehol.

„No, o tejto jednote možno ešte povedať všeličo,“ vravel knieža. „Vidíte, ja mám zaťa, Štefana Arkadeviča, poznáte ho. Má teraz dostať miesto člena komitétu komisie a ešte čohosi, nepamätám sa už. Lenže tam niet roboty — čože, Dolly, veď je to nie tajnosť, — ale osemtisíc platu. Skúste sa ho spýtať, či je tento úrad dakomu na osoh a on vám dokáže, že je najpotrebnejší. A je to čestný človek, ale nemožno neveriť v osožnosť ôsmich tisíc.“

„Áno, prosil ma, aby som povedal Darii Alexandrovne, že dostal to miesto,“ nespokojne povedal Sergiej Ivanovič, lebo myslel, že knieža vraví nemiestne.

„Práve tak je to aj s jednotou novín. Vysvetlili mi to: len čo vypukne vojna, majú novinári dvojitý zisk. Akože potom nemajú hlásať, že osud národa a Slovanov . . . a všetko ostatné?“

„Nemám rád mnohé noviny, ale toto je nespravodlivé,“ povedal Sergiej Ivanovič.

„Ja by som im dal len jednu podmienku,“ pokračoval knieža. „Alfonz Karr to skvostne napísal pred vojnou s Pruskom: „Myslíte, že sa nemôžeme vyhnúť vojne? Výborne. Kto vyhlasuje vojnu, nech ide do osobitnej prednej légie, do boja, do útoku, pred ostatnými.““

„To by redaktori pekne vyzerali!“ povedal Katavasov s hlasným smiechom, keď si predstavil známych redaktorov v tejto vybranej légii.

„Nuž čože; ušli by,“ povedala Dolly, „iba by prekážali.“

„A keby bežali, tak od chrbta do nich páľiť brok-

mi alebo kozákov s bičmi za nich postaviť," povedal knieža.

„To je žart, knieža, odpusťte, ale je to nepekňý žart," povedal Sergiej Ivanovič.

„Nevidím v tom žartu, že by..." chcel sa rozhovoriť Levin, ale Sergiej Ivanovič ho prerušil.

„Každý člen spoločnosti si má konať povinnosti," povedal. „A duševní pracovníci si konajú povinnosť, keď vyjadrujú verejnú mienku. A jednota a úplné vyjadrenie verejnej mienky je zásluhou tlače a zároveň radostným zjavom. Pred dvadsiatimi rokmi by sme boli čušali, ale teraz počuť hlas ruského národa, ktorý je prichystaný povstať ako jeden chlap, ktorý je hotový obetovať sa za utláčaných bratov. To je veľký krok a záruka sily."

„Ale veď nechce len obetovať, lež aj zabíjať Turkov," placho povedal Levin. „Ľud obetuje a je ochotný obetovať všetko pre dušu, ale nie pre vraždenie," dodal a nevoľky spájaj rozhovor s myšlienkami, ktorými sa tak zaoberal.

„Ako pre dušu? Pochopte, že je to pre prírodopisca dosť ťažký pochop. Čože je vlastne duša?" povedal Katavasov s úsmevom.

„Ach, veď vy viete!"

„Prisámbohu, naozaj nemám ani najmenšieho pochopu!" povedal Katavasov s hlasným smiechom.

„Nedoniesol som mier, ale meč, vraví Kristus," dodal zas Sergiej Ivanovič proste, ako najpochopiteľnejšiu vec, vyberúc z Evanjelia práve miesto, ktoré najväčšmi trápilo Levina.

„Veru tak,“ zas opakoval starček, čo stál pri nich a týmto odpovedal na pohľad, ktorý sa náhodou uprel na neho.

„Nie, baťko, ste celkom porazený, porazený, porazený!“ veselo vykrikoval Katavasov.

Levin sa začervenal zo zlosti, no nehneval sa preto, že ho porazili, ale preto, že sa nezdržal a začal sa škriepiť.

— Nie, nemôžem sa škriepiť s nimi. — pomyslel si. — Majú nepreniknuteľné brnenie a ja som nahý.

Videl, že brata a Katavasova nemožno presvedčiť, ale nemohol s nimi súhlasiť. Veď oni hlásali práve tú hrdosť rozumu, ktorá ho skoro zničila. Nemohol súhlasiť, že desiatky ľudí, medzi nimi aj jeho brat, mali právo hovoriť na základe toho, čo im navraveli stovky výrečných dobrovoľníkov, ktorí prichodili do hlavných miest, že oni s novinami vyjadrujú vôľu a presvedčenie ľudu, presvedčenie, ktoré sa prejavuje pomstou a vraždou. Nemohol s týmto súhlasiť, lebo ani nevidel výraz tohto presvedčenia v ľude, medzi ktorým žil, ani nenachodil tohto presvedčenia v sebe (a predsa si nemohol namýšľať, že je čosi inšieho, ako človek z ľudu, ktorý tvorí ruský národ). Nemohol súhlasiť najmä preto, lebo ani on ani ľud nevedel a nemohol vedieť, v čom spočíva všeobecné blaho, ale bol pevne presvedčený, že dosiahnuť všeobecné blaho možno len prísnyim plnením toho zákona dobra, ktorý je zvestovaný každému človeku, preto si nemohol želať vojnu a hlásať ju pre akékoľvek verejné ciele. Vravel spolu s Michaličom a s ľuďom, ktorý vyjadril

svoje smýšľanie povestou o povolani Varjagov: „Vládajte a panujte nám. Radi vám sľubujeme úplnú poslušnosť. Všetku ťažkú prácu, všetko poníženie, všetky obeť berieme na seba. Ale nechceme súdiť a rozhodovať.“ A teraz, podľa slov Sergieja Ivanoviča, ľud sa vraj zriekal tohto práva, kúpeného tak draho.

Bol by ešte rád povedal, že ak verejná mienka je neomylným sudcom, prečo sú teda revolúcia a komúna nie také zákonité, ako povstanie na pomoc Slovanom? Ale toto všetko boli myšlienky, ktoré nemohly nič riešiť. Zreteľné bolo len, že v tejto chvíli Sergieja Ivanoviča škriepka dráždila, a preto nebolo dobré sa škriepiť. A Levin zatíchol a upozornil hostí, že sa zbierajú obláčiky a že bude lepšie dôjsť domov pred dažďom.

XVII.

Knieža so Sergiejom Ivanovičom si sadli na vozík a odviezli sa. Ostatná spoločnosť sa ponáhľala domov pešo.

Ale chmára, raz belšia, raz černejšia, blížila sa tak chytro, že sa bolo treba ešte väčšmi poponáhľať, keď chceli dôjsť domov pred dažďom. Predné oblaky, nízke a čierne ako dym so sadzami, letely po nebi neobyčajne rýchle. Do domu bolo ešte dvesto krokov, ale už sa zdvihol vietor a čochvíľa mohol sa spustiť lejak.

Deti s bojazlivým a radostným výskotom bežaly vopred. Darja Alexandrovna namáhavo zápasila so

sukňami, čo sa jej lepily na nohy, už nešla, ale bežala a nespúšťala s očí deti. Páni si pridržovali klobúky a kráčali dlhými krokmi. Boli už celkom pri vchode, keď veľká dažďová kvapka padla na kraj železného žlabu a rozstrekla sa tam. Deti a za nimi aj dospelí s veselou vravou vbehli pod ochranu strechy.

„Kde je Katarína Alexandrovna?“ spýtal sa Levin Agafie Michalovny, ktorú stretol na chodbe so šatkami a prikrývkami.

„Mysleli sme, že je s vami,“ odpovedala mu.

„A Mífo?“

„Asi v Kolku, a ňaña s ním.“

Levin schytil šatky a rozbehol sa do Kolku.

V tejto krátkej chvíľke sa prostriedok mračna už prihnal na slnce a nastala tma ako pri zatmení. Prudký vietor úporne zdržiaval Levina, a ako by uplatňoval svoje právo, kmásal lístie a kvety s líp, škaredo a čudne obnažoval biele konáre briez a všetko skláňal na jeden bok: agáty, kvety, lopúchy, trávku aj vrcholce stromov. Dievčence, čo pracovali v záhrade, s výskaním prebehly pod strechu čeladníka. Biela záclona lejaka už zahalila vzdialený les a polovicu blízkeho poľa a chytro sa blížila ku Kolku. V povetrí bolo cítiť vlhkosť dažďa, rozstreknutého na drobné kvapôčky.

Levin so sklonenou hlavou zápasil s vetrom, ktorý mu vytŕhal z ruky šatky, a už dobiehal ku Kolku, už videl belieť sa čosi za dubom, keď zrazu všetko vzbĺklo plameňom, celá zem sa ožiarila a ako by sa mu nad hlavou bola pukla nebeská klenba. Levin

otvoril oslepené oči a cez hustú záclonu dažďa, čo ho oddeľovala od Kolku, s hrôzou uvidel prv ako všetko ostatné zelený vrcholec známeho duba vprostred lesa, ktorý teraz akosi čudne menil polohu. — Vari do neho udrelo? — sotva si Levin stihol pomyslieť, keď vrcholec duba pohybom vždy rýchlejším a rýchlejším zmizol za ostatnými stromami a Levin začul praskanie veľkého stromu, ktorý padol na iné stromy.

Svetlo blesku, rachotenie hromu a pocit náhle schladeného tela slialy sa Levinovi do jedného dojmu hrôzy.

„Bože môj! Bože môj! Len aby nepadol na nich!“ povedal nahlas.

A čo si aj hneď uvedomil, že jeho prosba, aby ich nezabil dub, ktorý už padol, bola nesmyselná, predsa ju opakoval, lebo vedel, že nemôže robiť nič lepšieho, ako je táto nesmyselná modlitba.

Dobehol na miesto, kde obyčajne bývali, ale nenašiel ich.

Boli na druhom konci lesíka, pod starou lipou, a volali ho. Dve postavy v tmavých šatách (predtým boli v jasných) stály sklonené nad čímisi. Boly to Kity a ňaña. Dážď už prestával a začínalo sa jasniť, keď Levin dobehol k nim. ňaña mala suchý spodok šiat, ale Kity mala šaty premoknuté do nite a prilepené na telo. Čo aj dážď už prestal, ešte vždy stály tak, ako vo chvíli, keď sa rozzúrila búrka: obe byly sklonené nad kočíkom so zelenou strieškou.

„Žijete? Nič sa vám nestalo? Chvalabohu!“ povedal Levin a čľapkajúc v nevsiaknutej ešte vode to-

pánkami, plnými vody, ktoré sa mu vyzúvaly, pribehol k nim.

Kity obracala červenú, mokrú tvár k nemu a plachosť sa usmievala spod klobúka, ktorý celkom zmenil tvar.

„Nemáš svedomia! Nechápem, ako môžeš byť taká neopatrná!“ v hneve sa Levin oboril na ženu.

„Naozaj, nemôžem za to. Práve som chcela odísť, keď sa rozplakal. Musely sme ho prekrútiť. Len čo sme . . .“ začala sa Kity ospravedlňovať.

Míto bol celý, suchý a ani sa len nezobudil.

„No, chvalabohu! Ani neviem, čo vravím.“

Sobrali mokré plienky. Ňaňa vzala dieťaťko na ruky a niesla ho. Levin šiel popri žene a potajomky, aby ňaňa nevidela, stískal jej ruku, ako by ju odprosoval za hnev.

XVIII.

Potom už celý deň v najrozličnejších rozhovoroch, v ktorých sa zúčastnil, len ako by povrchom rozumu, neprestával Levin radostne cítiť plnosť vlastného srdca, i keď sa sklamal v premene, ktorá sa mala s ním stať.

Po daždi bolo primokro na prechádzku. Ba ani búrkové oblaky nemizly s obzoru, valily sa raz tam, raz tu, hrmely a černely sa po krajoch neba. Celá spoločnosť ostala už do večera doma.

Do škriepok sa už nepúšťali, ba naopak, po obede boli všetci v najlepšej nálade.

Najprv Katavasov rozosmieval dámy originálnymi

žartmi, ktoré sa vždy tak páčily, keď ich niekto počul prvý raz. Ale potom, na vyzvanie Sergieja Ivanoviča, rozprával o veľmi zaujímavých pozorovaniach rozličných pováh, ba aj fyziognomie samičiek a samčekov domácich múch a o ich živote. Aj Sergiej Ivanovič bol veselý a po čaji, na bratovo vyzvanie, vysvetlil svoje názory o budúcnosti východnej otázky tak proste a pekne, že ho všetci začali načúvať.

Len Kity ho nemohla dypočúvať do konca. Zavolali ju kúpať Míťa.

O niekoľko minút po Kitinom odchode zavolali aj Levina za ňou do detskej izby.

Levin nedopil čaj a ľutoval, že mu prerušili zaujímavý rozhovor, ale zároveň sa znepokojoval, načo ho volali, lebo ho volávali, len keď sa stalo niečo vážneho. V takýchto myšlienkach šiel do detskej izby.

I keď Levin nevypočul do konca plán Sergieja Ivanoviča, ako štyridsaťmiliónový slovanský svet má spolu s Ruskom začať novú epochu v dejinách, teda plán, ktorý ho veľmi zaujímal ako čosi, čo mu bolo celkom nové, čo aj ho znepokojovala zvedavosť a obavy, načo ho volajú do detskej izby — predsa len hneď, ako ostal sám po odchode zo salónu, zas mu prišli na um raňajšie myšlienky. A všetky úvahy o význame slovanského elementu vo svetových dejinách zdaly sa mu také bezvýznamné v porovnaní s tým, čo sa mu robilo v duši, že hneď a zaraz zabudol na všetko a preniesol sa do nálady, v ktorej bol dnes ráno.

Teraz si už nepripomínal, ako vždy predtým, celý

myšlienkový pochod (teraz to už nepotreboval). Odrazu sa v ňom ozval cit, ktorý ho viedol, ktorý súvisel s jeho myšlienkami, a našiel si v duši tento pocit ešte mocnejší a určitejší ako predtým. Teraz s ním nebolo, ako bývalo pri minulých vymyslených upokojeniach, keď bolo treba obnoviť celý myšlienkový pochod, aby sa obnovil cit. Teraz naopak, cit radosti a spokojnosti bol živší ako predtým a myšlienky nestačily citu.

Šiel cez terasu a díval sa na dve hviezdy, čo sa zjavily na tmavejúcom nebi, a zrazu sa rozpomenul. — Áno, pri pohľade na nebo som si myslel, že klenba, ktorú vidím, je nie nepravdou, a pritom som čosi nedomyslel, čosi som si zatajil, — pomyslel si. — Ale nech je tam, čo chce, nemožno sa priečiť. Len treba porozmýšľať — a všetko sa vysvetlí!

Práve keď vchádzal do detskej izby, prišlo mu na um, čo si to vlastne zatajil. Bola to myšlienka, že ak hlavným dôkazom existencie Boha je, že zjavil, čo je dobro, prečo sa toto zjavenie obmedzuje len na kresťanskú cirkev? V akom pomere k tomuto zjaveniu je viera budhistov, mohamedánov, ktorí tiež vyznávajú a konajú dobro?

Zdalo sa mu, že má odpoveď na túto otázku. Ale nestihol si ju vyjadriť, a už vošiel do detskej izby.

Kity stála s vysúkanými rukávmi pri vaničke nad dieťaťom, čo sa v nej čľapkalo. Keď začula mužove kroky, obrátila tvár k nemu a úsmevom si ho zavolala k sebe. Jednu ruku držala pod hlavičkou tučného dieťaťa, ktoré ležalo na chrbátiku a kopalo

nôžkami na všetky strany, a druhou rovnomerne napínala svaly a žmýkala na neho špongiu.

„No, len pozri, pozri!“ povedala, keď muž prišiel k nej. „Agafia Michalovna má pravdu: už nás poznáva!“

Stalo sa totiž, že Míto odo dneška zrejme celkom určite poznával svojich blízkych.

Len čo Levin pristúpil k vani, hneď spravili pokus, ktorý sa úplne podaril. K dieťaťu sa nahla kuchárka, ktorú schválne na to zavolali. Chlapček sa zachmúril a odmietavo pokrútil hlavičkou. Potom sa nahla k nemu Kity a dieťaťo sa rozžiarilo úsmevom, oprelo sa o špongiu a zabrnkalo ústami tak spokojne a čudne, že sa nielen Kity a ňani, ale aj Levina zmocnilo neočakávané nadšenie.

Chlapčeka jednou rukou vyňali z vane, obliali vodou, ukrútili do plachty, vyutierali a po prenikavom kriku podali matke.

„No, rada som, že ho začínaš mať rád,“ povedala Kity mužovi, keď sa s dieťaťom pri prsiach usadila na zvyčajné miesto. „Som veľmi rada, lebo ma to už začínalo trápiť. Vravел si, že nič k nemu necítiš.“

„Nie, vari som naozaj vravel, že nič necítim? Vravел som len, že som sa sklamal.“

„Ako? V ňom si sa sklamal?“

„Nie že by som sa bol sklamal v ňom, ale sklamal som sa vo svojom cite. Čakal som viac. Čakal som, že ma prekvapí a zrodí sa vo mne nový príjemný cit. A zrazu som namiesto toho cítil len odpor a ľútosť...“

Kity ho pozorne načúvala ponad dieťaťko a navliekala si na tenké prsty prstene, ktoré si sňala, keď šla kúpať Míťa.

„A najmä som cítil omnoho viac strachu a ľutosti, ako radosti. Teraz, keď som pri búrke prežil toľký strach, pochopil som, ako ho mám rád.“

Kity sa rozjasnila úsmevom.

„A naozaj si sa veľmi naľakal?“ povedala. „Aj ja som sa preľakla, ale teraz, keď už všetko prešlo, bojím sa ešte väčšmi. Pôjdem si obzrieť ten dub. A aký milý je Katavasov! Ba vôbec celý deň bolo veľmi príjemne. A ty si taký láskavý k Sergiejovi Ivanovičovi, keď chceš... No, choď už k nim. Lebo po kúpaní je tu vždy horúce a mnoho pary...“

XIX.

Keď Levin vyšiel z detskej izby a osamel, hneď sa zas rozpomenul na myšlienku, v ktorej bolo čosi nejasného.

Namiesto aby sa vrátil do salónu, z ktorého sa ozývaly hlasy, zastal na terase, podoprel sa laktami o zábradlie a zahľadel sa na nebo.

Už sa celkom sotmelo a na juhu, kde sa díval, nebolo oblakov. Oblaky stály na opačnej strane. Tam sa aj blýskalo a odtiaľ sa ozývalo vzdialené hrmenie. Levin načúval, ako rovnomerne padajú s líp v záhrade dažďové kvapky, a díval sa na známy trojuholník hviezd a na Mliečnu cestu, ktorá prechádzala stre-

dom trojuholníka a rozbiehala sa na všetky strany. Pri každom zablysnutí mizla nielen Mliečna cesta, ale aj jasné hviezdy, no len čo blesk zhasol, zas sa zjavily na predošlých miestach, ako by ich tá niekto hodil skúsenou rukou.

— Nuž, čože ma ešte trápi? — povedal si Levin a vo pred cítil, že má už v duši hotové rozriešenie všetkých pochybností, aj keď si ho ešte neuvedomuje.

— Áno, jediný, zrejmy, nepochybný prejav Božstva sú zákony dobra, ktoré dostal svet zjavením a ktoré cítim v sebe a ich uznávaní, nie že by som sa len shodoval s ostatnými ľuďmi, ale voľky-nevoľky som s nimi spojený do jednej spoločnosti veriacich, ktorá sa nazýva cirkev. No, ale čože sú teda židia, mohamedáni, konfuciáni, budhisti? — zas si položil práve tú otázku, ktorá sa mu zdala nebezpečnou. — Či vari týmto stovkám miliónov ľudí nebolo dožičené najväčšie šťastie, bez ktorého život nemá smyslu? — Zamyslel sa, ale hneď sa aj opravil. — Načo sa to pýtam? — povedal si. — Spyťujem sa, v akom pomere k Bohu sú tie rozmanité viery celého ľudstva. Spyťujem sa, ako sa Boh prejavil spoločne celému svetu so všetkými týmito hmlovinami. Čože robím? Mne osobne, môjmu srdcu sa zjavila nepochybná pravda, ktorá sa nedá vysvetliť rozumom, a ja sa úporne namáham vyjadriť túto pravdu rozumom a slovami.

— Či neviem, že sa hviezdy nepohybujú? — spýtal sa, keď hľadel na jasnú stálicu, čo už zmenila polohu nad najvyšším konárikom brezy. — Ved' keď hľadím na pohyb hviezd, nemôžem si predstaviť, ako sa zem

krúti, a mám pravdu, keď vravím, že sa hviezdy pohybujú.

— A či by hvezdári boli mohli pochopiť a vypočítať niečo, keby brali do výpočtu všetky složité a najrozmanitejšie pohyby zeme? Všetky prekvapujúce výsledky o vzdialenostiach, váhe, pohyboch a rozpadnutí nebeských telies zakladajú sa len na viditeľnom pohybe hviezd okolo nehybnej zeme, práve na tom pohybe, ktorý teraz pozorujem a ktorý práve tak pozorovali milióny ľudí celé stáročia, ktorý bol a bude vždy rovnaký a vždy ho možno dokázať. A práve tak, ako nesprávne a vratké by boli závery hvezdárov, nezaložené na pozorovaní viditeľného neba, podľa pomeru k jednému poludníku a k jednej rovnobežke, také nesprávne a vratké by boli aj moje závery, keby sa nezakladali na chápaní dobra, ktoré vždy bolo a bude pre všetkých rovnaké. A to mi zjavilo kresťanstvo a to môžem vo svojej duši vždy dokázať. A problém iných vier a ich pomer k Bohu nemám práva a ani možnosti riešiť.

„Neodišiel si?“ ozval sa zrazu hlas Kity, ktorá tiež tadiaľto šla do salónu. „Čože, vari ťa niečo rozčúľilo?“ spýtala sa ho a pri svetle hviezd pozorne mu hľadela do tváre.

Ale nebola by mu videla do tváre, keby jej ju zas nebol osvietil blesk, ktorý zakryl hviezdy. Pri svetle blesku mu videla celú tvár a usmiala sa mu, keď videla, že je spokojný a natešený.

— Kity ma chápe, — pomyslel si Levin, — vie, o čom rozmýšľam. Povedať jej, či nie? Áno, poviem

jej. — Ale práve vo chvíli, keď chcel začať hovoriť, povedala Kity:

„Vieš čo, Kostó? Buď taký láskavý,“ vravela, „zájdi do rožnej izby a pozri, či Sergiejovi Ivanovičovi všetko dobre prichystali. Mne sa to nesvedčí. A či mu dali nové umývadlo.“

„Dobre, pôjdem,“ povedal Levin, vstal a bozkal ju.

— Nie, netreba jej nič vravieť, — pomyslel si, keď prešla popri ňom. — Toto je tajomstvo, potrebné len mne, tajomstvo vážne, ktoré sa nedá vyjadriť slovami.

— Tento nový cit ma nezmenil, neobšťastnil, nepresvietil naraz, ako som túžil — práve tak, ako cit k synovi. Nebolo pritom nijakého prekvapenia. Ale či je to viera, či nevera — neviem, len cítim, že mi to bez prekvapenia, v utrpení, vošlo do duše a pevne sa v nej usadilo.

— Budem sa zlosť na pohoniča Ivana ako predtým, budem sa škriepiť, vyslovovať myšlienky, keď netreba, práve tak ako predtým bude stáť stena medzi najtajnejšou svätyňou mojej duše a ostatnými ľuďmi, ba ešte aj medzi mnou a mojou ženou, práve tak jej budem vyčítať svoj strach a potom to oľutujem, práve tak nepochopím rozumom, prečo sa modlím a budem sa modliť — ale môj život teraz, celý môj život, bez ohľadu na to, čo sa môže stať so mnou, každá chvíľa môjho života — nielen že už nebude nesmyselná, ako bola predtým, ale bude mať nepochybný smysel dobra, ktorý mám v moci vložiť do nej.

1875—1877.

Lev N. Tolstoj: ANNA KARENINOVÁ. Román. Sväzok tretí. Z ruštiny preložila Dr. Mária Klimová. Vydala Živena, vydavateľské družstvo v Turč. Sv. Martine, ako 40. sväzok edície Knihy Živeny, ktorú rediguje Zora Jesenská. Obálku, väzbu a vstupnú kresbu navrhol Vojtech Stašík. Vytlačil Kníhtlačiarsky úč. spolok v Turčianskom Sv. Martine 1947.